SUMATRA'S WESTKUST VAN 1826—1832,

DOOR

E. B. KIELSTRA.

EERSTE HOOFDSTUK.

Verslag van den kolonel de Stuers omtrent den toestand in 1826. — Aanschrijving der Regeering ter voorkoming van alle vijandelijkheden op de Buitenbezittingen. — Vermindering der bezetting op de Westkust. — Onze verhouding tot Baros. — Toestand te Tapanceli, Natal en Ajer Bangies. — *Hoe de Stuers onze stelling te Padang in 1819 schetste en daarmede den Padrie-oorlog rechtvaardigt.* — Priaman en Pau. — De Padangsche Bovenlanden. — De opium- en passerpachten. — Verbod van hanenvechten. — Noodzakelijkheid van militaire bezetting in de Bovenlanden. — De Zuidelijke afdeeling. — Aanmatigingen van de XIII Kota's, noodzakelijkheid om deze te goeder tijd met den sterken arm te onderwerpen. — Onafhankelijke houding der XX Kota's. — Aanstelling van een regent van Indrapoera. — Beschouwingen van de Stuers over de Maleiers en de Padries, en hunne verhouding tegenover het Nederlandsch bestuur. — Aanstelling van Said Salimoe'l Djafried tot Radja Perdameian (vredevorst), bemoeiingen van dezen.

Ten vorige jare gaf ik in de „Bijdragen“, aan de hand der in het archief van het Departement van Koloniën berustende bescheiden, een overzicht van de wijze, waarop zich het Nederlandsch gezag ter Westkust van Sumatra in de eerste jaren na 1819 ontwikkelde. Ik stel mij thans voor, een volgend tijdperk te bespreken; ook daarvoor leverde bedoeld archief vele, tot dusver niet bekende gegevens.

Onder deze moet in de eerste plaats vermeld worden een zeer belangrijk verslag, in den loop van 1826 door den kolonel de Stuers aan den Minister van Marine en Koloniën toegezonden.

Bij de ongeregelde gemeenschap, destijds tusschen moederland en koloniën onderhouden, gebeurde het veelvuldig dat koopvaardij-schepen rechtstreeks particuliere berichten uit Padang aanbrachten en deze berichten in de Nederlandsche dagbladen hunnen weg vonden,

terwijl de officiële tijdingen van Batavia zich geruimen tijd deden wachten. Deze omstandigheid had den Minister aanleiding gegeven, den kolonel de Stuers bij missive van 15 October 1825, n°. 17 K. uit te noodigen, de belangrijkste voorvallen in zijn gewest ook steeds rechtstreeks ter kennis van het Opperbestuur te brengen; en de Stuers meende aan deze opdracht niet beter te kunnen voldoen dan door te beginnen met den Minister geheel op de hoogte te brengen van „den tegenwoordigen staat” van zaken in zijn gewest.

Het hiertoe strekkend verslag, aanvankelijk toegezonden bij missive van 17 Mei 1826, n°. 4, werd, met verschillende wijzigingen en aanvullingen, bij missive van 27 September d. a. v., n°. 4 B., opnieuw ingediend. Het is voornamelijk aan dit stuk, dat wij het verder in dit hoofdstuk voorkomende zullen ontleenen.

Maar vooraf moeten wij, ter juiste beoordeeling van de door de Regeering gewenschte richting in het bestuur, stilstaan bij eene circulaire, welke, bij resolutie van den Luitenant-Gouverneur-Generaal in rade van 28 Maart 1826, n°. 2, aan „alle eerste civiele en militaire autoriteiten op de etablissementen buiten Java en Madura” werd gezonden, naar aanleiding van eenen brief van den Commissaris-Generaal du Bus van 22 Maart t. v., n°. 17.

In dezen brief had de Commissaris-Generaal te kennen gegeven „dat Z. M. de Koning geenszins goedkeurt de oorlogen, door de Indische Regeering met de inlandsche volken en vorsten aangegaan, en dat Z. M. verlangt dat de goede verstandhouding met die volken en vorsten door beleid en inschikkelijkheid zooveel doenlijk worde bewaard, alsmede dat op die plaatsen, waar het burgerlijk gezag aan militairen is toevertrouwd, ernstige bevelen worden gegeven tot het bewaren van eene vredelievende gezindheid en tot het vermijden van alle aanranding.”

De diensvolgens uitgevaardigde circulaire was van den volgenden inhoud:

Door Zijne Excellentie den Commissaris-Generaal over Ned.-Indië is, namens den Koning, aan de Indische Regeering te kennen gegeven dat Z. M., uit overweging van den financieelen toestand dezer bezittingen en uit bezorgdheid van derzelver handel en scheepvaart, uitdrukkelijk verlangt dat, tot instandhouding van de vredelievende gezindheid met de inlandsche vorsten en volkeren, alle zorg worde aangewend en dat, door voorzichtig beleid en wijze inschikkelijkheid, voortdurend worde getracht alle vijandelijkheden zooveel mogelijk te voorkomen, bestaande onlusten te dempen en de verhouding tot de bevredigde vorsten en volkeren te versterken ten einde, bij eenen

zoozeer verlangden staat van vrede en rust, nieuwe bronnen van welvaart en rijkdom voor Nederlandsch-Indië te openen. Overtuigd dat door Ulieden steeds, zooveel mogelijk, in deze heilzame bedoelingen van Z. M. is medegewerkt, vertrouwt de Regeering dan ook te gereeder, dat 's Konings stellig verlangen met de meest mogelijke zorgvuldigheid door Ulieden zal worden nagekomen.

Volgt uit deze aanschrijving reeds dat de Stuers, wilde hij overeenkomstig de bedoeling der Regeering werkzaam zijn, alle aanleiding tot nieuwe verwikkelingen met de Padries moest trachten te vermijden en in vele opzichten met groote toegevendheid te werk gaan, — tot dit laatste werd hij wel gedwongen toen (resolutie van den Luitenant-Gouverneur-Generaal in Rade van 11 Augustus 1826, n°. 1), volgens bericht van den Commissaris-Generaal, de tijdingen »nopens de onlusten in de Javasche vorstenlanden van zoodanig ernstigen aard waren, dat daarin de meest krachtige maatregelen door het Gouvernement zullen behooren te worden genomen» en Zijne Excellentie daarbij speciaal verklaarde, dat het volstrekt noodig was »ten spoedigste van de buiten-etablissemten te ontbieden alle militaire manschappen welke aldaar maar eenigszins konden worden gemist, met in het oog houding om slechts zooveel manschappen aan te houden als tot de enkele bescherming dier etablissemten onmisbaar moesten worden geoordeeld.»

Mitsdien werd, na machtiging van den Commissaris-Generaal, bij resolutie van 13 Augustus 1826, n°. 1 bepaald, dat naar Java moesten worden gezonden *minstens*:

Van Celebes	11	officiëren,	200	Europeanen,	350	inl. militairen.
» de Westkust van Borneo.	5	»	106	»	100	»
» Banka	2	»	40	»	50	»
» Palembang	2	»	60	»	30	»
» de Westkust van Sumatra.	10	»	250	»	250	»

Tevens werd bevolen dat de naar Java te zenden soldaten moesten zijn de beste der beschikbaren: wat de Europeanen betreft, de gezondste en meest geoefende, en, ten aanzien der inlanders, bovendien bij voorkeur Amboneezen en Boegineezen. De manschappen moesten voorzien zijn van behoorlijke uitrusting en wapentuig, alsmede van scherpe patronen, en van vivres voldoende voor de reis naar Samarang.

Bij art. 7 der genoemde resolutie werd machtiging verleend om de voor het afhalen der troepen noodige schepen in te huren en »desnoods die onder Nederlandsche vlag varende in requisitie te stellen.»

Bij art. 4 werd de gewestelijke autoriteiten aanbevolen »te zorgen

dat het doel van den maatregel zoo min mogelijk onder de man-
schappen en bij het algemeen bekend worde, kunnende de vermin-
dering hunner bezettingen bij de inlanders worden voorgesteld als
een bewijs van vertrouwen, hetwelk van de zijde van het Gouver-
nement in hunne vredelievende gezindheden wordt gesteld."

Tengevolge van deze lastgeving verminderde de krijgsmacht ter
Westkust van Sumatra aanzienlijk. Het is zeker niet zonder belang,
na te gaan aan welke golvingen hare sterkte onderhevig was.

Deze bedroeg op 1 Maart 1825 895 man.

Bijgekomen voor de overneming der Engelsche bezittingen:

eene compagnie Europeanen 147

» » Gorontaleezen ¹ 151

» » pionniers (inlanders) ² 112

» » Madureezen 100

» » Bengaleezen ³ 138

een detachement artillerie 25

673 »

Sterkte op 1 Juli 1825 1568 man.

Na dien datum:

Naar Batavia teruggezonden 143

Overleden ⁴ 146

Gepasporteerd en deserteurs 31

320 »

Sterkte op 1 Juli 1826 1248 man.

Na 1 Juli 1826:

Naar Batavia teruggezonden 36

Overleden 8

Gepasporteerd en deserteurs 5

Ingevolge bovenvermelde resolutie naar Samarang ge-
zonden 517 ⁴

566 »

Rest op 20 September 1826 682 ⁵ man.

¹ De Gorontaleezen werden betaald als Europeanen.

² Deze waren, bij de overneming der Britsche bezittingen, in onzen dienst over-
gegaan.

³ Onder de overledenen bevonden zich slechts 4 of 5 gesneuvelden vóór den met
de Padries gesloten vrede. Alleen te Natal waren, van April tot December 1825,
50 Europeanen van de daar aanwezige Europeesche compagnie gestorven; die com-
pagnie werd daarom in laatstgenoemde maand van Natal teruggetrokken.

⁴ Lange (deel I blz. 137) verkeert omtrent het juiste cijfer in onzekerheid.
Volgens eene bijlage bij het verslag van de Stuers werden verscheept:

met de *Buitenzorg*: 6 officieren, 60 Europeanen, 100 inlanders

" " *Rosalie*: 11 " 217 " 91 "

" " *Zephyr*: — " 32 "

te zamen . . 17 officieren, 277 Europeanen, 223 inlanders.

⁵ Dit cijfer was samengesteld uit: 27 officieren, 263 Europeanen en 392
inlanders.

Met deze geringe troepensterkte moet men, bij de beoordeeling der handelingen van den kolonel de Stuers, wel degelijk rekening houden. Het zal beneden blijken dat hij daardoor verplicht was veel „over zijn kant“ te laten gaan, veel meer dan hem lief was; ook zelfs wanneer hij meende dat krachtiger optreden onvermijdelijk was, stelde de Indische Regeering hem daartoe niet in de gelegenheid. Zoolang de Java-oorlog duurde, achtte zij het onraadzaam, op de Buitenbezittingen eenige expeditie te ondernemen, hoe noodzakelijk deze tot handhaving van ons gezag op zich-zelve ook wezen mocht.

Dat dit gezag daardoor van lieverlede minder geëerbiedigd werd, is duidelijk, maar hiervan kan, wat Sumatra's Westkust betreft, den kolonel de Stuers voorzeker geen verwijt worden gemaakt. Integendeel kan hem de lof niet worden onthouden dat hij, onder hoogst moeilijke omstandigheden, zijne residentie — grootendeels bestaande uit pas verworven landstreken — door staatkundig beleid geruimen tijd in betrekkelijke rust heeft weten te houden.

Laat ons thans nagaan, hoe de Stuers, in zijn bovenbedoeld verslag, in 1826 de bestaande toestanden schetste en zijne zienswijze ontwikkelde. Wij zullen daartoe achtervolgend de „Noordelijke afdeeling“, de Padangsche Benedenlanden, de Padangsche Bovenlanden en de „Zuidelijke afdeeling“ bespreken.

De „Noordelijke afdeeling“ omvatte het kustgebied van Baros tot Ajer-Bangies, tengevolge van het Londensche tractaat in 1825 van de Engelschen overgenomen. De onderafdeelingen van deze landstreek waren Baros, Tapanoeli, Natal en Ajer Bangies.

De nederzetting der O. I. Compagnie te Baros was in 1778 opgeheven, nadat onze handel daar geheel verlopen was en de woelingen der bergvolkeren en de strooperijen der Atjehsche zeeroovers onze stelling meer en meer onhoudbaar gemaakt hadden. De herinnering aan de Compagnie was echter nog levendig gebleven; en toen, in 1825, het oude contract van 1756 was vernieuwd, ontving de resident de Stuers al spoedig een brief van een der beide radja's van Baros, waarin deze verzocht dat de resident hem, als een blijk van oprechte vriendschap, „een goed vaartuig met eene goede lading ter waarde van 4- à 5000 realen“, benevens ijzer, koper, 1000 spaansche matten in geld, geweren en munitie zenden zou.

De Stuers was van oordeel, dat wij vooreerst ons gezag te Baros nog niet moesten laten gelden.

„De organisatie brengt mede, dat hier een posthouder zal komen;

tot nu toe is echter de tijd nog niet geboren om er een te vestigen, omdat het volk nog geen vertrouwen stelt in de inzichten van het Gouvernement, die, hoe weldadig ook, vreemd voor hen zijn; en zij vinden een groot contrast tusschen hetzelve en de oude O. I. Compagnie.... Het lijdt geen twijfel, dat een Gouvernementsambtenaar hen niet zoo aangenaam zal zijn als een vorig Compagniesdienaar-koopman, die hun gestadig geld voorschoot en zich niet met hun gezag bemoeide, terwijl zij wel weten dat een Gouvernementsambtenaar in alles het tegendeel doet..... Ik heb dan ook uit voorzichtigheid de werkelijke bezitneming van Baros uitgesteld, en heb het denkbeeld doen ontstaan, dat zij nog wel eenigen tijd naar het genot van de Nederlandsche bescherming moeten wachten.

Tapanoeli of Pontjan — een klein eilandje in een der schoonste baaien van de wereld, is onder de Engelsche compagnie een stapelplaats geweest van peper uit de Noordelijke havens. Tengevolge van den onrustigen staat der bevolking op de kust en in het Battaland was de handel in 1826 van zeer weinig beteekenis. Zekere Si Songa zwierf op den vasten wal met veel slecht volk rond, sloot de wegen, plunderde, roofde en verwoestte het land en verontrustte de stranden. De adsistent-resident van Tapanoeli trachtte hieraan door onderhandelingen een einde te maken.

De peper uit de Atjehsche havens, geraamd op 150.000 pikols per jaar, werd nu meestal door Amerikaansche schepen van die havens zelve afgehaald.

Het garnizoen van Tapanoeli, in het begin van 1826 een luitenant met 25 soldaten tellende, werd in September tot 1 sergeant en 15 inlanders teruggebracht.

Te Natal was het civiel en militair gezag aanvankelijk toevertrouwd aan den majoor Rothmalder, welke regeling de Stuers „vooreerst nog doelmatig“ achtte „wegens de onrustige houding der Padries in die streken.“ Genoemd hoofdofficier werd echter in September 1826 naar Java teruggezonden; toen trad een „posthouder“ op als vertegenwoordiger van het burgerlijk bestuur.

Tot 8 à 10 uren afstand van het strand rekende de bevolking zich „onder de bescherming van het Gouvernement“; verderop was zij „onder het geweld der Padries gebukt.“

Natal was vroeger eene vrij aanmerkelijke handelsplaats geweest; maar — zoo schrijft de Stuers — „de Padries, door hunnen langdurigen oorlog, hebben alle gemeenschap gesloten, en ieder maleische kampong houdt zich werkeloos, altijd in vrees zich te zien aanvallen;

deze toestand is later verergerd, want, bewust dat de Engelsche Compagnie het land zoude ruimen, dachten de Maleiers zich geheel verloren; velen vluchtten destijds naar de eilanden, en niemand werkte. Sedert ons aanzijn te Natal hebben zich de gemoederen gestild; eenige vluchtelingen zijn huiswaarts gekeerd, de velden worden op nieuw bebouwd, de handel wekt zich een weinig op" . . .

Het garnizoen van Natal bestond in 1826 uit eene compagnie Bengaleezen, in 1825 samengesteld uit gewezen Engelsche Sipahis, en uit een detachement artillerie ter bediening van de tien vuurmonden, waarmede het steenen fort was bewapend.

Te Ajer Bangies was de luitenant-commandant van het detachement infanterie, „gelukkig een geschikt persoon“, voorloopig met het burgerlijk en militair bestuur belast. Het detachement telde aanvankelijk 40, later 20 man.

Het onder Ajer Bangies behoorende gebied strekte zich *op papier* uit van de rivier Battahan tot de Oedjong Massang, doch feitelijk slechts tot de rivier Sikilang. De kuststrook tusschen de Sikilang en de Massang bevond zich onder het gezag van Atjehsche hoofden, welke zich daar tijdens het Engelsche tusschenbestuur hadden gevestigd en min of meer onder den invloed van de Padrie-hoofden van Bondjol schenen te staan. In Augustus of September 1826 werden echter de Atjehers, die zich te Tiagan en Pasaman ophielden, door de Padries verdreven; de plaatsen werden verbrand en meer dan 50 huisgezinnen vluchtten naar de eilanden.

Bij de overneming van Ajer Bangies waren „de inwoners van die plaats en hare omgeving reeds van zeer nabij door de Padries omsingeld, gedeeltelijk naar het naburig eilandje Pandjang gevlucht en anderen daartoe op sprong.“

„De grootste armoede heerschte er; de Engelsche commandant van Natal liet mij verscheidene malen weten dat, indien ik niet spoediger de plaats deed bezetten, hij haar voor de Padries zoude moeten ontruimen“

De Padangsche benedenlanden — het kustgebied van Tikoe tot Troesan — werden door de Stuers op de volgende wijze besproken:

„Toen, in 1819, het Nederlandsch Gouvernement bezit nam van Padang, bevond zich het établissement zeer nauw door de Padries ingesloten.

De Bovenlanden waren in vollen oorlog; de XII Kota's ten Noorden en de XIII Kota's ten Oosten van Padang waren de palen die hen nog tegenhielden.

De Engelsche resident-koopman gaf aan den Nederlandschen resident Padang over toen de rust zeer wankelend was; overigens bestond er onder de Maleische bevolking een groote geest van twist, eene volslagen regeeringloosheid.

De Engelsche residenten wisten de geschillen te vereffenen door geschenken, en eenige bollen opium deden toen spoediger effect dan nu eenige pelotons soldaten, maar ook dit kon niet duurzaam zijn, en de gevolgen werden erg.

Men bespeurde overigens den geest der Padries, aan de kanten van Kajoe Tanam, reeds aan dezen kant van den bergketen waarlangs gemeenschap is met de Bovenlanden.

Al dadelijk in 1821 zond de resident, op dringend verzoek van uitgeweken Maleische hoofden uit de bovenlanden, eenige troepen naar Semawang, aan gene zijde van het gebergte.

Toen kregen de bijna door de Padries geheel overwonnen Maleiers eenigen moed, en dit gaf aanleiding tot het vergunnen van meer hulp; en eene in het laatst van 1821 begonnen expeditie, waartoe tot zes compagniën gebezigd werden en welke tot in het laatst van 1824 altijd in volle activiteit waren, had ten gevolge dat op 1 Januari 1825 een gedeelte van het oude Menangkabausche Rijk bezet was door 625 man troepen.

Alhoewel in eene aanhoudende spanning in die bovenlanden, was men door het aanwezen der troepen aldaar, te Padang en in de (omliggende) districten ook geruster geworden; en vele landschappen, vroeger op de been, nu beschermd, brachten veel toe tot de verlevendiging van den handel. Het Nederlandsch gezag, meer klem hebbende dan het voormalige, bracht ook de zaken allengs op eenen solideren voet...

Uit deze beschouwingen is o. i. af te leiden dat ook de Stuers zelf, in 1826, onzen strijd tegen de Padries gerechtvaardigd en onvermijdelijk achtte en destijds *niet*, zooals 23 jaar later, de woorden van Michiels: „De oorlog met de Padries was onvermijdelijk; men was genoodzaakt hen te bevechten wilden wij niet door hen verdreven worden“, zoude hebben bestreden!

Priaman had „een klein, slecht, aarden fort“, met 15 à 20 soldaten. „Het aanwezen van een civiel en militair commandant hield dat gedeelte der benedenlanden in het oog.“

Te Pau was voorloopig een posthouder geplaatst „ten einde op de grenzen der XIII Kota's waakzaam te zijn voor de goede orde, en daardoor al meer en meer dat voor den Padangschen handel belangrijk volk aan te trekken.“

Voor de gemeenschap met de Padangsche Bovenlanden waren er behalve „eenige zeer moeilijke paden“, die „nog door de inlanders gefrequentreed worden, om zoo te zeggen slechts twee bij elkander

liggende ingangen over de hooge bergketen: de eerste langs het pad over de Goenoeng Djawi, de andere over de Ambatjang.

„Men staat verbaasd” — zoo schreef de Stuers — „wanneer men uit de bosschen, moerassen en met alang-alang begroeide velden der weinig bevolkte benedenlanden, langs de ruggen van de woeste bergen aan de overzijde van deze nederdaalt en alsdan een schoon, heuvelachtig en geheel tot rijstvelden bebouwd land aanschouwt”.....

„De Padangsche bovenlanden” (voor zoover deze in onze macht waren) hadden „ten Noorden de Padries van Bondjol en Agam, ten Oosten die van de L Kota's en van Lintou, ten zuiden die van Talawas, ten westen het Barisan-gebergte.

„Zoolang dus als men met de Padries in openlijken oorlog was, moest men de stelling in de Bovenlanden als gevaarlijk beschouwen en zodoende altijd een goede macht op de been houden.”

Na 1 Januari 1825 was de troepensterkte in de Bovenlanden reeds met $\frac{1}{6}$ verminderd, zoodat men in Mei 1826 hier 305 Europeesche en 197 inlandsche soldaten had. Na de gedwongen vermindering in September 1826 hield men in de Bovenlanden nog 8 officieren, 133 Europeanen en 164 inlanders.

Het civiel gezag was in handen van den militairen commandant. „Zoolang men het land als het ware door de militaire macht houdt, neemt dit vele schadelijke wrijvingen uit den weg; de ondervinding heeft mij dit duidelijk bewezen.”

Het mocht opvallend zijn dat men bij de Maleische bevolking, zoo vijandig met de Padries, zooveel troepen noodig heeft om ook in de Bovenlanden rust te houden. Toen men alle oogenblikken algemeene aanvallen te vreezen had van den kant der Padries, was men niet minder dikwerf verontrust door de wispelturigheid van de Maleiers in onze eigene districten. Deze is grootendeels toe te schrijven aan den vorm van hun dorpsbestuur en de bestaande bepalingen rakende onze pachten enz. De Maleiers, alhoewel men aan hunne titels en het samenstel van hunne besturen zoude gelooven dat er eene zekere orde heerschte, leven echter in eene volkomene anarchie.

De noodzakelijke bemoeienissen van het Gouvernement geven wel eens wrijvingen en daardoor ontstaan dan die kleine onlusten die vroeger, toen wij in vollen oorlog met de Padries waren, gevaarlijker waren dan thans, nu men ze ook met eenigszins meer kracht kan en moet tegengaan.

Het is niet mogelijk, alle die wrijvingen te vermijden welke uit het veelhoofdig bestuur voortvloeien, en het is zeer moeielijk om al die hoofden, waarvan er vele zijn die belachelijke pretensies maken, tevreden te stellen; alle willen in hunne ongepaste pretensies

als het ware door het Gouvernement nog bevestigd worden, dit echter kan mettertijd slijten.

In vele districten ontstaan moeielijkheden door de opiumpacht.... In het algemeen is het Gouvernement zeer gerespecteerd, maar dit belet niet dat, wanneer de Chineesche pachter zich met zijn dure opium nederzet, hij wel eens of verdreven of vermoord wordt.....

Overigens zijn de Maleiers zeer ondankbaar voor alle opofferingen, die het Gouvernement voor hen gedaan heeft, en zij beschouwen zich in het algemeen niet als onderdanen, terwijl zich ook de menigte niet bekommert over den afstand van het land, door eenige gevluchte hoofden vroeger gedaan ten einde hulp te erlangen tegen de al verwoestende Padries. Dit belette niet dat er in 1825 een middel beproefd werd om te zien hoever het volk in de Padangsche Bovenlanden geschikt was om aan eenige belasting onderworpen te worden, in compensatie voor de onkosten welke het Gouvernement had door hun bescherming te verleenen. Zulks werd beproefd op de passars of marktplaatsen, meer dan 40 in getal, welke eens of tweemaal 's weeks plaats hadden en waaronder er zijn waar zich tusschen de 2 en 3 duizend menschen verzamelden. De taks werd ten laagste gesteld, en weldra gaf reeds deze proef de duidelijkste blijken, dat de aard der besturen weinig toelaat eenige inning te verwachten. Door de moeielijkste bemoeienissen bracht een gedeelte der passars in de acht maanden van 1825 f 400 op; op de meeste werden de Chineezzen, de eenigsten die de zaak waagden op zich te nemen, verjaagd, de andere passars werden minder bezocht. Door meer strenge middelen, welke aangewend konden worden tengevolge van den met de Padries gesloten vrede, rezen de opbrengsten in 1826, zoodat deze in de eerste drie maanden van dit jaar f 800 bedroegen. In de XX Kota's kon echter de pacht niet worden ingevoerd, hoe gewillig eenige der menigvuldige hoofden ook schenen te zijn.

De opbrengst der Padangsche Bovenlanden, het schoonste gedeelte der Westkust, bepaalt zich dus dit jaar (1826) tot f 1240 's maands voor de opium en ongeveer f 250 's maands voor de passarpacht, en beide deze middelen geven onophoudelijk redenen tot twisten tusschen pachter en Maleier, waarbij het bestuur betrokken is.

De geringe opbrengst van de passars zoude de vraag doen geboren worden of het niet beter ware deze vooreerst te laten varen en zich te bepalen tot de invoering van een geregeld bestuur, dat men gemakkelijker zal kunnen doen wanneer men den Maleier, die niet gaarne iets geeft, niets vraagt, en tot de aanmoediging van de koffiecultuur, waardoor de uitgaande rechten belangrijk zouden stijgen. Hiertegen kan worden aangevoerd dat het volk, aan geene belastingen gewoon gemaakt, daartoe later ook niet licht gebracht zal worden; maar hiertegenover staat weder dat, naarmate het gewent aan een regelmatig bestuur, het zich eerder aan belasting onderwerpen zal.

De opiumpacht, hoeveel onaangenaamheden zij ook te weeg brengt,

geeft een te aanmerkelijk inkomen om er toegevend mede te zijn; zij bracht op:

in 1819 (zeven maanden) .	f	14.520
" 1820	"	50.160
" 1821	"	36.960
" 1822	"	43.560
" 1823	"	38.280
" 1824	"	114.180
" 1825	"	72.120
" 1826	"	60.480

De opbrengst in 1824 was buitengewoon hoog, doordien toen ook voor het eerst de pacht in de Bovenlanden werd ingevoerd, waarvan de Chineezzen zich veel voorstelden maar waarop zij verloren; die van 1825 zou nog lager zijn geweest, indien men toen niet de hanenvechtbanen aan de opiumkitten verbonden had.

In 1826 werden de hanenvechtbanen (ter wille der Padries) afgeschaft.

„Eene militaire macht in de Padangsche bovenlanden te onderhouden is om vele redenen noodig, en men behaalt daardoor de voordeelen van rust te verschaffen en te onderhouden aan de geheele residentie Padang en aan de daaraan toegevoegde Noordelijke afdeeling, waardoor landbouw en handel worden aangemoedigd, en de handel met de vele omgrenzende districten, sedert zoo vele jaren in alles van de stranden afgesneden, geopend wordt.

„Dat men overigens de troepen uit de Padangsche Bovenlanden trekke, zoo is van stonden af aan het geheele land onderling in oorlog, de velden zijn verlaten en de verwoesting volgt op den thans vorderenden staat van bloei.”

Dit scheef de Stuurs in Mei 1826. In September voegde hij er bij: „De plotselinge vermindering van de militaire macht heeft de gemoederen verontrust. Ik hoop echter dat zich dit zal herstellen en dat dus ook de macht niet meer vermeerderd zal behoeven te worden. Hetgeen nu door de noodzakelijkheid in eens wordt gedaan kon wel bevolen, maar niet door mij voorgesteld worden. Langzamerhand kan de macht nog wel meer verminderd worden.”

Met de „Zuidelijke Afdeeling” hadden wij nog weinig bemoeienis gehad; er waren twee posthouders: een te Poeloe Tjinko en een te Ajer Hadji, ieder met 5 inlandsche soldaten. Van die posthouders

zegt de Stuers: „Menschen van eenen zeer inferieuren stempel, deden zij meer kwaad dan goed.“

Het is slechts het volk langs de kust dat zich, bij de herinnering aan de vele contracten, onder het gezag van het Gouvernement beschouwt; terwijl iets verder van het strand af en waar al dadelijk het gebergte begint, de menigvuldige hoofden van de XIII Kota's, van Soengei Pagoe en van Korintjie het gezag voeren en zich, zoo niet meer achten, tenminste met het Gouvernement gelijk stellen.“

Hetgeen in deze afdeeling de rust het meeste stoort, zijn de onredelijke pretensies der bergvolkeren van de XIII Kota's en van Soengei Pagoe, welke, alhoewel zij wel weten dat de stranden onder het Gouvernement staan, evenwel in vele opzichten erkend willen zijn als de stamvaders van de strandbewoners; en indien deze laatste niet stipt altijd aan veelvuldige, in ons oog niets beduidende of onbekende gewoonten (adat) voldoen, zoo is dit genoeg opdat zij vroeg of laat aangevallen, geroofd en geplunderd worden, hetwelk gewoonlijk voor eenige maanden iedereen aan het werk en aan den handel onttrekt. De Resident bevindt zich, zoo hij niet doordrongen is van de lomphheid van het volk, en zoo hij hunne handelingen gaat aanzien als beledigingen aan het Gouvernement, in eene moeilijke positie. Zoolang hij aan de bergvolkeren geene wetten kan voorschrijven, moet hij de zaken zoodanig weten te leiden, weten te geven en te nemen, dat de rust blijve duren en, zoo zij gestoord is, spoedig hersteld worde.

Met redelijkheid is van dit lompe bergvolk, onbekend met al wat tot het algemeen nut kan bevorderlijk zijn, niets te verwerven; op de contracten of op de redelijke overeenkomsten mag men ook niet te veel rekenen, zij vatten, zonder erg, veelal de artikelen zoo op als hun belang het medebrengt.

Ik beoog hier voornamelijk de XIII Kota's, eene belangrijke, bergachtige landstreek, geregeerd door bijna 100 eerste hoofden, en waarmede het Gouvernement nog, evenals vroeger de O. I. Compagnie, in verbond van vrede en vriendschap leeft.

Onder deze vele hoofden zijn die van Solok en Salajoe in de vergadering, en als zij alle vereenigd (rapat) zijn, de voornaamste; elk dezer is uit een der beide geslachten, van Kota Pilihan of van Tjieniago, onder welke geslachten de geheele bevolking des lands zich rangschikt.

Het landschap der XIII Kota's is nooit door de Padries kunnen aangerand worden, en is in het algemeen weinig bekend, daar men den doortocht van vreemden belet. De hoofden hebben veelal veel invloed en matigen zich veel aan jegens de omliggende landen; zij grenzen aan de Padangsche Boven- en Benedenlanden ten Noorden en Westen, tegen de Padries van Telawas en tegen uitgestrekte Maleische districten ten Oosten, en, ten Zuiden, aan Soengei Pagoe en de Zuidelijke afdeeling van Padang.

Ik zal nu geene voorstellen aan de Hooge Regeering doen, ten doel hebbende om het grondgebied verder uit te strekken; maar indien de tijd daartoe gekomen is, zou ik niet aarzelen de hooge noodzakelijkheid te betoogen om de XIII Kota's met de sterke macht tot reden te brengen en te onderwerpen. De geest van het Gouvernement is mij zeer wel bekend, het verlangt geene uitbreiding en wil rust en vrede. Maar met zulke lastige burens als o. a. de XIII Kota's, wier menigvuldige hoofden hunne bemoeienis zelfs tot in Padang uitstrekken, is het zeer moeielijk.

Reeds drie uren van Padang begint het gebergte der XIII Kota's; en hoewel bij het contract van 1825 alle bemoeiing der hoofden met de Padangsche aangelegenheden wel stiptelijk afgeschaft is, zoo belet dat niet dat men er toch zeer lastige burens aan heeft, die altijd in het denkbeeld zullen blijven verkeeren waaraan zij reeds tijdens de O. I. Compagnie vasthielden, dat deze volgorde de ware verhouding aangeeft: *a.* de XIII Kota's, *b.* de Toewankoe panglima en de Regenten van Padang, *c.* de Compagnie.

Daar zij wederkeerig door ons van drie kanten tegelijk kunnen worden aangetast, nl. uit de Bovenlanden, uit Padang en van Salido, zou de verovering der XIII Kota's niet zeer moeielijk zijn en die voordeelen opleveren welke nu, doordien zij Padang overal in den weg staan, gemist worden. Zoo hebben wij bv. te Padang lange jaren den handel gemist met al de Oostwaarts gelegen districten die, om onze hoofdplaats te bereiken, de XIII Kota's doortrekken moesten, maar daar door vele hoofden gekneveld werden en dientengevolge, langs de Batang Hari, naar de Oostkust van Sumatra gingen.

Ook in de Padangsche Bovenlanden brengen de XIII Kota's ons veel hinder toe. De Gouvernements-districten ten zuiden van het meer van Singkaraq, gezamenlijk de XX Kota's genoemd, grenzen aan de XIII Kota's en worden door deze aanhoudend tegen het Gouvernement opgestoot. Tengevolge hiervan zijn de veelvuldige hoofden er met elkander in onmin; de goedgezinden alleen kunnen niets uitvoeren, en het geheel houdt zich bij slot van rekening van ons verwijderd, zoodat opiumpacht en passartollen daar nog niet zijn kunnen ingevoerd worden. De nadeeligen invloed op de gehoorzaamheid van de overige districten, welke eenigszins beter onderworpen zijn omdat onze macht daar gevestigd is, is onmiskenbaar.

Ik heb tot nu toe, daar er genoeg met de grenzen tegen de Padries te doen was, al dien onwil van de XX Kota's onopgemerkt laten voorbijgaan, alhoewel de civiele commandanten in de Bovenlanden, dikwerf meenende, als op de plaats zijnde, te beter de zaken te kennen, nu en dan, zonder mijne voorkennis, stappen hebben gedaan; echter altijd vruchteloos en den toestand verergerende.

Het doel der XIII Kota's is klaarblijkelijk, ons van dien kant van hunne grenzen verwijderd te houden. Overigens heeft de houding der XX Kota's geen schadelijken invloed op den handel, want het

volk trekt met zijne producten over het gebergte naar Padang, verzekerd daar niet gestoord te worden

Met de hoofden van Soengei Pagoe en Korintji, welke zich onafhankelijk beschouwen, hebben de kooplieden van de oude O. I. Compagnie steeds in vriendschap geleefd; de eerstgemelden, die het meer eens zijn met de XIII Kota's, verstoren wel eens de rust op de stranden. In Korintji heerscht sedert eenige jaren een inwendige oorlog, tengevolge van de invoering van den Islam door de vele uit Mekka teruggekeerde hadjies. Deze hebben niets gemeen met de Padries, doch worden veelvuldig met dien naam betiteld. Het heidendom is in Korintji nog lang niet uitgeroeid.

Ten Zuiden van Ajer Hadji, en ook onder de Zuidelijke afdeeling van Padang behorende ligt het landschap Indrapoera, voorheen geregeerd door eenen Sultan wiens macht zich ver uitstreckte. Dit land, met welks vorst de voormalige Oost-Indische Compagnie een contract gesloten had, is tot den laagsten staat van verval geraakt. De laatste Sultan is ten vorigen jare te Bengkoelen gestorven, werwaarts hij gevlucht was na een twist met den sergeant, commandant van Ajer Hadji Zijne zuster kwam met hare mantries en een harer neven naar Padang, de laatste was pretendent naar het Sultanschap, te Bengkoelen opgevoed, zeer schrander en redelijk wel met de Engelsche taal bekend.

Er bestonden geene redenen om niet dezen jongeling aan het hoofd te stellen van een landschap, dat door volmaakte regeeringeloosheid geheel te niet is gegaan. De hulp van het Gouvernement werd hiertoe dringend verzocht en na eenige maanden hierover te hebben beraadslaagd (de verkiezingen moeten hier te lande zoo min mogelijk met overhaasting geschieden) kwam het mij geraden voor, den overleden „Sultan van Indrapoera“ te doen opvolgen door eenen „Toewankoe Regent van Indrapoera“, wiens bemoeienissen zich niet verder zouden uitstrekken dan tot het eigenlijke landschap van dien naam. De Sultans strekten vroeger hun gezag verre Zuid- en Noordwaarts uit, doch dit kan nu niet meer bestaan en heeft ten Zuiden ook reeds lang opgehouden door de vestiging, door de Engelschen, van eenen Toewankoe te Moko-Moko.

Den 6ⁿ December 1825 is Marah Djaja, onder den titel van Amat Shah, onder nadere goedkeuring van de Hooge Regeering, hier als Regent van Indrapoera aangesteld met zoodanige provisioneele instructiën als noodig schenen, om dat vervallen gedeelte weder spoedig tot een eenigszins gelukkiger staat te zien verrijzen. . . .

Van veel gewicht zijn ook de beschouwingen, welke in het bovenbedoeld verslag van den kolonel de Stuers voorkomen over de verhouding van de Maleiers, de Padries en het Nederlandsch bestuur, onderling en jegens elkander.

Na gewezen te hebben op den „geest van onafhankelijkheid, van

twist, van afgunst en van oneenigheid», die in het algemeen onder de bevolking van Sumatra's Westkust heerschte, gaat de Stuers aldus voort:

Eene algemeene rust heeft zeker nooit in dit gewest onder de Maleiers geheerscht, doch nooit is de schudding grooter geweest dan in de laatste 20 jaren, toen de Padries, eene zich in de binnenlanden opgeworpen secte, vermeenende de puristen te zijn van de Mohammedaansche leer, zich hebben meester gemaakt van bijna al wat te voren bekend was onder den naam van het Menangkabausche Rijk; terwijl zij thans nog bezig zijn verder in de Batta-landen.

De Padries, in den beginne meer eensgezind, zijn thans, nu zij zich zoo sterk hebben uitgebreid, even verdeeld onder elkander als de Maleiers het vroeger waren, maar zij weten vrees in te boezemen; tot het laatste kamponghoofd regeert met de uiterste tirannie, terwijl het geloof de dekmantel is van alle gruwelen die zij plegen.

Toewankoe Pasaman, thans genaamd Toewankoe van Lintou naar de landstreek waar hij gezeten is, gaat door voor den voornaamsten onder de Padriehoofden in het algemeen; de Toewankoes, hoofden van Bondjol, hebben meer rechtstreekschen invloed tot in de landen van Rau, Mandailing en de Battas, alwaar zij groote verwoestingen hebben aangericht, de rijkdommen tot zich genomen en wreede plaatsvervangers gesteld hebben, die door schrik en geweld hun geloof invoeren en daardoor het land in vrees houden. Zulk een staat van zaken is dan ook oorzaak, dat de landen van Rau, Mandailing en de Batta's enz. ook niet de rijke voortbrengselen van hun land komen afbrengen, zooals in vroegere jaren geschiedde.

Wanneer men de roof-, moord- en baatzucht van de mindere Padriesche hoofden kent, die, werktuigen zijnde van de instellers der leer en van de opvolgers van deze, den teugel geven aan hunne macht, welke, gedekt door het fanatisme, onbepikt is en waarvoor alles beeft;

wanneer men, aan den anderen kant, in aanmerking neemt den rechtmatigen wrok welke zoovele Maleiers bezielt door de herinnering aan zoovele vroeger ondergane wreedheden en verliezen; aan den tijd, toen zoovelen hunne nauwste betrekkingen zagen vermoorden of als slaven wegvoeren;

wanneer men voorts in het oog houdt dat zoovele uit de thans weder Maleische districten naar de Padries gevluchte personen, uit beginsel of uit eigenbelang steeds bezig zijn hunne landgenooten op te ruïnen, zich met kwaadwilligen te vereenigen om hunne vroegere haardsteden te verontrusten en hun thans in andere handen geraakt eigendom uit wraakzucht te vernielen of daarop te rooven;

wanneer men eindelijk verneemt dat de Padries in het algemeen in anarchie leven, aangezien, zoo de eerste Toewankoe's al de macht hebben om, ter bevordering van het geloof, algemeene aanvallen te

bewerken, zij echter niet de middelen hebben om partiële twisten tegen te gaan, —

dan zal het niet vreemd voorkomen dat na het sluiten van den vrede met de voornaamste hoofden (vooreerst en tot de tijd op de eene of andere wijze verandering van den staat van zaken zal hebben gemaakt) er nog aanhoudend op de grenzen rooverijen plaats hebben welke, hoe te bejammeren ook, in vergelijking met de vroegere algemeene aanvallen onbeduidend mogen heeten, omdat zij partieel zijn.

Wij moeten ons met die rooverijen zoo weinig mogelijk inlaten, daar men in redelijkheid van den vrede vooreerst niet meer mag hopen dan bevrijd te zijn van die algemeene aanvallen der, op de stem der eerste Toewankoes, verzamelde massa's. Deze, door een blind fanatisme geleid, trotseerden onder het aanroepen van Gods naam alle gevaren, en maakten daardoor en door hunne witte kleeding een geweldigen indruk.

En werkelijk, zoo is het dan ook dat sedert de maand November verscheidene Maleiers, op de grenzen verspreid, in de velden of in het bosch werkende, omsingeld en gruwelijk vermoord, kleine gehuchten afgeloopen, eenige vrouwen en kinderen medegevoerd of eenig vee meegesleept werd; terwijl de Maleiers door onze civiele commandanten aanhoudend worden aangespoord om geene représailles te nemen maar zich op eene waakzame defensie te houden, waardoor dan ook nog dikwerf grootere désastres voorkomen zijn, zonder dat onze soldaten te hunnen behoefte te velde trokken. Van mijnen kant ben ik gestadig bezig met pogingen om door mijnen zendeling Said-Salimoe'l-Djafried, die veel invloed op de eerste hoofden der Padries heeft, het evenwicht te bewaren, den algemeenen oorlog, zooals die vroeger bestond, te voorkomen en, zooveel mogelijk, de gedurige strooperijen van lieverlede te doen eindigen. — Gruwelijk behandelen de Padries hunne gevangenen; de mannen worden veelal als ongeloovigen ter dood gebracht, vrouwen en kinderen worden als slaven — naar men zegt veel op de Oostkust van Sumatra — verkocht.

Met groot geduld en volharding zal men de rust zeker bevorderen, en de gemeenschap openen; maar er bestaan sommige redenen, waarom de Padriehoofden hun volk zoo weinig mogelijk door de Maleische landen zullen doen trekken.

De eerste reden is de vrees dat het volk, bij hen zoo scherp in bedwang gehouden, de verleidelijke gewoonten der Maleiers zullen aannemen, nl. het rooken van opium en het hanenkloppen: twee zaken waaraan de Maleiers verslaafd zijn en die — de laatste vooral — de oorzaken zijn geweest van langdurigen oorlog. ¹

¹ Uit de geschiedenis der onderhandelingen voor het tractaat van 15 November 1825, in ons opstel "Sumatra's westkust van 1819—1825" medegedeeld, blijkt dat de gemachtigden der Padrie-hoofden speciaal aandrongen op een algemeen verbod tegen hanenvechten en amfloenschuiven. In de amfloenspacht schenen zij te berusten, toen de kolonel de Stuers had getracht hun duidelijk te maken dat

.... Zij waren tevreden met mijn verbod op het hanenvechten, dat ik reeds vroeger ontworpen had en dat, behoudens eenige restricties, moest uitgevaardigd worden.

De Maleiers vroegen hier en daar verlof om te spelen, en dit was genoeg om de stugge Padries af te stooten. Van mijnen zendeling vernam ik dat zij — de Padries, na den gesloten vrede — gaarne hunne soedagars (hoofd-kooplieden) naar Padang hadden gezonden, maar zulks niet konden doen omdat de Maleiers onder hunne oogen zouden spelen; „het is om het hanenvechten, zeiden zij, dat wij

het Gouvernement die pacht niet in stand hield om daardoor winsten te behalen, maar alleen om een waakzaam oog op het kwaad te kunnen houden; maar op het hanenvechten kwamen zij weldra terug.

Den 9ⁿ April 1826 ontving de Stuurs eenen brief, onderteekend door den Toewankoe van Lintou, den Toewankoe di Goegoe, Toewankoe Nan Saleh en Toewankoe Nan Rintjeh, van den volgenden inhoud:

„Indien het waarlijk uw voornemen is ons met het volk van Pagarroejoeng op eenen vriendschappelijken voet te doen leven, dan verzoeken wij dat de Radja van Pagarroejoeng (de regent van Tanah Datar) van zijne bediening wordt ontzet en in zijne plaats optreedt Saïd Salimoe'l Djafried, wiens orders, zoomede die van het Gouvernement, wij eeuwig zullen opvolgen zonder immer van dezelve afte-wijken en mitsdien zweren indien wij de bevelen niet nakomen, dat God, Mohammed en de Koran ons mogen straffen; en indien er alsdan eene plaats is die zich tegen het Gouvernement zou durven verzetten, dan zullen wij deze bestraffen.

„Wij hebben een verzoek, namelijk dat de Compagnie het hanenvechten ten eenenmale tegengaat, doch in andere opzichten hebben wij niets te zeggen ten aanzien van Tanah Datar.”

Het hanenvechten werd hierop door den kolonel de Stuurs verboden; doch al spoedig ontving hij nu eenen brief van Datoe Pamoentjaq, hoofd van een laras in Batipoe, ook namens „de panghoeloes en de voorname ondergeschikten”. In dien brief — den 17ⁿ Mei 1826 door de Stuurs overgelegd — lezen wij:

„Uw vroeger gegeven bevel ten aanzien van het hanenvechten werd door ons opgevolgd; wij vroegen naar aanleiding daarvan vergunning aan den civielen commandant van Semawang om het hanenvechten te mogen plegen, betalende vier ropijen daags. Nu is ons weder van Uwentwege aangekondigd dat het hanenvechten ten eenemale verboden is en er geene vergunning meer mag worden gevraagd om ons daarmede te vermaken.

„Het hanenvechten is sedert overoude tijden eene blijvende gewoonte der voorouders van onze voorouders geweest, en mitsdien hebben wij niet genoegten het geld betaald dat daarop gesteld was, om die oude gewoonte niet voor ons te doen verloren gaan. Nu Mijnheer het hanenvechten ten eenemale heeft doen ophouden, wordt zulks aangemerkt als een maatregel, welke de strekking heeft om de erfelijke gewoonten onzer voorouders omver te werpen.

„Het treft ons hart zeer te denken dat, wanneer wij vergunning vragen om te mogen hanenvechten, ons verzoek zal worden afgewezen.

„Misschien zal het verbod onaangenaamheden veroorzaken en zullen daaruit moeielijkheden geboren worden voor mij, Datoe Pamoentjaq, want het volk zal mij zulks ten kwade duiden; weshalve ik Mijnheer hiermede in kennis stel, opdat hij de zaak nader in gunstige overweging neme.”

zoolang in oorlog zijn geweest." Werkelijk keerden vele kooplieden, die gereed stonden om met den gemachtigde van Toewankoe di Lintou af te komen, weder terug en tot nu toe is slechts één soedagar van van Telawas zich met zijn gezin en gevolg te Padang komen nederzetten. Daar nu mijne grootste zorgen daarheen leiden om te trachten soedagars van alle Padriesche landschappen te Padang gevestigd te zien, om daardoor verscheidene goede gevolgen te bereiken, heb ik dan al dadelijk een strenger verbod op het hanenvechten gesteld.....

De Maleiers van hun kant zeggen: wij hebben twintig jaren lang oorlog gevoerd om onze oude gewoonten te behouden; indien wij nu toegaven zouden wij het onderspit hebben gedolven.

Ondertusschen is thans het hanenvechten in de Padangsche Beneden- en Bovenlanden afgeschaft, en dit heeft niet zeer veel moeite gekost; een deel der Maleiers is met het verbod best tevreden, maar in het algemeen is de verhouding van de Maleiers tegenover de Padries daardoor slechter geworden.

Eene tweede moeielijkheid voor het gezag alhier om eene verbroedering tusschen Maleiers en Padries tot stand te brengen is gelegen in den maatschappelijken stand der hoofden.

De hoofden der Padries hebben zich, na de verwoesting van het Menangkabausche vorstenhuis, van den gemeenen stand verheven tot priesters en hoofden; de Maleische hoofden, van ouder tot ouder van vorsten en panghoeloes afstammende, zien met trots op de aanvoerders der Padries neder, en wenschen aan deze parvenus niets toe te geven.

Groot is dan ook de verwijdering tusschen de hoofden: onophoudelijk zullen die der Maleiers ons aansporen om in het bijzonder Lintou aan te vallen, en van den anderen kant beschouwen de Padries de Maleische hoofden, en onder deze in de eerste plaats den regent van Tanah Datar, als de hinderpalen tegen de uitbreiding van hun geloof.

De tijd zal leeren of de Padriesche secte stand zal houden en of na den dood van de tegenwoordige Toewankoes van Lintou en Bondjol, geene scheuringen zullen ontstaan. De verandering zou dan echter volgens mijn oordeel slechts deze zijn, dat de anarchie van een anderen aard worden zou en er op geen punt vrede zou bestaan, doordien dan, bij de Padries, kampong tegen kampong zoude worstelen.....

Na den vrede van November 1825 zijn Lintou en Talawas vijandig: Lintou heeft verscheidene aanslagen op het leven van Toewankoe Nan Saleh laten doen — laatstelijk nog in Mei jl. toen vier, door den Toewankoe van Lintou uitgezonden voorvechters in Talawas werden ontdekt en ter dood gebracht —, en de gemeenschap tusschen beide landen is sedert verbroken. Talawas is steeds half maleisch gebleven en Toewankoe Nan Saleh is er bemind omdat hij, hoewel de leer der Padries toegedaan, niet streng is omtrent kleeding, tabak en sirih.

De Toewankoe van Lintou is reeds hoog bejaard en heeft een

neef, thans genaamd Toewankoe Moeda, tot zijn opvolger bestemd.

De Toewankoe's van Bondjol, aanvankelijk vier in getal, zijn thans tot twee gesmolten; de voornaamste is Toewankoe Imam, die het gezag in handen heeft; de andere zijn opvolger Toewankoe Itam. Hij is verder omringd door verscheidene Toewankoes, die steeds gereed zijn zich aan het hoofd van benden te stellen en nieuwe verwoestingen aan te richten.¹ Onder deze moeten vooral genoemd worden Toewankoe Mensiangan en Toewankoe Moedik Padang, twee vroeger door ons verdroven hoofden. Al mijne pogingen om hen over te halen, zich onder het genot van een pensioen rustig bij ons neder te zetten, zijn tot dusver vruchteloos geweest. Tot heden heb ik te vergeefs getracht met de hoofden van Bondjol eenige overeenkomst te treffen; mijn zendeling werd echter goed bij hen ontvangen....

De Padriesche hoofden, ofschoon velen onder hen een staat van orde evenmin kennen als wenschen, gevoelen de noodzakelijkheid van het bestaan van een persoon, met de oppermacht bekleed; geen onder hen maakt daarop aanspraak, want zij zeggen zelf: wij zijn niet van vorstelijke afkomst, hoe zouden wij radja kunnen zijn." En daarom hechten de bij het contract van 15 November 1825 door het Gouvernement erkende Toewankoes aan hunne verheffing niet die waarde, die bedoeld en verlangd was.

En nu kom ik tot de moeielijkste vraag: welk dan het middel is om de binnenlanden in volle rust te brengen (en waaruit dan die van $\frac{1}{3}$ der binnenlanden van Sumatra zoude volgen). Velen zijn van meening dat men met een groote militaire macht de Padries moet aanvallen en die secte geheel moet vernielen; de Maleiers geven veelal aanleiding tot dien raad. Ik ben van gevoelen dat geen rust, geen eensgezindheid zal bestaan zoolang er geen opperhoofd is in de zoogenaamde Menangkabausche landen.

De Resident van Padang, vroeger stedehouder van den Radja van Menangkabau op de stranden, thans zelf het gezag voerende in het Maleische gedeelte van het oude Rijk, zoude gewis ook door de thans Padriesche districten gehoorzaamd worden, zoo hij niet door de Padries als hun vijand beschouwd werd. Hij is nu in hunne oogen de grootste hinderpaal voor de uitbreiding van het geloof, omdat hij de Maleische landen helpt en beschermt; en zoo zij al eenigen tijd hebben onderzonden dat wij eene strikt defensieve houding jegens hen aannemen en slechts rust en vrede beoogen, zoo blijft toch steeds hun verlangen dat wij de uitbreiding van hun geloof in de Maleische landen, vooral in de Padangsch Bovenlanden, zullen gedooogen. Vroeger was het een hunner eerste eischen, dat wij de Bovenlanden weder zouden verlaten; verkiezen wij dat niet, dan zouden wij althans alle spelen en opiumschiiven moeten verbieden en zorg moeten dragen dat er kerken gebouwd en vijf malen daags gebeden worde, dat men in het wit gekleed bade, enz.

¹ Wat hier verder omtrent de Padries gezegd wordt, komt niet voor in het oorspronkelijk verslag van 17 Mei, doch wel in dat van 27 Sept. 1826.

Op welke wijze nu het middel zoude kunnen gevonden worden om onder deze omstandigheden een weg in te slaan waardoor beide partijen het eens werden en het Gouvernement erkenden en gehoorzaamden, — dit is een onderwerp waarop ik vooralsnog niet in staat ben een advies te geven.

Ondertusschen ga ik voort tot instandhouding van vredelievende gezindheid met beide partijen alles aan te wenden en, met alle in-schikkelijkheid die van mij afhangt, te trachten zooveel mogelijk vijandelijkheden te voorkomen, bestaande onlusten te dempen en de zoo teedere verhouding met de Padries te versterken; ten einde, bij den verlangden staat van rust, het doel te bereiken, mij door het Gouvernement aanbevolen.

In de verslagen van den kolonel de Stuers is herhaaldelijk sprake van zijn zendeling, den Arabier Said Salimoe'l Djafried.

Deze had bij de totstandkoming van het tractaat van November 1825 goede diensten bewezen en de Stuers, ofschoon hij hem al spoedig niet veel vertrouwde, ging ook in de volgende jaren voort met den man te gebruiken om in aanraking te blijven met de Padries.

In een ander verslag, in 1836 op last van den leger-commandant, generaal Cochius, betreffende de gebeurtenissen ter Sumatra's Westkust van 1819 tot 1835, opgesteld door den luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers, vinden wij vermeld dat, na het sluiten van evenbedoeld tractaat, weldra eenige zendelingen van Bondjol naar Lintou ver trokken ten einde omtrent aard en strekking van de overeenkomst te worden ingelicht.

Die zendelingen ontmoetten Said Salimoe'l Djafried te Pagarroejoeng, gingen met hem naar Padang, werden daar goed onthaald en keerden, met den Said, over Katiagan naar Bondjol terug. De Toewankoe's van Bondjol kwamen hen tot Pasaman te ontmoeten, en gaven als hun wensch te kennen dat het Gouvernement hier een koopman met eenige soldaten zoude plaatsen, opdat men spoedig handelsbetrekkingen zoude kunnen aanknoopen. De Said woonde daarop eene groote volksvergadering te Bassoh bij, waar meerbedoeld tractaat uitgelegd en besproken werd.

Doch kort daarna ontving de kolonel de Stuers een naamloozen, waarschijnlijk van den Said afkomstigen brief, waarin werd aangeraden den regent van Tanah-Datar af te zetten en den Said in diens plaats te benoemen, en voorts het hanenvechten te verbieden. Wanneer dat geschiedde, zoude er vrede met Bondjol volgen.

Ook in latere brieven, van Bondjol en Rau afkomstig, heette het

steeds: „wij volgen Lintou, wij stellen Said aan als ons hoofd”.¹

De eerzucht van den Arabier was dus niet zonder gevaar; doch de kolonel de Stuers meende hem niet te kunnen missen, daar „een Maleier er niet toe zou zijn overtehalen om den rol van tusschenpersoon op zich te nemen, en een in de Maleische districten gevestigde Padrie niet zou zijn vertrouwd geworden”.¹

Aan de Regeering berichtte hij dan ook,² dat, om den wrok der Padries te verminderen en zoo mogelijk allengs uit te wisschen, en daardoor tevens eene grootere mate van rust op de grenzen te verkrijgen, wellicht met vrucht zou kunnen worden gebruik gemaakt van den Said, die wegens „zijne gewaande afkomst van den Profeet, bij Padrie en Maleier beide in hooge achting” stond, en dat hij daarom aan dien Arabier eene zending had opgedragen naar de Bovenlanden, „ten doel hebbende om door kracht van overreding eene meer vriendschappelijke verhouding tusschen de beide bevolkingen tot stand te brengen door, aan den eenen kant, de Padries te doen terugkomen van den al te vergedreven godsdienstijver waarmede zij thans de Maleiers vervolgen en die zich zelfs tot kleinigheden, zooals vorm en kleur van kleeding en dergelijke uitstrekt, en door, aan de andere zijde, de Maleiers te vermanen en op te leiden tot eene meer getrouwe nakoming van de voorschriften der Mohammedaansche leer en het nalaten en afschaffen van dobbelspelen en hanenvechterijen als zaken, strijdig met die leer en waarvan de Padries een verregaanden afschuw hebben.”

Aan zijnen zendeling gaf de Stuers, ten einde hem in het oog van den inlander te meer aanzien bij te zetten, daar hij overigens met geen direct gezag hoegenaamd was bekleed, den titel van Radja Perdameian (vredevorst).

Deze maatregel werd door de Regeering goedgekeurd; bij resolutie van den Luitenant-Gouverneur, waarnemend Gouverneur-Generaal van 6 November 1826, n°. 7, werd genoemd Arabier in den hem verleenden titel bevestigd.

Van zijne verrichtingen wordt verder in de officiële bescheiden slechts enkele malen gerept. In April 1829 ontving de Stuers bericht, dat de Said was vermoord geworden; hiervan wordt geen melding gemaakt in het „verslag over het eerste halfjaar 1829”, dat anders in verschillende opzichten zeer uitvoerig is. Zou hieruit moeten

¹ Verslag van kol. de Stuers van 27 Sept. 1826.

² Missive van 7 Augustus 1826 n° 51.

worden afgeleid dat de Stuers aan 's mans dood geen bijzonder gewicht hechtte, dat zijne bemoeiingen van weinig beteekenis waren geweest?

De onderstelling, dat de Radja Perdameian op last van den regent van Tanah-Datar is omgebracht, komt ons, in verband met het boven medegedeelde, wel de meest waarschijnlijke voor.¹

¹ De Stuers, Vestiging en uitbreiding, I bl. 130—131.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Bezuinigingen, in het binnenlandsch bestuur ingevoerd. — Jaarlijksche schadeloosstellingen aan eenige hoofden voor afstand van inkomsten. — Verschillende belastingen, door de Stuers ingevoerd. — Regelingen betreffende de Batoeilanden. — Schutterij te Padang opgericht. — Ongestrafte aanvallen der Padries van Bondjol. — Tocht van de Stuers naar de Bovenlanden. — Zijne bevinding aldaar. — Voorvallen in de VII Kota's, dood van den luitenant Bergman en de zijnen. — Beoordeeling van Bergman. — Voorstellen van de Stuers tot het zenden eener expeditie naar de VII Kota's, deze wordt door de Indische Regeering "voor het tegenwoordige ongeraden" geacht. — Toekenning van een jaarlijksch "vriendschappelijk geschenk" aan de voornaamste hoofden der Padries. — Luitenant van Baak vermoord en de bezetting van Ajer Bangies gedeserteerd. — Onze verhouding tot de Padries in het begin van 1828. — De toestand gedurende het jaar 1828. — Verslag van den kolonel de Stuers over den toestand in Juni 1829; zijne beschouwingen over de opiumpacht en over de noodzakelijkheid der door hem gevolgde gedragslijn, zoolang de beschikbare macht zoo gering is. — Ontslag van de Stuers. — Beoordeeling zijner handelingen op Sumatra's Westkust door du Bus. — Beschouwingen over het bestuur van de Stuers, door zijn broeder, den luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers, op grond der officieële stukken geleverd.

De onvermoeide pogingen van den Commissaris-Generaal du Bus om in alle richtingen van het Staatsbestuur bezuinigingen aan te brengen, hadden al spoedig ook betrekking op de Westkust van Sumatra. Bij het besluit van 24 November 1826 n°. 1 werden tal van vereenvoudigingen in het bestuur, en vele verminderingen en opheffingen van tractementen bevolen.

De post van "Opperhoofd", bij resolutie van 20 December 1825 in het leven geroepen, werd bij art. 2 van genoemd besluit ingetrokken, met bepaling dat "de daaraan verbonden werkzaamheden door den Resident van Padang zouden worden waargenomen." De kolonel de Stuers bracht hiertegen zijne bezwaren in, aangezien hij vermeende dat zijn aanzien bij de bevolking onder de wijziging zijns titels lijden zou; maar de Regeering antwoordde dat, naar hare opvatting, de woorden "resident" en "opperhoofd" dezelfde betekenis hadden.

Uit eenen brief, den 6^{en} December 1826 door de Stuers aan den Minister van Marine en Koloniën gericht, zien wij dat tengevolge

der vereenvoudiging van het bestuur „in de dertig ambtenaren of geëmployeerden” zijn bedankt, en het geheele personeel alzoo ongeveer met de helft was verminderd. Acht of negen ambtenaren waren naar Batavia gezonden; zes militairen, met civiele betrekkingen belast — waaronder twee majoors — „naar hun departement gerevoyeerd”; de overige, uit den dienst ontslagen geëmployeerden bleven op de Westkust achter „en vonden nu hun bestaan op de eene of andere wijze.”

De „afdeeling der eilanden” en de post op Poeloe Batoe werden gesupprimeerd bij art. 3 van het bovengemeld besluit.

In art. 1 trekt verder onze aandacht, dat jaarlijksche schadeloosstellingen werden toegekend:

aan den Toewankoe Panglima te Padang en zijn gevolg met 12 panghoeloes „voor den vollen afstand van opium en goudsmelt, waarbij gevoegd de schadeloosstelling voor heffingen aan den Boom Moeara” (tol bij den monding der Padang-rivier);

aan het hoofd van Natal, den Toewankoe van Lingabaja en 10 panghoeloes „voor den afstand van de amfioenpacht”;

aan zes panghoeloes te Natal „voor den afstand van handelsvoor-rechten”;

aan den hoofdpanghoeloe, het hoofd en 4 panghoeloes te Ajer Bangies „voor den afstand der handelsprivilegiën.”

Van zijn kant werkte de Stuers, zooveel in zijn vermogen was — ofschoon, zooals beneden blijken zal, niet steeds met een in alle opzichten goed gevolg — mede om, door invoering van belastingen, het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven tot stand te brengen.

De opiumpacht was reeds in 1819 ingevoerd en in 1824 ook over de Bovenlanden uitgebreid; de passarbelasting was, gelijk wij vroeger zagen, in Maart 1825 door de Stuers bevolen.

Blijkens de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 29 Aug. 1826 n°. 11 had de Stuers, met 1° Januari 1826, behalve het inkomend recht op ruw katoen, een *consumtierecht* van f 10 per pikol op dat artikel gelegd; afgeschaft de pacht van tabak en tabakswarongs, doch daarentegen de tabak met een *consumtierecht* belast van: f 25 per pikol voor de Kadoesche tabak, f 16½ voor de Bebek en Chineesche tabak, f 2 per katti voor alle inlandsche tabak. Door deze regeling meende de Stuers niet-alleen 's lands kas te bevoordeelen, maar ook de aan verpachting verbonden bezwaren te vermijden: bij verpachting was de tabak onderworpen aan een

inkomend recht ten behoeve van den pachter; niemand mocht, anders dan op licentiën, van deze tabak vervoeren of verkoopen, alle handelaren in tabak waren diensvolgens van hem afhankelijk, en daardoor ontstonden niet zelden „moeielijkheden voor het plaatselijk bestuur en kwelling voor den inlander.”

De Regeering achtte het consumtierecht op de inlandsche tabak van f 2 per katti, dus f 200 per pikol, buitensporig hoog. Bij besluit van 27 Febr. 1827 n°. 2 (Ind. Stbl. n°. 22) werd bepaald dat de binnenlandsche tabak weder zou worden verpacht; het consumtierecht op de van buiten aangevoerde tabak werd met eene geringe wijziging goedgekeurd, evenals dat op het ruwe katoen. Voor de heffingen van dat recht werd een reglement vastgesteld.

In een brief van de Stuers, dd. 11 Sept. 1826 n°. 61, gericht aan het Departement van Koloniën, lezen wij:

„En zoo door de thans bestaande omstandigheden het zoutmonopolie hier niet weder mocht hersteld worden, zoo hoop ik ten minste op eene spoedige dispositie ten aanzien van het binnenvoeren van vreemd zout te Tapanoeli . . . opdat de inkomsten van de Noordelijke afdeeling, of de nieuw verkregen bezittingen ten N. van Padang, eenigszins de uitgaven mogen te gemoet komen.”

Het gevolg van de Stuers' daartoe strekkende voorstellen lezen wij uit zijn, mede aan den Minister van Koloniën gericht brief van 7 Januari 1828, n°. 2, waarvan het slot aldus luidt:

„Het Gouvernement heeft het vreemde zout, hetwelk vroeger à f 1.50 inkomend recht per pikol belast was, verboden door het met f 6.— te belasten. De tijd zal leeren of die maatregel wel doelmatig is, bijzonder ten aanzien van Tapanoeli, aan welks kusten het kustzout aangebracht wordt, in vrije districten of, in het klein, in de onze waar wij het niet kunnen beletten.”¹

Uit den reeds genoemden brief van 6 December 1826, n°. 9, zien wij, dat in het jaar 1826 nog ruim f 10,000 ontvangen was voor pachten op sterken drank en geslacht; dienaangaande is elders niets vermeld.

De belasting op de passars was niet verpacht. Het zoude — zoo schreef de Stuers in zijnen brief aan de Indische Regeering van 29 Januari 1827, n°. 2 — nog wel eenige jaren moeten duren voordat men in de Padangsche Bovenlanden het zoover zoude hebben gebracht dat men tot eene verpachting der passars zoude kunnen overgaan,

¹ Deze maatregel is, blijkens het jaarverslag over 1828, met het einde van dit jaar weder opgeheven.

en hij had dus, even als over het jaar 1826, een contract wegens de heffing der belasting gesloten met het hoofd de Chinezen, Lau Tiang King, thans echter voor den tijd van drie jaren, op dezelfde voorwaarde als vroeger, te weten dat de helft van de bruto-opbrengst zoude komen ten voordeele van den Lande.

Deze regeling, voor het jaar 1826 goedgekeurd bij resolutie van 7 Maart 1826 n°. 27, werd voor 1827—1829 mede door de Indische Regeering bekrachtigd (Res. in Rade van 16 Maart 1827, n°. 22).

Verder lezen wij, in eene Resolutie in Rade van 30 Maart 1827 n° 17, dat met 1° Januari van dat jaar „nieuwelings“, in de oude residentie Padang met de Noordelijke afdeeling en de eilanden waren ingevoerd pachten op de lombardhuizen en op de pho- en topho-spelen.

Eenigszins in verband met 's lands geldmiddelen stonden ook de regelingen, achtereenvolgend getroffen ten aanzien van de Batoe-eilanden.

In zijn schrijven van 11 December 1826 n°. 83^b berichtte de Resident van Sumatra's Westkust, dat van ouds eene overeenkomst had bestaan tusschen den regent en de panghoeloes van Padang ter eenre, en den Radja en de panghoeloe's van Poeloe Batoe ter andere zijde, volgens welke deze laatste verplicht waren aan de eerstgenoemden jaarlijks als eene huldegift eene zekere hoeveelheid kokos-olie te zenden, waartegen deze, als vermeenende oude rechten op Poeloe Batoe te bezitten, hun oogluikend het heffen van ankeragegelden toestonden.

Uit deze overeenkomst ontstonden dikwijls oneenigheden, vermits de hoofden van Poeloe Batoe nalatig bleven aan hunne verplichtingen te voldoen, hetgeen dan aanleiding gaf tot klachten van Padangsche zijde.

Om hieraan een einde te maken had de Resident bepaald dat de ankeragegelden, waarvan de opbrengst op f 200 per jaar was geraamd, voortaan van gouvernementswege zouden worden geheven; er zou geen „huldegift“ meer gezonden worden, maar van bedoelde opbrengst zouden de regent en de panghoeloes te Padang jaarlijks f 150, de hoofden van Poeloe Batoe f 50 ontvangen.

Deze regeling, goedgekeurd bij Resolutie van den Luit. Gouv. Generaal in Rade van 16 Maart 1827 n°. 20, hield slechts stand tot 1 Januari 1828.

Reeds bij missive van 2 Mei 1827 n°. 30 berichtte de Resident, dat de posthouder op Poeloe Batoe ontslagen was en hij de eilanden nu bij openbare veiling voor den tijd van drie jaren, in te gaan

met 1° Januari 1828, verpacht had. De pachter was verplicht de bovengenoemde sommen van *f* 150 en *f* 50 uit te betalen; verder had de pacht „in vergelijking met de vorige inkomsten en lasten van Poeloe Batoe“, eene zuivere winst opgeleverd van *f* 704 per jaar. (De jaarlijksche pachtsom bedroeg *f* 2520).

De Indische Regeering keurde zulks goed en vroeg de approbatie van den Commissaris-Generaal op de nieuwe regeling (Resolutie in Rade van 14 Augustus 1827 n°. 36). Of deze approbatie werkelijk verleend is, is ons niet gebleken.

Waarschijnlijk is dat wel, want de verpachting der Batoe-eilanden werd, den 24^{en} Maart 1828, gevolgd door eene verpachting van de Pagej-eilanden, van 1 Juli 1828 tot ult^o December 1831, voor *f* 4800 's jaars.

Maar deze verpachtingen voldeden geenszins aan de verwachting.

„De gevoeligste slag stond aan den handel te worden toegebracht — zoo lezen wij in een uitvoerig rapport omtrent den staat van den handel op Sumatra's Westkust, dd. 21 April 1830 n°. 315 door den Resident Mac Gillavry ingediend — toen in 1827 en 1828, ik aarzel niet het te zeggen, het heilloos en verderfelijk plan werd ten uitvoer gebracht om de Batoe- en Pagej-eilanden aan den meestbiedende af te staan ten einde daarop gezag, alleenhandel en soevereine rechten van tolheffing uit te oefenen.

„Nadat wij ons ontdaan hadden van de beveiligingsmiddelen om onze kusten te bewaken“ — ter bezuiniging was het aantal kruisvaartuigen, vroeger drie, tot een teruggebracht — „gaven wij den hoogstbiedenden speculant al de middelen in handen om, op eenige mijlen afstands van de kust, een gepatenteerd emporium van smokkelgoederen op te richten

„De pachtsommen werden als eene zuivere winst aangezien, doch alle oogenblikkelijk voordeel is niet op den duur het zekerste. De Chineesche pachter der Batoe-eilanden stond de vogelnestklippen en pachten dadelijk weder aan anderen af voor *f* 5000 's jaars, en behield voor zich de in- en uitgaande rechten en den alleenhandel“...

Van de Pagej-eilanden is in de bescheiden verder geen sprake. In het Indisch besluit van 6 Mei 1833, n°. 6, vinden wij bepaald dat „in afwachting der regeling van de Sumatrasche zaken“ het bestuur over de Batoe-eilanden werd hersteld.

Hieruit is af te leiden dat de Regeering zich met de beschouwingen van den Resident Mac-Gillavry vereenigd heeft.

Het is hier — waar van verschillende aan de ingezetenen opgelegde lasten sprake is — wellicht de meest geschikte plaats om te vermelden dat in Augustus 1825 ter hoofdplaats Padang eene compagnie schutterij werd opgericht. Zij telde, in Mei 1826, 4 officieren en 67 minderen, allen Christenen, en werd gezegd in goeden staat te zijn.

De militaire verrichtingen, welke in 1826 plaats vonden, zijn door Lange ¹ vermeld en van betrekkelijk weinig beteekenis. Wij moeten echter nog melding maken van handelingen der Padries van Bondjol, die ongestraft bleven: een aanval op Katiagan, waarbij deze en andere nabijgelegen kampongs werden geplunderd en, later, een aanval op Massang.

Te Katiagan waren meest Atjehers gevestigd, die zich niet aan de leer der Padries wilden onderwerpen. Zij vluchtten naar Tikoe en stelden zich daar onder de bescherming van ons bestuur. Nadat ook Massang geplunderd was, werd „ter beteugeling van verdere ondernemingen der Padries en tot bescherming der Maleische kooplieden” een detachement troepen naar Tikoe gezonden.

Te gelijktijd gingen de Padries van Bondjol echter voort met onderhandelingen, en verklaarden zij zich niet ongenegen het voorbeeld van Lintou te volgen ².

Dat de toestand in 1826, vooral na de belangrijke vermindering der troepenmacht, niet gunstiger werd, is licht te bevroeden. In zijn rapport van 15 Januari 1827 n°. 10, gericht aan den Minister en Koloniën, zegt de Resident de Stuers dat de Maleiers, na aanvankelijk door de onzerzijds aangenomen houding de hoop te hebben verloren „hunne aartsvijanden, de door hen zoo gevreesde Padries te zien vernielen”, de militaire macht eensklaps zagen verminderen en de meeste Europeesche soldaten hun land zagen uittrekken „hetwelk niet weinig toebracht om hen te doen denken dat het Gouvernement de binnenlanden wilden verlaten en zij dus weder, als vroeger, aan alle gruwelen der Padries zouden overgelaten zijn.”

De kolonel de Stuers had het voornemen opgevat, de Bovenlanden te bezoeken, doch door zijne vele werkzaamheden te Padang werd hij voorloopig daarvan teruggehouden in een tijd „toen mijne tegen-

¹ Eerste Deel, blz. 136.

² Algemeen verslag der krijgsaangelegenheden ter Sumatra's Westkust van 1819—1835, van den luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers.

woordigheid wel noodig was; en mijn uitblijven had evenzeer een nadeeligen invloed op de troepen als op de Maleiers.”

In het laatst van het jaar 1826 kon de Resident echter aan zijn voornemen gevolg geven. Den 14ⁿ December vertrok hij van Padang, en vier dagen later kwam hij te Fort van der Capellen aan, waar hij 14 dagen verbleef en de hoofden van 15 districten van Tanah-Datar — eerst voor elk district afzonderlijk, en daarna allen gezamenlijk — bij zich ontving. In die vergaderingen werden de belangen van ieder aangehoord en daarna de goede bedoelingen van het Gouvernement ontvouwd. De hoofden werden aangemoedigd voort te gaan met het aannemen eener vredelievende houding jegens de Padries, die zij niet meer als hunne vijanden moesten beschouwen „als hebbende zich het Gouvernement tusschen de Maleiers en Padries geplaatst, om paal en perk te stellen aan den lang gewoed hebbenden oorlog.”

Voorts werd het inlandsch bestuur bevestigd. Sedert 1823 waren — zoo schreef de Stuers ¹ — de districts- en kamponghoofden herhaaldelijk benoemd en ontslagen; vijf achtereenvolgende gezaghebbers in de Bovenlanden hadden, naar de omstandigheden of op verkeerde inlichtingen hoofden aangesteld, die geen aanspraak op de benoeming konden maken of daarvoor ongeschikt waren; sommige dier hoofden hadden eene acte van aanstelling, andere niet.

De Resident was van oordeel dat het van het hoogste belang was „in een land, waar zoovele hoofden zijn, er eenige te hebben die allengs meer macht kunnen uitoefenen, waardoor meer orde van zaken geboren wordt.” Hij liet derhalve de vele panghoeloes van elke kampong uit hun midden één voorstellen voor kamponghoofd, terwijl de kamponghoofden uit hun midden een gekozen als laras- (districts-) hoofd. Op enkele uitzonderingen na werden de tot dus ver gefungeerd hebbende hoofden verkozen, en daarna alle gekozenen door de Stuers definitief bevestigd; de districtshoofden ontvingen eene acte van aanstelling en een stok met zilveren knop, de kamponghoofden alleen eene benoeming.

Deze handelingen schenen een goeden indruk te maken, en de Stuers voedde de hoop dat door een en ander „meer verband onderling, en meer gehechtheid van de hoofden aan het Gouvernement en aan hunne verplichtingen zou volgen.”

Op dezelfde wijze werd vervolgens ten aanzien van de zeven districten van Agam te werk gegaan.

¹ Het hier medegedeelde is getrokken uit bovengenoemd rapport van 15 Jan. 1827.

„Het is in het oogvallend, — zoo lezen wij verder — hoevele velden vooral sedert het laatste jaar weder zijn bewerkt en uit hun verwilderden staat tot rijstvelden zijn teruggebracht. Men ontdekt ook bij den eersten oogopslag de vele herstelde gehuchten, thans bewoond door menschen die vroeger in het zwaar gebergte gevlucht of naar de Padries uitgeweken waren (*orang moedjir*); onder deze bevonden zich verscheidene Toewankoes, die ook bij mij geweest zijn om hunne belangen voor te dragen”.

Omtrent de militaire versterkingen, in de Bovenlanden aanwezig, deelt de Stuers het volgende mede:

„Het hoofdfort van der Capellen, dat voor twee jaren nog zooveel te wenschen overliet, is thans een tegen den inlander aanzienlijk fort geworden en met goede houten gebouwen voor de huisvesting van het garnizoen voorzien.

In het Agamsche is, in 1826, ter vervanging van de tijdelijke versterkingen te Kota toea en Koriri, een hoofdfort — het fort de Kock — opgeworpen op den heuvel Boekit tinggi. Dit fort, „zoo-danig samengesteld dat het jarenlang zal kunnen staan zonder dat reparatiën noodig zijn” heeft, evenals het fort van der Cappellen, den lande niets gekost „dan eenige geringe ijzerwerken”.

De fortjes Tandjong Alam, Soeroasso en Padang Gantieng zijn beter bevestigd en van stevige houten gebouwen voorzien geworden, mede zonder kosten voor den lande. Het aanzijn der genoemde versterkingen maakte de vermindering van troepen in September 1826 mogelijk, en „tot dusver werd de rust in de Bovenlanden niet verstoord.”

Van onze kleine posten te Samawang, op den Ambatjang en te Tandjong, elk met slechts enkele soldaten bezet, vinden wij hier geene melding gemaakt. ¹

Daarentegen treffen wij een duidelijk verhaal aan van de Stuers, betreffende de vijandelijkheden, welke in het begin van 1827 in de VII Kota's voorvielen, en dat in verschillende détails van de daarvan openbaar gemaakte verhalen afwijkt ². Wij laten dat verhaal hier volgen.

Tusschen het regentschap Agam en Priaman liggen de VII Kota's, een district, tot de benedenlanden en onder Priaman behoorende;

¹ In 1827 werd Padang Gantieng opgeheven wegens gebrek aan beschikbare manschappen, en werd de bezetting van Samawang door de Maleiers der XX Kota's verdreven. (Zie Lange, I, bl. 140 en 141.)

² Lange, I bl. 139; de Stuers, I bl. 149; Francis, III blz. 176.

de grens is in eene bergengte van de keten, die de Boven- en Benedenlanden van elkander scheidt; op die grens liggen verspreide gehuchten, het grootste deel der VII Kota's uitmakende. Moedik Padang ligt op een der paden die door het gebergte voeren, en wordt veelvuldig aangedaan door de Agammers, die naar het strand ten handel gaan.

De luitenant Bergman, civiele commandant van Priaman, door te veel ijver aangespoord, had uit eigen beweging de hoofden van dat district aangemaand om het langs Moedik Padang loopend pad te verbeteren en een nieuwen gemeenschapsweg te maken, en hun gezegd dat ik (kolonel de Stuers) voornemens was langs dien weg bij mijn terugkeer uit de Bovenlanden terug te keeren, en dat dan reeds de hand aan het werk geslagen moest zijn. De Toewankoe van dat district, die eigenlijk, zooals nu blijkt, geen de minste macht heeft buiten het gehucht waar hij woont, kon aan dit bevel weinig uitvoering geven, terwijl de massa verspreide hoofden van gehuchten zich uitlieten dat zij mij den doortocht langs Moedik Padang zouden beletten. Dit werd door den Toewankoe aan luitenant Bergman gerapporteerd.

Toen ik nog te Fort van der Capellen was, gaf luitenant Bergman hiervan bericht, onder mededeeling dat hij drie panghoeloes van Priaman zoude zenden om de zaak te onderzoeken en de redenen van een en ander op te nemen.

Ik antwoordde terstond, dat hij verkeerd had gedaan de zaak aldus te behandelen; dat ik, vooreerst niet van plan geweest zijnde dien voor ons bijna onbegaanbaren weg te gaan, hem opdroeg uit zichzelf alles te doen om het gerucht van mijne komst tegen te spreken, niet te doen bemerken dat ik met de gerezen quaestie bekend was en te zeggen dat hij alles uit eigen beweging gedaan had.

De luitenant Bergman zond evenwel de drie panghoeloes van Priaman, met den Toewankoe der VII Kota's, naar Moedik Padang tot het instellen van een onderzoek. Deze brachten eene brief mede van de hoofden der plaats, waarin gemeld werd dat zij hunne versterking werkelijk hadden verbeterd, doch tegen de Padries; en dat zij mij niet gaarne zouden zien komen, uit vrees voor het volk van Agam dat mij zeker volgen zou.

Luitenant Bergman zond mij dit bericht toen ik te Fort de Kock aankwam, en meldde mij daarbij niets wat eenig gevaar zoude kunnen aanduiden; en daar hij kort geleden zelf op de plaats was geweest, gevolgd door eenige inlandsche soldaten, alleen om een boosdoener op te eischen die dan ook uitgeleverd werd, zoo beschouwde ik de geheele zaak als een gewone onwilligheid van kleine gehuchten, die nu te eer moest en kon worden onderdrukt omdat het hoofd van het district er geen deel aan had, en omdat de zaak te bekend was geworden om er niets aan te doen.

Ik vond gelegenheid een panghoeloe van Moedik Padang, die zich juist in mijn nabijheid ophield, te ontmoeten; deze verklaarde ner-

gens van te weten. Ik zeide hem dat het mijn voornemen niet was geweest om over Moedik Padang te gaan, maar dat ik thans, vernemende dat men iets daartegen had, de bevolking wilde toonen dat men bij doortocht van Gouvernementsambtenaren niets te vreezen had. Ik zou den civielen commandant van Agam (te Fort de Kock) naar Moedik Padang zenden en op denzelfden dag den civielen commandant van Priaman mede derwaarts doen gaan; beide officieren, elkander op de grens der beide regentschappen ontmoetende, konden dan uit mijn naam, in tegenwoordigheid van den Toewankoe der VII Kota's, onderzoek doen naar al wat het algemeen belang zou dienen, want naar het scheen bestond er oneenigheid en volgden men de gewoonten (adat) niet meer, aangezien de Toewankoe miskend werd en de gemeenschap niet vrij scheen te wezen.

Op den bepaalden dag vertrokken beide officieren: luitenant Creemer van Agam met 40, luitenant Bergman van Priaman met 15 inlandsche soldaten; de eerste had 5, de laatste bijna 4 uren af te leggen. Beide officieren, reeds vroeger ter plaatse geweest, moesten met de localiteit enz. bekend zijn. Onderweg ontving luitenant Creemer een brief van luitenant Bergman, waarin zijn aantocht gemeld werd; deze brief was over Moedik Padang verzonden.

Toen Creemer deze plaats naderde, liet hij een panghoeloe vooruitgaan om de bevolking de verzekering te geven van zijne goede bedoelingen; maar eensklaps zag hij zich door uit de bosschen opdagende gewapende benden omsingeld, die op zijn detachement vuurden. Hij zag zich dus genoodzaakt terug te keeren, en waagde het niet de diepe gracht over te trekken die vóór hem lag. Van zijn kant liet hij „uit nood“ eenige geweerschoten doen; na een half uur trok hij terug op eene plaats van de IV Kota's, en na 48 uren afwezigheid kwam hij, met drie licht gewonden, te Fort de Kock terug.

Aan de andere zijde liep de zaak minder gunstig af; twee etmalen later vernam ik dat de luitenant Bergman zich zonder eenigen argwaan op marsch had begeven, gevolgd door den regent van Priaman en vele hoofden, terwijl de hoofden der VII Kota's hem onder weg zouden opwachten.

Een uur van Moedik Padang verwijderd, werd hij evenals de luitenant Creemer ontvangen, maar op het eerste schot liepen zijn inlandsche soldaten (*halfcast* Bengaleezen) weg; zij verscholen zich in de bosschen, vielen daar bijna allen in handen der oproerlingen en werden afgemaakt. Luitenant Bergman bleef alleen staan, met een inlandsch luitenant; hij wilde zijne aanvallers toespreken, doch men zegt dat beide door verscheidene kogels getroffen werden. De Toewankoe, Regent van Priaman, die mede gewond werd, trok met zijn gevolg gelukkig terug met achterlating van vier dooden; de Toewankoe der VII Kota's, met het voorgevallene verlegen, nam de vlucht.

Dit voorval bracht niet weinig opschudding teweeg; te Priaman,

en zelfs te Padang, werd men door vrees bevangen, te meer daar zich valsche geruchten omtrent mij verspreidden. Twee dagen na de verhaalde gebeurtenis kwam ik te Kajoetanam aan, medebrengende een detachement van 25 inlandsche soldaten om het garnizoen aldaar te versterken.

Ik vond te Kajoetanam den wa adsistent-resident der zuidelijke afdeeling, die, pas van eene ziekte hersteld, zich onmiddellijk met een detachement troepen van Padang derwaarts begeven had. Ik liet de hoofden komen en aan deze, ook ter inlichting van de afwezig, weten hoe ik de zaak beschouwde: ik dacht geen betere leiding aan deze te kunnen geven dan de verklaring af te leggen, dat er geen quaestie van oorlog was en dat de adsistent-resident naar Priaman zou gaan om daar een nauwkeurig onderzoek omtrent den gepleegden moord op den civielen commandant van Priaman in te stellen, na te gaan waarom de Toewankoe der VII Kota's niet werd gehoorzaamd, de schuldigen op te sporen en het gezag van den Toewankoe te herstellen.

Ik liet dadelijk de troepen van Padang, met uitzondering van een klein detachement dat het garnizoen van Priaman moest versterken, naar hunne haardsteden terugkeeren en kwam zelf gisteren (14 Januari 1827) hier aan.

.... Ik twijfel niet, of de wa adsistent-resident, de heer Landré, zal door zijne bedaardheid en de kennis, die hij bezit om met den sluwen Maleier om te gaan, de zaak zoodanig weten te leiden dat de afloop niet dan gunstig wezen zal.

Later is de schuld van het voorgevallene op Bergman geworpen en gezegd dat hij zich door „een opvliegend karakter, gepaard met geldzucht, bij het volk had gehaat gemaakt”¹.

Voorzeker is er alle reden om te veronderstellen dat Bergman, gelijk vele andere officieren en ambtenaren in verschillende rangen, den aard der pas onder ons bestuur gekomen inwoners niet naar behooren kennende, in zijnen omgang met de Maleiers niet den besten weg insloeg. Ook elders in onze wingewesten in Indië kan men meermalen iets dergelijks opmerken: wij noemen de inlanders trouweloos, wispelturig, verraderlijk, en vergeten maar al te dikwijls dat wij hen, en dus omgekeerd ook zij ons niet begrijpen.

Hieruit volgt wel de noodzakelijkheid dat de Europeanen, en vooral zij die met gezag zijn bekleed, zich met den meesten ijver moeten toeleggen op de kennis van den aard, het karakter, de zeden en gewoonten der volkeren waarmede zij te doen hebben, maar daaruit volgt tevens dat, zoolang dat alles nog weinig bekend is,

¹ Francis, Herinneringen III bl. 176. Lange I bl. 140, noot.

misgrepen in de wijze van omgang met de inlanders niet wel te vermijden zijn.

Men kan dus toegeven dat de heer Bergman verkeerd gehandeld heeft in de wijze waarop hij zijne bevelen gaf, zonder hem daarvan een verwijt te maken. In het „Kort Overzicht der krijgsgesbeurtenissen op Sumatra's Westkust van 1819—1835” (Bijlage van het bovengenoemd Algemeen Verslag van den luit.-kol. F. V. A. de Stuers) wordt gezegd: „De luitenant Bergman werd zeer betreurd; als civiel en militair commandant bewees hij ter Sumatra's Westkust gedurende vele jaren goede diensten.”

Merkwaardig zijn, ter juiste beoordeeling, de beschouwingen en voorstellen, in Juni 1827 door den kolonel de Stuers aan de Indische Regeering gezonden.

Wij kennen deze slechts uit eenen brief, door deze Regeering, in dato 4 Augustus 1827 n°. 1275, aan den Commissaris-Generaal du Bus gezonden, en luidende als volgt (Res, in Rade van 24 Juli 1827 n°. 17):

....Ik heb thans de eer, dezen te doen strekken ten geleide van het rapport van den resident en militairen commandant ter Westkust van Sumatra dd. 11 Juni jl. n°. 39 met bijlagen.

Deze stukken behelzen, behalve een overzicht van de trouwelooze aanslagen, door de hoofden en de bevolking der VII Kota's sedert 1819 van tijd tot tijd op het Gouvernementsgezag ondernomen, meer bijzonder ook een omstandig verhaal van de oproerige bewegingen, welke aldaar nu laatstelijk weder in de maand Januari jl. hebben plaats gehad....

De resident zoekt de voornamste oorzaak der rustverstoringen, welke aldaar, ondanks den met de Padries gesloten vrede, nu en dan nog ondervonden worden, in het gebrek aan duidelijke bepalingen, waarbij aan de inlandersche hoofden, nadat het Gouvernement de amfioenpacht bij uitsluiting aan zich-zelf heeft getrokken, eene betamelijke schadeloosstelling wordt verzekerd voor het aandeel, hetwelk zij vroeger in die pacht bezeten hebben. Hij acht het noodzakelijk, dat deswege bepaalde overeenkomsten met de hoofden der verschillende districten worden aangegaan, en hij geeft dan ook de toezegging, dat hij dienovereenkomstig eene schikking voor het jaar 1828 onderwerpen en aan de goedkeuring der Regeering onderwerpen zal.

Wijders wordt door hem een voorstel gedaan om eene militaire expeditie van twee tot drie honderd man naar Priaman uit te rusten, ten einde vandaar het trouweloos en verraderlijk gedrag van het district der VII Kota's voorbeeldelijk te straffen, waarvan hij zich ook voor den vervolge tot bewaring der rust de beste uitwerking

belooft, terwijl de kosten van zoodanige expeditie volgens zijne aantooning niet zeer aanzienlijk zouden behoeven te zijn.

De Regeering, de stukken in hare vergadering van den 24ⁿ Juli jl. in overweging genomen hebbende, heeft gemeend voorloopig te kunnen berusten in de door den resident gegeven toezegging van de nadere schikkingen welke door hem, met opzicht tot de amfioenpacht voor het jaar 1828, onder de nadere goedkeuring van het Gouvernement zullen worden beraamd.¹

Wat voorts aangaat het voorstel tot het zenden eener militaire expeditie naar Priaman, de Regeering is van oordeel dat, hoe wenschelijk ook eene strenge tuchtiging van het district der VII Kota's in menig opzicht moge zijn, de bedoelde expeditie, althans voor het tegenwoordige, ongeraden zoude zijn; zoowel om de uitgaaf, die daaraan toch altijd zoude zijn verbonden, als vooral ook omdat de kolonel de Stuers dezer dagen zijn ontslag als resident en militaire commandant ter Westkust van Sumatra heeft gewaagd, en zijn opvolger misschien met het district der VII Kota's overeenkomsten zal kunnen treffen die, zonder daarom aan de waardigheid van het Gouvernement te kort te doen, het gebruiken van de wapenen onnoodig zullen maken; waardoor dan ook, naar het inzien der Regeering, 's Konings stellig uitgedrukt verlangen, dat alle oorlog of vijandelijkheden tegen inlandsche vorsten en volkeren zooveel mogelijk worden vermeden, beter zal worden voldaan.

Ingevolge de missive van den Commissaris-Generaal van 10 Aug. 1827 n°. 7 werd bij resolutie van den Luit.-Gouv.-Generaal in Rade van 17 d. a. v. n° 4 beslist:

„Vooralsnog te houden in advies het voorstel van den resident... om eene militaire expeditie naar Priaman te zenden tot tuchtiging van het district der VII Kota's, moetende de bedoelde expeditie voor het tegenwoordige ongeraden worden beschouwd.”

Wat het in den aangehaalden brief vermeld verzoek aan den kolonel de Stuers betreft om ontslag uit zijne betrekking, dit verzoek werd bij resolutie van 20 Aug. 1827 n°. 13 afgewezen. Hij kwam daarop in het voorjaar van 1828 terug (Res. buiten Rade van 2 Mei 1828 n°. 4), maar mede zonder het gewenschte gevolg.

Onder de Resolutiën in Rade van het jaar 1827 verdient nog bijzondere vermelding die van 24 Juli, n°. 15, waarin wij het volgend verslag en voorstel aan den Commissaris-Generaal opgeteekend vinden.

Het opperhoofd, thans resident ter Westkust van Sumatra, bericht bij zijne missive van den 2ⁿ Mei jl. n° 29 dat, hoewel naarvolgens

¹ Volgens de resolutiën van 8 en 31 December 1827 n°s 28 en 31 werd aan alle hoofden te zamen te dezer zake een jaarlijksch bedrag van f 1378 toegekend.

het door hem in November 1825 met de voornaamste hoofden der Padries gesloten contract, de binnenlanden van Sumatra's Westkust eene voortdurende rust genieten, er echter nog onafgebroken rooverijen worden gepleegd welke de Maleiers zeer verontrusten;

dat deze rooverijen meestal worden gepleegd door Maleiers welke, uit hunne kampongs geweken zijnde, tengevolge van de oorlogsomstandigheden en met ongeduld hunne eigendommen in handen zien van de bezitters, welke sedert hunne emigratie zich dezelve hebben toegeëigend, waarom zij van tijd tot tijd met troepen in hunne vorige bezittingen vallen om zich door roof en verwoesting te wreken en na zulke excursiën weder naar hunne nieuwe haardsteden terugkeeren;

dat het opperhoofd onderscheiden malen den invloed van de hoofden der Padries, met welke hij namens het Gouvernement gecontracteerd heeft, had ingeroepen om deze onheusche handelingen te beteugelen, doch dat deze hoofden òf geen invloed genoeg op deze emigranten uitoefenden, dan wel zich niet met de zaak wilden bemoeien en althans de rooverijen hunnen ouden gang bleven gaan.

dat hij steeds met de hoofden der Padries in aanraking is gebleven, veelal door middel van den Arabier, Radja Perdameian genoemd, en dat deze, van zijne laatste tournée terugkomende, aan hem heeft overhandigd een brief van de Toewankoe's Nan Rintjeh en Sawa Dalam, welken brief hij beschouwt als namens alle de contracteerende Toewankoes geschreven; en welk schrijven voornamelijk eene aanvraag bevat van zeker geld, 't welk, volgens den Koran en de op denzelfden gemaakte commentaren, door contracteerende natiën, die niet Mohammedaansch zijn, aan de Mohammedaansche zoude moeten gegeven worden om met hen in vrede te mogen leven, en hetwelk *hadijjah* genaamd wordt;

dat de Toewankoes in hunnen brief deze gift echter met den naam van *djizjah* bestempelen, onder welken eene schatting verstaan wordt, door de overwonnenen aan den overwinnaar betaald;

dat hij na rijp overleg aan de Toewankoes heeft geschreven eenen brief, waarin hij zich zeer over de gedurige rooverijen op de grenzen der Maleiers beklagt, en hun mededeelt dat hunne vragen, zooveel met redelijkheid kan geschieden, zullen ingewilligd worden; dat echter het betalen van schatting door ons aan hen nimmer te pas kan komen, doch dat het Gouvernement er niets tegen zal hebben om aan de vier Toewankoe's, waarmede het contract is gesloten, jaarlijks een vriendschappelijk geschenk te geven, mits zij dan ook zorgen dat de klachten wegens rooverijen ophouden, en eindelijk, dat het toestaan van deze jaarlijksche vriendschappelijke gift door hem aan het Gouvernement is voorgesteld en dat hij den Toewankoes het antwoord, zoodra hij dit zal ontvangen hebben, nader zal mededeelen.

Het opperhoofd, thans resident, stelt daarna voor hem te autoriseeren om aan elk der vier contracteerende Toewankoes:

Nan Rintjeh van Agam,
 Pasaman " Lintou,
 di Goegoe " de L Kota's
 en Nan Saleh " Talawas,

jaarlijks uit 's lands kas uit te reiken een geschenk van f 100, met vrijlating voorts om, ingeval de omstandigheden het noodig mochten maken, een gelijk geschenk van f 100 te doen aan de gezamenlijke Toewankoe's van Bondjol, welk een een ander zoude beloopt eene uitgave van f 500 's jaars.

De Regeering vindt zich niet bezwaard, Uwe Excellentie de goedkeuring van deze uitgave aan te bevelen en voor te stellen. Zij beschouwt haar als zeer doelmatig en onkostbaar, in het vertrouwen dat daardoor vrede en rust op het eiland Sumatra zullen worden bevorderd.

Krachtens machtiging van den Commissaris-Generaal van 4 Augustus 1827 n°. 3, werd, bij resolutie van 14 Augustus 1827 n°. 7, in den voorgestelden zin beslist.

Wat verder ter Westkust van Sumatra gedurende het jaar 1827 voorviel, is door Lange (I, blz. 141 en vlg.) in overeenstemming met onze bronnen beschreven en behoeft dus geene nadere vermelding; alleen meenen wij nog een oogenblik te moeten stilstaan bij hetgeen, in den nacht van 17 op 18 December 1827, te Ajer Bangies plaats vond.

Het garnizoen aldaar bestond uit: den 2^a luitenant P. van Baak, een Europeesch korporaal, 14 Bengaleezen en 2 Boegineezen (kanonniers). Deze 16 minderen brachten eerst den korporaal, daarna den luitenant op verraderlijke wijze om het leven, maakten zich meester van het geld (circa f 2600) en al wat verder van hunne gading was, vernagelden de vijf aanwezige kanonnen, en scheepten zich vervolgens in in twee prauwen, een aan het Gouvernement, een aan eenen Maleier toebehoorende.

De oppasser en de bediende van den luitenant van Baak waren naar de hoofden gevlucht, die stil in hunne kampong waren gebleven zonder iets te doen ter voorkoming der ontsnapping van de misdadigers. Toen het voorgevallene bekend was geworden, begaven zich een Europeesch sergeant en een Bengaleesch soldaat, op Poeloe Pandjang gedetacheerd ¹, onmiddelijk naar het fort, waar zij alles

¹ Waarschijnlijk om tegen smokkelhandel te waken. Zoo lezen wij in de Resolutiën in Rade van 27 Oct. en 24 Dec. 1827, n°s 22 en 12, dat de Stuers, blijkens zijn schrijven van 6 Sept. t. v. n°. 67 "ter beschikking van den posthouder te Natal had gesteld een korporaal en drie man, om te worden gestationneerd op Poeloe

zoo goed mogelijk in orde brachten, terwijl de hoofden en eenige Maleiers de wacht betrokken. En zoodra de tijding naar Natal was overgebracht, werd vandaar een luitenant met 2 Europeesche en 12 Bengaleesche soldaten gezonden om den post te Ajer Bangies op nieuw te bezetten.

De kolonel de Stuers gaf bevelen aan den commandant der kruisvaartuigen om zoo mogelijk de deserteurs nog te vatten, die zich naar Atjeh begeven hadden. Den hoofden van Ajer Bangies werd »op eene serieuze wijze hun ellendig en lafhartig gedrag onder de oogen gebracht daar zij, wetende wat er omging, veel hadden kunnen toebrengen om het van wal steken der misdadigers te beletten».

„Het Gouvernement — zoo schreef de Stuers — verliest in den luitenant van Baak een excellent officier, die zich, gedurende de twee jaren dat hij hier civiel en militair commandant is geweest, bijzonder wel van zijne beide betrekkingen heeft weten te kwijten.»

Door Lange is (I bl. 145) een uittreksel gegeven van eenen brief van den kolonel de Stuers van den 25ⁿ Februari 1828, n°. 8, waarin onze toenmalige verhouding met de Padries geschetst wordt.

Het is wellicht niet overbodig, hier nog een paar zinsneden uit bedoelden brief aan te halen, waaruit blijkt dat de Stuers destijds de zaken niet zeer gunstig inzag:

„Bij mijn rapport van 2 Januari 1828 n°. 1 eindigde ik met te betoogen dat dit weder eene omstandigheid was, die de noodzakelijkheid aantoonde opdat onze militaire macht, in 1826 eensklaps zoo aanmerkelijk verminderd en naderhand gedurig aan door mutatiën verslapt, ten minste eenigzins weder versterkt werd; zoowel om onzer soldaten moreel op te wekken, als om op den geest der Maleiers van invloed te zijn» . . .

„Het jaar 1827 is vrij woelig geweest, en alhoewel ik niet kan bespeuren dat de landschappen zooals vroeger verbondene offensieve aanvallen deden, zoo belet dit niet, *dat wij altijd in de onzekerheid zijn geweest welke wending de zaken hadden kunnen nemen*»

Ter kenschetsing van den toestand gedurende het jaar 1828 kunnen wij niet beter doen dan hier een uittreksel te doen volgen van het

Ringawan en Taboejong, ten einde te zorgen dat alle producten, van die plaatsen afkomstig, eerst worden vervoerd naar Natal ter verzekering der bepaalde rechten, vermits het meermalen is gebleken dat die producten zonder eenige rechten te betalen naar de noordelijke Atjehsche havens vervoerd werden».

„Rapport omtrent de publieke rust in dit commandement“ aan het einde van dat jaar (missive van 30 December, n°. 43) door den kolonel de Stuers aan het Militair Departement ingediend:

In de maleische landschappen, en die wij als onderworpen willen beschouwen, blijft de staat van zaken bij voortduring dezelfde, dat is te zeggen dat de meeste, en wel die het minst onder de hand zijn, in schijn onderworpen, maar inderdaad tegenstrevig zijn zoodra de eene of andere bemoeienis van onzentwege stoot tegen de gebruiken van een volk, waarvan het inwendig bestuur nog te weinig bekend is en bovendien zoo weinig geschiktheid aanbiedt om mede in aanraking te komen; maar hoe meer wij ons ook van die waarheid overtuigen en hoe meer onze bemoeienis ingeperkt wordt, hoe beter wij de inwendige rust zullen kunnen bewaren.

De Padangschche Bovenlanden, vroeger het tooneel van den oorlog in dit commandement, blijven bij voortduring in denzelfden toestand sedert 1826: dat is te zeggen, dat de Padries op zekere tijden dan hier, dan daar, rooven en moorden en met hunne buit aftrekken. Maar de Maleiers, hoewel bij een eersten aanval altijd tekort schietende, rukken dan op en weten thans meestal alleen en zonder onze hulp een aanval af te slaan, die eenige dagen vroeger aangegeven wordt als het geheele landschap zelf bedreigende.

In Juli hebben de Padries van Lintou en Talawas onderling gevochten; ook in de XX Kota's is onraad geweest; de Padries zijn zelfs buiten hunne districten gekomen, maar werden weldra door onze Maleiers genoodzaakt, met verlies terug te trekken. Het oostelijk gedeelte der XX Kota's, een weinig regeeringloozter nog dan het andere deel, worstelt onophoudelijk tusschen een priesterlijk en een panghoeloes-gezag.

In Juli en in September is Padangtero aangerand geworden, maar de Maleiers sloegen de aanvallers ook daar weder, en aan hun hoofd bevond zich een sedert twee jaren in onze bovenlanden teruggekeerde vermaarde Padrie, de Toewankoe di Bassoh.

In het Padriesch Agam (Kamang-Agam) is gestadig oneensgezindheid geweest, daar een gedeelte zich met de bevolking van ons Agam wil vereenigen. De Padries van die kanten komen bijna wekelijks met vertrouwen bij den 1ⁿ luitenant Veltman, thans commandant te Fort de Kock, welk fort hun goede gelegenheid aanbiedt om die samenkomsten te houden, daar zij het kunnen bereiken zonder door Maleische kampongs te trekken. Hoe meer zij ons van nabij zullen leeren kennen, hoe meer zij den haat, dien zij tegen ons hadden opgevat, zullen afleggen.

In October werd Sipajang, een ander gehucht, verwoest; dit had geen ander gevolg dan het verlies dat die plaats er door geleden heeft.

De militairen zijn slechts twee- of driemaal uitgerukt geweest om vertooning te maken....

Ik mag dus zeggen dat, gezien den aard van het volk waar-

tusschen wij ons bevinden, de rust genoegzaam bestaat. Ook wordt niet het minste letsel toegebracht aan onze geldtransporten, waarvoor maandelijks, wegens het kopergeld, eene colonne van 80 à 90 koelies noodig is. Hoewel door eenige soldaten geëscorteerd, zou deze colonne, door den aard der wegen en het land, gemakkelijk aan te randen zijn. Alleen op- en aftrekkende officieren of soldaten gaan altijd ongemoeid door.

Lingabaja, zes uur ten oosten van Natal, is weder door de Padries van die kanten gedeeltelijk verbrand. Het hoofd aldaar is, door knevelarij op Padries, schuld aan dat plaatselijk ongeval; en bij het oprukken verklaarden de Padries dat zij niets tegen het Gouvernement hadden.

Alle onze overige punten of posten zijn in den gewonen rustigen staat.

Zooals beneden nader ter sprake zal komen, trad de kolonel de Stuers in Juli 1829 als resident en militair commandant van Sumatra's Westkust af. Vóór zijn vertrek diende hij een verslag in, gedagteekend Padang, ultimo Juni 1829, waaraan wij nog eenige gedeelten ontleenen.

Na eene schets van het inlandsch bestuur over de verschillende landschappen, waaruit de residentie was samengesteld, vervolgt de kolonel de Stuers aldus:

Dat nu in alle deze landschappen gedurig eenig onraad is, kan geen verwondering baren; de zwakste partij roept dan veelal de hulp van het Gouvernement in, en daar dit zich bijna niet met het inlandsch huishouden kan inlaten, als kunnende niet op de hoofden vertrouwen, zoo is het voorzichtig alle bemoeienis te vermijden als hoogst gevaarlijk, en onze bemoeienis kan slechts met goed gevolg gelden op die plaatsen waar het Gouvernement bezettingen heeft; dit zijn 8 punten op de stranden en 4 of 5 in de binnenlanden.

Evenwel kan men zeggen dat, naarmate *het bestaande*, de staat van rust niet veel voordeelijker kan worden verwacht, en deze zoude alleen nog kunnen bevorderd worden door de gedeeltelijke afschaffing van de opiumpacht, die eene grootere uitbreiding onderging ter gelegenheid van eene aangroeiende militaire macht tijdens den oorlog....

De opiumpacht is dan eene *vreemde* oorzaak, die aanleiding kan geven tot onrust. De Maleier is wars van alles wat belasting is; gedwongen te worden om zijn opium te koopen bij een kithouder, terwijl hij het onder de hand kan verkrijgen zeker voor de helft minder, is voor hem zoo goed als eene directe contributie te betalen.

Het ter sluik verkoopen van opium is onmogelijk tegen te gaan, vooral op eenigen afstand van de door ons bezette punten; vroeger hadden wij de hoofden en het volk eenigzins meer aan de pacht onderworpen, omdat van de herhaalde bewegingen der troepen ook —

en ongetwijfeld wel eens onbedachtelijk — gebruik werd gemaakt om de eene of andere plaats voor eene overtreding te dreigen of te straffen. Dit is sedert vier jaren opgehouden; en na de groote vermindering der militaire sterkte onmogelijk geworden. Daarentegen hebben alle hoofden der landschappen, die der Bovenlanden uitgezonderd, eene jaarlijksche schadeloosstelling bekomen, doch, daar er zoovele hoofden in een landschap zijn, ontving ieder slechts eene zeer geringe som. Dit heeft nu wel gemaakt dat die hoofden daardoor tevreden zijn en dat zij persoonlijk den kithouder zullen beschermen voor zoover zij kunnen; maar de ondervinding leert dat dit niet belet, dat het volk toch vreemd opium gebruikt en zich niet veel om de hoofden bekommert; deze, bevreesd voor hunne ondergeschikten en vooral voor hunne naaste betrekkingen, komen dan wel eens vragen dat het Gouvernement hun gezag moge schragen door het oprichten van een militairen post, doch dit verlangen wordt steeds op gepaste wijze van de hand gewezen.

„Hieruit blijkt weder duidelijk en de weinige macht der hoofden, en de onmogelijkheid om den ongeoorloofden verkoop in 't klein tegen te gaan; en zodoende moet de pacht gestadig ongenoegen baren, terwijl het vooruitzicht bestaat dat zij nog meer achteruit zal gaan.

De opiumpacht is dus eene zaak die ongunstig werkt voor de rust; en wanneer in verscheidene districten de hoofden niet in aanraking met het Gouvernement willen of durven komen, vooral uit vrees van belast te worden; of wanneer in andere districten sommige der hoofden zich niet durven te vertoonen omdat zij zelven of hunne ondergeschikten overtreders zijn, — zoo geschiedt zulks niet zonder den invloed of het gezag van het Gouvernement te verlammen, want wij zijn tot de grootste toegevendheid gedrongen, en deze toegevendheid wordt ten langen leste door kwaadgezinden voor zwakheid aanzien.

Alhoewel nu hier het gezag door macht moest ondersteund kunnen worden, maar de aanwezige voor de uitgestrektheid der residentie te zwak is om, buiten den hoogsten nood, offensief op te treden, zoo is die toegevendheid gebiedend.

Men moet ook in aanmerking houden dat, wanneer men hier te lande gedrongen wordt over te gaan om — en vooral in een binnen's lands gelegen district — de militaire macht te gebruiken, deze dan vrij imposant moet zijn wegens den aard van het terrein, de ligging der kampongs en den aard van het volk, dat zich spoedig gereed stelt om tegenweer te bieden, terwijl bij die gelegenheid de hoofden ons van geen nut zijn.

Het is dus met de thans aanwezige macht voorzichtig, alle militaire operatiën te vermijden.

Wil het Gouvernement eene oorzaak, die aanleiding tot wederspannigheid of onrust geeft en weggenomen *kan* worden, doen ophouden, dan zou ik voorstellen de opiumpacht in te trekken, be-

halve op de plaatsen of in de districten waar onze bezittingen liggen; maar ook in de geheele bovenlanden. Alzoo zouden de districten, rechtstreeks onder 's Gouvernements bescherming staande, hiervoor eenigszins schatplichtig blijven; maar de verdere afgelegene, dan geen reden meer hebbende om zich van ons verwijderd te houden, zouden den afkeer, dien zij thans tegen ons voeden, affeggen. De algemeene rust zou daarmede moeten winnen, wellicht zonder opoffering; want waar kwellingen ophouden ontspringen zeker voordeelen. En wanneer men den loop der opiumpacht goed nagaat, dan ondervindt men dat het kwaad nog meer in de behandeling van de pacht dan in deze zelve gelegen is: van de Chineezzen wil zich het slechtste deel wel wagen om de katten te houden; die Chineezzen bedriegen het volk en de hoofden, deze op hun beurt misleiden het gezag. Hoe menigmaal hebben zij geen ongenoegen doen ontstaan om eigenbelang te bevorderen! Dit volk maakt het gouvernement gehaat, en men moet het gebruiken wil men de pacht houden; nauwgezette contrôle is onmogelijk voor hen die men niet dadelijk onder bereik heeft.

Indien alzoo een hoofdoorzaak van het kwaad — de opiumpacht — weggeruimd zou kunnen worden, moeilijker is het aan den staat van inwendige onrust veel te verhelpen, die ontstaan is door het optreden der Padries

Doordien thans bij voortduring slechts vier militaire posten in de Padangsche Bovenlanden bestaan en het aangenomen beginsel evenals de troepensterkte niet meer toelaten offensief te ageeren, zoo heeft zulks evenwel het goede gevolg gehad, dat de zaken er geenszins door verergerd zijn.

Het woelen is minder hevig, men ziet reeds sedert 1826 niet meer die vervaarlijke aanvallen van de zijde der Padries, die telkens volgens alle rapporten onze onvermijdelijke nederlaag voorspelden; toen was de militaire sterkte daar nog meer dan 500 man, *meest Europeanen*, en drong men steeds aan op versterking, die dan ook nog uit de Benedenlanden kon verleend worden; sedert is de sterkte teruggebracht op geen 300 man, *meest inlanders*, en op dien voet blijven de zaken staande zonder dat wij verliezen lijden.

Het rooven, moorden en branden op de grenzen zou niet dan met groote opofferingen telkens te wreken zijn; tegen te gaan is het niet, en het is onmogelijk eensklaps van Maleiers en Padries andere menschen te maken. De tijd moet dus eene vijandschap doen eindigen, die in dit geslacht ingeworteld is. De Padries moeten hunne overdreven stelregels afleggen, en de Maleiers daarentegen die grove gebreken, welke in hunne gebruiken bestaan, verwerpen; dan eerst kan er verzoening komen. Het is een oorlog van opinie, onder een dom volk; de eene partij steunt op den meest slecht uitgelegden letter van den Koran; de ander is hardnekkig op de onbeschreven, oude gebruiken. Beide, door wraak gedreven, vervallen tot de gruwelijkste wreedheden. En tusschen deze beide woeste partijen doet zich een Europeesch gezag op, dat vroeger de Maleiers, de zwakste partij,

varig ondersteunde, maar zich later onzijdig hield zonder de Maleiers daarom geheel te verlaten.

Onder deze omstandigheden valt er niets te doen om de rust te dezen opzichte te bevorderen, dan die onzijdigheid te behouden en vooral aan geen invoer van nieuwigheden te denken. Het volk bezit geen rede en wij hebben geen macht om ons gezag behoorlijk te doen gelden; de tijd alleen kan dus onzen invloed, die zeer langzaam werken moet, bevorderen....

Het herhaaldelijk door de Stuers, zoo in 1827 als in 1828, gedaan verzoek om ontslag uit zijne betrekking van resident en militair commandant van Sumatra's westkust werd, in het begin van 1829, met goed gevolg bekroond.

De Stuers had gevraagd „naar Batavia terug te keeren om aldaar zijne belangen bij het Gouvernement voor te brengen” en gaf als reden voor dat verzoek op „dat hij gestadig, zoowel in Europa als in Indië, sedert vele jaren in activiteit heeft gestaan, verschillende werkzame betrekkingen en moeilijke expedities heeft verricht en nu meer dan drie jaren in de thans door hem bekleede dubbele functie van resident en militair commandant heeft doorgebracht, doch thans gevoelt dat zijne gezondheid zoodanig is ondermijnd geworden dat het voor hem van het hoogste belang is om zich voor den voortgang van dien ongunstigen toestand te behoeden” (Resolutie buiten rade van 2 Mei 1828, n°. 4).

Eindelijk werd hem bij besluit van den Commissaris-Generaal van 12 Februari 1829, n°. 24, eervol ontslag uit zijne betrekking verleend; den 23ⁿ Juli d. a. v. gaf hij het bestuur over, en weldra vertrok hij daarop naar Batavia, waar hem bij Besluit van den Commissaris-Generaal van 11 Sept. 1829 n°. 18 „provisioneel” (in afwachting van de komst van den kolonel Riesz) „de waarneming der functiën van Chef van den Algemeenen Staf” werd opgedragen.

In een brief van den Commissaris-Generaal van 26 Nov. 1829, n°. 17, zegt deze „dat hij gaarne erkent dat door den kolonel de Stuers als opperhoofd en resident van Sumatra's Westkust belangrijke diensten zijn bewezen, waardoor hij zich de welwillendheid en de goedkeuring van het Gouvernement ten volle heeft waardig gemaakt (Res. in Rade van 4 December d. a. v., n°. 16).

Onder de omstandigheden, waaronder de Stuers verkeerd had, zal niemand de juistheid van dit oordeel van Du Bus kunnen ontkennen.

In het algemeen verslag van den luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers (broeder van den kolonel) wordt in de volgende bewoordingen

eene beschouwing geleverd over het bestuur, van 1825 tot 1829 ter Sumatra's Westkust gevoerd:

Het bestuur van den kolonel de Stuers, hetwelk men het bestuur van temporiseeren zou kunnen noemen... kenschetste zich door bekwaamheid om de zaken gaande te houden, hetgeen, na de bekentenissen van den afgetreden resident en militaire commandant dat vermeerdering van macht volstrekt noodig was....., geen gemakkelijke taak was.

De kolonel de Stuers was niet afkeerig van uitbreiding van grondgebied en gezag, maar was van meening dat, zoolang zulks niet op eene ontzagwekkende wijze geschieden kon, het beter zou zijn op den ingeslagen weg voort te gaan. Hij beschouwde de sterkte ter Sumatra's Westkust vóór de vermindering van 1826 voldoende om de rust te bewaren, niet om veroveringen te maken, en schreef den 11ⁿ December 1829 aan den Commissaris-Generaal dat, indien men uitbreiding van grondgebied in den zin had, men niet-alleen de Westkust, maar ook de Oostkust zou behooren te bezetten, zoodat van Palembang tot Siak alle voorname punten onder ons bereik waren...

De kolonel de Stuers, ook door zijne instructie geleid, zag weinig heil in het vervolgen der vijandelijkheden tegen eene secte, welker fanatieke ijver, destijds in volle vuur, door het tegenstreven eerder werd aangewakkerd dan verdoofd. Daarbij ondervond hij ook weldra welke hinderpalen de aard en de oude gebruiken der Maleiers-zelfen vooralsnog in den weg stonden tegen alle instellingen welke zijn voorganger beoogd en beproefd had, zoodat hij besloot alle offensieve bewegingen te staken en niet meer dan in werkelijken nood rechtstreeks ondersteuning aan de Maleier te verleenen... Dit defensief stelsel werd eene noodwet, toen gewichtiger belangen een deel zijner krijgsmacht naar Java opriepen. Het gelukte hem, de zaken staande te houden¹;.... maar tevens moet gezegd worden dat de staat van werkeloosheid, door vermindering van macht veroorzaakt, waarin hij heeft moeten blijven, en de beleedigingen welke het Gouvernement dientengevolge aldaar heeft moeten verduren, weinig strekken konden om ontzag te verwekken en de zaken voor zijne opvolgers gemakkelijk te maken....

De latere kolonel A. van der Hart, die van 1830 af den op Sumatra's Westkust gevoerden oorlog geheel en in verschillende rangen en betrekkingen bijwoonde, daar vele blijken gaf van moed en beleid niet-alleen, maar ook van staatkundig doorzicht en, in 1855, als Gouverneur van Celebes door de hand van den sluipmoordenaar het leven verloor, schetst ons den toestand op Sumatra's Westkust omstreeks 1830 in de volgende bewoordingen: ²

¹ Deze geheele zinsnede is overgenomen uit de "additioneele nota" van Michiels, met wiens beschouwingen de luit.-kol. de Stuers dus geheel bleek in te stemmen.

² Indisch militair Tijdschrift, 1876, blz. 125. Het daar voorkomend opstel ont-

„Hoewel in de Padangsche Bovenlanden de zaken nog eenigzins in evenwicht werden gehouden . . . was in de Padangsche Benedenlanden en langs de kust het Nederlandsch gezag als het ware geheel verloren gegaan.

„Overal had de Maleier zich losgemaakt van de banden, waarmede hij door ons in rust en vreedzame onderwerping was gehouden; naar eigen inzien, of op eene wijze welke het meest met zijne persoonlijke belangen overeenkwam te werk gaande, verachtte hij de instellingen van ons bestuur en kwam hij zelfs meermalen, met de wapenen in de hand, tegen de toepassing daarvan in verzet.

„Geen macht genoeg bezittende om deze gewelddadigheden en krenkingen van ons gezag tegen te gaan, werden wij hoe langer hoe meer verplicht, onze toevlucht te nemen tot een verzoenend, op kwalijke gronden gebaseerd en zeer beperkt politiek stelsel, waardoor echter ook onze moreele invloed aanmerkelijk benadeeld en gevoelig geschokt werd“

In het volgend Hoofdstuk zullen wij zien, hoe, na onderzoek, de opvolger van den resident de Stuurs de zaken beoordeelde.

vingen wij van (nu wijlen) den generaal-majoor A. J. E. Diemont, die indertijd als adjudant bij den kolonel van der Hart diende en over diens nagelaten papieren de beschikking had.

DERDE HOOFDSTUK.

De Resident Mac-Gillavry. — Kapitein de Rochemont voorloopig belast met het militair bevel. — Verslag van Mac Gillavry over den toestand. — Verschil van gevoelen met zijnen voorganger. — Beoordeeling der gesloten tractaten. — Verval van ons gezag. — Invloed der hadjies. — Brief aan deze, en antwoord, van hen ontvangen. — Besprekingen met de hoofden van Agam en Tanahdatar. — Onze houding tegenover de Padries. — De houding van Toewankoe Pásaman van Lintou. — Brief van den resident aan den militairen commandant. — Overrompeling van onzen post op het eiland Pontjan. — Expeditie derwaarts. — Voortgang der Padries in de Bovenlanden. — Aanvulling der krijgsmacht. — Oprichting van een post bij Biaroe. — Gedrukte stemming te Tandjong Alam. — Verovering van Kota Gadies. — Optimistische verwachtingen na die overwinning. — Reis van den Resident naar de Noordelijke Afdeling. — Onderhandelingen met Baros. — Sluiting van een tractaat van vrede en vriendschap met Troemon. — De aanspraken en eischen van Toewankoe Nan Tjerdik. Nederlaag der onzen bij Naras. — Vijandelijkheden van de XIII Kota's. — Verdediging van Ajer Bangies. — Mac Gillavry door Elout vervangen.

De kolonel de Stuers werd in het burgerlijk bestuur vervangen door den heer H. Mac Gillavry.

Deze was, in September 1827, ontslagen uit zijn betrekking van resident van Soerakarta omdat hij, in jeugdigen overmoed en uit misplaatst eergevoel, niet had medegewerkt met den generaal de Kock zooals voor 's lands dienst het nuttigst ware geweest. Zijne handelingen waren zeer euvel opgenomen en nauwkeurig onderzocht; maar eindelijk — den 18 Maart 1829 — besloot du Bus, hem „bij voorkomende gelegenheid“ weder in eene openbare betrekking te plaatsen, en vijf dagen later werd hij benoemd tot resident van Sumatra's Westkust.

Wij vermelden deze bijzonderheden, omdat de generaal de Stuers ¹ blijkbaar niet goed is ingelicht geweest toen hij schreef: „De nieuwe resident beschouwde zijne verwijdering van Djokjokarta (lees: Soerakarta) als een ongenade, en kwam met tegenzin te Padang.“

Voorzeker was de verwijdering van Soerakarta, 1½ jaar te voren, eene ongenade geweest, maar de plaatsing op Sumatra's Westkust

¹ Vestiging en uitbreiding, I bl. 137.

was een herstel van eer, waarvoor Mac Gillavry dankbaar was; en de door dezen opgestelde bescheiden doen voldoende zien dat hij alle pogingen aanwendde om, in zijne nieuwe functie, den Staat goed te dien, — iets waartoe het hem, zooals ook de generaal de Stuers zegt, niet aan kunde ontbrak.

Tot militair commandant ter Westkust van Sumatra was de majoor Colson bestemd, doch deze overleed vóór zijn vertrek derwaarts. Aangezien de kolonel de Stuers reeds verklaard had dat de oudste der te Padang aanwezige officieren — de kapitein D. L. de Rochemont — de noodige geschiktheid bezat voor de provisioneele waarneming van het militair commando, oordeelden zoowel legerbevelhebber als Regeering, dat het doelmatig zou zijn met de vervulling van dien post te wachten „tot de komst van den kolonel de Stuers, die alsdan zal kunnen mededeelen in hoever het noodig is in hetgeen voorloopig bepaald is verandering te maken.” (Res. in Rade van 5 Juni 1829 n°. 14).

Na zich te Padang op de hoogte gesteld te hebben van den toestand en verder de Bovenlanden te hebben bezocht, stelde de resident Mac Gillavry een „Rapport omtrent den staat van rust” op, dat den 20ⁿ November 1829 aan de Indische Regeering werd ingediend.

Dat rapport geeft eerst een geschiedkundig overzicht van onze vestiging op Sumatra's Westkust en van de gebeurtenissen der laatste jaren, om daarna 's residents oordeel omtrent den toestand op de Westkust te doen kennen.

Na betwijfeld te hebben of de gemachtigden den Padrie-hoofden wel bevoegd waren eene overeenkomst als die van November 1825 aan te gaan — o. a. omdat in vele, door die hoofden geschreven brieven gezegd wordt dat het Gouvernement zich niet aan de overeenkomst houdt, door hen niet behulpzaam te zijn in den dwang op de Maleiers tot aanneming van den leer der Padries, en de Padries derhalve in de meening verkeerden dat *hun* gezag door ons was erkend — gaat Mac Gillavry aldus voort:

Dan, aangenomen nog dat de genoemde Toewankoes werkelijk gemachtigd zijn geweest tot het aangaan van zoodanige overeenkomst, zoo laat zulks altijd slechts eene zeer geringe hoop over dat door die overeenkomst de rust hersteld zou zijn, want de Padries zijn onderling zoo verdeeld, dat de vier Toewankoes Pasaman, Nan Saleh, di Goegoe en Nan Rintjeh op verre na niet de eenigste zijn van welke wij de aanvallen te vreezen hebben.

Op denzelfden tijd dat de acte van overeenkomst tusschen het

Gouvernement en de genoemde Padries te Padang gemaakt werd, deden de Padries in Agam, ondersteund door die van Bondjol, een aanval op het district IV Kota's; en ware het niet, dat zij door onze macht geheel waren verslagen geworden, voorzeker zouden zij niet gearzeld hebben ons het bezit van Agam te betwisten, en Toewankoe Nan Rintjeh zoude zulks volstrekt niet hebben kunnen tegengaan.

En eindelijk nog, welk vertrouwen mag men stellen op de beloften van de Padries, die tot grondstelling van hunnen godsdienst hebben aangenomen dat zij duizend meenedige beloften en duizend keeren bedrog aan eenen ongeloovige mogen doen, indien zij slechts ten laatste hun doel bereiken, van namelijk den godsdienst uit te breiden, — al is het ook door eene aaneenschakeling van gruwelen?

De Padries hebben deze hunne stelling dan ook niet verloochend, want na den vrede heeft men hen telkens op de Maleiers zien aanvallen, zonder zich aan het gemaakt contract te storen; en het is alléén hunne onderlinge verdeeldheid, waaraan men het te danken heeft, dat zij geene algemeene vereenigde aanvallen op onze districten doen; kunnen twee Toewankoe's van verschillende landschappen het eens worden, zoo houdt hen het gemaakte vredescontract niet terug om gezamenlijk op de Maleische districten aan te vallen, of van eenige gelegenheid gebruik te maken om zelfs Maleiers te ondersteunen, indien slechts hunne slagen kunnen strekken om de ongehoovigen (Christenen), en de Maleiers die onder hunne bescherming staan, afbreuk te doen ¹.

Zoo hebben o. a. de Toewankoes der L Kota's en Agam zich vereenigd om het grootste gedeelte van het district der V Kota's (Bassoh-Padangtero) in Augustus 1828 te vernielen.

Herhaalde malen zijn de Toewankoe's van de L Kota's en van Lintou vereenigd geweest om aanvallen op de Maleische districten te doen, en telkens is het hun gelukt, veroveringen te maken.

Nadat, in 1827, de bevolking van het landschap XX Kota's zich met de wapenen tegen het Gouvernement verzet had, wilde zij eenen vereenigden aanval met de Padries van Lintou doen op het district Soeroasso, doch hun voornemen mislukte, vooral omdat die van de XX Kota's eenige dagen later oprukten dan die van Lintou.

Uit de geschiedenis van hetgeen in de laatste jaren in de Padangsche Bovenlanden is voorgevallen, kan ik voor mij-zelfen alzoo niet aannemen, dat het slechts roofpartijen en de gevolgen van onderlingen haat tusschen bijzondere personen zijn, welke op de grenzen eenige ongeregeldeheden veroorzaken; en hoe ongaarne ik ook overga om openlijk met mijnen voorganger in gevoelen te verschillen omtrent zaken en bijzonderheden, die alleen naar waarde kunnen be-

¹ Uit deze aanhaling blijkt dat het oordeel van Francis over het tractaat van November 1825 (Herinneringen III bl. 173—174) geheel steunt op de beschouwingen van zijn voorganger Mac Gillavry, althans dat beide juist van dezelfde meening zijn.

oordeeld worden door hen welke ze van nabij beschouwd hebben, zoo vind ik mij echter in gemoede tot de verklaring gedrongen, dat mijn voorganger te veel als verwezenlijkt heeft beschouwd wat hij bij het aangaan van het vredescontract in 1825 gewenscht en voorspeld had; daar, ongeacht ons grondgebied geschonden, onze onderdanen vermoord en hunne kampongs verbrand werden, men het nog steeds daarvoor heeft gehouden dat wij met de Padries op een voet van vrede stonden.

Om die voorspellingen gestand te doen zijn er, ik erken het, meestal rapporten gediend kunnen worden van voortdurende rust, van weinige of geene militaire bewegingen, en van geene dooden of gewonden voor den vijand; doch daarentegen is ook, geheel en al, van lieverlede aan ons gezag de bodem ingeslagen, alle districten tot onder het bereik van ons geschut zijn door de Padries in bezit genomen, en het zal dezer dagen moeten blijken, of zij hunne veroveringen ook tot binnen onze militaire liniën zullen trachten uit te breiden.

Ik erken dat, na eene reeks van jaren onder den Javaan te hebben doorgebracht, het verschil opmerkelijk is, indien men in een gezag over Maleiers gesteld wordt; doch ontdaan van alle begrippen, welke het karakter van deze laatsten in tegenstelling met dat van den Javaan van eene min gunstige zijde zouden kunnen doen kennen, heb ik mij tot nog toe in alle handelingen en onderzoekingen ter beschouwing voorgesteld, van welken aard ons gezag en onze macht waren vóór het aangaan van het vredescontract van 1825, en hoe zij thans zijn.

Die beschouwing levert inderdaad een zeer ongunstig tafereel op; trouwens het is niet noodig zich hiervan op de plaats te overtuigen, wanneer men slechts de voorwaarden van het contract van 1821, waarbij het Menangkabausche rijk aan het Nederlandsche Gouvernement werd afgestaan, met het tractaat van 1825 vergelijkt.

Bij het eerste beloven wij bescherming aan de Maleiers tegen de Padries, en bij het andere maken wij met deze laatsten vrede, erkennen en bevestigen wij hen in het gezag over de landen welke zij bezitten, en bedingen wij voor die Maleiers, dat deze met de Padries in wederzijdsche viendschapsbetrekkingen zullen leven.

Hetgeen vroeger door mijnen voorganger bij sommige rapporten wel eens is aangevoerd omtrent het zoogenaamd vredescontract, in 1824 met de Padries van Bondjol gesloten, wegens het onbestaanbare van dit tractaat in zijne uitvoering, zoude in allen deele ook op het onderwerpelijke van toepassing zijn, al ware het ook dat wij gezorgd hadden dat de Maleiers niet door de Padries werden aangevallen, beroofd en vermoord. Doch wij hebben juist het tegendeel betracht; en al onze handelingen, van den aanvang onzer bezitneming dier landen tot heden, duiden niets aan dan eene aaneenschakeling van tegenstrijdigheden.

Hebben wij ons eens teleurgesteld gevonden met de inbezitneming

dier landen; hebben wij door onze aan de bevolking verleende bescherming den haat van de Padries nog meer doen ontvlammen; en hebben wij daarna ook voor diezelfde Maleiers een vrede bedongen onder voorwaarde dat zij door de Padries niet zouden worden aangevallen, beroofd en vermoord, dan had het voor ons ook een heilige plicht moeten zijn, voor de opvolging van dit tractaat te waken en de Maleiers niet ten prooi te laten aan de woede hunner aarts-vijanden.

Ik voor mij beschouw het als onedelmoedig, van dit alles de schuld op de Maleiers te werpen omdat zij, nu wij ons hunner onttrekken, geene energie hebben zich met de Padries in krachten te meten; dit is het karakter van den Maleier, en indien wij hem gekend hebben konden wij dit *à priori* voorzien; wij kunnen geene natie, welke noch geregeld bestuur, noch onderdanigheid jegens meerderen kent, in weinige jaren doen denken en handelen zooals wij, en het is alleen de vrees voor straf die haar tijdelijk van hare slechte gewoonten kan afhouden. Die vrees ontleende haar bestaan aan onze militaire macht; bij onze werkeloosheid, na het tractaat van 1825, en de vermindering der troepen, heeft die vrees geheel opgehouden, en de Maleiers zijn tot hunnen bedorven staat, waarin zij zich bevonden toen de Padries hen overweldigden, teruggebracht. Zij spotten thans met ons gezag en voldoen grootendeels niet meer aan onze oproepingen omdat wij hen, gelijk zij zeggen, niet beschermen zooals wij beloofd hadden; daarentegen beschuldigen ons de Padries in zelve voege van ontrouw, en daar beide contracten, zoo in doel als handeling, in tegenstrijdigheid zijn, is hiervan het noodwendig gevolg dat wij thans zoowel den Maleier als den Padrie tegen ons hebben.

In geheel Agam bestaan geene pachten meer; in Tanah Datar verminderen zij dagelijks, ja zelfs is die geest van onafhankelijkheid tot de benedenlanden doorgedrongen; de hoofden van Priaman, Naras, Pakandangan en anderen veroorloven zich alle bevelen te wederstreven, en hoezeer zij na de onlusten der VII Kota's plechtig beloofd en bezworen hebben geene der bewoners van dit landschap in hunne districten te dulden, zoo leven zij thans met hen in de grootste vriendschap en verkeer, want door het niet straffen der VII Kota's is onze laatste schemering van macht als het ware geheel uitgedoofd, en dit heeft dan ook die wederspanningheid der benedenlanden tengevolge gehad.

Dan, tot de binnenlanden van Padang terugkeerende, behoort ik in de eerste plaats meer bijzonder te vermelden welk gedeelte onzer landen door de Padries zijn genomen of vernield, waarna ik eene opgave zal doen volgen van wat ons thans nog overblijft. Eerstbedoelde zijn de volgende:

De districten Kolok en VII Kota's. Alhoewel hier reeds lang de Padriesche gebruiken ingevoerd waren, hebben zij zich voor eenige maanden moeten onderwerpen aan Toewankoe Pasaman van Lintou, die tot bewijs van gehechtheid der bevolking dier

districten uit elke kampong acht vrouwen heeft gekozen welke in Lintou bij hen moeten verblijven; de keuze dezer vrouwen is door de Padries gedaan, ongeacht of zij gehuwd waren of niet, waarschijnlijk zijn die vrouwen gekozen uit de meest invloedrijke familiën en worden zij als gijzelaars beschouwd.

Het district Telawas. Dit is lang door de Padries van Lintou verschoond gebleven, maar toen eenmaal de aanzienlijke kampong Padang Gantieng door hen genomen en vernield was, moest de groote kampong Athar, in dat district gelegen, zich ook overgeven; en de hardnekkige tegenstand, jarenlang door de bevolking dezer kampong volgehouden, nam ten slotte een einde. Toen nu de gemeenschap van Talawas met de Maleiers van Tanah Datar verbroken was, moest die kampong ook aan Lintou onderworpen worden, hoewel daar alle Padriesche gebruiken ingevoerd waren; de tegenstand, door de bevolking geboden, is haar duur te staan gekomen, want de Padries van Lintou hebben dien later gestraft met geheele vernieling der kampong, wegneming van het grootste gedeelte der bezittingen en het vermoorden van vele personen. De bevolking is derhalve grootendeels verloopen.

Het district Padang Gantieng. Geheel vernield: de kampongs Padang Gantieng en Athar zijn door de Padries uitgeplunderd en verbrand, en toen Patilian aan de Padries was overgaan en eenige aanvallen uit die kampong op het district Soeroasso gedaan waren, hebben de Maleiers zelven deze kampong vernield en de bevolking verdreven, om aan die zijde eenige rust te verkrijgen. Eenige weinige menschen van Padang Gantieng houden zich te Boekit Plana op, waar zij zich versterkt hebben, doch worden dikwerf door de Padries van Lintou verontrust.

Van het district Soeroasso zijn achtervolgend vernield geworden en thans onbewoond: de kampongs Tandjong Beroelaq en Soengei Salak; de kampong Koebang Landei is, na verscheidene malen geteisterd te zijn geworden, verlegd, de kampong Kota di tengah heeft ook dikwerf veel geleden.

In het district Tandjong Soengian heeft de bevolking veel geleden, vooral de kampong Andalas.

De schoonste koffiebosschen van het district Soengei Tarab, nabij de kampong Soengei Patti, zijn in het bezit der Padries, en de kampong heeft groote schade geleden.

Van het district Soemanieq is de kampong Sitoemboe niet-alleen verwoest, maar door de herhaalde aanvallen op die kampong is de bevolking bijna geheel uitgeroeid; een groot deel van de kampong Soemanieq is verbrand geworden.

Het schoonste en meest bevolkte gedeelte van de kampong Rau-Rau is in dit jaar (1829) verbrand geworden, bij welke gelegenheid veel volk en vele goederen vermoord en verloren zijn.

Van het district IV Kota's (Salimpaoen) bestaan nog slechts de kampongs Salimpaoen, Lawan, Mandheling, Tabat Patah en

Kota Lawas, die zelfs ook reeds veel geleden hebben; de overige kampongs zijn vernield en onbewoond, en het grootste gedeelte der bevolking, naar andere plaatsen gevlucht, is door gebrek en ziekte omgekomen; de kampong Tongkar echter, na herhaalde malen te zijn verbrand geworden en veel geleden te hebben, is tot de Padries overgegaan.

Van het district V Kota's (Bassoh—Padang tero) zijn de kampongs Bassoh, Kota tinggie en Kota Gadang nog Maleisch; de overige zijn, na eerst vernield te zijn geworden, nu tot de Padries overgegaan.

Van het district Ampat-Angkat bestaan niet meer de kampongs Tandjong Medang, Loeboe Agam en Kota Ilalang, terwijl de meeste velden der overige kampongs van dit district in 't bezit der Padries zijn en de bevolking veel te lijden heeft.

De bevolking van het district Koriri wordt zeer dikwijls verontrust, en heeft haar behoud nog te danken aan het Fort de Kock.

Het district Semawang heeft niet-alleen de kleine bezetting van een fortle, dat daar bestond, verjaagd en een Europeesch militair bij die gelegenheid vermoord, maar heeft ook eenige aanvallen op het district Pandjang-di-Bawah gedaan en kampong Sawah-Kras vernield.

Zoodat dan nu nog het gezag eenigszins erkend wordt in de volgende districten:

1. Het nog overgebleven gedeelte van Soeroasso.
2. Pagarroejoeng.
3. Limakaum.
4. Pandjang-di-Bawah.
5. Pandjang-di Atas.
6. Soengej Djamboe.
7. Goeroen.
8. Tandjong Soengeian.
9. Soengei Tarab.
10. Soemanieq.
11. Komango.
12. Rau-Rau.
13. Het overgebleven gedeelte van de IV Kota's (Salimpaoen).
14. De drie hiervoren genoemde kampongs van de V Kota's (Bassoh).
15. Tjandoeng.
16. Ampat-Angkat.
17. Koriri.
18. Banoe hampo.
19. IV Kota's (Kota Gadang).
20. Soengei Poear.
21. VI Kota's (Kota Lawas).
22. Goenoeng.

Het is onder deze omstandigheden voor ons van het hoogste gewicht, dat de onderscheidene Padriesche Toewankoe's onderling in tweespalt leven en ons alzoo niet vereenigd, gelijk vroeger plaats vond, aanvallen; van niet minder belang is voorts dat eenige uit Mekka teruggekomen Hadjies, door de instelling van een gematigder leer, veel invloed beginnen te krijgen, aan de Padriesche Toewankoe's grooten afbreuk doen en deze in 't nauw brengen; deze omstandigheid geeft ons meer rust op de grenzen, en heeft aanleiding gegeven dat Toewankoe Pasaman van Lintou dezer dagen zendelingen tot mij heeft gezonden om met het Gouvernement weder in vriendschappelijker verhouding te geraken. Ik heb vermeend dat het nuttig kan zijn met die Hadjies in aanraking te komen, en heb tot dat einde bij mijne tegenwoordigheid in de bovenlanden hun eenen brief geschreven, waarop ik eenige dagen geleden antwoord ontving.

Bedoelde brief was van den volgende inhoud:

Brief van den resident van Sumatra's Westkust, thans zich bevindende te Boekit Tendikir (Tandjong Alam), aan Toewankoe Hadjie Ibrahim en Toewankoe Hadjie Nan Garang, mitsgaders de overige Hadjies welke onlangs van Mekka zijn gekomen en de ware leer van den Profeet Mohammed verkondigen, die aldaar tevens de hooge wijsheid verkregen hebben om licht en den zuiveren islam te verspreiden.

Zegen zij Ulieden, omdat Gij rechtvaardig zijt en God vreest.

Na deze mijne zegenwensen geuit te hebben zend ik U dit geschrift, opdat Gij, Hadjies, zult overtuigd worden van de goede gezindheid van het Nederlandsch Gouvernement, jegens allen die de ware leer van den Profeet verkondigen, en afkeerig zijn om zich ten koste van menschenbloed schatten te verzamelen, gezag aan te matigen en ongelukken te verspreiden.

Het heeft mijn hart met blijdschap vervuld dat Gijlieden als verlichte mannen de wijzen te Mekka hebt geraadpleegd, ten einde te vernemen of de godsdienstige leer, welke Toewankoe Pasaman en de overige Toewankoe's, die zich Padries noemen, in deze landen verkondigen, de ware leer is, die de Profeet bevolen heeft, en dat Gijlieden alsnu de overtuiging gekregen hebt dat die leer veel misdadigs in zich bevat, en strijdig is met de voorschriften van den Koran, in het boek Terkab voorkomende.

Het Gouvernement heeft sedert verscheidene jaren met diep leedwezen gezien, dat de Padriesche Toewankoe's in hunne blinde en overdreven godsdienst-woede zich zelve bezondigen door de Maleiers dezer landen, welk de leer van Mohammed zijn toegedaan, met moord, roof en verwoesting te vervolgen. Het heeft alle mogelijke middelen in het werk gesteld, die Toewankoe's tot hunnen plicht terug te brengen en met deze tractaten van vriendschap aangegaan, ten einde het bloedvergieten te doen ophouden en zoodoende vrede en geluk, zoowel onder de Padries als onder

de Maleiers te verspreiden, doch dit alles heeft niet mogen baten, want de Toewankoe's schenden die tractaten, door steeds voort te gaan met de kampongs der Maleiers te vernielen, de mannen te vermoorden, en de vrouwen en kinderen als slaven te verkoopen. Het is mij bekend dat Gijlieden die handelingen der Padriesche Toewankoe's hebt afgekeurd, hen tot gematigder gevoelens hebt trachten over te halen, doch tot loon van dit alles U hunne vijandschap hebt op den hals gehaald.

Het Gouvernement verneemt dus met blijdschap dat de ware geloovigen zich aan Uwe zijde geschaard hebben en dat de Padries, die niets dan rijkdom en gezag beoogen, door Ulieden verslagen worden. Daar Uwe bedoelingen en die van het Gouvernement een zijn, is het noodig dat wij elkander verstaan, opdat Gijlieden weet wie Uwe vrienden zijn; dat is de reden dat ik Ulieden dezen brief schrijf.

Geschreven op het Fort Tandjong Alam den 9ⁿ October 1829, zijnde geteekend en gezegeld door den Heer Resident van Sumatra's Westkust H. Mac Gillavry.

Het hierop ontvangen antwoord, den 2ⁿ November 1829 te Fort van der Capellen ontvangen, luidde als volgt:

Na eenige complimenten aan den resident enz.

Wij, de twee Hadjies die ondersteund worden door Hoogere Macht, Toewankoe Hadjie Ibrahim benevens Toewankoe Hadjie Nan Garang, hebben een brief ontvangen door tusschenkomst van Fakir van Kamang; den inhoud hebben wij begrepen.

Voorts wenschen wij den rechten weg te doen gaan op de wereld tot in de Eeuwigheid, omdat wij bezocht hebben het land dat wèl bestuurd wordt, dat is Mekka en Medina, benevens de vier Imams; ook hebben wij de rechtsoefeningen van vorsten gezien en daarom hebben wij zulks overwogen.

Voorts hebben wij in vroeger dagen eene belofte gedaan aan den vorst van Pagarrojoeng.

Nu is de Resident gekomen en wij hopen daarom dat het land rustig zal worden. Wij wenschen dat Mijnheer zich vooreerst maar zal stilhouden, zoolang wij handelen; het volk van de L Kota's is gerust, zoowel wat regeering als het land aangaat, omdat wij het recht bepalen.

Wij moeten Mijnheer nog zeggen dat wij Mijnheer verzoeken om ons, indien het eenigszins mogelijk is, met geld te willen helpen zooveel als Mijnheer goeddunkt; dan kunnen wij handelen en oorlogvoeren met macht. Daarom verzoeken wij geldelijke hulp van den heer Resident, die nu te Padang is.

Het blijkt niet, dat deze briefwisseling verder gevolg heeft gehad; aan het verzoek om bijstand in geld werd niet voldaan.

Op zijne reis naar de Padangsche Bovenlanden bezocht de Resident, door den militairen commandant vergezeld, in de eerste plaats

(24 September 1829) onzen post te Tandjong Alam, in welks nabijheid, in de kampong Kota Gadies, de Padries zich duchtig hadden versterkt. De Resident trachtte, door eene briefwisseling met de Toewankoe's Nan Rintjeh en di Goegoe, de Padries langs vredelievenden weg te doen aftrekken. Hij bracht die Toewankoe's hun gedrag en hunne schending van het tractaat van 1825 onder het oog en drong bij hen aan, dat zij zouden terugtrekken achter de Batang Agam, die zij vroeger zelf als de grensscheiding hadden beschouwd. Toen de Resident echter op deze wijze geen resultaat verkreeg, en hem de macht ontbrak om aan zijne vordering klem bij te zetten, vertrok hij naar Fort van der Cappellen, waar hij achtereenvolgend de hoofden van de onderscheiden districten „voor zoover die nog eenigszins ons gezag erkennen“ ontving. Bij eene algemeene plechtige vergadering hield hij de hoofden voor, welke opofferingen en zorgen het Gouvernement zich getroost had om hen van het juk der Padries te verlossen, en deed hen opmerken hoe onverschillig en ondankbaar die districten waren welke thans, ten gevolge van onze bescherming, geen leed meer van de Padries te duchten hadden. Verschillende hoofden, de waarheid van 's Residents gezegde erkennende, wezen er echter op dat het Gouvernement vroeger zijne bescherming had toegezegd en de onwilligen gestraft; zij wenschten dat ook nu degene, die niet aan zijne verplichtingen voldeed, gestraft zou worden, en dat het Gouvernement hen voorts weder met zijne soldaten zou ondersteunen, aangezien zij te zwak waren, het zonder onzen bijstand tegen de Padries uit te houden.

„Neen, zeide de Resident daarop, het is niet Uwe zwakheid, maar Uwe onderlinge verdeeldheid, welke het den vijand zoo gemakkelijk maakt over Ulieden te zegepralen. Gij stelt uwe bijzondere belangen en twisten boven het algemeen belang; Gij wilt Uwe slechte gewoonten, zooals hanenvechten, amfioenschuiven en sterke dranken drinken niet nalaten, terwijl Gij toch daardoor op een beteren voet met de Padries komen zoudt. Het Gouvernement kan geen soldaten geven zooals Gij verlangt, opdat Gij rustig bij Uwe hanenvechtbanen zoudt kunnen blijven. De soldaten hebben eenmaal de Padries verjaagd en nu moet Gij, gesteund door de forten, Uwe eigene grenzen bewaken“.

Tegen dit alles werd slechts aangevoerd dat het hanenvechten een spel was van de voorvaderen; dat men, om zijne rechten en gewoonten te behouden, tegen de Padries had oorlog gevoerd, en dat het Gouvernement daarin de Maleiers geholpen had.

De Resident kwam, na de gevoerde gesprekken, tot de slotsom

dat „bij eene natie als de Maleiers geene redeneeringen helpen, dan alleen die welke met den ijzeren arm geleeraard worden“.

Na de zaken met de hoofden van Tanah Datar zooveel mogelijk geregeld, de voornaamste kampongs en versterkingen tegen de Padriesche liniën bezocht en andermaal, op de plaats zelve, tot eensgezindheid en waakzaamheid te hebben aangespoord, begaf zich de Resident naar Fort de Kock.

De indruk, dien hij van onzen toestand in Agam ontving, was verre van gunstig:

Het weinige dat ons van dit district is overgebleven, toont gewis nog meer onafhankelijkheid en kwaden wil tegen het Gouvernement dan het geval reeds is in Tanah Datar; de bevolking heeft hier volstrekt geen pachten, noch van de opium, noch van passars. Uit geen enkel district heb ik de hoofden in hun geheel tot mij kunnen krijgen, noch hunne onderlinge geschillen kunnen beslechten; alle zijn kwaadwillig en onvergenoegd, omdat wij de vorderingen der Padries niet tegengaan. Er waren zelfs sommige, gelijk die van de vermaarde kampong Bassoh, die, op mijne weigering om troepen te zenden, vroegen of de Compagnie het voornemen had zich dan volstrekt niet meer met hen te bemoeien, waarop ik dezen in denzelfden geest toesprak als ik, te Fort van der Capellen, de hoofden van Tanah Datar gedaan had.

De Resident meende, dat zijne komst in de Bovenlanden wellicht voor het oogenblik de verdere veroveringen der Padries kon hebben gestuit, doch in ieder geval slechts voor korten tijd, en dat de hoofden der Maleiers, weder eenigzins opgebeurd, *tijdelijk* weer wat meer ijver en welwillendheid zouden aan den dag leggen.

In zijn belangrijk rapport behandelt de Resident nog de vraag, in hoever de belangen der Padries met die van het Gouvernement verenigbaar zouden zijn; in hoever de uitbreiding van den godsdienst der Padries voor- of nadeelig zou wezen voor ons gezag.

Eene zoodanige godsdienstige bekeering, zooals de Padries beoelen, zegt hij, kon onder eene zedeloze bevolking niet met zachtheid worden ingevoerd; en indien ook al aanvankelijk geen ander doel bestond dan de zedelijke verbetering hunner landgenooten, zoo ontaardde zulks al spoedig in een wreeden oorlog, waarbij wel de godsdienst werd op den voorgrond gesteld, maar waarvan het wezenlijke doel was, zich van den eigendom der bevolking meester te maken en oppergezag uit te oefenen Men lette slechts op het lot, dat de kampongs hebben ondergaan welke al de Padriesche gebruiken aannamen, doch alleen in gevoelen verschilden door niet de Padriesche Toewankoe's, maar het Gouvernement als meester te beschouwen!

Het is ons uit de geschiedenis bekend dat in rijken en staten, waar de Islam zuiver werd opgevolgd, geene andere macht of overheerschappij dan die der priesters geduld werd: *godsdiens*t en *regeering* is bij den Mohammedaan hetzelfde. Wanneer ik dit toepas op de leer der Padries, die niet-alleen den Koran in zijne uiterste gestrengheid willen hebben opgevolgd, maar bovendien een aantal andere leerstellingen hebben, dan heb ik voor mij-zelfen *niet* de overtuiging, dat wij ons gezag zullen kunnen behouden wanneer wij toelaten dat die leer in onze districten algemeen worde.

Mijn voorgangers heeft gemeend, de Maleiers daartoe te moeten aanmoedigen, in de hoop dat de Padries dan van hunnen kant ook zouden toenaderen en van hunne strenge instellingen afzien. Ik voor mij ben van een tegengesteld gevoelen, omdat de gloed van het fanatisme in de harten der Padriesche Toewankoe's nog niet is uitgedoofd en omdat de haat tusschen Maleier en Padrie te groot is om beider belangen te vereenigen. Om de rust in de binnenlanden te herstellen is dus, naar mijn inzien, kracht van wapenen noodig, of eene omverwerping der strenge Padriesche leer, zooals daartoe thans reeds de eerste zaden gestrooid zijn, door de Hadjies.

Bepaalde voorstellen werden door den Resident niet gedaan, omdat de geschiktste wijze, waarop de zaken ter Sumatra's Westkust zouden kunnen worden hersteld, geheel afhing van de middelen welke daartoe zouden kunnen worden beschikbaar gesteld, en dit laatste nauw verband hield met den staat van zaken op Java. Aan het slot van zijn rapport gaf hij echter als zijn gevoelen te kennen dat er reeds veel goeds zoude zijn uitgewerkt, indien slechts zoodanige versterking kon worden gezonden als noodig was, om onze gekrenkte macht in de benedenlanden en onder de Maleiers in de Bovenlanden te herstellen. Maar — zeide hij — dit laatste „moet altijd voorafgegaan worden door eene kastijding der VII Kota's, hetgeen niet moeielijk wezen en op alle overige districten eene goede uitwerking hebben zal.”

Op deze voorstellen werd de gewezen resident de Stuers gehoord. Zijn advies is ons onbekend, behalve enkele zinsneden welke in zijn werk (I, bl. 138—139) zijn afgedrukt. Doch de beslissing der Regeering (Resolutie in Rade van 25 Maart 1830 n° 28) luidde: „den Resident te kennen te geven dat zijne rapporten door de Hooge Regeering met belangstelling zijn gelezen en de daarbij gedane voorstellen tot versterking van de militaire macht in bepaalde en ernstige overweging zullen worden genomen, wanneer de zaken op Java finaal geregeld zullen zijn.”

Omtrent de houding van Toewankoe Pasaman, waarvan in 's Resi-

dents rapport sprake was, kunnen wij nog eenige nadere bijzonderheden putten uit eenen brief van den resident aan den adsistent-resident der Bovenlanden van den 5ⁿ November 1829.

Daarin wordt gesproken van den snellen voortgang der door den Hadjies verkondigde leerstellingen en hunnen zich steeds uitbreidenden aanhang; en de resident laat daarop volgen:

„Ik heb gegronde redenen om te onderstellen dat Toewankoe Pasaman reeds benauwd wordt; hij schijnt dientengevolge wederom meer met het Gouvernement in aannadering te willen komen en heeft mij daartoe zendelingen van de XIII en XX Kota's gezonden om als bemiddelaars op te treden. Deze zijn met betuigingen gekomen van des Toewankoe's goede gezindheid, van zijn wensch om met ons in vrede te leven en de verzekering dat hij gelukkig zoude zijn te weten wat het Gouvernement begeerde, daarbij voegende dat, indien wij de kanonnen, welke door hem genomen zijn wenschten terug te hebben, zulks door hem zou worden overwogen.”

De resident had bedoelde afgezanten geantwoord dat de Padriesche Toewankoe's en het Gouvernement in 1825 een tractaat hadden gesloten, waaraan het laatste zich steeds had gehouden, maar dat van de zijde der Toewankoe's nimmer was opgevolgd, daar zij steeds voortgingen de Maleische kampongs te vernielen of te veroveren, en de inwoners te vermoorden of als slaven te verkoopen; dat zij zelfs het fort te Soeroasso hadden aangevallen en door dit alles bewezen hadden, dat men op hunne woorden geen staat konde maken. Het Gouvernement begeerde echter nog altijd den vrede. Wat de kanonnen betrof, zoo had de resident gezegd, — het was het Gouvernement vrij onverschillig of men die behield of terug gaf, daar wij kanonnen genoeg hadden en het er op eenigen niet aankwam; maar Toewankoe Pasaman zou voorzeker een bewijs geven van zijne goede gezindheid jegens het Gouvernement, indien hij bedoelde kanonnen naar Fort van der Capellen zond.

Aan den adsistent resident — met deze betrekking was de ambtenaar J. G. Landré belast — schreef de resident nog, dat hij op zich-zelf, op grond der zoo veelvuldig opgedane ondervinding, weinig waarde hechtte aan vriendschapsbetuigingen van de hoofden; maar dat de omstandigheid, dat Toewankoe Pasaman nu zelf met vredesvoorslagen kwam, wel zou moeten zijn toe te schrijven aan zijne vrees voor de Hadjies, welke, zoo men zeide, „zijnen ondergang gezworen hebben toen hij een hunner bij hun terugkomst van Mekka heeft doen om het leven brengen”.

Tot de kennis van den toestand op Sumatra's Westkust in den thans besproken tijd is nog een belangrijk document ter onzer beschikking, nl. een brief, door Mac Gillavry den 5ⁿ November 1829 aan den militairen commandant in dat gewest geschreven.

Dien brief doen wij hier geheel volgen.

De voorschriften, door mijnen voorganger aan den adsistent-resident der Padangsche Bovenlanden ten opzichte zijner staatkundige verhouding met de Padries gegeven, zijn in eenen geest uitgevaardigd alsof de Padriesche hoofden en hunne ondergeschikten met het Nederlandsch Gouvernement in een vreedzamen staat verkeerden; dat geen schending van de bestaande tractaten van de zijde der Padries werd bedreven, maar wederkeerige berooving van elkanders eigendommen, of aanvallen van uitgewekenen op de Maleische kampongs de onrust op de grenzen nu en dan deden ontstaan.

Het is mij trouwens uit den inhoud der verbonden, in vergelijk met de handelingen der Padries, niet twijfelachtig voorgekomen, of deze hebben, zoo al ooit, toch slechts zeer kortstondig aan die verbintenissen voldaan, doch aanhoudend hunne veroveringen voortgezet, hunne macht uitgebreid, onze kampongs vernield en onze onderdanen, aan welke wij bescherming hebben toegezegd, vermoord.

De vermindering onzer militaire macht te dezer kust heeft destijds, en ook nu nog, ons verhinderd, die schending der tractaten en verovering van ons grondgebied met eene openbare vredebreuk te beantwoorden, en wij zijn alzoo, ondanks ons zelven, verplicht, ten einde de waardigheid van het Gouvernement niet meer te compromitteren, ons alles te laten welgevalen wat niet onmiddellijk tegen onze fortten ondernomen wordt.

Het is ditzelfde beginsel dat ik verplicht ben te volgen, zoolang ons de macht ontbreekt op eenen anderen voet als de tegenwoordige te ageeren; doch dit neemt niet weg dat ik steeds mijne goedkeuring zal hechten aan zoodanige militaire bewegingen als buiten de fortten geschieden, en soms op vordering van den adsistent-resident der Bovenlanden plaats hebben, tot ondersteuning van de Maleiers in de herovering hunner kampongs, welke sedert het tractaat van 15 November 1825 door de Padries zijn genomen; echter met dien verstande, dat zoodanige ondersteuning nimmer zal mogen worden gegeven wanneer de uitslag twijfelachtig is, en dat onze troepen bij aanvallen enkel als eene achterhoede der Maleiers zullen mogen beschouwd worden. In een woord: het zal aan het beleid van den militairen commandant der Bovenlanden moeten worden overgelaten, in hoeverre hij die ondersteuning kan geven zonder zijne detachementen in gevaar te brengen of zijne fortten bloot te geven.

Indien ik nu ten opzichte van de aan de Maleiers te verleenen hulp eenigszins meer ruimte geef dan zulks door mijnen voorganger officieel is gedaan, zoo is dit om de volgende oorzaken, welke ik u ter ernstige overweging durf aanbevelen:

10. Tijdens het sluiten van het tractaat op den 15ⁿ November 1825 bestonden er tusschen de linie onzer forten en het grondgebied der Padries belangrijke versterkte kampongs op een uitgebreid terrein, hetwelk door de Maleiers bezeten werd, en waardoor wij alzoo geen gevaar liepen eenigermate afgesneden te worden. Hoezeer wij ook inzagen, dat het achtereenvolgend bezetten der Maleische kampongs door de Padries onze fysieke en moreele macht verminderde, zoo was het echter voor ons niet zoo zorgvol om, zoolang de veroveringen nog buiten onze liniën bleven, daaraan onze geringe militaire macht te wagen; thans echter zijn de Padries zoover gekomen dat er niets meer voor hen ter verovering overblijft, tenzij zij onze versterkingen passeeren, vermits zij zich reeds tot onder deze genesteld hebben.

20. In de nabijheid van ons fort te Tandjong Alam zijn de kampongs Datar Poeleh, Kota Gadies, Bajor en meer anderen in den laatsten tijd door de Padries genomen of verbrand, dan wel door verraad aan hen overgegaan, zoodat zij thans de geheele vallei tot aan den grooten weg welke van Tandjong Alam naar Fort de Kock en Agam loopt, bezet hebben, en het te vreezen is dat eerlang Kota Lawas, dat tot ééne soekoe met Kota Gadies behoort, ook in hunne handen zal vallen; dan zou niet-alleen de gemeenschap langs die zijde met Agam verbroken zijn, maar ook de geheele linie der Maleische kampongs op die grenzen gevaar loopen.

30. Zijn de Padries reeds, aan het meer van Singkaraq, tot Semawang en het Batipoesche doorgedrongen. Laatstgenoemd district is, zooals u niet onbewust is, steeds in eene slechte stemming jegens het Gouvernement, en altijd in verstandhouding met de wederspannige VII Kotas geweest. De tijd zal moeten leeren of de bevolking van Batipoe macht en eensgezindheid genoeg heeft om de Padries af te weren; doch indien zulks tegen onze wenschen mocht uitvallen, behoef ik u niet opmerkzaam te maken dat de gemeenschap tusschen de Boven- en Benedenlanden gesloten zal zijn.

Ik heb vermeend u met dezen staat van zaken te moeten bekend maken, opdat zoodanige maatregelen van voorziening kunnen worden genomen als de omstandigheden eventueel zouden vereischen.

Deze aanschrijving kon de goedkeuring van den kolonel de Stuers niet wegdragen. Uit een besluit van de Gouverneur-Generaal in Rade van 7 Augustus 1830 n°. 8 vernemen wij dat, volgens een bericht dd. 13 Juni t. v. L^a V van den Resident van Sumatra's Westkust, de militaire commandant steeds met bereidwilligheid had voldaan aan de vorderingen, door den Resident in 's lands belang gedaan, doch thans bevelen had ontvangen van den chef van den algemeenen staf, en zich onbevoegd rekende van die bevelen, welke strijdig zijn met de inzichten van den Resident, af te wijken».

„Na betoog van de noodzakelijkheid om alle veroveringen en aan-

vallen van de Padries binnen of achter de linie onzer forten tegen te gaan», verzocht de Resident «dat de militaire commandant mocht worden aangeschreven om, met terzijdestelling van alle vroegere begrippen omtrent de verhouding met de Padries of andere weerspannige districten, zich geheel en al te gedragen in den geest der inzichten en bedoelingen van hem, Resident».*

De Regeering voldeed aan dit verzoek door aan het Militair Departement mede te deelen: «dat het de stellige intentie der Regeering is, dat de militaire autoriteiten geheel ondergeschikt zijn aan de hoogste civiele autoriteiten, als zijnde deze verantwoordelijk voor alle hunne bevelen en maatregelen».

De gebeurtenissen, welke onder het kortstondig bestuur van den resident Mac Gillavry — 23 Juli 1829 tot 4 Maart 1831 — ter Westkust van Sumatra voorvielen, zijn over het algemeen nauwkeurig door Lange (I, bl. 157—166) verhaald.

Evenwel zal het niet overbodig zijn, indien wij, uit de officiële stukken, zijne mededeelingen hier en daar nog aanvullen.

Het eerste der voorvallen, waarvan Lange melding maakt, is de overrompeling van onzen post op het eiland Pontjan, in de baai van Tapanoeli.

«De euvelmoed der Atjehers», zoo schreef de Resident den 23ⁿ April 1830, bij brief n°. 316, aan den Minister van Marine en Koloniën, «is, doordien kleine ongeregeldheden door gebrek aan maritieme macht ongestraft zijn gebleven, allengs meer en meer toegenomen, zelfs zoodanig» dat zij, in den nacht van 3 op 4 December 1829, ons fort op Pontjan hebben overrompeld.

Deze aanval was niet geheel onverwacht: in zijn brief van 21 November 1829, n°. 356, berichtte de Resident dat «op Tapanoeli de vrees groot was geweest voor de Atjehers, welke die bezitting dreigden aan te vallen en reeds onderscheidene kustvaartuigen hadden aangerand; een detachement van vijf Europeanen, derwaarts ter versterking van de bezetting gezonden, zal echter voldoende zijn om die gedreigde aanvallen te verhinderen en desnoods af te weren».

Het blijkt niet, dat deze vijf man reeds tijdens de overvalling waren aangekomen; waarschijnlijk niet, want de geheele bezetting bestond uit 1 onderofficier en 10 of 11 minderen.

Na ontvangst der tijding zond de Resident de kruisschoener *de Vlieg* en een gewapende particuliere brik met een detachement militairen naar Pontjan. Toen deze expeditie den 23ⁿ December aldaar

aankwam hadden de Atjehers reeds een paar dagen te voren het eiland verlaten, na vooraf het grootste gedeelte van ons etablissement vernield te hebben. Het fort werd weder bezet en zoo goed mogelijk in staat van verdediging gebracht, terwijl de expeditie naar Baros zeilde om den vrijbouter Sidi Mara, welke zich daar ophield, te vervolgen.¹ Doch men vond hier, tegen verwachting, een 600-tal inlanders in eene voordeelige, met geschut beplante stelling, zoodat de kansen van een strijd zeer ongunstig waren, te meer omdat de schepen zeer aan het vijandelijk vuur waren blootgesteld.

De expeditie keerde dus, zonder een gevecht aan te nemen, naar Padang terug; en de Resident verzocht aan de Hooge Regeering „bevelen en middelen om de zaken“ in het noorden onzer vestiging „te kunnen herstellen“. Hiertoe werd, zooals beneden zal blijken, Z. M. korvet *Pollux* naar Sumatra's Westkust gezonden.

In den evenaangehaalden brief van 23 April 1830 schreef de Resident omtrent den gang van zaken, vooral in de Padangsche Bovenlanden:

De Padries hebben op verscheidene punten aanvallen op de Maleische kampons gedaan, en hoezeer ook tusschen onze forten Tandjong Alam en de Kock de versterkte linie der Maleiers geforceerd en alzoo de gemeenschap tusschen die forten gestremd werd, is het de autoriteiten gelukt, dien weg wederom te zuiveren.

Zoowel Padries als Maleiers overvallen elkander gedurig en rooven menschen en eigendommen. Zoo hebben de bewoners van Tikoe, onder Priaman, voor eenigen tijd een tachtigtal vrouwen van de Padries ontvoerd, hetgeen tengevolge heeft gehad dat deze laatsten in onze benedenlanden zijn gevallen om zich hierover te wreken. Ik ben daardoor verplicht geweest, ons bestuur en den militairen post te Tikoe in te trekken, ten einde ons zwak detachement aan geen gevaar bloot te stellen.

Al de rapporten, welke ik van de kanten der L Kota's, Lintou enz. ontvang, bevestigen mij de vorderingen welke door de van Mekka terugkeerende Hadjies gemaakt worden. Het zachter bestuur, dat door dezen wordt ingevoerd, ondermijnt meer en meer den invloed van Toewankoe di Lintou, zoodat het te voorzien is dat die Hadjies hunnen invloed en hun gezag in die streken allengs zullen vestigen, welke omstandigheid een gunstigen keer aan onzen staat van zaken kan teweegbrengen.

De Padries van Bondjol hebben zich zeer sterk noordwaarts uitgebreid, en gaan dagelijks voort, in het rijk der Batta's de bevolking aan

¹ Hiermede wordt opgehelderd, waarom de expeditie naar Baros ging, wat uit Lange's verhaal verre van duidelijk is. Dat Sidi Mara zich naar Poeloe Ilir begeven en dit eilandje verwoest zoude hebben, vonden wij nergens elders vermeld.

zich te onderwerpen; zij hebben zich zelfs niet ontzien, het grootste gedeelte van onze landen in het Natalsche in te nemen en tot de kust door te dringen, waar zij eenige zeeplaatsen hebben ingenomen"....

Tengevolge van de berichten, achtereenvolgend door den Resident ingezonden, werd — na goedkeuring zijner handelingen — bij Besluit van den Gouverneur-Generaal in Rade van 3 Mei 1830 n°. 12 bepaald dat zoodra mogelijk een oorlogsschip naar de Westkust van Sumatra vertrekken zou, en voorts aangeteekend „dat reeds 100 man infanterie met de noodige officieren naar Padang ingescheept en vertrokken zijn” ¹.

„De zaken in de Padangsche binnenlanden verergerden intusschen in die mate, dat men rechtmatige vrees begon te koesteren dat onze forten, tusschen welke op sommige punten de gemeenschap reeds verbroken was, geheel zouden afgesneden worden” (Missive van den Resident van den Minister van den Waterstaat, van de Nationale Nijverheid en de Koloniën, van 6 November 1830 n°. 788).

De Resident begaf zich mitsdien, vergezeld van den militairen commandant, kapitein de Rochemont, den 18ⁿ Juni 1830 op reis naar de Bovenlanden. De toestand bleek hem hier zoo ongunstig, dat er geen andere keus overschoot dan, met de beschikbare middelen, te trachten het verloren terrein te herwinnen en de Padries terug te drijven.

Uit het rapport, den 25ⁿ Augustus 1830 L^a BB aan den Gouverneur-Generaal ingediend, vermelden wij de volgende bijzonderheden.

De Resident, den 30ⁿ Juni te Fort de Kock aangekomen, gaf onverwijld aan de hoofden van Agam kennis dat hij gekomen was om de zaken te herstellen, en belegde voor den volgenden dag eene algemeene vergadering, waarbij al de hoofden tegenwoordig waren, „hetwelk sedert de laatste jaren niet gebeurd was.”

Bij de beraadslagingen, die gehouden werden, zagen allen in, dat zij groot gevaar liepen allen weldra weder onder het juk der Padries gebracht te worden wanneer het district Ampat Angkat — reeds grootendeels door de Padries van Kapoh verwoest — geheel mocht bezwijken. Toen de Resident bespeurde dat de geest goed gestemd was, bood hij hun hulp aan. Zij beloofden met hun volk den

¹ Dit is de „toevoer van troepen”, waarnaar Lange (I bl. 168) te vergeefs zoekt. Trouwens, er was onder den kolonel de Stuers eene bijzondere bron van aanvulling der krijgsmacht: toen van Java niets gezonden kon worden, recruteerde de Stuers zijne Javaansche soldaten uit de dwangarbeiders te Bengkoelen (rapport van Elout van 19 Maart 1831, n°. 1).

3ⁿ Juli in de Ampat Angkat tegenwoordig te zullen zijn; de Resident begaf zich op dien datum, met de civiele en militaire autoriteiten en met de beschikbare troepen — een detachement van 150 bajonetten — naar Kota toea, de hoofdplaats van dat district.

Den 4ⁿ Juli werd — te vergeefs — getracht, langs den weg van onderhandeling de Padries de Ampat Angkat te doen ontruimen. De Resident overtuigde de Maleische hoofden daarop dat men met de beschikbare macht (behalve het detachement troepen, meer dan 8000 Maleiers) gemakkelijk de thans door de Padries bezette, eenige maanden geleden door hen veroverde stelling kon hernemen. Zij zagen daarin niet de minste zwarigheid, maar verklaarden dat de schrik onder de Maleiers voor de Padries van Kapoh zoo groot was, dat zij er niet voor konden instaan, de stelling zonder militairen steun te behouden.

In het belang van de ongehinderde gemeenschap tusschen Fort de Kock en Tandjong Alam achtte de Resident het echter zoo dringend noodig, dat hier voor goed paal en perk gesteld werd aan het voortdringen der Padries, dat hij besloot, tusschen de kampong Biaroe en de stelling der Padries een fort te doen opwerpen. Zoodra dit plan aan de hoofden was medegedeeld, waren zij gerustgesteld; den volgenden dag (5 Juli) werd, met behulp van duizende Maleiers, aan den bouw der versterking begonnen, en vier dagen later was zij nagenoeg geheel voltooid en bewoonbaar. Tegenover de linie der Padries werd vervolgens eene nieuwe versterkte linie aangelegd, van de kampong Ampang Gadang tot het nieuwe fort Biaroe, en van daar langs Poen Ampon naar Bassoh. Dit werk was echter aan vele moeilijkheden blootgesteld, daar de Maleiers dagelijks gewonden bekwamen en de „euvelmoed der Padries“ zoo groot was, dat zij bij nacht en in het duister tot op weinige passen van de nieuwe versterking naderden en de randjoes, welke daaromheen geplant waren, uittrokken.¹

Dat de genomen maatregelen „alleszins aan de verwachting schenen te beantwoorden“ leidde de Resident af uit het feit, dat de kampongs Biaroe en Lamba weldra weder werden opgebouwd en versterkt, terwijl de aanvallen der Padries van lieverlede verminderden.

¹ Uit dit verhaal schijnt te volgen dat de Maleiers en onze troepen de Padries wel in bedwang gehouden, maar niet, zooals Lange zegt, den 5ⁿ Juli „uit hunne stelling verdreven“ hebben. Dat de Padries hunne linie bezet hielden blijkt ook uit Lange's verhaal van het gebeurde op 8 Augustus (I, blz. 160), waarvan onze bronnen geene melding maken.

De Resident begaf zich (den 10ⁿ Juli?) naar Tandjong Alam, waar hij de zaken veel ongunstiger vond dan hij zich had kunnen voorstellen: zoowel terzijde als achter het fort drongen de Padries des nachts door, en vernielden en verbrandden zij alles; meermalen hadden zij beproefd de kampong Tabat Patah te overrompelen of in brand te steken, waardoor de gemeenschap tusschen Tandjong Alam en Fort van der Capellen verbroken zou zijn. Het was vooral uit de Padriesche kampong Kota Gadies, onder het bereik van ons geschut gelegen, dat aanhoudend de grootste vijandelijkheden bedreven werden; de Maleiers, in de nabijheid van Tandjong Alam wonende, hadden reeds voor een gedeelte besloten zich bij de Padries aan te sluiten, daar hun achtervolgend alle rijstvelden waren afgenomen en hun dus niets anders overschoot.

„Bij eene vergadering van de hoofden“, schreef de Resident „bleek het mij dat hier noch goede raad, noch dreigementen eenige invloed meer hadden; het was eene moedelooze massa, waarvan bijna allen het verlies van vrouwen, kinderen, woning, rijstvelden en vee te betreuren hadden“

Aangezien de toestand steeds erger worden zou zoolang Kota Gadies op den tegenwoordigen voet bleef bestaan, terwijl de aankomst der onlangs van Batavia verzonden troepen in de Bovenlanden den onzen eenige grootere vrijheid van beweging gaf, besloot de Resident thans tot eene poging om genoemde kampong te doen veroveren.

Den 11ⁿ Juli werd derhalve door den militairen commandant, kapitein de Rochemont, met „eene sterke patrouille“ eene verkenning gemaakt, wat tengevolge had dat zich eenige hoofden bij den adsistent-resident vervoegden met verzoek geene vijandelijkheden te plegen, daar zij de panghoeloes zouden bijeenroepen en zich den volgenden ochtend zouden komen onderwerpen. De Resident beschouwde dit verzoek — zooals weldra bleek terecht — als niet gemeend, en zond den adsistent-resident naar den Regent van Tanah Datar, te Pagarroejoeng, om dezen op te dragen de noodige hulp-troepen te verzamelen voor eenen aanval op Kota Gadies, terwijl de militaire commandant alle troepen bijeen trok diebeschikbaar waren.

Den 12ⁿ en 13ⁿ Juli was de vallei van Tandjong Alam met Padries „als bezaaid“; deze waren uit de L. Kota's opgekomen om Kota Gadies te beschermen, doch zij openden de vijandelijkheden niet.

In den loop van den 13ⁿ Juli kwamen onze kleine detachementen uit de verschillende versterkingen oprukken, en tegen den avond

arriveerde de adsistent-resident met den Regent van Pagarroejoeng en ongeveer 10,000 gewapende Maleiers.

Een uur na middernacht stelden de verschillende colonnes zich in beweging; ofschoon de marsch hoogst vermoeiend was, geschiedde alles met zooveel orde, regelmaat en stilte, dat, bij het aanbreken van den dag, de in de wachthuizen aanwezige Padries reeds afgemaakt waren en de kampong omsingeld was.

Met den militairen commandant was de Resident overeengekomen, dat men zoude trachten de kampong te sparen en een aanvang zou maken met artillerievuur, om haar aldus wellicht den tegenstand te doen opgeven. Nadat eenige schoten waren gedaan, werd de kampong nog opgeëischt, maar de bevolking wees zulks af; zij vertrouwde op de sterkte harer positie, die zich wel meermalen aan Padries en Maleiers overgegeven had, maar nog nooit veroverd was geworden.

Het werpen van granaten en brandkogels nam daarop een aanvang, doch onderscheidene malen werd de brand in de groote houten gebouwen gebluscht. Eindelijk scheen het oogenblik gunstig voor de bestorming, maar onze troepen werden, in weerwil van hunne onversaagdheid en volharding, herhaaldelijk afgeslagen. Toen het echter gelukte een der poorten te forceeren, drongen onze soldaten met de bajonet naar binnen en wierpen zij alles overhoop. De verdedigers vonden hun graf in de kampong; en van de Padries, welke hun van elders ter hulp schoten, boette menigeen zijne vermetelheid met het leven.

„Wij mogen zeggen“, zoo eindigde de Resident zijn verhaal van den strijd „dat het geluk ons dezen dag bijzonder gediend heeft“... ¹

Den volgenden dag zond de Resident eenen brief aan de Toewan-koe's nan Rintjeh en di Goegoe, zoomede aan de bevolking van Datar Poeleh, om hun de redenen mede te deelen der zoo gestrengte bestraffing van Kota Gadies, en hen tevens te waarschuwen dat Datar Poeleh hetzelfde lot zou ondergaan, wanneer de Padries ons of de Maleiers weder verontrustten.

De gemoederen, schreef de Resident, zijn op dit oogenblik bij de Padries zoodanig terneer geslagen dat andere kampons, die zich in den laatsten tijd bij hen hadden aangesloten, bericht zonden dat zij

¹ Bij besluit van den Gouverneur-Generaal in Rade van 30 Oct. 1830 n° 10 werden de verrichtingen van den Resident goedgekeurd en deze gemachtigd, den adsistent-resident Landré, den militairen commandant en de troepen welke tot tuchtiging der Padries zijn gebezigd, de tevredenheid der Regeering te kennen te geven over de goede diensten, door hen allen bij die gelegenheid bewezen.

zich dadelijk zouden overgeven wanneer onze troepen zich vertoonden; andere gaven te kennen gaarne het juk der Padries te willen afschudden, wanneer zij slechts op onze bescherming konden rekenen.

Het ligt voor de hand, dat de verovering van de sterk verschanste kampong Kota Gadies, als het eerste en niet zonder moeite door ons behaalde voordeel gedurende de laatste jaren, eene heilzame reactie teweeg brengen moest. In de eerstvolgende maanden was de toestand der onzen in de Bovenlanden dan ook merkbaar gunstiger, en verschillende onderhandelingen werden aangeknoopt die goede resultaten schenen te beloven. Het waren vooral de Padries van Lintou, die het hoofd in den schoot schenen te willen leggen, en de adsistent-resident Landré was vol hoop op de toekomst.¹

Op grond van diens rapporten berichtte de resident in December², dat eene belangrijke toenadering tusschen Lintou en Tanah Datar was waar te nemen: „Een volk, sedert 30 jaren nagenoeg onderling in een verwoede oorlog gewikkeld, is thans tot een ander uiterste overgeslagen, door alle grieven te vergeten en met elkander in toegevendheid te wedijveren. Dagelijks ziet men dan ook honderden uitgewekenen naar Tanah Datar terugkeeren, die gedurende eene reeks van jaren onder de Padries gewoond hebben, terwijl zij wederkeerig elkander bezoeken om hunne verloren naastbestaanden en bezittingen op te sporen. Het wederzijdsch vertrouwen is zoodanig gevestigd, dat de Maleiers in het Lintousche de passars bezoeken, en in geheel Tanah Datar Padries worden aangetroffen. De Padriesche versterkingen op den Marapalm en elders zijn dan ook geheel geslecht, en onderhandelingen zijn bereids geopend om ook de vier kanonnen, welke indertijd bij den ongelukkigen aanval verloren zijn, terug te geven“

Deze beschouwingen waren, zooals spoedig bleek, te optimistisch, doch het valt moeilijk te beslissen of de resident, op het oogenblik waarop hij ze terneder stelde, geen recht had om veel van de toekomst te hopen. In ieder geval keerden de kansen spoedig weder ten onzen nadeele, toen wij, in het laatst van het jaar 1830, échee leden in de benedenlanden.

¹ Zie hierover de mededeelingen van Van der Hart, in het Ind. Mil. Tijdschrift van 1876, blz. 127—128. Wij waren niet in de gelegenheid, de volkomen juistheid dier mededeelingen te contrôleeren, doch zij zijn niet in strijd met hetgeen ons van elders bekend is.

² Dit bericht-zelf is ons niet bekend. Het hier volgend uittreksel uit dien brief vonden wij in het reeds meermalen vermeld „Algemeen Verslag“ van den Luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers.

Maar, alvorens hierover te spreken, moeten wij met enkele woorden melding maken van 's Residents bemoeienissen met de Noordelijke afdeeling.

Toen de zaken, na den val van Kota Gadies, in de Bovenlanden eene gunstige wending namen, keerde de Resident naar Padang terug en begaf hij zich, van 20 September tot 22 October, op reis naar onze établissements in die afdeeling, welke na hunne overneming van de Engelschen nog niet weder door het hoofd des bestuurs bezocht waren, en waar men, na den aanval op Tapanoeli, steeds vrees koesterde voor de Atjehsche vrijbuiters. Op dezen tocht beraamde de Resident in het bijzonder maatregelen tegen den zeeroof en tegen den smokkelhandel.

Te Padang terugkeerende, vond hij ter reede Z. M. korvet *Pollux*, commandant de kapitein ter zee C. Eeg, welke oorlogsbodem tijdelijk, vooral met het oog op de evenbedoelde overvalling van Tapanoeli, te zijner beschikking was gesteld.

Met dit vaartuig begaf de Resident zich den 7ⁿ November op reis naar Baros en Troemon. Te Baros, waar men van den 16ⁿ tot den 19ⁿ vertoefde, ging hij dagelijks onder gewapend geleide naar den wal, om met de radja's te onderhandelen en deze nauwer aan het Gouvernement te verbinden. Verder zeilde de *Pollux* naar Troemon, waar zij den 24ⁿ aankwam; ook hier verbleef men 4 dagen, en sloot de Resident, na eenige geschillen te hebben ver-effend, een tractaat van vrede en vriendschap met den Radja. Dit tractaat, nimmer door de Indische Regeering bekrachtigd, werd evenmin door den Radja nageleefd. Na nog Nias te hebben aangedaan, kwam de *Pollux* den 3ⁿ December te Padang terug.

Weinige dagen nadat de Resident weder het dagelijksch bestuur over zijn gewest had aanvaard, braken onlusten uit in de Benedenlanden; onlusten, waarvan de aanleiding moet worden gezocht in eene beslissing, in 1814 door den Britschen resident Holloway genomen.

Het Regentschap Priaman, in opper- en beneden-Priaman gesplitst, had van oudsher, behalve een aantal mindere hoofden, twee hoofd-radja's; die van beneden-Priaman werd altijd beschouwd als de eerste in rang, onder hem stonden de radja's van Oelakan, VII Kota's, Pakandangan of IX Kota's, en Sinto-Loeboealong of VIII Kota's. De hoofd-radja van opper-Priaman (Toewankoe di Oeloe), die te Mangoeng verblijf hield, stond aan het hoofd van de radja's van Mangoeng, V Kota's, XII Kota's, Tikoe en Piloebang.

Toen, in 1814, de Toewankoe van Mangoeng overleed, maakte zijn neef, Toewankoe Nan Tjerdik, aanspraak op de opvolging, evenals een panghoeloe, Baginda Molé genaamd. Beide verkregen aanvankelijk evenveel stemmen van de vergaderde panghoeloes; maar toen eindelijk de Toewankoe van Priaman zijne stem ten voordeele van laatstgenoemde wijzigde, werd Baginda Molé door den Resident als Toewankoe van Mangoeng erkend.

Toewankoe Nan Tjerdik, hiermede niet tevreden, belette zijnen mededinger echter, bezit van zijn rijk te nemen en liet zich-zelfen tot radja uitroepen. Hij bewees den onzen bij de expeditie tegen de VII Kota's in 1819 goede diensten, en de Resident du Puy was daarom van meening, aan den bestaanden onwettigen toestand een einde te maken door het rijk van Mangoeng tijdelijk in twee deelen: Naras en Mangoeng, te splitsen; het eerste zou dan door Toewankoe Nan Tjerdik, het laatste door Baginda Molé bestuurd worden, en wanneer een van beide overleed, zou de andere volgens de oude instellingen over het geheele rijk regeeren. Met deze schikking nam Toewankoe Nan Tjerdik echter geen genoegen; het streed met de bestaande gebruiken om twee hoofden in Mangoeng te hebben, het volk wenschte Baginda Molé niet als hoofd en hij was de rechtmatige radja.

De zaak bleef daarbij. Wel verklaarde Toewankoe Nan Tjerdik korten tijd daarna aan den Resident, dat hij genegen was de voorgestelde schikking aan te nemen, maar toen verzette zich het hoofd der XII Kota's daartegen, en zijne bevestiging tot Toewankoe van Naras bleef achterwege. Toewankoe Nan Tjerdik beschouwde intuschen zich-zelfen als den wettigen radja, en deed zich in 1830 als zoodanig tegenover de XII Kota's gelden ¹.

Deze, reeds gedeeltelijk veroverd, zochten eindelijk bescherming bij ons gezag, en de civiele en militaire commandant van Priaman, de 2^e luitenant A. van der Hart, trok met een detachement van 30 man over Naras naar de legerplaats van Toewankoe Nan Tjerdik om dezen den eisch te stellen, onmiddellijk het grondgebied der XII Kota's te ontruimen. Hij gaf aanvankelijk aan dien eisch gehoor, maar verklaarde later zich niet uit dat district te willen terugtrekken, en zich desnoods gewapenderhand te zullen verzetten indien wij hem wilden dwingen zijne plannen op te geven.

¹ Missive van den luitenant-kolonel, resident, Elout dd. 6 Mei 1831 n°. 1/109. — Van der Hart (destijds civiel en militair gezaghebber te Priaman) in Indisch Militair Tijdschrift van 1876, bl. 130.

Aldus was Toewankoe Nan Tjerdik openlijk onze vijand geworden. ¹ Na eene onhandig uitgevoerde poging om Naras te overvallen en hem gevangen te nemen, werd van onze zijde tot tweemaal toe getracht, zich gewapenderhand van de plaats meester te maken: den 12ⁿ en den 21ⁿ December, doch zonder succes, en men moest eindigen met terug te trekken.

Omtrent de bijzonderheden der gevechten kunnen wij naar Lange, en vooral naar Van der Hart verwijzen.

De aanval der XIII Kota's, den 5ⁿ Januari tegen Pau en zelfs tegen de hoofdplaats Padang ondernomen, is mede door Lange (I, bl. 164) verhaald. Ofschoon die aanval zonder veel moeite — naar het schijnt omdat de aanvallers het onderling niet eens waren — werd afgeslagen, was het duidelijk, dat de toestand in de Benedenlanden vrij zorgelijk was. Zooals Elout het in zijn brief van 6 Mei 1831 uitdrukte: de onlusten, in de Bovenlanden eenigszins bedwongen, waren sterk naar de Benedenlanden overgeslagen, en de Bovenlanden moesten hiervan weder den nadeeligen terugslag ondervinden.

Hoe de Padries van Bondjol hun gezag langs het strand uitbreidden en eindelijk overgingen tot het beleg onzer versterking te Ajer Bangies (4—8 Januari 1831) vinden wij omstandig door Van der Hart beschreven. De sergant-commandant Pflugstadt sneuvelde, de beide korporaals Zwaan en Heed werden zwaar gewond, en slechts één Europeaan, de kanonnier Bernard, bleef met 10 inlandsche soldaten en een aantal Maleiers, die op de nadering der Padries binnen het fort waren gevlucht, over. Maar Bernard gaf den moed niet op: hij trok den rok van Pflugstadt aan en benoemde daarmede zichzelf tot commandant der versterking. Vier dagen lang bleef hij met het meeste beleid zijn post verdedigen, die, aan de zeezijde, door Sidi Mara en diens Atjehsche rooversprauwen ingesloten werd. Maar toen, den vierden dag, de trouwe Boegineesche handelaar Anachoda Langkap met zijne welgewapende handelsprauwen van de Batoe-eilanden verscheen en Sidi Mara verdreef; toen de Padries een honderdtal dooden en gewonden hadden, waaronder verscheidene hunner hoeloebalangs, — toen gaven zij hunne pogingen op en kon de brave Bernard zich er op beroemen, den post voor het Nederlandsch gezag te hebben behouden.

¹) Van den moord op een Chineeschen opiumpachter, door Lange verhaald (I, bl. 161) vinden wij in de stukken geen melding gemaakt.

Bernard ontving voor zijne voorbeeldige dapperheid het ridderkruis der Militaire Willemsorde. Hij overleed in 1837 bij het beleg van Bondjol.

De schitterende verdediging van Ajer Bangies was de laatste gebeurtenis, die onder het bestuur van den Resident Mac Gillavry voorviel. Reeds bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 12 Juni 1830 n°. 1 was die hoofdambtenaar benoemd tot Resident van Soerakarta, en de luitenant-kolonel C. P. J. Elout, Resident van Riouw, tot zijn vervanger aangewezen; doch het duurde tot 4 Maart 1831, voordat laatstgenoemde het civiel, en tevens het militair bestuur over Sumatra's Westkust aanvaardde.

Over het bestuur van den Resident Mac Gillavry in dit gewest was de Hooge Regeering zeer tevreden geweest; bij Koninklijk besluit van 10 Maart 1831 werd hij te dier zake benoemd tot Ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

VIERDE HOOFDSTUK.

Beschouwingen van den Gouverneur-Generaal Van den Bosch omtrent het te volgen stelsel van bestuur. — Voorloopige instructie voor den resident Elout. — Vertrek van Elout naar Padang. — Treurige toestand der troepen. — Vermeerdering van troepen dringend noodig tot handhaving van ons gezag. — Beleg van Natal. — Onderhandelingen met Naras en de VII kota's mislukt. — Voorstellen tot onderwerping dier landstreken. — Beslissing van Van den Bosch. — Drie compagnieën onder Michiels naar Padang. — Instructie betreffende het gebruik dezer troepen. — Gunstige afloop der ondernemingen tegen Naras en de VII kota's. — Tevredenheid van Van den Bosch; zijne beschouwingen over hetgeen verder moet worden gedaan.

Ten einde een juist oordeel te kunnen vellen over de handelingen van den resident Elout, is het noodig kennis te nemen van de briefwisseling, door hem met den Gouverneur-Generaal Van den Bosch gevoerd. Deze staatsman heeft bovendien een zoo overwegenden invloed uitgeoefend op de in Indië gevolgde staatkunde, dat het ook uit anderen hoofde van belang is, zijne denkbeelden te kennen.

Wij zullen daarom thans verschillende bescheiden *in extenso* mededeelen, hetgeen te meer noodig schijnt, nu van sommige onvolledige, en daardoor onjuiste uittreksels zijn openbaar gemaakt.

Het eerste belangrijke stuk, dat o. i. de kennismeming alleszins waard is voor ieder, die de geschiedenis van Sumatra's Westkust wenscht na te vorschen, is een brief, den 26ⁿ December 1830 door Van den Bosch gezonden aan Elout.

Van dien brief doen wij den inhoud hier volgen.

„Ik acht het noodig, UwEdG. bekend te maken met eenige hoofdtrekken, welke den grondslag zullen uitmaken van het stelsel van bestuur, dat ik mij voorstel in den Indischen Archipel in te voeren, ten einde Uwe handelingen op Sumatra's Westkust daarnaar te kunnen regelen.

Het is mijn oogmerk, den Indischen Archipel, voor zoover mogelijk, te brengen onder den invloed van het Nederlandsch gezag. Alle vorsten en volken, daàr gevestigd, moeten dus daartoe gebracht worden, dat zij onze suprematie erkennen, zekere regels van algemeen bestuur aannemen, en wel de zoodanige die geschikt zijn om eene zekere onderlinge verbinding daar te stellen en handel, landbouw en beschaving te bevorderen.

Java, met eene bevolking van zes millioen menschen, met eene wèl voorziene schatkist, en met een leger dat tot 30,000 man gebracht kan worden, benevens eene wèl ingerichte koloniale marine, moet de spil uitmaken waarom dat geheele stelsel zich beweegt. Met zoodanige macht en met zulke middelen, als waarover wij kunnen beschikken in vergelijking van de inlandsche vorsten en volken welke zich daartegen kunnen verzetten, is ons zedelijk overwicht zoo groot, dat aan het welslagen niet is te twijfelen, indien de zaak met voorzichtigheid wordt aangevangen en met beleid en volharding voortgezet.

Geweld echter kan in deze het middel niet zijn om tot ons oogmerk te geraken; alleen dan, wanneer zulks tot zelfverdediging of tot bescherming onzer bondgenooten gevorderd wordt en geene andere middelen aanwendbaar zijn tot verdediging onzer rechten, is het raadzaam geweld te bezigen.

Het belang der volken zelven moet de grondslag van zulk een stelsel uitmaken; wij moeten ieder hunner de meest mogelijke vrijheid in hunne rechtmatige handelingen overlaten en zelfs daar, waar wij de souvereiniteit bezitten of uitoefenen, ons geenszins laten wegslepen door een geest van inheligheid, of onedele middelen bezigen ter vermeerdering van onze inkomsten en van onzen handel.

Onze inkomsten op die plaatsen zullen dus gering zijn, maar daarom moeten onze inrichtingen op eene kleine schaal gevestigd wezen. Een weidsch vertoon van militaire macht is geheel nutteloos; wat zegt een paar duizend man, over een eiland als Sumatra verspreid, dat wellicht 10,000 vierkante mijlen groot is? En het is er verre van daan, dat wij alle andere eilanden ook zelfs maar in gelijke evenredigheid zouden kunnen bezetten.

Het schijnt mij dus verkieslijker, op iedere uitgebreide kust eene hoofdplaats te vestigen en alle overige voornamen baaien en rivieren, waar een belangrijke handel gevestigd is of kan worden, door kleine fortjes aan ons te onderwerpen; wijders in de binnenlanden eenige marktplaatsen aan te leggen, almede door een fortje verdedigd, waar de inlander zijne voortbrengselen tegen voorwerpen, die hij noodig heeft of verlangt, verruilen kan en waarvan de gemeenschap tot de zeeplaatsen, door zooveel mogelijk de wegen te verbeteren, gemakkelijk gemaakt is.

Het gezag, hier uit te oefenen, moet overal, waar wij nog geen uitgebreid territoriaal eigendom verkregen hebben, zich niet verder uitstrekken dan het bereik van ons geslacht; wat daarbuiten gelegen is, ligt buiten de grenzen onzer onmiddellijke bemoeienis. Overigens moeten wij door vriendschappelijke overeenkomsten ons doel verwezenlijken; en eenmaal op de voorgestelde wijze gevestigd, zal daardoor de gelegenheid om die aan te gaan verkregen zijn en daarbij de bescherming van den handel bedongen worden, welke verder zoo min mogelijk aan de bemoeienissen onzer ambtenaren onderworpen moet zijn.

Aan den handel moet tevens de meest mogelijke vrijheid verleend worden; het is een kortzichtig begrip dat Singapore aan onze belangen nadeelig is. Wat de strekking heeft om industrie uit te breiden, is voor ons nuttig. Naarmate de producten in die landen toenemen, zullen wij met gepaste middelen ons aandeel daarvan erlangen, inzonderheid zoo wij zorgen de markten dier landen zelfven te voorzien van waren, daar gewild. Niemand gaat honderd mijlen ver halen wat hij naast zijne deur even goedkoop bekomen kan; eene billijke, maar niet te drukkende aanmoediging kan dus aan onzen handel in die zeeplaatsen wel verleend worden, maar verder moeten de bepalingen in ons voordeel zich niet uitstrekken.

Voor al moeten wij de industrie aanmoedigen, en bij voorkeur den landbouw en het bewerken der mijnen, met één woord, alles wat de uitbreiding der kunstvlijt kan begunstigen, een voorwerp van onze oplettendheid doen zijn. Naarmate de industrie toeneemt zal de beschaving toenemen en, in diezelfde mate, de invloed van een billijk Europeesch bestuur.

Inzonderheid zal men zich van eene te ver getrokken bemoeienis met de inwendige aangelegenheden der volken moeten onthouden. Om overal te regeeren zijn wij te zwak, en ieder is gaarne meester in zijn eigen land. Voorzeker zullen er dan vele dingen gebeuren, strijdig met onze begrippen van recht; doch vriendelijke raadgevingen moeten hier aanvankelijk worden aangewend en geen gezag, nog minder geweld worden gebruikt. Hierdoor verergert men veelal de zaak en maakt nutteloos vele slachtoffers, om een enkele te wreken.

Het zal niet moeilijk zijn, uit deze algemeene hoofdtrekken af te leiden wat het stelsel zijn moet dat ik op de westkust van Sumatra wensch gevolgd te zien; ik zal dat stelsel eenigermate meer in het breede ontwikkelen, om U nader met mijne wijze van zien bekend te maken. Daar ik echter nog zeer onvolledig van de plaatselijke aangelegenheden van Sumatra onderricht ben, spreekt het van zelf dat deze opgave slechts als eene schets beschouwd moet worden, op veronderstelde omstandigheden gegrond, en dat de maatregelen, daarbij opgegeven, wel tot eene handleiding kunnen strekken, maar geenszins als stellige bepalingen, die aldaar zouden moeten worden ingevoerd, behooren te worden beschouwd. Ik moet mij op de uitvoering van deze geheel op uw doorzicht verlaten, en eerst nader door U en den heer Mac Gillavry zijn ingelicht, alvorens ik iets stelligs dienangaande voorschrijf.

De oorlog met de Padries vordert in de eerste plaats Uwe aandacht.

Hoe nutteloos het geweld geweest is om dien te dempen, is genoegzaam gebleken; men zal dus den weg van onderhandelingen moeten beproeven alvorens andermaal daartoe over te gaan.

Het schijnt dat de Padries, tengevolge van de aankomst van eenige priesters van Mekka, het thans onderling oneens geworden zijn; en hiervan is wellicht partij te trekken. Men zou nl. zich van de medewerking der voornaamste dier priesters moeten verzekeren,

desnoods hun eenig geld, waarop zij zeer gesteld zijn, bij de eventuele goede reussite kunnen beloven.

Deze priesters zou men moeten bekend maken met ons oogmerk, om nl. ieder volk het bezit van zijnen grond te verzekeren, zonder verdere bemoeiing van onze zijde met hunne inwendige aangelegenheden; dat wij alleen beoogen den handel te begunstigen door de meer binnenlandsche bevolking den toegang tot onze zeehavens gemakkelijk te maken, haar daar veiligheid voor personen en goederen te verschaffen, en dat wederkeerig onze kooplieden, die hunne waren verlangen, hunne landen zullen kunnen bezoeken.

In den aanvang zal het laatste gedeelte van dit aanbod, gemerkt den bestaanden haat en het wantrouwen, tegenstand vinden; doch naarmate zij in onze zeeplaatsen een beter onthaal genieten, zal dat wantrouwen afsljten en het vroeger vertrouwen zich herstellen. Op deze voorwaarde zal dus niet te sterk moeten worden aangedrongen; genoeg, zoo men aanvankelijk slechts den vrede herstelt.

In de veronderstelling dat dit gelukt, zal het verder van belang zijn te onderzoeken, van welke zijde de binnenlanden het best kunnen worden genaderd. Het schijnt nl. dat Sumatra, evenals Java, door een bergketen in tweeën gedeeld wordt, en dat de toegang tot de binnenlanden aan de zijde van Padang moeilijik is; men zal deze bezwaren wellicht kunnen verminderen, door de wegen te verbeteren en op de scheiding onzer gewesten eene beschermde marktplaats aan te leggen. Eenige rivieren, die zich aan de oostzijde in zee ontlasten, schijnen in de nabuurschap van het meer van Singkaraq te ontspruiten en zouden, langs dien kant, eenen gemakkelijken toegang doen vermoeden; wordt dit zoo bevonden, dan zal ook de Oostkust, op gelijke wijze als van de Westkust is gezegd, moeten worden bezet en eene gemeenschap tusschen beide kusten wellicht tot stand te brengen zijn, waardoor onze invloed op de binnenlandsche volken zou kunnen worden vermeerderd.

Zoo het vooreerst niet mogelijk bevonden mocht worden, met de Padries eene overeenkomst van vriendschap en onderling verkeer tot stand te brengen, dan zullen wij ons aanvankelijk moeten bepalen om de Maleiers, in onze districten gevestigd, te beschermen en de Padries, als de gelegenheid daartoe gunstig is, van tijd tot tijd, bij verrassing, gevoelige nepen toe te brengen. De wijze, waarop zulks in den laatsten tijd meermalen heeft plaats gehad, bewijst dat men op die wijze hopen kan zich van hen te ontslaan en hen tot over de bergketen, die de binnenlanden van de stranden scheidt, terug te drijven; echter, hierin moet met veel beleid gehandeld en niets onvoorzichtigs ondernomen worden; een enkel échec doet meer kwaad, dan vele goede stooten voordeel aanbrengen.

Ten aanzien der Maleiers, aan ons onderworpen, moet de behandeling gematigd zijn en de meestmogelijke bescherming aan personen en goederen worden verleend. Inzonderheid moeten hunne hoofden met achting behandeld en deze tot ons doel geleid worden. Het is on-

mogelijk hen in ons belang te houden, indien zij niet veel toegevendheid ondervinden; alle onze pogingen, weldaden zelfs, zijn nutteloos om de welwillendheid der volken te winnen, wanneer hunne hoofden zulks tegenwerken; men moet dan ook niet verlangen dat zij hunne onderhoorigen naar dezelfde regels besturen als bij ons gebruikelijk zijn. Ieder maatschappelijk bestaan heeft zijne eigenaardige inrichting en conventioneele wetten; wat recht is in het eene, is het niet altijd in het andere, en de meeste dwaling van de zijde onzer ambtenaren ontstaat daaruit, dat zij de inlandsche handelingen naar onze verordeningen beoordeelen en willen wijzigen. Hieruit ontstaat krenking van bijzondere rechten; deze treft dikwerf personen die den meesten invloed op hunne landslieden bezitten; en al is het ook dat zij voor het oogenblik te zwak zijn om het daarover opgevat misnoegen aan den dag te leggen, zij weten het meesterlijk te doen gelden wanneer er bij de lagere klassen misnoegen ontstaat, hetzij dat dit wordt veroorzaakt door verkeerde maatregelen, of door bijgeloof, priesterinvloed of anderszins.

Willekeurig machtsgebruik bij de hoofden is onafscheidelijk aan de inlandsche huishouding verbonden; wij kunnen het niet weren zonder den inlander tot een ander en meer beschaafd mensch te maken, en dat vordert tijd. Onze invloed moet dus meer de strekking hebben om het misbruik daarvan te temperen, dan wel het geheel uit te roeien; in een woord, wij moeten in den geest handelen dier Gouvernemen ten in Europa, waar nog vele feodale inrichtingen zijn blijven voortduren, en waar in de rechten der landheeren niet wordt ingegrepen dan voor zoover algemeene wetten worden geschonden, b.v. waar moord of grove mishandelingen plaats hebben.

Zich een juist denkbeeld te vormen van de wederkeerige rechten van het Gouvernement en de ondergeschikte hoofden, op hunne verjaarde gebruiken gegrond, is van het uiterste belang; en daar dit in iedere streek als het ware verschilt, zal ik gaarne Uwe opmerkingen deswege met betrekking tot de aangelegenheden van Sumatra's Westkust ontvangen.

De rapporten en voorstellen van Uwen voorganger, de heer Mac Gillavry, zoo ten aanzien van den handel, de financiën als andere aangelegenheden van Padang, zijn U ter hand gesteld. Gelief deze in verband te beschouwen tot het opgegeven doel, en mij deswege Uwe gevoels nader te doen kennen. Houd hierbij de meest mogelijke spaarzaamheid in het oog; veel geld op te offeren is niet altijd een geschikt middel om het doel te bereiken. De Engelschen hebben zulks te Bengkoelen ondervonden; ontwerpen, daarop gebouwd, worden zelden lang volgehouden; bij de minste ongunstige omstandigheid breekt een opvolger, zoowel in het hoofd- als in het mindere bestuur, af wat een voorganger heeft opgebouwd. Een ontwerp, dat niets of weinig kost en toch in het verschiet, al is het dan ook meer verwijderd, belangrijke voordeelen doet hopen, zal over het algemeen beter volgehouden worden en daardoor meestal tot een beter resultaat leiden.

Zijn de Padries handelbaar geworden, dan ook zullen een of twee marktplaatsen, waar de inlander zout, amfioen en lijnwaden tegen zijne producten kan inruilen, kunnen worden aangelegd; de Handelmaatschappij zou wellicht te bewegen zijn, daar een magazijn te houden. In geen geval echter zou het afbrengen der producten, rechtstreeks naar Padang of andere zeeplaatsen, moeten worden gestremd of daaraan worden toegebracht, en dat wel ter voorkoming van monopolie en misbruik.

Zoodanig eene marktplaats zal aanvankelijk wel niet meer binnenwaarts dan tot het uiterste onzer grenzen kunnen worden aangelegd, daar de inlander vooralsnog zeker geene forten in de binnenlanden zal dulden, en zonder deze bestaat er geene toereikende zekerheid voor den handel; men zal dus te dien aanzien voorzichtig moeten zijn.

De wegen van Padang naar zulk een marktplaats zouden dan moeten worden verbeterd en rijbaar dienen gemaakt te worden.

Tapanoeli, benevens alle verdere baaien en rivieren bezuiden en benoorden Padang, zullen worden onderzocht, en hare meer of minder gunstige ligging voor den handel dient te worden beschouwd in verband met de gesteldheid der binnenlandsche bevolking, inzonderheid met den staat van den landbouw en de mijnwerken aldaar. Is de Handelmaatschappij te bewegen om een algemeen depôt van koopwaren te Padang op te richten en mindere depôts in de overige plaatsen, welke hunne waren uit het algemeen depôt zouden kunnen trekken en daaraan de ingeruilde waren afleveren, dan, vlei ik mij, zou een nuttig voorbeeld gegeven zijn en de handel met de binnenlanden eene groote aanmoediging ontvangen.

Tevens zal men kunnen beproeven of de schrik voor de Padries de omringende volken niet genegen maakt, met ons beschermende verbonden te sluiten en zich met ons nauwer tegen hen te verbinden.

Het eiland Nias verdient mede de aandacht. Het is wel bevolkt en, naar men zegt, wel bebouwd; men zal dienen te onderzoeken welke waren er vallen, en voor hoeveel waarde er vermoedelijk aan zout, lijnwaden en opium kan worden verhandeld. Is deze som niet onbeduidend, dan zou men er toe kunnen overgaan er een fortje te vestigen en een magazijn op te richten gelijk voor Tapanoeli is gezegd; door alle verdere uitgaven te vermijden kunnen lichtelijk de kosten van zoodanige bezetting uit eene geringe belasting, op den handel te heffen, gevonden worden; deze behoort overigens mede vrij en onbelemmerd te zijn.

Het plotseling afschaffen van den slavenhandel zal hier wellicht niet doenbaar zijn, daar hij met de wetten en gebruiken des lands in zoo nauw verband staat; men zou echter kunnen onderzoeken, in hoever de bevolking geschikt te achten is voor den militairen dienst, en met de hoofden dan eene overeenkomst kunnen aangaan wegens het leveren van recruten voor de armée op Java. De daartoe veroordeelden zouden dan na verloop van tien jaren kunnen worden

vrijgegeven en langs dien weg het verkoopen van menschen worden tegengegaan.

Ten aanzien van het Rijk van Atjeh is het vooreerst noodig eene nauwkeurige informatie in te winnen wegens de gesteldheid van zaken aldaar, en van den staat der onderscheidene provinciën van dat Rijk, aan de Westkust gelegen. De zeerooverijen, waaraan deze volken zich schuldig maken en de onophoudelijke kwellingen, die wij van hen ondervinden, geven ons recht, hetzij door middel eener overeenkomst met den Sultan van Atjeh, of wel, zoo deze te weinig invloed op zijne onderdanen heeft, alsdan met de hoofden zelve te contracteeren en, des noods, ons door geweld van wapenen meester te maken van de reeden, rivieren of havens, die tot eene schuilplaats aan de roovers verstrekken, en die ons tevens zouden dienstig zijn voor marktplaatsen bij herstellde rust, indien men zich n.l. door geschikte fortjes daarvan verzekert.

Tot het oprichten van zoodanige fortjes doe ik een paar compagnieën pionniers oprichten, en zal ik die doen oefenen in alle werkzaamheden, daartoe gevorderd.

Ik voeg hierbij eene teekening van zoodanig fortje als ik bedoel, bestaande uit een ronden toren van drie verdiepingen, omringd door een aarden borstwering van bamboedoerie en vatbaar om door een officier of onderofficier met 12 man verdedigd te worden. Voormaals vond men die menigvuldig in onze bezittingen; zij hebben altijd aan het oogmerk zeer wel voldaan, en kunnen door geen inlandschen vijand worden veroverd. Met 10 of 12 van die fortjes buiten de hoofdplaats bezet men dikwerf een geheele kust en heeft dan daartoe slechts 120 à 150 man noodig; en daar tot het onderwerpelijk oogmerk geen andere ambtenaren buiten de bezetting gevorderd worden, kan men op deze wijze veel doen met geringe middelen.

De tijd, die het bouwen van zulk een fortje vordert, kan met 120 à 125 pionniers op eene maand gesteld worden. De kosten van onderhoud, de bezetting daaronder begrepen, kunnen per jaar op 6- à 7000 gulden geraamd worden, indien wij n.l. ons onthouden van alle rechtstreeksche bemoeiing met de inlandsche huishouding en ons alleen tot eene militaire occupatie bepalen. Eene positie moest dus wel slecht gekozen zijn indien zij, door een matig haven- en ankeragegeld, de noodige inkomsten om de uitgaven te dekken in den vervolge niet verschaft. Van de keus van geschikte posthouders intusschen zal veel afhangen, doch deze zijn genoegzaam uit het groot getal subalterne officieren en onderofficieren te vinden, indien daaraan slechts eenige tractementsverhooging en het vooruitzicht van avancement bij trouwe plichtsbetrachting verbonden is; b. v. om de drie jaren een rang-avancement, tot dien van kapitein, waarna zij tot andere betrekkingen in aanmerking zouden komen.

Denkelijk zal ook worden overgegaan, gelijk ik reeds gezegd heb, om de Oostzijde van het eiland te bezetten; reeds zijn voorloopig eenige onderhandelingen met den vorst van Djambi geopend. De

rivieren en inzonderheid die van Indragiri zijn voor ons van het hoogste belang; daar zij zoo diep landwaarts inloopen en bevaarbaar zijn, is het misschien mogelijk een paar marktplaatsen aan den oever dier rivieren te verkrijgen; de eene zoo hoog op als de rivier maar bevaarbaar is; de andere lager, aan de monding.

Dezen maatregel ook tot de meer noordelijke uitstrekkende, vlei ik mij dat de handel van het geheele eiland weldra onder ons opzicht zal worden gebracht en eene groote uitbreiding van industrie aldaar kan worden te gemoet gezien.

Het eiland toch is op vele plaatsen goed bevolkt en rijk in voortbrengselen; men doe de bevolking de genoegens des levens kennen, drage zooveel mogelijk bij om de inwendige rust te bewaren en de zekerheid van personen en bezittingen te vermeerderen, en wij mogen hopen dat de beschaving toenemen en ons oogmerk bereikt zal worden.

Doch, van Uwe zijde moeten daartoe geene andere dan rechtmatige middelen worden gebruikt; onrechtmatige of drukkende inrichtingen mogen voor een oogenblik voordeel beloven, op den langen weg echter leiden zij zeker tot nadeelen of teleurstellingen: van eenen slechten boom worden geene goede vruchten geoogst.

De werkkring, voor U geopend, is een der schoonste waarop een man van energie en bekwaamheid hopen kan. Het hangt van U af, om eene hoogst belangrijke bezitting voor het Moederland als te conquesteeren, en het geluk van millioenen menschen met de handelsbelangen dezer gewichtige bezittingen te bevorderen. Een der eerste stappen daartoe moet zijn, gelijk reeds gezegd is, de bevrediging der Padries; kan dit in der minne geschieden, dan is dit verreweg het verkieslijkste; is echter het oogmerk langs dien weg niet te bereiken, dan zal het door geweld, maar door een beslissend geweld moeten plaats hebben. Daartoe echter wordt gevorderd, dat wij ons den toegang tot hun land van alle zijden banen, hen van alle kanten met onze bondgenooten omringen, die ons in onze pogingen ondersteunen, — en niets beginnen voordat wij over zoodanige middelen beschikken kunnen die een goeden uitslag verzekeren. De leiding dezer zaak, zoowel als alles wat aan de Oostzijde gedaan moet worden, behoud ik mij-zelfen voor. Ik heb gemeend U vertrouwelijk over mijne bedoelingen te moeten onderhouden, ten einde Uwe ontwerpen en maatregelen daarnaar te kunnen inrichten en daarmede in overeenstemming te brengen.

Daar de vorst van Riouw eenige rechten op de landen van Djambi en Siak schijnt te bezitten, zal ik gaarne van U deswege al die inlichtingen ontvangen, welke dienstbaar zullen kunnen worden gemaakt voor onze onderhandelingen met de vorsten aan die zijde.

Al verder zal ik na Uwe aankomst te Padang, na de zaken aldaar met den Heer Mac Gillavry overlegd en door plaatselijk onderzoek U in staat gesteld te hebben de aangelegenheden wèl te beoordeelen, eene gedetailleerde voordracht te gemoet zien wegens

de wijze om zulk een ontwerp als het onderhavige aan de Westkust van Sumatra te verwezenlijken; of wel, welke wijzigingen in het beginsel-zelf zullen noodig zijn om die kust het meest dienstbaar te maken aan ons belang. Tot tijd en wijle zulk een ontwerp zal zijn goedgekeurd, zal het verkieslijk wezen den weg, tot dusver door den Heer Mac Gillavry ingeslagen, te vervolgen, met vermindering nogtans van alle ontijdsge maatregelen.

Voor al wensch ik dat U zich van offensieve operatiën onthoude; zijn deze noodig, dan zal eene wèl gecombineerde expeditie van hier dienen te geschieden, en daar inzonderheid de oorlog op Sumatra den aanval van versterkte posten vordert, zullen daartoe alsmede de benoodigdheden moeten worden overgezonden of gereed gemaakt. Tot deze behooren ook schanskorven, van dunne bamboe of rotan gevlochten, vatbaar om samengevouwen te kunnen worden ter vergemakkelijking van het transport, en fascines van 6 voet lang en 6 duim middellijn. Het doen in gereedheid brengen van een duizend stuks van ieder dezer voorwerpen wordt U bij deze opgedragen.

Tracht overigens de goede harmonie overal te herstellen waar zulks mogelijk is; en dat men niets vermoede van eene op handen zijnde expeditie, waartoe niet moet worden overgegaan zoo door meer vreedzame middelen het doel kan worden bereikt."

Deze "algemeene beschouwingen" werden, bij besluit van den 14^{en} Januari 1831, n°. 56, gevolgd door eene "voorloopige instructie" voor den resident van Sumatra's Westkust.

Van dit besluit luidt de volledige inhoud aldus:

"Overwegende de noodzakelijkheid om eenige bepalingen vast te stellen, die den resident van Sumatra's Westkust aanvankelijk tot leiddraad zijner handelingen zullen kunnen strekken, in afwachting dat meer algemeene en duurzame voorschriften ten aanzien van de aangelegenheden dier residentie zullen worden gegeven;

Overwegende dat deze bepalingen ten doel moeten hebben, gebruik te maken van de verdeeldheid die thans onder de Padries bestaat en, bij hunne minder vijandelijke gezindheid tegen het Nederlandsch Gouvernement, den vrede en de goede verstandhouding met hen te herstellen, mitsgaders om de middelen voor te bereiden, die blijken zullen noodig te zijn om onzen invloed in de nog oproerige Maleische districten, met name de VII Kota's, kampong Naras en andere te verzekeren, voor zooveel n.l. die invloed op wettig verkregen rechten is gegrond;

Overwegende eindelijk, dat de billijkheid vordert om, alvorens tot gestrenge middelen over te gaan, te beproeven in hoever door onderhandelingen en eene welwillende tegemoetkoming van het Gouvernement het doel kan worden bereikt, alsmede, dat het noodzakelijk moet worden geacht om, voor en aler die meer ernstige middelen in het werk te stellen, eene nauwkeurige kennis van de

plaatselijke aangelegenheden op bedoelde kust te hebben verkregen, Is goedgevonden en verstaan:

Te arresteeren, gelijk gearresteerd wordt bij deze, de navolgende voorloopige instructie voor den resident van Sumatra's Westkust.

Artikel Een. De resident, de heer Elout, zal zich met de eerste convenabele scheepsgelegenheid, vergezeld van een detachement van 165 man Europeesche troepen en eene compagnie van de 1^e bataljon infanterie ¹ begeven naar Padang en aldaar het civiel en militair commandement van Sumatra's Westkust overnemen.

Artikel Twee. Hij zal de herstelling van den vrede met de Padries tot een hoofddoel zijner bemoeienissen maken, en daarbij van het beginsel uitgaan, dat aan die volken de beschikking in hunne eigene plaatselijke aangelegenheden, waarop zij prijs stellen, kan en behoort te worden gelaten, voor zoover dit zonder krenking van te gewichtige Gouvernementsbelangen kan worden toegegeven.

Hij zal zooveel mogelijk, tegen hunne volgende ondernemingen, voordeelige grensscheidingen trachten te verkrijgen, zoomede den meest mogelijken waarborg voor de veiligheid der districten, aan het Nederlandsch gezag onderworpen.

Artikel Drie. Hij zal tevens, zoo mogelijk, trachten te bedingen, den toegang voor onze kooplieden tot de landen welke de Padries bewonen, alsmede onderzoeken in hoever de plaatselijke omstandigheden het voor ons wenschelijk maken, aldaar eene versterkte marktplaats aan te leggen. In het bevestigend geval zal hij daartoe de toestemming pogen te verkrijgen, desnoods tegen eenige geldelijke opofferingen. Indien zoodanige inrichting als niet voordeelig, of het uiten van het verlangen daartoe als ontijdig moet worden beschouwd, zal hij onderzoeken in hoever zulk eene marktplaats, waarvan doel en strekking hem bekend gemaakt zijn, op onze eigen grenzen, met vooruitzicht op goed gevolg zouden kunnen worden aangelegd.

Artikel Vier. Hij zal bij den vorigen resident, den Heer Mac Gillavry, de meest mogelijk nauwkeurige informatiën inwinnen, ten aanzien van de gesteldheid van zaken op de kust, en van de maatregelen, reeds genomen en voor het vervolg door dien ambtenaar onderworpen. Hij zal nagaan, in hoever deze zich in verband laten brengen met het opgegeven beginsel om door middel van onderhandelingen de bedoelde oogmerken te bereiken, of wel, welke meer voordeelige schikkingen, zonder andermaal aanleiding tot oorlog of onrust te geven, kunnen worden gemaakt. — Nopens een en ander zal hij een gedétailleerd verslag inzenden.

Artikel Vijf. Ten aanzien van de kampong Naras, de VII Kota's en andere, vroeger aan het Gouvernement ondergeschikt en thans nog weigerachtig om het Nederlandsch gezag te erkennen, zal hij

¹ Op het oogenblik van het vertrek van Batavia liet de Gouverneur-Generaal deze compagnie aanhouden en in plaats daarvan 150 man recruten, sinds drie dagen uit Europa aangekomen, afgeven. (Aanteekening van den luit-kolonel Elout.)

trachten de goede harmonie met hen te herstellen, door middel van vriendschappelijke overreding en onder voorwaarde, dat zij een of twee der meest schuldige hoofden zullen uitleveren, benevens de verdere noodzakelijke waarborgen voor eene duurzame rust zullen verschaffen.

Artikel Zes. Zoo deze pogingen, om de zaak in der minne te schikken mislukten, zal hij de meest mogelijk nauwkeurige inlichtingen trachten in te winnen ten aanzien van de staatkundige gesteldheid van genoemde streken, en wel bepaaldelijk omtrent:

- a. het getal der bewoners van ieder dorp;
- b. de onderlinge hulp die zij gewoon zijn elkander te verleenen;
- c. de gesteldheid van ieder dorp, het vermoedelijk getal weerbare manschappen dat het bezit, en de wijze waarop deze gewapend zijn. Inzonderheid zal moeten worden onderzocht over welk getal geweren zij kunnen beschikken, en zal wijders van iedere kampong eene figuratieve schets, zoo deze verkrijgbaar is, worden ingezonden, met aanwijzing van den aard van het omliggend terrein;
- d. de wijze waarop die dorpen zijn versterkt, met overlegging van een profil der werken, heggen en andere hinderpalen die de nadering beletten, alsmede of er bamboe en geschikt hout voor schanskorven en fascines in hunne nabijheid gevonden wordt;
- e. den staat der wegen die van Padang daarheen leiden, de midelen van vervoer waarover kan worden beschikt, en welk gebruik van cavalerie en artillerie in eenen oorlog tegen die dorpen kan worden gemaakt;

f. alle verdere bijzonderheden, geschikt om de middelen, vereischt tot het in onderwerping brengen dier dorpen, te doen beoordeelen.

Artikel Zeven. Tot zoolang geene nadere beschikkingen deswege zullen zijn ingekomen, zal hij resident zich onthouden van alle offensieve operatiën, van welken aard ook; waarvan echter uitgezonderd zijn verkenningen die noodig mochten wezen ter bekoming van de noodige plaatselijke kennis, wanneer nl. deze kunnen geschieden met het vooruitzicht, dat geene ernstige gevechten daarvan het gevolg zullen zijn; zullende in geen geval tot het aanvallen van dorpen worden overgegaan, alware de gelegenheid daartoe gunstig, zonder vooraf bekomen machtiging.

Artikel Acht. Tot het doen der noodige opnemingen en het vervaardigen der vereischte ontwerpen, teekeningen enz. wordt de kapitein van den generalen staf Buteux ter beschikking van hem resident gesteld. Hij zal, zoodra de vereischte opnemingen hebben plaats gehad en de teekeningen vervaardigd zijn, deze gezamenlijk met het rapport zijner bevinding en zijne consideratiën, op welke wijze het oogmerk om de afgefallen districten van Padang wederom onder ons gezag terug te brengen bereikt kan worden, door den kapitein Buteux naar Batavia doen overbrengen, ten einde deze officier daarenboven al die ophelderingen ten aanzien der plaatselijke aangelegenheden kunne geven die verder mochten worden vereischt.

Artikel Negen. Geene buitengewone verstrekkingen, niet bij de reglementen bepaald, kunnen zonder machtiging van den Gouverneur-Generaal aan de troepen worden toegelegd, noch zullen in rekening worden geleden.

De luitenant-kolonel Elout vertrok den 5ⁿ Februari 1831 met twee schepen, de *Jessy* en de *Nederlander*, naar Padang. Beide schepen kwamen hier, nagenoeg gelijktijdig, den 5ⁿ Maart aan. Op de *Jessy* was gedurende de reis cholera uitgebroken, zoodat onderweg 28 soldaten stierven en slechts 283 te Padang aan den wal stapten; van deze waren, den 6ⁿ Mei, nog 20 overleden en 70 ziek.

In zijn eerste bericht aan den Gouverneur-Generaal, dd. 19 Maart 1831 n°. 1, gaf Elout, na mededeeling dat hij, den 14ⁿ, het bestuur der residentie en het commando der troepen had overgenomen, kennis van den treurigen toestand waarin de krijgsmacht ter kuste verkeerde.

De sterkte van deze — voor zoover zij reeds bij Elouts komst aanwezig was — bedroeg 26 officieren en 707 man. Onder deze waren er ongeveer twee honderd, zoo Europeanen als inlanders, die reeds lang over hunnen tijd hadden gediend en zich niet wilden reëngageeren, zoodat zij zoodra mogelijk dienden gepasporteerd te worden; te meer, omdat de meeste der Europeanen geheel ongeschikt voor den actieven dienst, en vele inlanders niet op zich-zelfen in groot aantal te vertrouwen waren. „De Javanen waren door den kolonel de Stuers, bij groot gebrek aan soldaten en wegens de onmogelijkheid om er van Java te bekomen, getrokken uit de kettinggangers van Bengkoelen; even slecht als de Bengaleezen, door de commissarissen van het Engelsche Gouvernement overgenomen, liepen zij nog gedurig weg.” Aan dergelijk volk hadden wij de nederlaag van den luitenant Bergman, den moord op den luitenant Van Baak, het welslagen van de overrompeling van den post te Tapanoeli te danken gehad.

Hetgeen Elout alzoo aan troepen medebracht, zou kunnen dienen tot vervanging van anderen, maar niet tot vermeerdering der sterkte; en deze laatste achtte hij dringend noodig. Want, al zou hij volgens zijne instructie later de noodzakelijkheid bespreken van ernstige offensieve maatregelen, hij achtte zich verplicht den Gouverneur-Generaal al dadelijk mede te deelen:

„dat het sinds zoo vele jaren reeds dralen en ons alles laten welgevallen, daarbij het nu nog voortgaan met dralen, tot het nemen van

die maatregelen, een allerongunstigsten indruk gemaakt heeft en nog maakt; en dat, indien Uwe Excellentie, afgescheiden van eene eventueel te zenden expeditie, mij niet op ontvangst dezer kan toezenden nog drie honderd man, alle *soldaten* en geen *recruten*, zooals ik nu aanbracht, en waarvan een derde Europeanen, — ik alsdan voor het behoud onzer posten in de binnenlanden niet wel kan instaan, maar zelfs moeite voorzie in het terugbrengen der troepen naar de benedenlanden, met achterlating van geschut, in de tot nu toe bezette forten."

"De euvelmoed in de Benedenlanden," zoo voegde Elout er bij, "is ten top gestegen; en mij strikt houdende aan de stellige bevelen om defensief te ageeren, zal ik zooveel te meer binnenkort te doen krijgen. Ook op de Bovenlanden moet dat zeer nadeelig werken; gelukkig is, vóór mijn komst, te Pakandangan een detachement van 50 man gelegd" (tot verzekering der gemeenschap met de Bovenlanden). Dringende aanvragen om versterking van troepen in de Bovenlanden hadden Elout verplicht, den 19ⁿ Maart nog 50 man derwaarts te doen marcheeren. Verder had hij de posten van Natal en Ajer Bangies moeten versterken, daar die plaatsen ernstig door de Padries bedreigd werden.

Het gevolg van een en ander was, dat de paspoorten nog niet konden worden uitgereikt.

Om de gemeenschap met de Bovenlanden open te houden vroeg Elout verder de toezending van een 50-tal cavaleristen.

Wanneer onverhoopt de toestanden op Java niet mochten gedoogen aan zijne aanvragen te voldoen — zoo schreef hij ten slotte, "dan zal Uwe Excellentie" (de Gouverneur-Generaal) "bij elke maand langer uitstel eene trapsgewijze verslimming der zaken hier van mij moeten vernemen".

Deze voorspelling werd al zeer spoedig bevestigd door de gebeurtenissen te Natal, waar ons fort, evenals Ajer Bangies kort te voren, aan de landzijde door de Padries van Bondjol, aan de zeezijde door de Atjehers onder Sidi Mara belegerd werd (Lange I blz. 173). Om de bezetting, en ook de inlandsche bevolking der plaats, die zich ter bescherming tegen de gewelddadigheden der Padries in de versterking had teruggetrokken, van levensmiddelen te voorzien, waren herhaaldelijk uitvallen gedaan; bij een dezer uitvallen verloren de onzen een stuk geschut, maar het mocht niet gelukken den vijand te verdrijven, voordat ook nu weder de gevreesde Anachoda Langkap aan de zeezijde hulp kwam verleen, en een detachement van 100

man onder den kapitein Hellwig van Padang aankwam. De vijand werd nu op de vlucht gedreven, maar had allerwege kommer en ellende achtergelaten, en alles buiten het fort vernield (rapporten van Elout dd. 6 Mei 1831 n°. 1/109 en 17 December 1831 L^a I). ¹

Volgens zijne, boven medegedeelde, instructie zou de luitenant-kolonel Elout in de eerste plaats trachten door onderhandelingen de zaken met Naras, de VII Kota's enz. in orde te brengen en, zoo zulks niet gelukte, verkenningen laten doen.

Hij rapporteerde dienaangaande bij zijne missives van 12 April 1831 n°. 4, 16 April L^a A en 18 April n°. 5.

Uit deze stukken blijkt dat eerst de adsistent-resident Landré (voor de onderhandelingen) en de kapitein Buteux (voor de verlangde verkenningen), naar Priaman waren gezonden, doch den 11ⁿ April waren teruggekeerd zonder dat het eerstgenoemde gelukt was, met de VII Kota's in onderhandeling te treden. Daarop was nog de ontvanger der in- en uitgaande rechten T. In'tveld „die om zijne jaren en zijn lang verblijf ter kust der inlanders misschien meer vertrouwen kon inboezemen“ gezonden. Deze was gemachtigd, Toewankoe Nan Tjerdik uit te noodigen tot een mondgesprek, waartoe hij vrijelijk te Priaman zou kunnen komen en weder vertrekken; doch deze uitnoodiging werd „op eene zeer onvoegzame wijze van de hand gewezen“. Ten opzichte der VII Kota's had de heer In'tveld evenmin iets kunnen uitrichten; zij zonden een ontwijkend antwoord op den hun toegezonden brief van den resident, en eveneens op een naderen brief van In'tveld zelven. Deze keerde den 18ⁿ April te Padang terug, en bracht de beste berichten omtrent den geest van het volk te Priaman.

De uitslag der onderhandelingen verwonderde Elout niet; hij bracht in herinnering, dat reeds de kolonel de Stuers, in eene geheime nota voor zijnen opvolger, gezegd had, dat alle oproeping, voordat alles voor een ernstigen aanval op de been zou zijn, bij de VII Kota's vruchteloos wezen zouden.

De kapitein Buteux wenschte nu nog wel eenige verkenningen te doen, maar Elout achtte die onnoodig en schadelijk. De wijze van versterken der inlanders op de Westkust was ook den kapitein voldoende bekend; maar „overtuigd ook van de noodzakelijkheid om aan het dralen een einde te maken“ zou Buteux „eigenlijk op zich

¹ Nadere bijzonderheden omtrent het beleg van Natal vinden wij in het journaal van Van der Hart. (Ind. Mil. Tijdschr. 1876, bl. 193—195).

willen nemen, onder den naam van verkenning, Mangoeng en Naras te veroveren, 't geen hij ook zeer wel doen kon." Maar Elout wilde zulks, als tegen den stelligen last van den Gouverneur-Generaal, niet toelaten: liever, schrijft hij, "nam ik dan de taak op mij, dan dubbelzinnige orders te geven aan een ander".

Maar bovendien, wat zou de verovering van Naras helpen, als men dan toch moest blijven stilstaan?

Verkenningen naar de zijde van Mangoeng en Naras achtte Elout onnoodig, omdat die plaatsen "bij nacht en bij verrassing" genomen moesten worden, waartoe alleen de machtiging der Regeering vereischt werd; en schadelijk, "omdat de vijand zich bij eene verkenning van onze zijde verbeeldt dat wij niet durven doorzetten; er is reeds te veel voortgerukt en dan weder teruggetrokken". En, wat de VII Kota's betreft, onze verkenningen zouden allicht aanleiding geven tot vijandelijkheden, "hetgeen zeer slecht te stade zou komen bij de strenge orders om niet offensief te ageeren"; komen nu de VII Kota's al niet in onderwerping; zij zijn althans ook niet openlijk in oorlog. De versterkingen in de VII Kota's zijn trouwens ook niet van dat belang, schrijft Elout, als de Gouverneur-Generaal zich wel schijnt te hebben voorgesteld.

Alles wat men verder omtrent de plaatselijke toestanden in Naras en de VII Kota's wist, zou den Gouverneur-Generaal mondeling kunnen worden medegedeeld door kapitein Buteux en door den ad-sistent-resident Landré.

Elout meende dat voor de onderwerping der genoemde districten, behalve de vroeger aangevraagde 300 man (ter vervanging bestemd van te paspoorteren en afgekeurde soldaten), nog 150 Europeanen noodig zouden zijn; als die onderwerping zou zijn verkregen, zou hij zien wat tegenover Batipoe en XX Kota's noodig wezen zou, en kon hij dan verder, volgens zijne instructie, trachten, vriendschappelijke aanrakingen te zoeken met de Padries; deze zouden meer kans van slagen hebben "naarmate zij zien dat wij ons weten te doen gelden."

"Ik zoude" — aldus schrijft Elout in zijn brief van 12 April — "nog aandringen op de noodzakelijkheid van het doorzetten der zaak met de VII Kota's en spreken van het wezenlijk goed grond recht daartoe van de zijde des Gouvernements, evenzeer als van den allernadeeligsten invloed, dien eene langere zwakke toegevendheid, of liever besluiteloosheid aan onze zijde op onze zekerheid te dezer kust hebben zoude, welke zekerheid ik in gevaar en in de waagschaal zie brengen door nog langer dralen. Maar het is

onnoodig dat ik herhale wat en de kolonel de Stuers, en de resident Mac Gillavry daarvan gezegd hebben; de archieven zijn vol van bewijzen, door beide aangehaald en aan de Regeering ingezonden, om de onvermijdelijke noodzakelijkheid en rechtmatigheid eener ernstige bestraffing der VII Kota's aan te toonen. In de Benedenlanden zal zulks een goeden invloed uitoefenen, ook tot afschrik van de XIII Kota's;..... wanneer eenmaal de les aan de VII Kota's is opgezegd, zullen ook de XIII eens weder ontzag voor het Gouvernement krijgen."

De noodzakelijkheid, om tegen Naras op te treden, werd nog uitvoerig besproken in den brief van 16 April.

Elout begint daarin te verklaren, dat hij zich vereenigt met de algemeene beginselen, in den brief van 26 December 1830 ontwikkeld, en schrijft dan verder dat het ook zijne meening is "dat het Nederlandsch Gouvernement niet te veel moet indringen in de bemoeienissen van de inlandsche regeeringen, en vooral niet moet willen, zeden en gewoonten geheel veranderen en nieuwe wetten instellen die de inlander niet begrijpt en die hem van ons afkeerig maken; dat men meer door invloed dan door rechtstreeksche uitoefening van gezag moet werken. Het zal niet gemakkelijk vallen mij van die gedachte terug te brengen, en nu heb ik nog niets gezien of gehoord dat die strekking in het minst hebben kan."

Maar — aldus vervolgt hij — "zoo ik geheel vreemd ben van de zucht om nieuwigheden in te voeren, of te blijven vorderen wat als nieuw mag beschouwd worden, bijvoorbeeld de opiumpacht en het passargeld in de Bovenlanden, — ik geloof dat het daarentegen allergevaarlijkst is, rechten op te geven die sinds twee eeuwen aan de Europeesche regeering in deze gewesten zijn toegekend.

"Tegen die rechten willen zich nu verzetten de weerspannige Baginda Maragantie (Toewankoe nan Tjerdik) en de hoofden der VII Kota's.

"Wanneer wij hen op hunne plaats gezet hebben, dan zal men in den vervolge voorzichtig moeten wezen en allengs, met behoud van waardigheid en als het ware vrijwillig, een en ander van nieuwe vorderingen kunnen laten vallen.

"Doch wanneer wij dulden dat Toewankoe nan Tjerdik als het ware een onafhankelijk vorst worde en zich openlijk tegen het Gouvernement en alle andere vorsten die voor hem niet bukken verzette, dan zal de *suprematie*, die ons toekomt, in zijne handen vallen.....

„Hij heeft zich te Naras gevestigd, en men heeft hem laten begaan. Dat hij nu weder uitbarstte, is omdat hij de gelegenheid schoon zag om het geheele gezag tot zich te trekken.

„Reeds de V Kota's had hij ten onder gebracht en de XII Kota's alleen hebben zich ernstig tegen hem verzet, en deze boezemen hem meer ontzag in dan het Nederlandsche Gouvernement.

„Geven wij hem nu toe, dan krijgen wij alle goedgezinden tegen ons; en ieder hoofd zal zeggen: „Het is niet meer zooals van ouds de Compagnie, die de hoofden aanstelt, en van haar, dat deze hun wettig gezag ontleenen; het staat ieder fortuinzoeker vrij, zich-zelfen gebied en gezag aan te matigen; en de hoofden, die door de Compagnie zijn aangesteld, die de stok van de Compagnie mogen dragen en bij hunne aanstelling met kanonschoten door de Compagnie werden gehuldigd, — hen weet de Compagnie niet meer tegen de aanrandingen van die fortuinzoekers te beveiligen. „Dus heeft de Compagnie gansch en al opgehouden, beschermheer te zijn van hen, die haar getrouw blijven; en zij onderhandelt met lieden die zich, trots alle oude gewoonten, trots haar-zelve en alle goed recht, eenig gezag aanmatigen.”

„Evenzoo is het gelegen met de VII Kota's, welker hoofden in jaren niet te Priaman op de algemeene vergaderingen willen verschijnen, trots alle oproepingen van den Regent en den gezaghebber.

„Het oude recht hersteld, en alzoo ons gezag geëerbiedigd, — dan eerst zal ik met vrucht moeten en kunnen werken zooals de Regeering mij gelastte.”

Na deze betoogen van Elout was de Gouverneur-Generaal Van den Bosch overtuigd van de noodzakelijkheid om, in de eerste plaats in de Padangsche Benedenlanden, krachtig op te treden.

Karakteristiek zijn de volgende zinsneden, in den brief van Van den Bosch aan Elout van 3 Mei 1831 n°. 539 voorkomende:

„Wat betreft de besluiteloosheid en het dralen, waarop in Uwe rapporten dikwerf gedoeld wordt, deze zijn mij onbekend. Ik ben nimmer besluiteloos en draal nog minder. Het is juist het gevolg van een stellig voornemen, dat ik U het offensief ageeren verboden heb; bij dat bevel persisteer ik nog, en ik herhaal dat ik geene versterking heb willen zenden voor en al eer ik van den staat van zaken behoorlijk onderricht zou zijn. Nu dit het geval is en ik de vereischte inlichtingen ontvangen heb, zal met het gereed maken der expeditie niet gedraald worden, maar spoedig zal ze volgen. U

intusschen gelieve zich voortaan van dergelijke toespelingen of aanmerkingen te onthouden" . . .

"Het gevolg van de zending eener expeditie, vroeger naar Borneo, naar Sumatra, naar Celebes, en de invloed die zulks op de zaken van Java gehad heeft, is eene les geweest om niet onbedachtelijk toe te geven aan het geroep om troepen en expeditiën, hetwelk van alle kanten plaats vindt".

Sprekende over het ontslaan van manschappen die hunnen dienstdtijd volbracht hebben, zegt Van den Bosch nog: "Niemand heeft daarop aanspraak zoolang een oorlog duurt; en daar die op Sumatra's Westkust niet geëindigd is, vordert die zaak geen spoed".

Met den meesten spoed werd inderdaad de voor Sumatra's Westkust bestemde krijgsmacht gereed gemaakt; zij bestond uit 2 Europeesche en 1 Boegineesche compagnie van het 1^e bataljon infanterie, onder bevel van den Majoor A. V. Michiels. Deze, evenals Buteux en de later te noemen kapitein Guyot, was adjudant van den Gouverneur-Generaal; "ik stel er belang in", zoo schreef Van den Bosch den 14ⁿ October 1831 aan Elout, "dat mijne adjudanten zooveel mogelijk eene algemeene kennis verkrijgen van den staat onzer établissements en van de bijzondere plaatselijke aangelegenheden onzer bezittingen".

Aan deze opvatting van de bestemming zijner adjudanten door Van den Bosch, had Michiels het alzoo te danken dat hij reeds in 1831 den voet zette in het gewest, waar hij later, als krijgsman en als staatsman beide, zooveel lauweren behalen zoude.

De laatste troepen der expeditie vertrokken den 12ⁿ Mei van Batavia. De Gouverneur-Generaal schreef, den 9ⁿ Mei, dat ook een detachement djajang-secars was aangewezen geweest om naar Padang te vertrekken, maar bij de inspectie was gebleken dat paarden en zadeltuigen beide onbruikbaar waren. Elout moest dus maar zelf in de behoefte aan inlandsche cavalerie voorzien. Tengevolge hiervan werd door hem den 1ⁿ Augustus een korps djajang-secars opgericht, sterk 1 wachtmeester, 1 brigadier en 23 man (goedgekeurd bij Resolutie in Rade van 26 November 1831 n°. 16).

De kapitein Buteux, die met het laatste gedeelte der expeditionnaire krijgsmacht van Batavia vertrok, bracht de instructiën mede die Van den Bosch nog, bij missive van 10 Mei 1831 n°. 584, aan Elout te zenden had.

Aan die missive ontleenen wij het volgende:

Daar U thans de door U verlangde 450 man geworden zijn, zaldadelijk kunnen worden overgegaan tot het beteugelen van hen die,

op het Nederlandsch grondgebied gevestigd, weigeren het Nederlandsch gezag te erkennen, maar bijzonder de mitalingen in de kampong Naras en die der VII Kota's.

De wijze en de middelen, om zulks te doen, worden aan Uw beleid overgelaten; maar in alle geval wensch ik dat de oorlog zoo min mogelijk op eene wreede wijze worde gevoerd, en dat allen die in onderwerping willen komen gunstig worden aangenomen, mits behoorlijke waarborgen gevende voor hun gedrag.

Na de rust in de Padangsche districten te hebben hersteld, zal de gesteldheid van zaken te Natal in aanmerking moeten worden genomen en zooveel mogelijk het gezag van het Gouvernement moeten worden hersteld in die gedeelten, waar zijn invloed mocht hebben geleden, o. a. te Ajer Bangies. Verder zal men moeten onderzoeken wat de gesteldheid van zaken is van het land tusschen Tikoe en Ajer Bangies. Wij hebben daarop rechten, die het mogelijk raadzaam kan zijn te doen gelden.

Twee middelen kunnen hiertoe worden gebezigd; òf het bekruisen der kusten van die landen, zoodat alle handel daarmede wordt belet, òf wel het veroveren en vernietigen der havens van Katiagan en Massang, benevens van alle kampongs binnen den afstand van een à twee uren van het strand gelegen, en te beletten dat die worden hersteld, door de kusten onafgebroken door een paar geschikte vaartuigen te doen bekruisen. Het laatste zal misschien het eenigste middel zijn om tot eene billijke schikking met de Padries van deze streken te geraken; kan echter het oogmerk op eene meer zachte wijze worden bereikt, dan geef ik daaraan de voorkeur.

Vermits de aangelegenheden in de Padangsche benedenlanden U vooreerst zullen bezig houden, zal ik nader Uwe opinie over hetgeen te Natal en in de genoemde landstreken ondernomen kan worden, tegemoet zien en daarnaar de nadere voorschriften regelen welke ik U zal toezenden. Mijn oogmerk blijft altijd, meester te worden van de geheele kust, van de Zuidhoek van Sumatra af tot aan het land van Atjeh toe, en den toegang tot de vijandelijke havens, welke wij niet mochten kunnen bezetten, te beletten, of die havens te vernielen.

Hoe Mangoeng den 6ⁿ, Naras den 8ⁿ Juni en daarna ook de V Kota's werden ten ondergebracht, is duidelijk door Lange (I bl. 174) en Van der Hart (Ind. Mil. Tijdschrift 1876, bl. 196) beschreven.

„Het halsstarrig smokkelnest Naras werd tot aan den grond toe vernield, en in de nabijheid verrees eene nieuwe kampong, waaraan de inlanders den naam Mariam gegeven hebben omdat, van dit punt, ons geschut op Naras speelde” (Missive van Elout, van 17 Dec. 1831 L^a I.)

Tengevolge van de bemoeiingen van kapitein de Quay, die

tijdelijk het civiel gezag in de Bovenlanden waarnam, en onder den indruk der bij Naras behaalde overwinning, kwam het district Batipoe vrijwillig in onderwerping (Lange I, bl. 176—177).

De Gouverneur-Generaal Van den Bosch ontving het verslag „der zoo wèl gelukte operatiën tegen Naras . . . met veel genoegens” en betuigde deswege bij missive van 12 Juli 1831 n°. 944 zijne tevredenheid aan de aanvoerders en hunne „brave troepen”.

„Ik twijfel geenszins” — zoo lezen wij in dien brief — „of dit zoo gelukkig begin zal de verdere onderwerping van de overige nog weerspannige kampongs ten gevolge hebben” . . .

„Het zal nu ook van belang worden, om de aandacht te vestigen op Natal en zijne omstreken. Ik zie nog altijd Uwe bedenkingen omtrent dit onderwerp te gemoet. Vooralsnog blijf ik bij mijne opinie, dat wij alle onze vijanden van de kust moeten verwijderen door hunne dorpen te vernielen, en wel tot op eenen genoegzamen afstand om hen de gemeenschap ter zee te beletten, en dat dit evenzeer in het gebied van Atjeh zal moeten plaats hebben; dat wij vervolgens den handel der Bovenlanden naar onze établissements moeten overbrengen door een gematigd stelsel van in- en uitgaande rechten, en door zooveel mogelijk den inlandschen handel van formaliteiten te ontslaan. Ik zie met verlangen Uwe bedenkingen deswege tegemoet; spoed is in deze van te meer aanbelang, daar wij thans nog over troepen en middelen ten behoeve van Sumatra's Westkust kunnen beschikken, en deze eerlang eene andere bestemming zullen moeten ontvangen.” ¹

¹ Deze aanschrijving is geheel in overeenstemming met de bovenmedegedeelde vroegere beschouwing van Van den Bosch, en heeft, zooals uit de woorden duidelijk is, geenszins de daaraan door de Stuers (I blz. 152) en, op diens voetspoor, door Lange (I bl. 180) toegekende strekking. De Stuers putte zijne wetenschap uit een in 1835 door Elout opgemaakt „Algemeen verslag”, maar niet uit de oorspronkelijke stukken.

Nu van dit verslag sprake is, mogen hier een tweetal opmerkingen eene plaats vinden.

De eerste is, dat het, na Elout's terugkomst te Batavia, op last van den generaal de Stuers door hem werd samengesteld, blijkbaar — uit verschillende onnauwkeurigheden in de details is zulks duidelijk — zonder raadpleging van de vroegere rapporten, doch slechts met behulp van Elout's aantekeningen en persoonlijke herinneringen. Terecht zegt de Stuers (I bl. 187) dat het geschreven is „met de grootste naïveteit”. Inderdaad verhaalt Elout den gang der gebeurtenissen gedurende zijn bestuur met de grootste openhartigheid, zonder eenige zucht om zich beter voor te doen dan hij geweest is, zonder pogingen om gedane misslagen te vergeoelijken. Het rapport strekt den steller tot eer!

De andere opmerking, die ik mij verplicht zie hier te maken, is dat de aanha-

Intusschen had men ter Westkust van Sumatra niet stilgezeten en was, van 11 tot 16 Juli, het district der VII Kota's geheel aan ons gezag onderworpen geworden. De hiertoe noodige kriegsverrichtingen zijn uitvoerig door Lange (I, bl. 178) verhaald; zij kostten ons 13 dooden en 17 gewonden, doch ten koste van deze was ook een belangrijk resultaat verkregen.

De majoor Michiels keerde nu naar Batavia terug om den Gouverneur-Generaal verslag te doen van hetgeen verricht was, en nadere bevelen te vragen.

Dientengevolge schreef Van den Bosch, den 2ⁿ September 1831, aan Elout twee brieven: een officiëlen (n°. 1317) en eenen confidentiëlen. In den eersten werd hulde gebracht aan „de doelmatige wijze waarop de operaties bestuurd zijn” en aan „den moed en de volharding, door de officieren en minderen daarbij aan den dag gelegd”; in het bijzonder nog aan „den braven de Quay, die zich reeds zoo dikwijls heeft onderscheiden.” In den anderen brief werd besproken „hetgeen thans verder kan en behoort te worden gedaan”; daarin komt het volgende voor ¹:

Vooraf moet ik U informeeren, dat de staat van zaken in Europa en de bevelen, die ik heb ontvangen, niet veroorloven Java op dit oogenblik van troepen te ontblooten, hetwelk dus het zenden van versterking vooralsnog verbiedt; en het is niet te voorzien dat de aangelegenheden van België zoo spoedig zullen zijn geschikt, dat het bestaande bezwaar tijdig genoeg zal opgeheven zijn om nog in den loop van dezen moesson troepen te kunnen afzenden.

De militaire macht, thans op de Westkust aanwezig, zal blijven ter Uwer dispositie, ten minste zoo geene nadere gebeurtenissen of nadere bevelen daarin wijzigingen vorderen; van dit beginsel zal dus moeten worden uitgegaan, om te bepalen wat vooreerst kan worden gedaan.

Mij schijnt het toe, dat de zaken met de V en VII Kota's op den best mogelijken voet moeten worden geregeld; in het algemeen ons gezag bewesten het gebergte moet worden geconsolideerd

lingen, door de Stuers uit bedoeld rapport gedaan, zoowel in zijn werk als in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, 1853, II, bl. 25—60, niet altijd juist of volledig zijn. Bij de bespreking der gebeurtenissen van 1833 — welke bespreking naar ik hoop later zal volgen — is het rapport eene belangrijke bron, waaruit veel zal worden geput; daarbij zal dan wel blijken, dat de betrouwbaarheid der citaten van de Stuers te wenschen overlaat.

¹ Alleen de aanhef van dezen brief wordt door Lange (I bl. 184) medegedeeld; ten onrechte vermeldt deze evenwel dat de brief geschreven werd „na de bemachting van den Marapalm”; zooals wij beneden zullen zien, deed Elout eerst later voorstellen betreffende ons optreden in de Bovenlanden.

en de gemeenschap met de Bovenlanden zooveel mogelijk verbeterd, ten einde den afvoer van producten naar Padang gemakkelijk te maken.

De XIII Kota's hebben geene vijandelijkheden gepleegd; er bestaat dus geen reden tot agressie op dit oogenblik, of liever, zulks strookt niet met ons belang; wij kunnen haar dus ongemoeid laten; toonen zij zich bereid, of verlangen zij te onderhandelen, dan kan men, op billijke voorwaarden, zich met hen verstaan.

In de tegenwoordige gesteldheid van zaken, en zooals de volkeren op Sumatra thans bestaan, zie ik er geen voordeel in om hen, immers die aan den Oostkant van den berg hooren, onder ons gezag te brengen, noch eenig middel om daarvan belangrijke rechtstreeksche voordeelen te trekken. Den handel begunstigen en de aanzienlijke voortbrengselen van Sumatra naar onze havens leiden, is dan ook het hoofddoel dat wij ons moeten voorstellen, als het eenige voordeel dat onze bezittingen aldaar ons kunnen verschaffen. Wij hebben echter te zorgen, dat die voordeelen niet tot eenen onmatigen prijs verkregen worden.

Van de XIII Kota's hebben wij dan ook niets anders in ons belang te bedingen dan goede gemeenschapswegen door het land, om den afvoer van producten naar Padang gemakkelijk te maken uit de gewesten welke die landstreek omringen. Onze staatkunde zal dan tevens moeten zijn om de volken, in het vroeger gebied van Menangkabau verspreid, de overtuiging te verschaffen dat wij niets anders beoogen dan met hen op een vriendschappelijken voet te verkeereren, en dat wij ons met hunne geschillen, voor zoover zij de inwoners der districten, onmiddellijk aan ons onderworpen, niet betreffen, niet zullen bemoeien.

Met de zeekust is het anders gesteld: die behooren wij meester te zijn; inzonderheid het gebied van Pasaman, en meer bepaaldelijk Katiagan behoort aan ons te zijn onderworpen.

Om daartoe echter iets te ondernemen, is op dit oogenblik Uwe macht te gering. Het behoort altijd een stelregel te zijn, niets te doen dan met eene toereikende macht, om den uitslag daarvan te verzekeren. Het eenige wat op dit oogenblik geschieden kan, is het bekruisen der kust.... Deze bekruising zal hoofdzakelijk ten doel moeten hebben, den smokkelhandel aldaar te beletten en de zeeroovers van Sidi Mara te beteugelen.

Op de kust van Natal zal in deze oogenblikken almede weinig te doen zijn, en wij ons dienen te bepalen tot het in bezithouden der thans geoccupeerde posten aldaar. Uwe krijgsoperatiën hebben dus op dit oogenblik een zeer gelimiteerden omvang.

Wat nu de andere aangelegenheden aangaat, deze moeten zooveel mogelijk dienstbaar gemaakt worden ter uitbreiding van onzen handel. Ik geloof nog altijd dat het daartoe nuttig zal zijn, in plaats van de amfioenpacht, een matig recht te heffen op den invoer van opium, en dat op de lijnwaden te verminderen; daardoor zal de

koffie met voordeel kunnen worden ingeruild en naar onze havens gelokt. De uitgaande rechten zullen dus de verliezen vergoeden, die daardoor op den eersten tak van inkomsten zullen moeten worden geleden.

Zeër wel kan ik mij vereenigen met het invoeren van een zout-monopolie; hierdoor zou de handel slechts weinig worden gestremd, en zoo wij zorgen dat het bij den verkoop *en détail* niet te zeer bezwaard wordt, zal dit weinig drukken. Al deze onderwerpen zullen eerst-daags in rade worden overwogen.... Wees dus gematigd met het invoeren der belastingen in nieuwe districten, waar zij nog niet zijn gedragen; het is nog te vroeg, om naar eene belangrijke vermeerdering van inkomsten te streven.

Met het aanstaande voorjaar, en wel in de maand Mei, zal ik, zoo geene omstandigheden van buiten dit verhinderen, eene toereikende land- en zeemacht ter Uwer beschikking stellen.

In deze laatste beschikking kwam al zeer spoedig wijziging: de bovenbedoelde brief was nog niet verzonden, toen de Gouverneur-Generaal het bericht ontving omtrent de beneden te bespreken verrassing van den Marapalm. Als post-scriptum voegde hij toen nog aan den brief toe: „Ik zal eene expeditie doen gereed maken en die zenden zoo ik, binnen eene maand, geruststellende tijdingen uit Europa ontvang“....

Die „nieuwe expeditie“ komt in een volgend hoofdstuk ter sprake. Vooraf moeten wij thans nagaan, wat inmiddels in de Padangsche Bovenlanden voorviel, en welke omtrent onze daar te volgen gedragslijn, de zienswijze van den heer Elout was.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Verslag van Elout over den toestand in de Padangsche Bovenlanden. — Verrassing der vijandelijke stelling op den Marapalm. — Onderwerping van de XX kota's. — Overwinning op de Atjehsche zeeroovers bij Tapanoeli. — Krijgsverrichtingen in September 1831. — Betoog van Elout betreffende de te volgen gedragslijn. — Hoe intusschen ons gezag in Agam werd bevestigd. — Beslissing van Van den Bosch. — Expeditie naar Katiagan onder Michiels. — Waarom hier geen post werd gevestigd. — Bezwaren van Elout over de zending van Michiels. — Reis van Michiels naar de noordelijke afdeeling; zijn verslag en de additioneele nota. — Het wenschelijke eener bezetting van Baros, door Michiels betoogd, door Elout weerlegd. — Tevredenheid der Regeering over de expeditie naar Katiagan.

Na den goeden afloop der krijgsverrichtingen in de VII Kota's achte Elout den tijd gekomen, om persoonlijk den staat van zaken in de Padangsche Bovenlanden te gaan onderzoeken.

Zijn indruk vinden wij teruggegeven in eenen brief, den 1ⁿ September 1831, L^a E., van Fort van der Capellen aan den Gouverneur-Generaal gezonden.

In een verslag, van September 1828, had de kolonel de Stuers o. a. geschreven:

... „Wij moeten een middenweg houden en trachten het Nederlandsch bestuur van beide kanten (door de Padries en door de Maleiers) te doen appreciëren. Tot het inboezemen van dit gevoel, even als van het vertrouwen, hoort een aanhoudend voorzichtig gedrag van onze zijde, en — tijd.” Na aanhaling van deze woorden laat Elout in zijn evenbedoelden brief volgen:

Sinds heeft men zich zeker altijd voorzichtig gedragen: dat is te zeggen, men heeft niet getracht, de Padries tot vijandelijkheden meer en meer aan te sporen door aanvallen van *onze zijde*. Maar heeft men het Gouvernement doen appreciëren door beide partijen, heeft men het vertrouwen van een van beide méér gewonnen? Antwoord: Neen, men heeft zich belachelijk gemaakt! De omstandigheden alleen zijn daarvan schuld; maar de zaak, alhoewel ze niemand kan ten laste gelegd worden, blijft dezelfde; noch Maleiers, noch Padries weten wat zij aan ons hebben, en zij zien duidelijk dat ook wij niet weten wat wij aan ons zelve hebben in de Bovenlanden.

De macht van ruim 300 man was niet voldoende om te beletten dat de Padries, overal waar zij goed vonden, de Maleiers veront-rustten; en wij konden daarmede alleen onze posten bezetten. Maar waarom nu bezetteden wij die posten met drie honderd man? Alleen omdat wij ze niet verlaten konden zonder achterlating van geschut. Geen ander, *ons* voordeelig doel of uitwerking had ons verblijf in de Bovenlanden, en dat sinds 1825!!!¹

De goede opinie van den inlander, zoo Maleier als Padrie, omtrent *onze kracht* moest nu allereerst hersteld worden, en de zaak van Naras en de VII Kota's had daartoe alles voorbereid."

De verrassing van de vijandelijke stelling op den Marapalm bracht daartoe verder het hare bij. De eer daarvan kwam geheel toe aan de kapiteins de Quay en Veltman, wier "roemvol bedrijf" door Elout, in zijn algemeen verslag van 17 December 1831 La I, in de volgende bewoordingen werd vermeld:

Het was den kapitein de Quay bekend geworden dat de Lintouers, hoezeer onderling oneenig en oogenschijnlijk meer vredesgezind tot de Maleiers, het nog altoos eens waren op het voorname punt om ons uit de bovenlanden te verdrijven; dientengevolge waren dan ook alle geheime pogingen om met hen in eene vredelievende onder-handeling te komen, vruchteloos geweest, en het terugzien op hun gehouden gedrag na het contract van 1825 deed ons met de uiterste omzichtigheid jegens hen te werk gaan, alzoo men toch op hunne beloften en contracten niet mag vertrouwen, wijl, volgens eene grondstelling van hunnen godsdienst, meened en bedrog, aan een ongeloofige gepleegd, eene verdienste bij hen uitmaakt, welke grondstelling zij dan ook in de laatste jaren niet hebben verloochend.... Trouwens, de kolonel de Stuers heeft dit zelf zeer goed geweten en geschreven, toen hij het contract nog slechts kortelings met hen had gesloten.²

Het was den kapitein de Quay ook bekend, dat het met hun bewaken van den Marapalm niet zeer nauwkeurig toeging, en zij voor ons nopens die sterkte althans geen vrees koesterden, ver-

¹ In zijn schrijven van 6 Mei 1831 n° 1/100 schreef Elout aan den Minister van Koloniën: "Het kan van belang zijn, te weten wat wij aan Sumatra hebben, alwaar wij heeten te gebieden, maar 't welk geen voordeel, welk ook, voor ons oplevert, en waar wij ons zoo bespottelijk maken door sinds jaren halve maatregelen te nemen, dat Nederlandsche handelsschepen, om zich om de Noord te doen eerbiedigen, of liever, niet te laten beleedigen, eene Engelsche of Fransche vlag hijschen. En dat is nog wel geschied met schepen van de Nederlandsche Handel-maatschappij zelve!"

² Zoo schreef de Stuers, in zijn bovenbedoeld verslag van 17 September 1828: "De Padries willen doen gelooven, dat zij het Gouvernement als heer willen erkennen, indien het ware geloof in alle Maleische landen door ons wordt aanbevolen en in den striktsten zin gehandhaafd. Dan, op Mohammedaansche priesters kunnen wij, in dat opzicht, niet het geringste vertrouwen stellen."

meenende dat wij onze handen in de Benedenlanden vol genoeg hadden. Hij kwam dus te goeder uur op den inval om hen een gevoeligen neep toe te brengen¹ en ondernam dit stoute stuk onder de sterkste geheimhouding met den kapitein Veltman, den luitenant Diek en een honderdtal kloeke militairen, in den nacht tusschen 5 en 6 Augustus jl., onder geleide van twee Padriesche hoofden. Na een bij uitstek moeielijken marsch, die alle beschrijving te boven gaat, gelukte het hun, deze bijna onneembare stelling zonder bloedvergieten te bemachtigen. Een tiental Padries, die er de wacht hielden, namen de vlucht; twee, die in handen van de overwinnaars vielen, zijn op vrije voeten gesteld.

Door het innemen van den Marapalm ligt gansch Lintou nu voor ons open; dat weten de Padries zeer goed, en dit heeft hen vrij wat respect ingeboezemd voor onze macht, zoo zelfs, dat de kampongs nabij den Marapalm zich vrijwillig aan ons zullen onderwerpen, zoodra wij aanstalten maken om het Lintousche in te vallen...

Het gevecht van 18 Augustus, waardoor onze stelling op den Marapalm beter verzekerd werd en waarbij Veltman den Padries eene duchtige les toediende, kunnen wij hier met stilzwijgen voorbijgaan, omdat men het verhaal daarvan bij Lange (I, bl. 183) vindt. Wij vervolgen thans de mededeelingen, naar aanleiding van de verrassing van den Marapalm door Elout gedaan in zijnen brief van 1 September 1831:

Dat puntje was historieel, en het door ons bezetten daarvan moest indruk maken, en heeft grooten indruk gemaakt. Toen beschouwden de Maleiers Lintou als gevallen, en wilden dat wij door zouden gaan. Maar toen heb ik hun gevraagd, om welke reden zij toch wel dachten dat het Gouvernement de Bovenlanden bezette en nu althans nog meer uitbreiding zou kunnen verlangen? Ik heb hen gevraagd, of zij vermeenden dat het Gouvernement op den duur al die kosten zoude dragen zonder eenige schadeloosstelling?

Ik heb hen uitgerekend, dat 's maands f 300 van de opiumpacht in koper, en f 150 (zoo veel bedraagt het nog niet altijd) van de passars, mede in koper, nog niet uitmaakt het tractement, alléén van den adsistent-resident (f 500, waarvan $\frac{1}{3}$ zilver).

Ik heb hen voorgehouden dat de passargelden niet behoorlijk werden opgebracht, en vooral niet kwamen waar ze behoorden, n. l. in 's Gouvernementskas; dat slechts zeer weinig opium, *pour la forme*, gehaald werd bij den pachter, en dat van de ware hoeveelheid opium, die gebruikt werd, het Gouvernement niets had, omdat alles gesmokkeld werd.

Ik heb hun gezegd, dat ik alzo nu wilde zien, alvorens nadere bevelen te vragen van Batavia, in hoever de macht van het Gouver-

¹ Overeenkomstig de aanbeveling van Van den Bosch, in zijnen brief van 26 December 1830. Zie boven, blz. 290.

nement, welke in de Bovenlanden aanwezig is en nader zou kunnen worden vermeerderd, kon worden betaald uit de vastgestelde of nader vast te stellen inkomsten; bleek zulks ondoenlijk te zijn, dan zou ik het Gouvernement voorstellen, de Bovenlanden te verlaten.

Toen hebben mij de Maleiers beloofd, werkelijk geen opium-mardika (gesmokkelde opium) te gebruiken en voor de inning en de zuivere storting der passargelden te zorgen; doch zij hebben verzocht, dat zulks zou geschieden buiten bemoeienis van Chineezers.

Ik heb hun niet alleen dat toegestaan, maar zelfs, nadat ik bevonden had dat de gesmokkelde opium den kooper kwam te staan op *f* 4 de thail en dat de opium bij den pachter nu *f* 7 kostte, heb ik bepaald dat de districtshoofden de opium van het Gouvernement zouden koopen per thail voor *f* 5, waarvan *f* 2 zilver; dat deze haar aan de mindere hoofden zouden verkoopen voor *f* 6, waarvan *f* 2 zilver, en dat deze alleen het recht zouden hebben om opium te prepareeren en haar zouden slijten voor *f* 6, waarvan *f* 3 zilver.

Op deze wijze . . . meen ik, in de zaak van dit middel voor- eerst eenige verbetering te hebben verkregen; terwijl ik de hoop mag voeden dat die verbetering maandelijks zal toenemen.

Die progressie nu zal plaats hebben naargelang wij veld winnen; en er moet nog vooruitgegaan worden, want in alle geval moeten wij de grenzen hebben, zooals die stonden tijdens de kolonel de Stuers een quasi-vrede met de Padries maakte.

Eene geheel andere quaestie is: of ons welbegrepen belang vordert dat wij de Padries vernielen, alvorens wij andere inkomsten nog zullen trekken uit de Bovenlanden, en een geheel regelmatig bestuur aldaar hebben ingevoerd.

De oplossing dier quaestie hangt af van de beantwoording eener andere vraag: hoeveel man kan en wil het Gouvernement ter finale beschikking van Sumatra's Westkust in eens stellen?

Indien het Gouvernement tot basis van de hoegrootheid der beschikbaar te stellen macht alleen kan en wil aannemen dat Sumatra's Westkust altijd over zooveel troepen zal kunnen beschikken (en die ook aangevuld moeten worden) als Sumatra's Westkust onderhouden kan; indien de zaken in het Vaderland geschikt zijn en men daar juist tegenwoordig verlegen is met eene al te groote militaire macht, — men zende dan troepen, totdat de resident van Sumatra's Westkust zegt: nu basta. Vooreerst kunnen er niet te veel komen, en Sumatra's Westkust zal zich, hoe meer er komen, zoo beter, en hoe spoediger zij komen, zoo eerder bedruipen en eindelijk remises maken. Dit staat vast; ook staat het vast, dat de zaken hier niet kunnen blijven zooals ze tot nu toe geweest zijn, maar kunnen en moeten geregeld worden. Eindelijk is nu het ware tijdstip gekomen om zulks te bewerkstelligen. En het Gouvernement — dit zij zoo mogelijkheid met nederigheid gezegd — kan gebruik maken van de omstandigheid, niet geheel over het hoofd te zien, dat de keuze van resident gevallen

is op iemand, die met de Maleiers en inlanders gewoon is om te gaan, die ook zoowel aan het hoofd van het civiel als van het militair bestuur is gesteld, die beide dus tot een en hetzelfde doel kan doen werken, die nog nooit ergens in eenige onderneming recht ongelukkig geweest is, dus dubbel op zijne hoede moet zijn, en ook is, om geleidelijk en voorzichtig te werk gaan; die, van den anderen kant, wel iets op zijne verantwoording durft nemen als hij ziet dat het welbegrepen belang van het Gouvernement zulks vordert en hij zijn eigen geweten slechts bevredigen kan.

Op welke wijze nu dat alles zal geschieden, langs welken kant eerst aangevallen en in onderwerping zal gebracht worden, — dat kan niet bepaald worden vooraf; al doende en gedaan hebbende, ziet men wat er nog te doen blijft. Vaste stelsels kunnen ook niet aangenomen worden; het al te stelselmatige, in Europeeschen trant, zou hier veel bederven. Niet alle wingewesten of districten kunnen op dezelfde wijze geregeerd worden. Ons doel moet zijn: de Maleiers rust te bezorgen en hen ook daarvoor te laten betalen; allengs ook een geregeld bestuur bij hen in te voeren en eenige belastingen, waaruit inlandsche hoofden moeten betaald worden, die dan het knevelen zullen laten. Voorts moeten, zoo mogelijk, de Padries bij ons in onderwerping komen, zonder dat wij moeten trachten hun het gebruik van opium te leeren; zij zullen langs andere wegen onze middelen weder stijven.

In het algemeen is de bevolking van Sumatra, voor zoover ik die hier nu heb gezien, zeker geheel verschillend van die van Java; dus moet ook de Sumatran anders dan de Javaan geleid worden. Een groot voordeel hebben wij dat, op Sumatra, de Maleische taal, goed en grondig verstaan, ons overal terecht helpt; een tweede voordeel is de verdeeldheid, niet-alleen tusschen Padries en Maleiers, maar ook tusschen alle districten.

Wat het land aangaat, ik geloof niet dat het voor Java onderdoet; sinds onze vestiging in de Bovenlanden zijn bevolking en cultuur onbegrijpelijk toegenomen

Maar bedaard en geleidelijk moeten wij te werk gaan, en ons niet uitbreiden dan nadat wel degelijk ons gezag goed gevestigd is op hetgeen wij reeds bezitten. Nu moet vooreerst het noorderstrand weder in onderwerping gebracht worden, en tevens de XIII Kota's

In het laatst van Augustus 1831 werd „het weerspannig gedeelte van de XX Kota's, waaronder bijzonder moet vermeld worden Soelit-ajer, bij de Maleiers bekend als de Kota besi of ijzeren stad” overweldigd; tengevolge daarvan onderwierpen zich de XX Kota's, Talawas en andere plaatsen vrijwillig aan ons gezag.

Lange vermeldt de verovering van Soelit-ajer niet; evenmin wordt daarvan gewag gemaakt in het „algemeen verslag der krijgsaangelegenheden” van den luitenant-kolonel F. V. A. de Stuers. Uit een

handschrift, in 1837 en 1838 samengesteld door den kapitein A. Hendriks, die als luitenant bij die verovering eene belangrijke rol speelde, vernemen wij echter dat de kapitein de Quay de troepen aanvoerde, en dat Soelit Ajer tengevolge van misleiding en baatzucht van een inlandsch hoofd (van Batipoe?) geheel in de asch gelegd werd.¹

Dadelijk na de verovering van Soelit Ajer vaardigde Elout een plakkaat uit, waarbij „aan al de omliggende hoofden onze overwinningen bekend gemaakt werden, ten einde daardoor de vorige indrukken van onze onmacht en lijdzaamheid uit te wisschen.” Dit had eene goede uitwerking op de XIII Kota's, die, in het begin der maand September, twee Europeesche kinderen, welke in 1829 te Pau gestolen waren, ongevraagd aan den resident uitleverden.

Omstreeks denzelfden tijd werd Tapanoeli weder bedreigd met eenen aanval van Atjehsche zeeroovers, die dagelijks de baai van Tapanoeli onveilig maakten en den inlandschen handel geheel deden stilstaan. Den 5ⁿ September scheepte zich onze posthouder aldaar met een detachement troepen in op eenige particuliere vaartuigen, om de zeeroovers te verdrijven; het gelukte hem, den aanvoerder Panglima Matawé met 42 der zijnen om te brengen en drie der roofprouwen te bemachtigen. Aan onze zijde sneuvelde de 2e luitenant Everts, terwijl drie militairen gewond werden (missive van Elout aan den Minister van Koloniën enz. dd. 30 September 1831 n°. 8/343).²

Omtrent de militaire verrichtingen, die in de maand September 1831 plaats hadden, vinden wij, in de hier beschikbare rapporten van den luitenant-kolonel Elout, niets bijzonders vermeld. Het door den luitenant-kolonel de Stuers opgemaakt „algemeen verslag” geeft het door Lange (I bl. 185—187) overgenomen verhaal; in het „kort overzicht” der krijsgebeurtenissen (bijlage van evengenoemd algemeen verslag) wordt dienaangaande het volgende opgeteekend:

Na het den 18ⁿ Augustus behaalde voordeel heerscht er eenigen tijd rust. „Van langen duur kon uit den aard der zaak de rust aan de kanten van Lintou niet zijn, hoewel de luitenant-kolonel Elout het voornemen niet had, vooreerst verder te gaan. Ons op den Marapalm en eenigszins oostwaarts gevestigd ziende, moest de vijand

¹ Hendriks, Het oorlogvoeren op Sumatra, opgenomen in het Indisch militair Tijdschrift van 1881, II, bl. 252 en vlg.

² Het voorgevallene is derhalve door Lange (I, bl. 187) niet juist verhaald.

ons ten laatste aanvallen, zoo wij *hem* niet aanvielen. Het eerste had in September plaats: de Padries van Lintou en van de IV Kota's pleegden gewelddadigheden tegen de met ons bevriende kampongs Padang Gantieng, Athar, Siantang enz. Hoewel die gewelddadigheden niet rechtstreeks tegen ons gepleegd werden, achtte men het onraadzaam ze onopgemerkt of ongestraft te laten. Eene expeditie onder den wakkeren Veltman marcheerde mitsdien naar de gemelde plaatsen en vond den vijand in onderscheidene wél gekozen liniën gelegd, uit alle welke stellingen hij echter opvolgend verdreven werd. De hulptroepen van Tanah Datar bewezen bij die gelegenheid goede diensten."

Na dezen vooruitgang in onzen toestand richtte Elout op nieuw een schrijven tot den Gouverneur-Generaal, dd. 28 September 1831 La Fbis:

In het begin van deze maand trachtte ik bij Uwe Exc. de overtuiging te doen geboren worden dat Sumatra thans Hare oplettendheid en bijzondere zorgen vorderde en verdiende.

Ik poogde in weinig woorden te kennen te geven dat de tijd nu gekomen was, en dat alle omstandigheden nu schenen mede te loopen om ernstig op te treden met de gegronde hoop op goede, voordeelige, blijvende en spoedig te verwachten resultaten.

De uitkomst, zeide ik, zou afhangen van de middelen die in het werk werden gesteld; zij zou spoediger en beter zijn, naargelang die middelen eerder beschikbaar en grooter van omvang waren.

Ik ben toen niet in bijzonderheden getreden, zulks zal ik nu eenigermate doen.

In de Padangsch-Benedenlanden zijn wij, van de hoofdplaats af, meester van Tikoe. Sinds hier een post ligt, denken de Padries van Bondjol niet meer aan een aanval op Tikoe. Eenig volk van de XII Kota's, met andere ook uit den Danau, hebben den rondzwervenden Nan Tjerdik genoodzaakt, met zes man — waaronder zijn oudste zoon — de vlucht te nemen naar Katiagan. Liever hadden zij hem gevat, maar op Tikoe lag toen nog geen bezetting. Intusschen zijn al de zijnen, met uitzondering van den evenbedoelden zoon en vijf volgelingen, in handen gevallen, 't zij levend, 't zij dood. Onder de dooden zijn zijne moeder, vrouw en oudste dochter, een bewijs dat er goed gevochten is. Zijne roerende goederen zijn in handen gevallen van de lieden van Danau. Twee nog jonge kinderen van Nan Tjerdik zijn te Priaman bij den civielen en militairen commandant ¹.

In de VII Kota's worden alle bevelen van dien voor zijn be-

¹ De 2e luitenant H. J. Y. Engelbert van Bevervoorde. Uit latere schrifturen blijkt, dat althans één der zoons in 1832 bij den luitenant-kolonel Elout werd opgevoed.

trekking zoo geschikt officier opgevolgd. Een goede weg bestaat er van Priaman over Singosari naar Moedik Padang, en een andere weg, naar Tjintjing, is, voor zoo verre het grondgebied der VII Kota's strekt, nu ook reeds ver gevorderd.

De lieden van Tjintjing moeten nu werken aan een anderen weg, naar Padang Aan deze wegen was wel degelijk gedacht en begonnen door den kolonel de Stuers, maar het vertrek van zooveel troepen van de kust, die destijds op Java vereischt werden, had alles doen stilstaan.

Het kan niet genoeg gezegd worden, dat alleen met dwang hier iets verkregen kan worden; dat men den vadzigen en onafhanke-lijken Maleier door kracht van wapenen op sommige plaatsen, en door den invloed dien zulks heeft op anderen, tot gehoorzaamheid en nijverheid kan en moet dwingen, zal men ooit iets van deze bezittingen kunnen verwachten. Maar van den anderen kant ook, dat dit eenige middel niet moeielijk aan te wenden is en de zekerste uitkomst belooft.

Door vrees moeten en kunnen wij hier regeeren, en, eens het heft in handen hebbende, dan werken op de verbetering langs zachtere middelen.

Van Kajoe Tanam ... worden nog onderzocht de mogelijkheid en het voordeel van eenen weg, over de Boekit Tadjoe, en van een anderen langs het bed van de Anehrivier ¹.

In de Bovenlanden gaat het met de heffing der passargelden en met den verkoop van amfioen, zelfs in de onlangs onderworpen XX Kota's, vrij goed; en wij hebben dat alleen te danken aan de gewelddadige maar noodzakelijke verovering van het district Soelit Ajer.

Na die verovering is weder het geheele district Telawas onder ons gebied; en de Padries van de IV Kota's hebben bij die gelegenheid eene tuchtiging bekomen, zonder dat onze troepen hunne districten zijn binnengerukt.

Wanneer wij eenmaal zullen goedvinden, de IV Kota's zelf te attaqueeren, zullen de Lintouers, dezen hulp verleeneude, hun land onbezet moeten laten, maar daarmede een aanval van den Marapalm uitlokken; geen hulp verleeneude aan de IV Kota's, zullen zij aan die zijde geheel bloot liggen voor een aanval die, voordat wij den Marapalm bezaten, als de minst moeielijke toegang tot het land werd beschouwd.

Maar ik geloof niet, dat wij tegen de Padries nog offensief moeten handelen, voor dat ons gezag beter bevestigd zal zijn over de Maleiers.

Integendeel, ik wil thans trachten door den adsistent-resident Landré, die vroeger wel eens met de Padries in aanraking is geweest, eene toenadering van hunne zijde te verwerven, en misschien zullen wij in die poging slagen; zoowel wegens de kundigheden en de geschiktheid in het behandelen van inlandsche zaken van genoemden

¹ Deze laatste weg werd in 1833 aangelegd.

ambtenaar, als om de stille houding, die de Padries na al het voor-gevallene op den Marapalm, bij Soelit Ajer en in Telawas blijven aannemen.

Het gerucht loopt hier, dat Toewankoe Mensiangan hulp zou gevraagd hebben bij de lieden van Bondjol, die vroeger in groote menigte het Agamsche binnenrukten; maar zij hadden hem ten antwoord gegeven dat zij nu werk genoeg hadden in hun eigen gebied, daar zij een bezoek van de Compagnie om de Noord verwachtten.

Die expeditie om de Noord blijft een hoofdvereischte om de zaken op deze kust finaal te regelen. En ik blijf bij mijne opinie, dat de XIII Kota's niet kunnen of behooren gelaten te worden in een staat van onafhankelijkheid van het Gouvernement. Overigens heb ik de overtuiging bekomen, dat in de XIII Kota's weinig wederstand zal worden ontmoet, en deze veeleer zich zullen onderwerpen op de loutere vertooning eener voldoende macht ter invasie op hunne grenzen.

Uit de hier medegedeelde brieven van Elout blijken zijne inzichten omtrent den verder te behandelen weg. Wat hij intusschen zelf verrichtte, kan men zien uit zijn, mede aan den Gouverneur-Generaal gerichten brief van 24 October 1831 L^a S.:

Het is nu mijn streven om allengs ons gezag op al die plaatsen, welke in naam onder ons behooren, maar op de meeste van welke dat gezag evenwel nog luttel erkend en gevestigd was, thans werkelijkheid te doen worden.

In het Agamsche hebben de belasting op de passars en het middel der opium tijdens de verpachting nooit iets opgebracht. Van de zeven districten van Agam was Banoehampo het meest onafhankelijk; dit district bekreunde zich niet het minst om bevelen, of zelfs uitnoodigingen van het Nederlandsch Gouvernement. Op eene algemeene vergadering van de districts- en mindere hoofden van Agam, die ik dezer dagen te Biaroe hield, bevond zich het districtshoofd van Banoehampo, doch van de voornaamste kampons geen enkel minder hoofd. Twee zeer sterke kampons van Banoehampo, gelegen aan den weg van Goegoq Sigandang naar Fort de Kock, Ladang Lawas en Padang Loeak geheeten, schenen hoegenaamd niets met het Gouvernement op te hebben. Met het districtshoofd en een detachement gingen wij, de adsistent-resident Landré, de kapitein de Quay en ik zelf, naar Padang Loeak en verlangden binnengelaten te worden. Doch zulks werd ons niet vergund, evenmin met als zonder troepen. Alles maakte zich tot weerstand gereed, ingeval wij geweld hadden gebruikt om op dat oogenblik de kampong in te gaan; en zoo wij al zeker waren van, het kostte wat het wilde, met het detachement dat wij toen bij ons hadden binnen te rukken, de gevolgen daarvan konden minder gunstig zijn afge-
loopen en het geheele district kon zeer wel, door het nemen van

Padang Loeak, van baloorig en onverschillig als tot heden, geheel vijandig tegen ons worden. Voor dat geval moest ik mij eerst verzekeren van de volkomen goede gezindheid en medewerking der zes overige Agamsche districten. Eindelijk moest ik meer troepen vooraf in het Agamsche verzamelen. Met allen spoed werd alles gereed gemaakt. De districtshoofden van Agam kwamen te Fort de Kock andermaal bijeen; hun werd het gevaarlijke voorgehouden van een *imperium in imperio*, en er werd besloten dat, zoo de Banoehampo'sche kampongs onze troepen niet vrijwillig toelieten, deze met geweld zouden binnendringen, en dit niet-alleen met goedvinden, maar met medewerking der overige districten. Binnen twee maal 24 uur na het oogenblik dat ons de toegang tot Padang Loeak geweigerd was, waren voldoende troepen in deze streek verzameld, en tot grootere zekerheid had ook de regent van Batipoe met 50 man post gevat op Goegoeq Sigandang.

Doch het districtshoofd van Koriri heeft de zaak bijgelegd, en de troepen rukten zoo in Padang Loeak als in Ladang Lawas binnen zonder den minsten wederstand te ontmoeten. Op eerstgemelde plaats hebben wij den geheelen dag moeten doorbrengen voor dat de hoofden durfden terugkeeren, en ook het grootste deel der bevolking was gevlucht. Te Ladang Lawas was niemand gevlucht en in de huizen, waar de troepen zijn ingekwartierd, bleven zelfs de vrouwen en kinderen. De versterkingen dezer kampongs worden nu geslecht; de wegen daarheen verbeterd, en ons gezag is in het Agamsche, van dit oogenblik af, begonnen gevestigd te worden.

De adristent-resident Landré is, den kapitein de Quay en mij, van het grootste nut in deze zaak geweest, en wij leeren dagelijks zeer veel van hem. Maar de Regeering moet er niet aan denken, het civiel gezag der bovenlanden, nu door mij aan den kapitein de Quay toevertrouwd, aan dezen te ontnemen; juist den waren man hebben wij daarvoor in hem aangetroffen. Het gezag moet hier in handen van den militairen commandant zijn; maar van de officieren, ter Westkust aanwezig en den rang van kapitein bekleedende, is de kapitein de Quay de eenige die daarvoor berekend is.

.... Met de opbrengst der passargelden in de geheele Bovenlanden gaat het goed, en boven verwachting; met den verkoop van opium bij lange na zoo goed niet als ik mij had durven beloven

Met de Padries van Lintou en L Kota's komen wij nog niet in aanraking. Volgens berichten versterken zij zich uit vrees binnen hunne districten, maar denken zij er niet aan, offensief te handelen. Wij willen hen dus ook in slaap wiegen. En het schijnt, dat er bij hen geen eensgezindheid meer is, en dat het fanatisme dagelijks afneemt. Hanenvechten (doch zonder sporen) moeten de hoofden reeds toestaan; tabak rooken en sirih eten geschiedt ook openlijk, en in 't geheim zijn er die opium schuiven.

De aandrang van Elout om meer troepen beschikbaar te stellen

voor Sumatra's Westkust, vond bij den Gouverneur-Generaal in het algemeen geen gewillig oor. Diens inzichten kan men niet beter leeren kennen dan uit het hiervolgend uittreksel uit zijnen brief van 14 October 1831, n°. 1587: ¹

Bij mijne missive van den 2ⁿ September n°. 1318 heb ik U kennis gegeven, dat de politieke omstandigheden mij niet veroorloofden, over eene macht ten behoeve van Sumatra's Westkust te beschikken zooals door U werd aangevraagd. Die omstandigheden duren met geringe wijzigingen tot op dit oogenblik voort, en dus ook grootendeels de beletselen die ze hebben opgeleverd. Niettemin, daar het mij van belang toeschijnt, den smokkelhandel, die voor ons zoo nadeelig is en welke vooral te Katiagan gedreven wordt, te beteugelen, ben ik te rade geworden, andermaal 300 man troepen naar Padang te zenden, ten einde ons van bedoelde plaats meester te maken. Bij deze manschappen zal des noods een 50-tal, met de noodige artilleristen, van het garnizoen van Padang gevoegd kunnen worden, althans zoo die kunnen worden gemist, en ik twijfel niet of de flotille zal hen, met 60 à 70 man desnoods, aan land kunnen ondersteunen.

De aanval zal het best van de zeezijde kunnen plaats hebben, op de meest onverwachte wijze moeten geschieden, en uit dien hoofde zal de expeditie vergezeld zijn van de korvet *Pollux*, de brik *Circé*, twee schoeners en een kanonneerboot. Deze, gevoegd bij de twee kruisbooten, zullen wel voldoende zijn om Katiagan te veroveren.

Desverkiezende kan U de expeditie opdragen aan den majoor Michiels, die in allen gevalle de troepen zal commandeeren. Het is zelfs misschien raadzaam dat U te Padang blijft, ten einde een wakend oog te houden op hetgeen daar gebeuren mocht. Dit wordt intusschen aan Uw oordeel overgelaten.

Na het vermeesteren van Katiagan zal het een punt van overweging moeten worden, op welke wijze de troepen met het meeste voordeel ter Westkust van Sumatra verder kunnen worden gebruikt, en of het raadzaam is bij Katiagan eene kleine sterkte op te werpen, die met eenige manschappen bezet te houden en aldaar een of meer vaartuigen te stationneeren, om den smokkelhandel te beletten; dan wel, of men zich zal vergenoegen met het verwoesten der dorpen in de nabijheid, tot bestraffing van de Padries voor de invallen in onze districten gedaan, en daarna de kust te verlaten, in welk laatste geval het altijd noodig zal blijven deze te doen bekruisen.

Met de XIII en L ² Kota's verwacht ik dat de zaken dan of

¹ Lange (I, blz. 188) geeft van dezen brief mede een kort uittreksel, maar daarbij o. a. niet dat gedeelte, hetwelk speciaal op onze houding tegenover de Padangsche Bovenlanden betrekking heeft.

² In den brief staat *limablas* kota's, maar zoodanig district bestaat niet; vermoedelijk werden de *limapoeloe* kota's bedoeld.

nu reeds geschikt zullen zijn. Ik wensch, zoo maar immer mogelijk, alle oorlogen met de volken in de binnenlanden vermeden te zien, en verlang evenmin eenig direct voordeel daarvan. Minnelijke schikkingen, ter verzekering en aanmoediging van onzen handel, is alles wat beoogd moet worden. Al ware het ook mogelijk, die volken alle voor het geweld onzer wapenen te doen bukken, dan nog zouden zij op den duur niet in onderwerping te houden zijn, althans niet zonder het aanwezen eener krijgsmacht, sterker dan onze middelen toelaten daar op den duur te onderhouden.¹

Anders is het gelegen met de kusten; van deze moeten wij ons van Bengkoelen af tot Natal toe verzekeren, en verder trachten meester te worden van de débouchés, welke de waren der binnenlanden naar elders vinden. Vermindering in de belasting zal, benevens andere schikkingen welke thans bij de Regeering een onderwerp van overweging zijn, daartoe kunnen strekken.

Nog altijd blijf ik van U een nader verslag te gemoet zien, wat eigenlijk verder kan en behoort te worden gedaan om de Westkust van Sumatra in ons belang te utiliseeren. Oorlog te voeren of volkeren te onderwerpen, en eerst nadat men dit doel bereikt heeft te vragen wat men nu met de onderworpenen doen zal, strookt noch met ons belang, noch met onze wijze van zien. De hulpbronnen van een land te kennen en die in ons belang te doen vloeien, is het eerste vereischte, wat tot een goed bestuur van landen en eene doelmatige aanwending der middelen waarover men beschikken kan, gevorderd wordt, en het is daarom dat ik bij herhaling Uwe aandacht vermeen op dat zoo gewichtig onderwerp te moeten vestigen. Het zal zeker voor de laatste maal zijn dat U eene vermeerdering van middelen zal worden toegestaan, zoo ik niet vooraf breder en duidelijker ben onderricht wat wij eindelijk van onze inspanningen en van de reeds opgeofferde en wellicht nog op te offeren Europeanen kunnen verwachten. Rust en vrede, zoo spoedig dit met ons welbegrepen belang doenlijk is, te herstellen, blijft altijd mijn eerste wensch.

Daarom almede zal men, na Katiagan genomen te hebben, met de Padries van Bondjol tot minnelijke schikkingen moeten trachten te komen. Het district van Baros zal mede nader worden onderzocht, en meer bepaaldelijk de gesteldheid van Tapanoeli; deze commissie kan aan den majoor Michiels worden opgedragen en hem de noodige ambtenaren, met de plaatselijke aangelegenheden bekend, kunnen worden toegevoegd. Tot dusverre is het Gouvernement nog maar zeer gebrekkig onderricht van de gesteldheid van zaken aldaar.

Met het aanstaande jaar zal ik over de troepen, niet tot de

¹ Uit deze zinsnede blijkt wel duidelijk dat Van den Bosch niet zoo "opgewonden" was voor de plannen van uitbreiding, als de Stuers (o. a. I bl. 147) verondersteld heeft, en evenzeer dat de plannen van dien landvoogd niet "altijd de verkrijging van schatten beoogden" (de Stuers, I, bl. 159.)

bezetting van Padang behorende, moeten beschikken, alsmede over het grootste gedeelte der zeemacht. Tracht dus gedurende dezen moesson de zaken op de Westkust op een goeden voet te brengen.

Indien de tegenwoordige staat van zaken volstrekt wijzigingen van de voorgeschreven maatregelen vorderen mocht, wordt U bij deze de faculteit daartoe verleend, ofschoon ik dan de beweeggronden daarvoor wensch te kennen.

De korvet *Pollux*, benevens het transportschip, dat niet langer dan eene maand op de kust blijven kan, zullen dadelijk na de expeditie tegen Katiagan worden teruggezonden. De brik, de twee schoeners en de kanonneerbooten blijven tot nader order te Uwer beschikking. De kruisbooten kunnen mede tot nader order worden aangehouden.

Zoo U de expeditie vergezelt, overleg dan met den commandant der *Pollux* alles wat tot den aanval van de zeezijde betrekking heeft. De commandant, de kapitein ter zee C. Eeg, is een verdienstelijk zeeofficier, die een goed oordeel bezit. Tracht alle verschillen te voorkomen; en zoo de expeditie aan den majoor Michiels wordt opgedragen, verstrek dan ook dien last op hem.

Ik vertrouw, dat de expeditie 24 uur na aankomst te Padang naar hare bestemming zal kunnen vertrekken. Leg dadelijk een embargo op alle vaartuigen ter reede van Padang, totdat de expeditie lang genoeg vertrokken is om geen verraad te vreezen, en verspreid het gerucht dat zij naar Troemon is bestemd. De meest onverwachte overvalling zal den goeden uitslag der zaak het beste verzekeren."

De korvet *Pollux* (kapitein ter zee Eeg), de brik *Circe* (luitenant ter zee Pool), de schoeners *Janus* en *Argo* (luitnants ter zee Cool en Appel) kwamen reeds den 4ⁿ November te Padang aan. Aan boord van de *Pollux* bevonden zich 150 man, aan boord der *Circe* 40 man van de expeditionnaire colonne. De overige troepen waren ingescheept op een ingehuurd vaartuig (de *Grace*, gezagvoerder Grum): dit schip bereikte de reede van Padang den 24ⁿ November. Het was reeds eerder in 't gezicht van Padang geweest, doch was den 15ⁿ weder uit het gezicht geraakt en door zware N.-W. winden en stroomen tot Troesan teruggedreven. De kanonneerboot n°. 8 was reeds buiten straat Sunda van de vloot afgeraakt en kwam eerst later aan.

De majoor Michiels met zijn adjudant, de kapitein Guyot, en de assistent-resident Boers, die met het transportschip waren overgebracht, hadden dit met eene kleine prauw verlaten toen het de reede niet bereiken kon, en kwamen (den 15ⁿ November?) aan wal.

Eerst den 4ⁿ December 1831 vertrok de expeditie van Padang. Wat de reden is geweest van deze vertraging, wordt in de officieele

stukken niet opgehelderd. Omtrent de militaire verrichtingen ter verovering van Katiagan (11 December), waarbij Poland de held van den dag was, hebben wij geene nadere gegevens dan die, welke door Lange (I, blz. 190 en vlg.) zijn vermeld. Alleen merken wij op dat „de gewapende bevolking van het district Priaman“, welke zich bij de colonne de Sturler aansloot, bestond uit „hulptroepen uit de pas onderworpen V en VII Kota's, met hunne radja's aan het hoofd.“

Daar de Padries van Bondjol zich te Katiagan verschanst en daar een uitgebreiden smokkelhandel gedreven hadden, was de verovering van die plaats zoowel uit een militair oogpunt als wegens de handelsbelangen van veel gewicht. In politieken zin moest zij indruk maken, omdat de voorvallen der laatste jaren langs de noordelijke stranden — te Natal, te Ajer Bangies, te Tapanoeli — niet geschikt waren geweest een hoog denkbeeld van onze kracht in te boezemen.

Elout achtte het niet noodig, te Katiagan een post achter te laten omdat — zooals hij den 18ⁿ December 1831, missive n°. 9/432 aan den Minister van Kolonien enz. schreef — het hem ter plaatse gebleken was, dat zoo min daar als te Katapangan zoodanige rivier was als de Gouverneur-Generaal en anderen — waarschijnlijk op gezag van Nahuijs (Brieven enz. 2^e dr. bl. 87) — vermoed hadden. „Vroeger mogen de mondingen dier rivieren beter zijn geweest, maar nu had men moeite, met de minst diepgaande sloep en bij hoog water daar binnen te komen“. Het bekruisen der kust werd dus geheel voldoende geacht.

Om de handelingen van personen te kunnen beoordeelen, is het van veel belang dat men trachte, hun karakter te doorgronden. Uit de reeds medegedeelde bescheiden zal men reeds eenige gegevens hebben kunnen putten ter beoordeeling van den luitenant-kolonel Elout; eene nieuwe bijdrage daartoe is wellicht de volgende aanhaling uit den brief dien hij, den 24ⁿ December L^a F, aan den Gouverneur-Generaal schreef, en waarin van de verovering van Katiagan bericht gegeven wordt:

.... Alvorens verder te gaan moet ik Uwe Excellentie om verschooning vragen zoo ik mij veroorlove, mijne gevoeligheid te kennen te geven over een gedeelte der bevelen van Uwe Excellentie, waaraan ik mij plichtmatig heb onderworpen, maar dat voor mij zeer onaangenaam was en nog blijft.

Uwe Excellentie heeft aan mijn oordeel overgelaten, de expeditie al of niet te vergezellen.

Ik heb gemeend die te moeten vergezellen, maar ik zou gedacht hebben, gerechtigd te zijn om die, wat de landtroepen betreft, aan te voeren. Intusschen heeft Uwe Excellentie stellig bepaald dat in alle geval (d. i. of ik meeging of niet) de majoor Michiels de troepen zou commandeeren.

Mij schoot nu niets anders over, dan de expeditie mede te maken *en amateur*; want ik heb begrepen dat ik er bij moest zijn, om de harmonie tusschen land- en zeemacht te verzekeren.

Welke rol nu de luitenant-kolonel der infanterie speelt *en amateur* bij eene expeditie, gecommandeerd door een majoor van den staf, zal Uwe Excellentie, als onder militair dan ik, wel bevroeden.

Het wordt nu hier allengs een *imperium in imperio*, en dat in het militaire! . . . Het hindert mij geweldig, te midden van mijne — mag ik zeggen — gemoedelijke en ijverige inspanningen voor 's lands dienst . . .

. . . De schoeners *Circe* en *Janus* zullen nu met den majoor Michiels om de Noord gaan, opdat deze zelf kunne onderzoeken de gesteldheid van zaken aldaar, en het Gouvernement (zooals Uwe Excellentie zegt, nu nog gebrekkig onderricht) daarmede van nabij kunne bekend maken.

Ook zulk eene civiele taak, een ander officier in mijne residentie opgedragen, kan aan mijn gevoel niet aangenaam zijn.

Intusschen is het te hopen, dat de majoor (en het is ZEd. ook zoo goed als mij toebetrouwd) nog meer kennis omtrent de Noord zal inwinnen dan de Regeering wel schijnt te hebben kunnen verkrijgen uit al de reeds ingediende rapporten . . .

In eenen brief van 20 Februari 1832 — die beneden nog nader ter sprake komt — beantwoordde Van den Bosch deze opmerkingen met de mededeeling, dat Elout het doel der zending van Michiels geheel verkeerd had opgevat. Michiels had *de troepen* moeten commandeeren, omdat deze uit het 7^e bataljon bestonden, vroeger grootendeels onder zijne bevelen gestaan hebbende; hij was dus bekend met de officieren als met de soldaten, die „geacht werden van eenen vrij ongemakkelijken aard te zijn“; maar dit nam niet weg dat Elout de expeditie had kunnen ontwerpen en de wijze van uitvoering bepalen. En wat de zending van Michiels naar de Noordelijke afdeeling betrof, er was niemand ter Westkust die daarmede had kunnen worden belast; en bovendien achtte Van den Bosch, in zijne onzekerheid wat daar te doen was, het van belang „niemand derwaarts te zenden, dien ik mondeling de onderscheidene oogpunten kon mededeelen waaruit hij de zaken beschouwen moest.“

Karakteristiek is de wijze, waarop Elout door Van den Bosch wordt vermaand om niet achterdochtig te zijn en in diens aanschrijvingen niet meer te lezen dan er in staat: „Eens en vooral, niemand is afkeeriger dan ik van die armzalige kunstgrepen, om een oogmerk te bereiken dat men wil en niet durft avoueeren. Zoo ik het voor 's Konings dienst beter geoordeeld had, dat de majoor Michiels *de expeditie* commandeerde, zou geene consideratie, van welken aard ook, mij verhinderd hebben hem die op te dragen. 's Gouvernements belangen op de meest gepaste en meest krachtige wijze te bevorderen is het doel van mijn streven; ieders belang, zoowel het mijne als dat van anderen, wordt daaraan ondergeschikt, en ik zou mij voor mijzelfen schamen indien ik niet openlijk de middelen durfde erkennen die daartoe door mij waren uitgekozen. Wees dus te mijnen aanzien van eene zaak verzekerd, dat ik nl. steeds rechtstreeks op mijn doel afga en daarin niemand ontzie. Wanneer U mij dit karakter toekent, dat ik niet geloof ooit in mijn leven door eenige daad weersproken te hebben, zal het U gemakkelijk vallen, de opwellingen des achterdochts te voorkomen, die de zaken vaak uit een verkeerd oogpunt doen beschouwen en tot verkeerde oordeelvellingen verleiden“....

Van den Bosch schreef verder, geenszins zich altijd verplicht te rekenen, de redenen zijner handelingen te ontvouwen; maar hij had dit thans gedaan omdat hij Elout „ondanks eenige gebreken, gevolgen van eene verkeerde wijze van zien, als geschikt beschouwde tot gewichtige zaken, en berekend om zoowel belangrijke diensten aan den Staat te bewijzen, als nuttig voor zich-zelfen te zijn, en dan ook, dientengevolge, wenschte die geschiktheid in Elout aan te kweeken door hem in de gelegenheid te stellen, die ondervinding in het behandelen van gewichtige aangelegenheden te verkrijgen, zonder welke alle theoretische kennis steeds ontoereikende bevonden is“.

Elout antwoordde, den 8ⁿ Juni, dat hij de bedoelingen Van van den Bosch verkeerd begrepen had, doch dat hij op een dwaalspoor geleid was door Michiels, die zich, als adjudant van den Gouverneur-Generaal, als „een op zich-zelf staand persoon“ beschouwde, zich op de hem gegeven mondelinge instructiën beroepen had en, in het bijzonder bij zijne zending naar de Noordelijke afdeeling, zich niet tot „waarnemen“ had bepaald, maar ook handelend opgetreden was. Uit naam der Hooge Regeering had hij overeenkomsten getroffen, de bevolking hulp en bescherming beloofd enz., wat hij niet gedaan

zou hebben indien hij de zaken gekend had. Door zijne te zelfstandige houding had Michiels het bestuur in moeielijkheden gewikkeld.

De reis van den majoor Michiels „om de Noord“ ving den 26ⁿ December 1831 aan. Bij zijne missive van 6 Februari 1832 La A bracht hij omtrent zijne bevindingen en verrichtingen een zeer uitvoerig verslag uit aan den resident van Sumatra's Westkust, en datzelfde verslag werd, met gewijzigden aanhef, onder dagteekening van 15 Februari 1832, ook rechtstreeks aan den Gouverneur-Generaal ingediend. Aan het voor dezen bestemd rapport werd, elf dagen later, nog eene „additioneele nota“ toegevoegd.

Lange heeft van eerstbedoeld verslag een kort overzicht gegeven (I bl. 195) en de additioneele nota, voor zoover zij Sumatra's Westkust betreft, nagenoeg geheel medegedeeld (II, blz. 239). Het eerste gedeelte dezer nota handelt over den verwarden toestand langs de Westkust van Atjeh, en in het bijzonder in Troemon; aan het slot vinden wij, na de opmerking van Michiels dat hij natuurlijk niet beoordeelen kan welke bezwaren wegens „andere politieke of huishoudelijke belangen“, zooals bv. de toestand elders in Indië of in Europa, zijn ontwerp in den weg kunnen staan, de volgende zinsnede:

Mijne overdenkingen zijn hier plaatselijk geweest; en hoezeer ik, in het algemeen, het oorlogen in onze koloniën als noodlottig beschouw en nooit, in principe, het in bezit nemen der Bovenlanden zou hebben aangeraden, ¹ heb ik dit ontwerp geopperd, omdat het mij voorkomt het eenigste middel te zijn om ons uit de valsche positie te redden, waarin wij zijn geraakt; want wij hebben of te veel, of te weinig gedaan, en ik beschouw onzen tegenwoordigen toestand evenals die van eenen reiziger die, ondernomen hebbende eene steile hoogte te beklimmen, afgemat halverwege is blijven staan en evenveel gevaar ziet bij het verder gaan als bij het terugkeeren, terwijl het punt zelf, waarop hij stil staat, hem niet dan eene moeielijke rustplaats aanbiedt.

In het verslag van Michiels komen vele mededeelingen voor, die thans voor ons geen belang meer hebben, of hier verzwegen kunnen worden omdat zij beneden, bij de nadere rapporten van Elout, ter sprake komen. In het algemeen kunnen wij derhalve volstaan met naar het overzicht van Lange te verwijzen; echter moeten wij melding maken van Michiels' voorstel, om ons op nieuw te Baros te vestigen.

¹ Zoo spreekt zeker geen „incarnatie van verovering en soldatengeweld!“ (de Stuurs, Inleiding van Veth, bl. LXXVIII).

Opvallend — zoo schrijft hij — is het verschil, of liever het contrast, tusschen de hier, te Tapoes en verder heerschende welvaart, en den vervallen en armoedigen toestand van alle meer zuidelijke landschappen en plaatsen, welke direct aan ons gezag zijn onderworpen gebleven. Zeker is dit niet onmiddellijk aan de werking van dit gezag te wijten; maar zijn wij ook geheel vrij te spreken van alle indirecte schuld aan de verwoesting van zoovele schoone streken? Heeft niet de bevolking van Ajer Bangies, Natal, Tapanoei, hebben niet de Battasche volkeren vergeefs bij ons om hulp gesmeekt tegen de Padries? Het is waar, toen deze strandvolkeren zich onder het gezag en de bescherming der Compagnie begaven, beloofden onze voorzichtige voorvaders hunne hulp alleen ter zee tegen buitenlandsche vijanden, en niet verder te land dan zij zouden goedvinden; willende hierdoor vermijden van zich ingewikkeld te zien in de onderlinge kleine twisten en krakeelingen van een wispelurig volk. In de laatste tijden echter was het geval geheel anders gesteld. Het gold den ondergang en de geheele vernietiging van al onze bondgenooten en onderdanen, en met deze ook die van onzen handel en alle andere belangen. Wij hebben manschappen en geld opgeofferd om de volkeren van Menangkabau, waartoe wij volstrekt niet verplicht waren, te beveiligen tegen diezelfde fanatieke secte, die, in haren voortgang aan die zijde gestuit, zich heeft teruggeworpen op onze oude en aan ons onmiddellijk onderworpen bezittingen om de Noord, en nu natiën verdelgt, welke van oudsher onder onze vlag hare veiligheid zochten; terwijl mogelijk eene geringe ondersteuning, in den beginne aan hen verleend, een kwaad had afgekeerd, dat thans tot de uiterste grenzen van onze Noordelijke bezittingen is voortgelopen en aan de beste bronnen knaagt, waaruit hare lasten hadden kunnen goedgeemaakt worden.

Even gering en even onvoldoende als te lande tegen de Padries, is hier onze bescherming geweest ter zee tegen de rooverijen der Atjehers. Baros, tusschen die twee vijanden geplaatst, is tot heden toe nog wel ongeschonden gebleven, en heeft zelfs bij alle deze beroeringen gewonnen, daar de bevolking en de handel van meer Zuidelijke en reeds verwoeste plaatsen derwaarts is getrokken; doch deze welvaart niet-alleen, maar haar geheele bestaan wordt thans bedreigd, en het is het gevoel van hun neteligen toestand, die hen noopt, dringend om onze hulp te smeeken...

Bij zijnen brief aan den Gouverneur-Generaal van 6 Maart 1832 n°. 5 bracht Elout advies uit op het rapport van Michiels. Omtrent de wenschelijkheid der bezetting van Baros deelt hij diens gevoelen geenszins:

Onder de bevolking van Baros bevinden zich ook vele vreemdelingen en verbasterde Atjehers, waarvan wij in tijd van oorlog, evenmin als in tijd van vrede, ons veel goeds beloven mogen, maar

die ons aanhoudend, door verraderlijke handelingen, allerlei inwendige onlusten zullen berokkenen. De vrees, die de radja nu reeds voor hen koestert, is daarvan een duidelijk bewijs. Dat die radja thans onze bescherming inroept, baart geene verwondering als men let, dat hij allerwegen door Atjehers en Padries bedreigd wordt; thans zouden hem de wapens van het Gouvernement, waarnaar hij vroeger niet getaald heeft, zeer wel van pas komen. Dit is de gewoonte van de machteloze vorstjes aan deze kust. Wanneer wij veel geld en bloed voor hem hadden opgeofferd, zou hij ons waarschijnlijk met trouweloosheid beloonen.

Bovendien zou een oorlog tegen de Padries en Atjehers in die streken den handel waarschijnlijk vandaar spoedig naar de meer noordelijke posten doen verloopen; want hoezeer de Padries en Atjehers elkander onderling vijandig zijn, op het punt om ons afbreuk te doen zijn zij het volkomen eens. En vraagt men, wat het zal kosten om de Padries uit de Noordelijke afdeeling enz. te verdrijven en de Atjehers te Baros, Tapoes en Singkel tot hun plicht te brengen, — dat zou voorzeker zeer veel zijn!!

.... Ook zouden wij, door het verjagen der Padries van de stranden, den binnenlandschen handel nog niet eens kunnen meester worden; zij zouden binnen 's lands aan den handelaar, die tot onze bezittingen wilde doordringen, toch den weg kunnen afsnijden en hem daardoor verdrijven naar de Oostkust. Een oorlog op den duur tegen hem aan het strand zou waarschijnlijk ook de Bovenlanden beroeren, en ons dubbel werk geven.

Dat de Padries langs het Noorderstrand van ons zoo afkeerig zijn is voornamelijk eigenbelang, omdat zij daar sinds lang een voordeeligen smokkelhandel met de Atjehers gedreven hebben, dien wij zoeken te keer te gaan omdat deze smokkelhandel het ware verderf is voor den handel van Padang en de noordelijke posten. De rijkdom, dien zij in de laatste jaren door die sluikerijen verkregen hebben, heeft hen vermogend en sterk gemaakt. Naarmate wij, door eene nauwkeurige bewaking van de kust, dien handel te keer gaan, zullen hunne middelen verminderen en zij eindelijk genoodzaakt zijn, direct of indirect bij ons te markt te komen, hetgeen nu reeds het geval is door den meerderen aanvoer van koffie en gambier te Priaman en grooteren invoer van katoen en lijnwaden te Padang.

Wanneer men den rampzaligen staat der voormalige Engelsche bezittingen om de Noord beschouwt, en overweegt in welk een ellendigen toestand wij die bezittingen hebben overgenomen; een toestand, alleen het gevolg van de overwinningen der Padries aan deze zijde van het gebergte, dán eerst beseft men, van welk belang het geweest is, dat het Nederlandsch Gouvernement in de Padangsche Bovenlanden de Padries heeft te keer gegaan; en men gevoelt, dat de tegenwoordige welvaart van Padang daaraan veel verschuldigd is, want het lijdt geen twijfel, of wij zouden later diezelfde Padries in

onze benedenlanden hebben moeten bestrijden. Hadden wij hen in de Bovenlanden niet tegengegaan, dan zou Padang een tweede Natal zijn geworden.

Van veel meer belang zou het naar mijn inzien wezen, eene respectabele macht in de Padangsche Bovenlanden te onderhouden om vandaar allengs ook te trachten, de Padries van Bondjol meer Noordwaarts te doen verhuizen. Men zegt, dat zij thans het oog hebben niet-alleen op Baros, maar ook op Tapoes, Singkel en Troemon. Door hunnen oorlog om de Noord krijgen wij hier meer ruimte om handelaars, die onze markt zoeken, een veiligen weg te verschaffen; en door hunnen strijd met de Atjehers treffen wij twee vijanden tegelijk, zonder dat het ons veel bloed en geld kost . . .

Wellicht tengevolge van deze beschouwingen bleef de bezetting van Baros voorloopig verder buiten sprake, en werd daartoe eerst overgegaan in April 1839, toen de zaken in de Padangsche Bovenlanden geheel in ons voordeel geschikt waren.

Alvorens dit hoofdstuk te besluiten moeten wij nog vermelden dat bij Besluit van den Gouverneur-Generaal in Rade van 25 Januari 1832 n°. 8 „aan den luitenant-kolonel Elout, resident en militaire commandant der troepen ter Westkust van Sumatra, alsmede aan den majoor-adjutant Michiels, commandant der expeditionnaire troepen aldaar, de tevredenheid der Regeering werd betuigd voor den moed en het beleid, door hen aan den dag gelegd bij de laatste krijgsverrichtingen ter gemelder kust, met aanschrijving op eerstgenoemde, om ook aan de verdere officieren en manschappen, die de bedoelde operatiën hebben bijgewoond, de tevredenheid der Regeering over het door hen gehouden prijzenswaardig gedrag te doen kennen.”

Op voordracht van Michiels (intusschen, in Mei 1832, tot luitenant-kolonel bevorderd) werd voorts bij Besluit buiten Rade van 20 Juni 1832 n°. 2 aan Anachoda Langkap „ter belooning der diensten, door hem bij onderscheidene gelegenheden en laatstelijk tijdens de jongste militaire bewegingen ter Westkust van Sumatra aan den lande bewezen”, een pronksabel ten geschenke gegeven.

ZESDE HOOFDSTUK.

Vertoogen van Elout betreffende de noodzakelijkheid van de uitbreiding van het Nederlandsch gezag in de Padangsche Bovenlanden. — De vervallen staat van zaken bij zijne aanvaarding van het bestuur. — De houding van den Radja van Troemon. — Verbetering in den toestand, in 1831 verkregen. — Waarom onzerzijds eene krachtige houding noodig blijft. — Een oude adat hersteld. — De pacht op den palmwijn afgeschaft. — De gezondheidstoestand en de veiligheid te Padang verbeterd. — De meening van de Quay omtrent den tegenover de Padries in de Bovenlanden te bewandelen weg. — Beschouwingen omtrent de XIII kota's. — Gevecht bij Mengoppo, eene "zonderlinge overwinning". — Verovering van Kapoh. — Nagenoeg geheel Agam onderwerpt zich. — Proclamatie van Elout, aan de bevolking van Agam. — Doortastend handelen thans zeer noodig geacht. — De Indische Regeering deelt dit gevoelen en stelt eene vermeerdering van krijgsmacht beschikbaar. — Het legioen van Sentot; waarom dit gezonden werd. — De "medewerkers" van Elout herdacht.

Uit den in het vorige Hoofdstuk in uittreksel medegedeelden brief van Van den Bosch dd. 14 October 1831 is gebleken, dat deze nog geenszins genegen was om tot uitbreiding van ons gezag in de Padangsche Bovenlanden machtiging te verleenen en middelen beschikbaar te stellen; dat hij nadere vertoogen wachtte van Elout omtrent de noodzakelijkheid en het nut dier uitbreiding.

Dientengevolge diende Elout achtereenvolgend eenige verslagen in, welke aanleiding gaven tot de in 1832 tegenover de Padries aangenomen houding, en die het dus van belang is te kennen.

Het eerste verslag, hier bedoeld, is gedagteekend Padang, 17 December 1831 La I. Het vangt aan met een overzicht van "den vervallen staat van zaken", waarin Elout had bestuur had overgenomen.

Het is echter — schrijft deze — in geen deele mijn oogmerk, dien vervallen staat van zaken aan mijne voorgangers te wijten. Zoover is zulks hiervan af, dat ik, mij eenige beoordeeling veroorloovende, zal zeggen dat, volgens mijne wijze van zien, men zich meestal zeer voorzichtig gedragen heeft en moest gedragen; dat alleen een samenloop van omstandigheden daaraan schuld is; dat men, niet-tegenstaande de beste pogingen (maar zonder de aanwending van voldoende middelen) ten langen leste een wezenlijk verval heeft zien geboren worden.

Bovendien leert de geschiedenis van Sumatra's Westkust overal,

dat deze steeds is geweest een tooneel van onlusten, waarin men bijna geen tijdstip aantreft van ademing, veelmin van volkomen rust. En het is ook bij uitstek moeilijk, geloof ik, om te midden van zooveel onafhankelijke hoofden, met al hunne uiteenlopende belangen, en de menigvuldige landschappen, onder het ellendig soekoebestuur, de rust bestendig te maken; te meer, wijl het gezag van die hoofden zoo niets beduidend is en slechts bestaat in het ontvangen van eerbewijzingen, terwijl zij daarenboven in een zeer armoedigen staat verkeerden en geene andere inkomsten hebben dan hetgeen zij hunne onderdanen afpersen. Dit laatste kan trouwens niet veel zijn, daar de Maleier weinig ondergeschiktheid kent en er nagenoeg geen onderscheid bestaat tusschen het hoofd en den gemeenen man. Doch hoe gering die knevelarijen dan ook zijn, genoeg zijn zij om altijd ontevredenheid op te wekken, en menigeen te doen gelooven dat zij door het Gouvernement-zelf toegelaten worden; en dit zal slechts allengs beter worden. Reeds hebben wij nu op vele plaatsen groote stappen tot verbetering gedaan, en wel omdat wij, sinds eenige maanden, middelen en macht genoeg hadden om ons meer met de zaken in te laten.

Nimmer moet men uit het oog verliezen dat de militaire bezetting van deze kust, van 1284 koppen, in September 1826 met ruim 500 man verminderd is, en dat met den aanvang van 1829, de geheele bezetting der kust slechts 669 man telde; dat voorts in 1826 naar Java is teruggezonden Z. M. koloniale schoener *Zephyr*, en dat de kruisboot *de Niasser* is ingetrokken; dat voorts, tot overmaat van tegenspoed, de commandant van het eenigste hier aanwezige kruisvaartuig, *de Vlieg*, de eerlijke handelaars knevelde en zelf smokkelhandel dreef; dat eindelijk het gezag op vele strandposten uit gebrek aan bekwaame personen in onbedreven handen gelaten moest worden, te Bengkoelen uithoofde van bezuiniging verscheidene strandposten zijn ingetrokken, de bezetting van Tikoe opgeheven, en de eilanden ten Westen aan hun eigen lot overgelaten werden.

Dit alles steeds voor oogen hebbende, kan bij niemand de staat, waarin ik deze residentie heb overgenomen, eenige verwondering baren, en is hij van de omstandigheden veeleer een natuurlijk gevolg.

In het verslag van Elout worden verder de verschillende feiten in herinnering gebracht, die van 1826 tot 1831 het bewijs leverden van den achteruitgang van het Nederlandsche gezag. Die feiten zijn reeds, in de voorgaande bladzijden, door ons vermeld en vereischen alzoo geene nadere bespreking.

Aan de contracten — aldus gaat Elout daarna voort — met mijne voorgangers gesloten, hebben zich noch de XIII Kota's, noch vooral ook de Padries, noch de radja van Troemon gehouden. Van dezen laatste heeft zich, na het sluiten van het contract, bijna geen vaartuig meer te Padang of in onze wateren vertoond om eerlijken

handel te drijven maar integendeel is hij blijven volharden met hulp te verleen en aan onze vijanden, Het is bekend, dat des radja's vaartuigen *Leamy* en *Diana* tot in de wateren van Pasaman zijn verschenen en daar kanonnen, kruit en kogels aan de muiters hebben geleverd, en dat zij zelfs den oproerigen Nan Tjerdik in Naras ondersteuning met munitie hebben weten te bezorgen. Openbaar is het, dat diezelfde radja in goede verstandhouding leeft met den Toewankoe van Bondjol, en in de laatste tijden, door middel van een bastaard-Atjeher, Peto Magé, op Katiagan gevestigd, een uitgebreiden handel heeft gedreven met Bondjol; dat opium, zout, lijnwaden, ruw katoen, ijzer en zooveel andere artikelen daar straffeloos ingesmokkeld en tegen goud en andere voortbrengselen ingeruild werden; dat de Atjehers overal langs de kust den baas speelden en Naras een stapelplaats was geworden van gesmokkelde goederen; dat zij zich als het ware meester gemaakt hadden van het aan ons toebehoorende eiland Nias, en op zijne stranden een uitgebreiden slavenhandel dreven; dat het eiland Mansalar (vóór Tapanoeli) een Atjehsch rooversnest is geworden, en de inwoners van het eiland Rengawan (nabij Natal) zich aan den radja van Troemon verpand hebben onder beding van al de in die streken groeiende peper aan hem te leveren. In 't kort, dat de Atjehers zich van den geheelen handel om de Noord hebben meester gemaakt en onze posten te Tapanoeli, Natal en Ajer Bangies door hen in een ellendigen toestand zijn gebracht geworden.¹

Onder deze omstandigheden is dan ook ons gezag overal afgenomen, het land verwoest, en de welvaart en eerlijke handel zijn geweken, want de gemeenschap werd overal gestremd door de onveiligheid der wegen; de kampongs werden ontvolkt; de persoonlijke veiligheid was verdwenen en, als een wezenlijk gevolg van al die beroeringen moet men opmerken, dat de vaste eigendommen, tot zelfs binnen Padang, meer dan de helft in waarde zijn gedaald.

Dat handel en scheepvaart onder die omstandigheden kwijnden, bleek uit eenige, door Elout medegedeelde cijfers. Wij stippen daaruit aan:

a. de vermindering der bedragen van in- en uitvoer te Padang.

In 1826 had de invoer eene waarde van	f 2.174.095	
en de uitvoer	" " "	- 1.776.049
		3.950.144

In 1830 had de invoer eene waarde van	f 1.093.995	
en de uitvoer	" " "	- 973.406
		2.067.301

Verskil		f 1.882.843
---------	-----------	-------------

¹ In het verslag van Michiels over zijne reis naar de Noordelijke afdeeling wordt gezegd, dat de uitkomst heeft bewezen hoe weinig het met Troemon gesloten tractaat aan de bedoeling beantwoordde «daar reeds de tweede maand daarna onze posten van Natal en Ajer Bangies met behulp van Atjehsche roovers zijn aangevallen en het eiland Rengawan is afgeloopen, en dat alles wel degelijk op last van den radja van Troemon, waarvan wij de schriftelijke bewijzen hebben.»

b. de in- en uitgaande rechten, die, van f 264.791 in 1826, verminderden tot f 146.783 in 1830.

c. de ontvangen haven- en ankeragegelden: in 1826 f 3133, in 1830 slechts f 850.

d. de verminderde scheepvaart.

In 1826 kwamen te Padang ten handel 68 schepen, metende 8.592 lasten.
 en in 1830 » » » » 51 » » 3.574 »

De krijgsverrichtingen, welke in 1831 plaats hadden, waren inderdaad wel dringend noodzakelijk tot herstel van onzen invloed en van ons gezag, en zij hadden ook aan dat doel beantwoord.

Na een overzicht dier krijgsverrichtingen — waaromtrent wij naar de beide voorgaande hoofdstukken verwijzen — vestigde Elout de aandacht op de daardoor verkregen resultaten.

De zekerheid van personen en eigendommen was hersteld in de landen, die onder onze bescherming waren teruggekeerd; de algemeene nijverheid en arbeidzaamheid was weder opgewekt, de landbouw herleefde en de goudmijnen konden weder rustig worden bewerkt.

De vrije gemeenschap tusschen Boven- en Benedenlanden was hersteld, verschillende nieuwe wegen waren aangelegd.

De handel was reeds niet onbelangrijk toegenomen; aan in- en uitvoerrechten was te Padang over 1831 (tot medio December) reeds ontvangen f 191.500; de belasting op de passars, die in 1829 en 1830 circa f 2500 *per jaar* opbracht, was thans gestegen tot hetzelfde bedrag *per maand*.

De verwoestingen der Padries, de ontvolking onzer grenzen hadden een einde genomen; bij onze vrienden was het vertrouwen in het Gouvernement, bij onze tegenstanders het ontzag voor onze wapenen hersteld.

Ik durf echter — zoo gaat Elout voort — niet veronderstellen, dat de ondervinding van onzen sterken arm de bevolking van Sumatra's Westkust wijzer zal hebben gemaakt; derhalve vordert het behoud der rust altoos nog eene buitengewone oplettendheid, en het is noodig dat, bij de formatie dezer residentie, overal goede bezettingen gelegd worden en daarenboven nog eene reserve ter beschikking blijve, om, ingeval alle vriendelijke middelen tot behoud der rust te vergeefs beproefd zijn, dat door eene blinkende vertooning te kunnen doen bewerkstelligen. Zonder dit is de rust niet verzekerd, en kunnen de eindelooze willekeurigheden van zoovele hoofden niet in toom worden gehouden. De algemeene belangen vorderen dit derhalve stellig, want de onderlinge twisten en beroeringen van zoovele landschapjes en hoofden zijn ware beletselen voor de algemeene nijverheid en den handel, en voor de zekerheid van personen en eigendommen.

Andere en zeer gewichtige hinderpalen zijn de onveiligheid ter zee en het drijven van smokkelhandel; deze zijn de kanker voor den eerlijken handel en voor 's lands inkomsten. Wij kunnen hier-teen niet te sterk waken, want de inhalige Maleier laat zich spoedig meeslepen door het uitzicht op grootere winst, en trotseert de gevaren die er aan verbonden zijn. Is hij eenmaal door den smokkelhandel rijk geworden, dan veracht hij onze bescherming, strekt tot een kwaad voorbeeld voor anderen en berokkent ons vele vijanden. Wij hebben het levendig voorbeeld in Nan Tjerdik.

Een derde beletsel voor een voorspoedigen handel en eene duurzame rust zijn de XIII Kota's; de ligging van dit regeeringloos land, in de nabijheid van Padang en tusschen de aan het Gouvernement onderworpen en andere goudrijke bevriende districten, is allernadeeligst voor de rust, den handel en 's lands inkomsten....

In het hier besproken rapport komen verder nog verschillende beschouwingen voor, welke thans voor ons over het algemeen weinig belang meer hebben. Een paar punten slechts wenschen wij daaruit nog te releveeren.

Ter bevordering van de rijstcultuur herstelde Elout, op verzoek van den Toewankoe Panglima en andere hoofden, eene aloude instelling, die in 1826 had opgehouden, „nl. het openen, na de poeasa, van de rijstvelden van Padang en Pau, hetwelk volgens de adat onder eenige feestelijkheden door de hoofden wordt bewerkstelligd. Na deze plechtigheid begint de gemeente gezamenlijk in de rijstvelden te arbeiden“. Deze instelling — die nog tot heden ten dage behouden is — heeft het nut, dat de Toewankoe en verdere hoofden toezien, dat de rijstvelden bewerkt worden; dat de rijstvelden dan gelijktijdig het noodige water behoeven en ook verkrijgen, dat het graan door het gelijktijdig werken ook binnen denzelfden tijd tot rijpheid komt en het gezamenlijk wacht houden op de vogels tengevolge heeft dat minder schade wordt teweeggebracht.

Verder werd de pacht op de *soerie* (palmwijn) met 1°. November 1831 afgeschaft. Die pacht bracht slechts f 80 koper per maand op, doch het onmatig drinken van soerie veroorzaakte vele ziekten, speciaal onder de troepen en onder de Niassers. De aankomst van expeditionnaire troepen deed Elout „weder nieuwe onheilen vreezen“, en hij verbood daarom het tappen en verkoopen der soerie; slechts werd veroorloofd dat men voor eigen gebruik een of meer boomen mocht aanhouden, tegen een jaarlijksch consent van f 3 per boom.

Bij de mededeeling van dezen maatregel teekende Elout aan, dat het gebruik van soerie ook reeds door den luitenant-kolonel Raaff verboden was, doch dat de kolonel de Stuers de pacht had ingevoerd,

meenende dat de officieren en onder-officieren voldoende over hunne manschappen konden waken en dat het civiele in deze niet aan het militaire behoefde dienstbaar gemaakt te worden. „Mijn principe is” — zegt Elout —: „de eene hand wassche de andere”.

Een andere maatregel voor de gezondheid der hoofdplaats bestond in het uitroeien der nipahbosschen en het afvoeren „door bekwame waterleidingen” van het water der poelen en moerassen. Deze maatregel was tevens in het belang der veiligheid, omdat zich veelvuldig boosdoeners en smokkelaars in de nipah-velden ophielden.

Aan de verbetering der Padang-rivier en van de groote wegen binnen en in den omtrek van Padang werd „genoegzaam kosteloos voor den lande” door de inlandsche bevolking gearbeid. Elout zag hierin volstrekt geen bezwaar „want lediggangers zijn hier genoeg, men ziet ze dagelijks in menigte op de *bimbangs* of inlandsche feesten”.

In zijn schrijven aan den Gouverneur-Generaal van 24 December 1831 La K bracht Elout o. a. onze toekomstige houding tegenover de Padries in de Padangsche Bovenlanden ter sprake. Hij bood daarbij aan „eene korte en bondige opgave van den staat van zaken, hetgeen er nog moet gedaan worden en welke resultaten hiervan kunnen worden verwacht, — ingediend door den kapitein de Quay, die meer voor handelen dan voor schrijven is, maar op wiens oordeel Uwe Excellentie zich verlaten kan en die, als zelf meer bepaald zullende belast zijn met de uitvoering van de van Uwe Excellentie nopens de Bovenlanden te verwachten bevelen, eenigermate voorzichtig moet zijn in zijne voorstellen”.

De kapitein de Quay — die, in Juni 1834, als majoor overleed — heeft in de Padangsche Bovenlanden, als civiel en militair bestuurder, een schitterende rol gespeeld, en verdiende ten volle den lof, hem door den onpartijdigen geschiedschrijver toegekend. Ongetwijfeld is zijn advies van invloed geweest op de door Van den Bosch genomen beslissing, en wij meenen derhalve wel te doen, met dat advies (dd. 22 Dec. 1831 no. 1) hier te laten volgen.

„Door U geroepen om mijne gedachten te doen kennen omtrent den tegenwoordigen toestand en de zaken dezer Bovenlanden, vind ik mij belast met eene taak, die zeer moeielijk is voor mij, die, opgevoed voor den militairen stand, zich weinig heeft afgegeven met alles wat niet rechtstreeks in aanraking staat met dit beroep; doch gewoon, in allen deele mijne beste pogingen in het werk te stellen om te beantwoorden aan het vertrouwen mijner meerderen, zal ik, met inroeping Uwer toegevendheid over den zin en de orde

van dit geschrift, mij beijveren klaar en beknopt mijne zienswijze te ontwikkelen. Ik zal daartoe beginnen met een kort overzicht van den toestand in de Bovenlanden, toen het U behaagde, mij met het civiel en militair gezag te belasten, van de daarin achtereenvolgend gebrachte veranderingen en van den tegenwoordigen staat van zaken; om daarna de middelen aan te wijzen die m. i. moeten worden aangewend om ons op eene meer voordeelige wijze in die landen te vestigen.

Wanneer men eenigen tijd met den gewilligen Javaan heeft omgegaan, is het voor ieder officier opvallend, hoeveel verschil er tusschen de bevolking dezer kust en die van Java bestaat; maar nog meer was ik verwonderd, bij de eerste plaatsing in deze binnenlanden, over de hatelijke onwilligheid en ongepaste trots, die zich overal bij den Maleier openbaart. Hoe diezelfde bevolking, die alleen door onze bescherming in de mogelijkheid gesteld was hare velden te bebouwen en dus als 't ware haar bestaan aan ons verschuldigd was, hare weldoeners met onverschilligheid, zelfs met minachting behandelde, dat was wel hetgeen mij in Maart jl. toen ik mij naar mijne bestemming begaf, het meeste trof. Toen ik hare speelzucht en andere ondeugden verder waarnam, ontstond bij mij de meening, dat met zoodanige bevolking niets aan te vangende was; dat zij onze bescherming onwaardig was en veeleer verdiende geheel aan haar lot overgelaten te worden.

Met dit vooroordeel aanvaardde ik het bestuur der Bovenlanden; doch thans, na langeren omgang met de bevolking en na de veranderingen die sedert hebben plaats gehad, ben ik verplicht eenigszins van mijn vooroordeel terug te komen, en het denkbeeld niet geheel te verwerpen dat de bevolking, met tijd en geduld, tot haren natuurlijken stand (dien van den landbouwer) en tot eene vreedzame samenleving kan worden teruggebracht. De Maleier, sedert jaren gewoon te leven en opgevoed te worden onder de verwoestingen die zij elkander onderling toebrengen, is als het ware geheel ontaard; gewoon om van zijne prille jeugd de behandeling der vuurwapenen te leeren kennen, acht hij zich niet gelukkig voordat hij de gelegenheid vindt, zijne handigheid aan den dag te leggen, en laat hij alle andere lasten aan zijne vrouw over, die hier meer de slavin dan de echtgenoot van den man is. Om den Maleier terug te brengen van deze zucht tot twist en verwoesting, behooren alleen de rust en de orde hersteld te worden; zulks blijkt voldoende uit den staat van welvaart en de toenemende bevolking der kampongs, die sedert eenigen tijd onder de bescherming onzer forten rust genieten.

Wanneer de luitenant-kolonel Raaff zijne zoo wel begonnen taak had kunnen voltooien, dan zou deze gewenschte verandering bij den Maleier spoedig tot stand gebracht zijn. Na het onderwerpen der Padries zoude hij het eerst zijn invloed hebben doen gelden om den Maleier tot zijn natuurlijken toestand terug te brengen; hij zou

hem hebben doen verstaan, dat landbouw en andere nuttige werkzaamheden zijne eenige zorg moesten uitmaken, en dat het gezag voor de veiligheid zijner eigendommen waken moest.

Ongelukkig hebben de omstandigheden ons evenwel verplicht, als het ware juist den tegenovergestelden weg te volgen: wij hebben den Maleier voor zijne eigene verdediging moeten laten zorgen, en ons tot de bezetting van onze forten bepaald.

Het natuurlijk gevolg hiervan is geweest dat onze eerst verkregen invloed verloren ging en dat de Maleier ons niet meer met zooveel eerbied en ontzag behandelt als vroeger, toen hij rechtstreeks door ons beschermd werd.

De val van Naras en van de VII Kota's, het nemen van den Marapalm en andere militaire operatiën hebben onzen invloed weder hersteld, en tengevolge gehad dat ook onze directe inkomsten, hoewel nog gering, werkelijk zijn toegenomen en dat, in het algemeen, de Maleier veel bereidwilligheid aan den dag legt om aan onze wenschen te voldoen.

Doch, van hoeveel belang het ook is dat wij weder tot dit punt gekomen zijn, — weinig of geene vruchten zullen van onze inspanning getrokken worden wanneer men nu niet voortgaat, de zaken te regelen, door de Maleiers van hunne natuurlijke vijanden, de Padries, te ontslaan en de gemeenschap met Sumatra's Oostkust te openen. Wanneer er eenige hoop bestond om met de Padries een duurzamen vrede te treffen, zou ik geene middelen onbeproefd laten om dien tot stand te brengen; maar de ondervinding heeft ons te goed geleerd, wat men van deze onderhandelingen verwachten kan, dan dat wij ons nog met de hoop zouden kunnen vleien daarin thans beter te zullen slagen. Het eenigste middel dat, naar mijn inzien, ons eene voortdurende rust kan waarborgen, is thans de zaken door te zetten. Door het nemen van den Marapalm bezitten wij den sleutel der Padriesche landen, en liggen wij als het ware voor de poorten van Lintou. Wanneer deze zetel der Padries eenmaal in onze macht is, dan ben ik zeker dat de L Kota's, die reeds in hun hart Maleisch zijn, uit eigen beweging in onderwerping zullen komen.

Men zal mij voorhouden, dat het bereiken van dit doel nieuwe opofferingen zal vorderen en alle uitbreiding ons verzwakt. Ik heb dit punt rijpelijk overwogen; doch de bezwaren zouden veel grooter zijn wanneer, zooals voorheen, het nemen van Lintou ons in een algemeen oorlog wikkelen zoude. Doch het is bekend dat van de vijf kampongs, die het rijk van Lintou uitmaken, reeds twee voor ons gewonnen zijn; dat, na het nemen van den Marapalm, zij allen zouden overgekomen zijn zonder den invloed van een paar halstarrige hoofden, die de bevolking, door de herinnering aan vroeger behaalde voordeelen, wisten op te winden. Zij gelooven zich dus nog altijd onverwinnelijk, doch deze herschenschimmen vervliegen op het eerste kanonschot, en ik houd mij overtuigd dat zij, bij de eerste nederlaag, zich zullen haasten, tot behoud hunner rijke

kampongs met ons te onderhandelen en zich te onderwerpen wanneer wij matige voorwaarden stellen. En mochten zij het tot het uiterste laten komen, dan is de opoffering, voor de verovering van het Lintousche rijk vereischt, eene opoffering die wij bijna aan de Maleiers verschuldigd zijn, en die onzen invloed bij hen op de duurzaamste wijze herstellen zal.

Nog zal men mij de vraag stellen of, wanneer wij eenmaal van de Padries ontslagen zijn, ik zou kunnen waarborgen dat niet de Maleiers zullen trachten zich van ons te ontdoen, en dat zij zich genegen zullen toonen onze gedane opofferingen te vergoeden. Ik wil niet betwisten, dat zulks in den beginne met eenige moeilijkheden zal gepaard gaan; maar het slechten hunner bentsings, waaraan tegenwoordig met zoo goed gevolg gewerkt wordt, en de onderlinge verdeeldheden geven mij voldoende zekerheid, dat wij nimmer eene krachtdadige of gecombineerde onderneming te duchten hebben. De ondervinding heeft ons genoeg geleerd, dat de Maleier buiten zijne verschansing niets is; het zal dus van belang worden, dat de autoriteiten gestadig maken dat geene nieuwe verschansingen aangelegd en de geslachte niet weder opgebouwd worden. Maar alle deze voorzorgen zullen overbodig zijn wanneer het Gouvernement er in mocht berusten, vooreerst nog geene rechtstreeksche of landelijke inkomsten van deze gewesten te trekken: dan zal de rust leiden tot welvaart, handel en toeneming der bevolking, en zal, na de onderwerping der Padries, slechts eene geringe militaire macht noodig zijn om de rust te handhaven en de politie te onderhouden.

Hoezeer ik niet ontkennen kan, dat men tegen deze schoone vooruitzichten nog vele bezwaren kan overstellen, zoo zullen deze toch naar mijn inzien niet opwegen tegen de toekomstige voordeelen. Mocht ik nogtans, verblind door het genoegen dat ik gevoel om tot eene zoodanige uitkomst mede te werken, mij hebben laten wegslepen door verkeerde inzichten of hersenschimmen, dan zal het mij steeds aangenaam zijn terecht gewezen te worden". . . .

Ten opzichte der XIII Kota's deed Elout een nader uitvoerig voorstel bij missive van 3 Maart 1832 L^a H. Dit voorstel is voor ons in zoover van minder belang, dat de omstandigheden niet hebben veroorloofd, daaraan in de eerste jaren uitvoering te geven: eerst in Februari 1838 werden de XIII Kota's tot onderwerping gedwongen.

Uit het vroeger door ons uit de officieele stukken medegedeelde weten wij trouwens ook reeds voldoende, welke lastige en vijandige burens wij aan de XIII Kota's hadden. Vóór 1819 — tijdens de Nederlandsche en Engelsche Compagnieën — waren zij verwend geworden door alle opvolgende residenten, die steeds, uit eigen belang, aan al hunne pretenties toegegeven en zelfs een soort van suprematie

van dat landschap over de Compagnie en over de hoofdplaats Padang erkend hadden. Geen wonder, schreef Elout: „zij waren kooplieden, niet-alleen in, maar vooral ook buiten functie, en de groote beurzen, die zij maakten, werden gevuld: niet door hun direct inkomen van de Compagnie, evenmin door de verdiende commissiepenningen, maar wel door hunnen onwettigen particulieren handel“. Bij het in 1825 door den kolonel de Stuers met de hoofden der XIII Kota's gesloten contract werd wel de nieuwe verhouding bepaald, maar na dien tijd lieten zij geene pogingen onbeproefd om hunne vroegere voorrechten terug te erlangen; en toen hun zulks niet baatte, namen zij eene vijandige houding aan, zooals uit de tot dusver medegedeelde geschiedenis herhaaldelijk gebleken is.

Die vijandige houding openbaarde zich in 1832, doordien zij schuilplaats verleenden aan deserteurs, gevluchte hoofden en „ander gespuis“. De Quay stelde den 28ⁿ Februari 1832 (missive n°. 8) aan Elout voor, zich met eene militaire macht naar Selajoe te begeven, om de uitlevering van drie gevluchte belhamels te eischen; doch Elout antwoordde hem, dat niet offensief kon gehandeld worden voordat de van de Regeering gevraagde machtiging verleend was ¹.

Wij zullen straks zien, welke beslissing, bij resolutie van 29 Mei 1832, op Elout's voorstellen genomen werd. Intusschen moeten wij vooraf nagaan, wat ter Sumatra's Westkust, in Maart en April 1832, voorviel.

Lange geeft daarvan (I, bl. 200 en vlg.) eenige bijzonderheden, die wij nog min of meer kunnen aanvullen uit eenen brief, den 2ⁿ Juni 1832, n°. 2/364, door Elout aan den Minister van Koloniën gezonden.

Daaruit blijkt dat de Padries, na de vernieling van Katiagan, aanvankelijk den schijn aannamen van vrede met ons te zoeken; doch dat Elout in Maart de zekere tijding uit de Bovenlanden ontving dat de Padries van Bondjol ons misleidden en gemeene zaak maakten met die van Lintou en de L Kota's, welke besloten hadden niet te zullen rusten voor dat zij ons uit de Bovenlanden verdreven en daar het Padriesch bestuur gevestigd hadden. Onmiddellijk werden hiertegen de noodige maatregelen genomen, tengevolge

¹ Dit maakt de mededeeling van Michiels, o. a. overgenomen door Lange (I, bl. 200) minder waarschijnlijk; dat Elout zonder nadere machtiging en zonder uitbreiding van troepenmacht de Padries in de binnenlanden zou willen aantasten is bovendien geheel in strijd met zijne, in het voorgaande hoofdstuk medegedeelde beschouwingen.

waarvan onze tegenstanders oneenig werden en sommigen aarzelden mede door te tasten; alleen de Padries van Bondjol trachtten de onzen nu afbreuk te doen in de Benedenlanden.

Eene vijandelijke colonne van ongeveer 4000 gewapenden, onder aanvoering van Toewankoe Imam van Bondjol, en eene andere, onder Toewankoe Moeda, bewogen zich in de richting van Tikoe; voorts werden de XII Kota's bedreigd door eene derde bende, 3000 man sterk, onder aanvoering van Toewankoe Nan Tjerdik.

Den 17ⁿ Maart had de vijand zich reeds van eenige kampongs meester gemaakt, welke tot Bawang behoorden; dit landschap stond vroeger onder ons gebied maar werd sedert eenige jaren, evenals het meer van Manindjoe (dat wij echter nimmer bezaten), als neutraal beschouwd. Bij Paré (of Mengoppo) namen de Padries eene versterkte stelling in. Te goeder uur rukten onze troepen en inlandsche hulpbenden op den vijand aan; deze verdedigde zich aanvankelijk hardnekkig, doch, ofschoon geen overmacht hem uit zijne sterke stelling verdrijven kon, vluchtte hij in allerijl met achterlating van vele wapens, munitie en goederen.

Niet ten onrechte sprak Elout hier van eene „zonderlinge overwinning“, die hij aan eene bijzondere bestiering der voorzienigheid toeschreef; „want er was een oogenblik dat de onzen twijfelden, en een eerste aanval was mislukt toen de vijand, men weet niet om welke reden, in allerijl de plaats verliet voordat de tweede aanval nog geschiedde“.

De reden van 's vijands vlucht is later duidelijk geworden: de hoofden der XII Kota's hadden de list bedacht om den meer achterwaarts gelegden Toewankoe Imam mede te deelen dat onze aanval op de vijandelijke stelling volkomen gelukt was en de verdedigers, onder aanvoering van Toewankoe Moeda, in de aangrenzende bosschen een goed heenkomen gezocht hadden. Toewankoe Imam, aan dit bericht geloof hechtende, besloot daarop tot den terugtocht; en toen, omgekeerd, Toewankoe Moeda vernam dat zijn oom reeds afgetrokken was, en de hoofden der XII Kota's hem bovendien deden weten dat de Hollanders met eene belangrijke macht tussehen de beide benden doorgedrongen en Toewankoe Imam geheel verslagen hadden, sloegen de zijnen plotseling op de vlucht en vond nog menigeen den dood in de snelstroomende rivier, die 's vijands stelling in den rug dekte¹.

¹ Volgens „de overleveringen van verschillende ooggetuigen, die na den val van Bondjol (in 1837) door de verhalen van Toewankoe Imam zelven bevestigd zijn“. Van der Hart, in Ind. Mil. Tijdschrift 1876, bl. 205 en vlg.

Te Mengoppo werd een post gevestigd, en daarmede waren de zaken in het district Priaman naar wensch geschikt.

Kort na het hierv vermelde vernam de Quay, dat Toewankoe Nan Tjerdik, in de Bovenlanden teruggekomen, zich met Toewankoe Mensiangen had begeven naar de Padries van Kapoh, als oude bondgenooten van Bondjol, met het voornemen het hoofd van Kapoh, dat reeds half met ons in onderhandeling was, te vermoorden en vervolgens de Maleische gedeelten van Agam aan te vallen.

De omstandigheden kwamen de Quay bijzonder gunstig voor om Kapoh — de plaats waar Raaff den 15ⁿ Augustus 1822 eene bloedige nederlaag geleden had — en onderhoorigheden voor onze macht te doen bukken: eenige hoofden en een deel der bevolking wenschten onze tusschenkomst, en het was noodzakelijk aan de vijandelijke woelingen van Toewankoe Nan Tjerdik den kop in te drukken.

De tot dat einde ondernomen operatiën slaagden volkomen: den 4ⁿ April werd deze met Toewankoe Mensiangen geheel verslagen en werd Kapoh veroverd, waarna ook, zonder verder bloedvergieten, het overige gedeelte van Padriesch Agam — met uitzondering alleen van Boekit Kamang — zich aan ons onderwierp. Tot duurzame vestiging van ons gezag werd in het district Tjilatang, op eenen heuvel (Boekit Koriri) een post gevestigd.

Na de onderwerping van nagenoeg geheel Agam werd door den resident, den 10ⁿ April 1832, eene proclamatie uitgevaardigd, van den volgenden inhoud:

De Resident, aan al het volk van Agam, dat dezer dagen onder beheer der Regeering gekomen is, Salut!

O Agammers, nu eerst zal Agam rust kunnen genieten ten volle. De Allerhoogste God verleene zijn zegen over land en volk!

Stelt nu allen vertrouwen in de Regeering. Gij kunt alles goeds nu hopen. De Regeering zoekt niets anders dan de rust en de welvaart van een iegelijk. Dat vooral niemand zich verbeelde alsof de Regeering dwang zoude willen bezigen in eenige zaak, die den godsdienst raakt. Dat ieder zijn eigen geweten volge. Die bidden wil, bidde. Van hem die niet bidden wil, zal de Regeering zulks niet met geweld vorderen, zulks ligt buiten de macht der Regeering. Die daartoe de macht heeft, is God de Allerhoogste alleen; Hij kent de harten van alle menschen op deze wereld. Daarom betaamt het ons, menschen, dat niemand eens anders hart (geweten) dwinge. Onder de menschen, welken de Godsdienst van Mohammed volgen, zijn er die met een zuiver hart bidden; er zijn er ook die zulks niet doen. Evenzoo is het gelegen met hen, die den godsdienst van Christus volgen; maar beide erkennen slechts eenen God, en er bestaat geen ander God voor de Mohammedanen, geen ander God

voor de Christenen. Die Almachtige Opperheer nu, die volmaakte, barmhartige en meedoogende, wekt het geweten op van Zijne dienaren, allen op tijdstippen en langs wegen, die alleen door Hem worden bepaald.

Maar wat aangaat die hemelsche en boven de wereld verhevene zaken, laat ons die aan den Allerhoogste overlaten. Ten opzichte van de wereld die wij nu bewonen, zoolang onze ziel in ons tegenwoordig lichaam is en deze nog niet gescheiden zijn, betaamt het ons menschen niet, altijd in oneenigheid te leven, want dit is klaar en duidelijk voor onzer aller oogen, dat oneenigheid en oorlog veel moeite en zorgen geven, en dat daarentegen eensgezindheid en vriendschap tusschen alle dienaren Gods, rust aan de wereld verschaffen.

Ziedaar nu het streven van de Regeering. Zij wil het land zien bloeien en alle inwoners gelukkig hebben. Dit nu moeten ook alle menschen trachten te verkrijgen, en zeer gemakkelijk kunnen alle menschen rust verkrijgen; daartoe is slechts noodig het opvolgen der bevelen van de Regeering, die niet drukkend zijn, maar daartoe behoort ook dat geen gehoor meer worde gegeven aan opstokerijen van de volken, die met hunnen mond zeggen Gods Heerlijkheid te zoeken, doch in hun hart het doel hebben om grootheid, schatten en macht voor zich-zelfen te verwerven.

En hiermede een einde aan dit geschrift.

De resident Elout, die zich na de verovering van Kapoh naar de Bovenlanden begeven had, keerde den 1ⁿ Juni terug na „bij ondervinding“ de zekerheid te hebben verkregen dat de Padries „overtuigd zijn“ van het verlangen der Regeering om, in godsdienstige zaken, geene veranderingen op te dringen, maar rust en goede gezindheid tusschen Padries en Maleiers te herstellen. Verder schreef hij:

De verschillende belangen van de Padriesche hoofden, de tusschenkomst van de Hadjes van Mekka en vele andere omstandigheden hebben aanleiding gegeven tot de verdeeldheid die thans onder hen bestaat. De rust en welvaart, die de Maleiers en de afgevallen Padries onder ons bestuur genieten, heeft bij vele anderen den wensch doen ontstaan om onder het meer gematigd bestuur van het Gouvernement te mogen leven; hierdoor zijn de Padries nu in twee partijen verdeeld, waarvan de eene verlangt te blijven dweepen en regeeren, en het andere — grootste — gedeelte, onder den invloed van ons bestuur, wenscht voor zich, voor vrouwen en kinderen, evenveel genot van het leven te mogen hebben als hunne voorvaderen en de onder ons bestuur levende Maleiers.

Sommige hunner hoofden, die het gevaarlijke van hunnen toestand inzien, beginnen reeds het gebruik van sirih en tabak toe te laten. Deze meerdere vrijheid toont dat de inborst der bevolking nog echt Maleisch is, wijl zij in de voorouderlijke gewoonten meer smaak

vinden dan in de z.g. heiligheid en reinheid van zeden en allerlei onthoudingen der Padries. Het is steeds te veel uit het oog verloren dat de Padries slechts Maleiers zijn, en de geheele binnenlandsche bevolking niets anders is dan een groot Maleisch huisgezin, thans onderling gescheurd; want het eene gedeelte heeft een geestelijk bestuur, het andere is Maleisch en volgt de oude gebruiken.

Dat bijna de geheele bevolking tegenwoordig liever Maleisch wezen wil, is genoegzaam bewezen, en dat de Maleische districten niet Padries willen zijn, staat vast; gevolgelijk is de meerderheid voor de regeering van het Gouvernement, en het tijdstip geboren waarin wij ons geheel van de Binnenlanden moeten meester maken. Men heeft over 't geheel een te groot denkbeeld gekoesterd van de macht der Padries en hunne eensgezindheid.

Hadden zij ten halve de middelen gehad welke men hun heeft toegekend, zoo hadden zij, van 1827 tot 1830, ons zeker uit de Bovenlanden verdreven. Hunne vroeger behaalde voordeelen zijn grootendeels toe te schrijven aan de natuurlijke gesteldheid des lands, welke voor den Europeaan hier de meeste moeielijkheid aanbiedt, vooral indien men, als tijdens de luitenant-kolonel Raaff, niet voldoende met het terrein bekend is.

Uit overtuiging van dit alles zond de resident Elout den kapitein der artillerie Hellwig naar Batavia, om den Gouverneur-Generaal omtrent de toestanden in te lichten en hem te verzoeken om, zoo de omstandigheden zulks veroorloofden, eene voldoende macht naar Sumatra's Westkust te zenden om de zaken thans door te zetten:

opdat men nog in 1832 in staat zou zijn groote aanvallen te doen op de meest te duchten vijandige naburen, waardoor de kleinere zich van zelf zouden onderwerpen en aldus een einde zou komen aan die langdurige oneenigheden, welke landbouw, gemeenschap en handel stremmen en tot dusver onze bezittingen langs de Westkust steeds hadden gemaakt tot lastposten voor het Gouvernement.

.... Na het behalen van zulke groote voordeelen (de onderwerping van Agam) zou het jammer zijn dat de zaken nu niet werden doorgezet, want alles schijnt mede te loopen, en draagt blijken dat het nu tijd is, om de zaken hier finaal te regelen en Sumatra voor te bereiden, eenmaal even belangrijk voor het moederland te worden als Java....

.... Wij kunnen echter geen rust verschaffen en de zoo lang geduurd hebbende oorlogen en twisten doen ophouden dan door het op de been houden van eene genoegzame macht, om daardoor het volk met een vasten wil te regeeren; want het is reeds lang onmogelijk gebleken, dat volk te regeeren met groote zachtmoedigheid en toegevendheid. De geaardheid van deze sinds lang regeeringlooze menschen is daarvoor nog niet geschikt; toegevendheid kan nergens toe leiden dan tot miskenning van ons gezag en het vernieuwen

der gebeurtenissen van 1827—1830. Wat eene krachtige regeling van zaken hier vermag, bewijzen de goede resultaten die men ziet voortspruiten uit hetgeen in 1831 reeds is tot stand gebracht; de handel neemt nog dagelijks toe, en daarmede ook 's lands inkomsten. De in- en uitgaande rechten, in de eerste vijf maanden dezes jaars 1832, belooopen reeds f 115,645....

De herhaalde vertoogen van Elout overtuigden eindelijk ook den Gouverneur-Generaal Van den Bosch van de wenschelijkheid, om ons gezag in de Padangsche Bovenlanden uit te breiden en te bevestigen.

In den (particulieren) brief van van den Bosch aan Elout van 20 Februari 1832, den 10ⁿ Maart d. a. v. verzonden, — van welken brief wij boven (blz. 324) reeds gewag maakten, komt dien-aangaande het volgende voor:

Thans met het schip *De Alerte* de tijding uit Holland ontvangen hebbende, dat de zaak met België definitief zou zijn geregeld, kan ik het ontwerp, Sumatra betreffende, wederom opvatten en Unader bekend maken met het voorloopig besluit, waartoe ik door de reeds van vele zijden ingewonnen informatiën geleid ben.

Het blijft bestendig mijn gevoelen, dat de onderwerping van geheel Sumatra aan ons gezag het staatkundig beginsel zijn moet door het Gouvernement aan te nemen, en dat men met meer of minder spoed tot dat doel moet trachten te geraken naarmate de omstandigheden zoo in Europa als in Indië daaraan bevorderlijk zijn.

Een der eerste maatregelen, die thans mijns inziens moet worden genomen, bestaat in het vestigen van ons gezag in de *binnenlanden* en het oprichten aldaar eener centrale macht, in verband gebracht met de onderscheiden punten welke wij op de kusten bezetten, en welke kust-etablissemmenten van de macht, in het centrum gevestigd, afhankelijk en daaraan ondergeschikt moeten zijn. Dit gevoelen is op de volgende beschouwing der zaak gegrond.

De binnenlanden van Sumatra, voor zoover die gelegen zijn tusschen de Palembangsche bovenlanden, de landen der Batta's, de stranden van Padang en het gebied van Djambi, Indragiri en Siak, bevatten dien rijken en uitgebreiden grond, welke, door eene meer nijvere bevolking bewoond, bestendig de middelen tot een niet onbeduidenden kusthandel hebben opgeleverd, en welke tevens de voornaamste gebruiker van de daar gesleten goederen is geweest.

Door zich op de kusten te vestigen is men in de gelegenheid geweest, in te koopen wat die volken in de binnenlanden produceerden, en hun in ruil daarvoor te leveren wat zij noodig hebben; maar op de ontwikkeling der industrie-zelve bleven onze établissemmenten aldaar zonder rechtstreekschen invloed.

De anarchie, welke in die landen is ontstaan, heeft de nijverheid moeten stremmen, terwijl bovendien de handel door de onveiligheid

en gebrek aan goede wegen is verlamd geworden; en zelfs van hetgeen er overblijft wordt een groot deel naar Singapore gevoerd.

Zullen wij al de zwarigheden doen ophouden, die hier onze belangen drukken, dan moeten wij in die landen hetzelfde gezag verkrijgen als wij ons thans in de Padangsche Bovenlanden verworven hebben; doch dan moet ook de zetel van het bestuur daar gevestigd zijn, en moeten aan het bestuur de middelen verschaft worden om zich te doen eerbiedigen. Het is dan ook nu de vraag niet meer, of de uitvoering van zulk een plan reeds dadelijk vergoeding voor de uitschotten zal opleveren; genoeg, zoo het vooreerst niet meer middelen vordert dan waarover wij kunnen beschikken, en in de toekomst een gunstig verschieft aanbiedt.

Dat wij tot het nemen van diergelijke maatregelen gerechtigd zijn, behoeft geen breedvoerig betoog. De bevolking dier districten heeft ons sedert jaren beoorloogd, en het is niet twijfelachtig of, zoo wij onze middelen van verdediging naar elders moesten overbrengen, zouden wij andermaal in onze eigen bezittingen worden aangerand.

Om met het minste bloedvergieten tot het oogmerk te geraken en aan ons gezag de meeste duurzaamheid te verzekeren, zal het wellicht dienstig zijn het rijk van Menangkabau te herstellen en den vorst in betrekking tot het Europeesch Gouvernement te brengen, als voorheen de regenten van Java tot den Gouverneur van Java's Noordoosthoek stonden. Het lijdt geene bedenking, of de vorst van dat rijk zal, in den toestand waarin dit gebracht is, gretig iedere voorwaarde aannemen welke hem uit den staat van volstrekte onbeduidendheid, waartoe hij vervallen is, eenigermate kan verheffen. Te dien einde zal het noodig zijn, zijne voormalige hoofdstad en kraton te herbouwen, benevens een fort en établissement voor het Europeesch bestuur in den omtrek op te richten. Het Gouvernement zou zich daarvoor des noods de opoffering van een of twee ton kunnen getroosten.

Maar alvorens hiertoe over te gaan, moeten wij aan ons gezag eerst meer eerbied en invloed verschaffen. Daartoe zullen de XIII Kota's in onderwerping moeten worden gebracht; evenzoo de L Kota's en Lintou.

Om U daartoe in staat te stellen, zal ik met den aanvang van den Oostmoesson U toezenden het overschot van het eerste bataljon, op den voet van oorlog gebracht, en daarbij de noodige manschappen medegeven om ook de overige compagnieën op Padang tot die sterkte te brengen, en verder doen vergezellen van 400 man van het korps van Sentot, welke door hem-zelfen zullen worden aangevoerd. Deze macht zal, vlei ik mij, tot al mijne bedoelingen meer dan toereikend zijn.

Bij de onderwerping der XIII Kota's, L Kota's en Lintou zal dan moeten worden bedongen dat zij den vorst van Menangkabau zullen erkennen als hun opperhoofd, hem getrouw zullen zijn en zijne bevelen opvolgen.

Met den vorst-zelfen moet een contract worden gesloten, waarbij

hij erkent, het rijk, voor hem op te richten, in leen van het Nederlandsch Gouvernement ontvangen te hebben en gehouden te zijn, het wederom aan het Gouvernement terug te geven, zoo hij de voorwaarden waaronder het hem in leen is afgestaan, niet stip-telijk volbrengt.

Bij die voorwaarden moesten zijne attributen worden bepaald, zoodat hij geen eigen macht bezit, maar de bevelen van het Gouvernement uitvoert. Hij moet mitsdien geene belasting kunnen heffen, noch eenig bevel kunnen geven, strijdig met de bedoeling van het Nederlandsch gezag.

Zijne jaarwedde moet hij van het Nederlandsch Gouvernement trekken; zij kan geregeld worden naarmate van de landen die onder zijn bestuur gesteld zullen worden, b. v., zoo het geheele rijk op den voet en de wijze boven aangegeven zal zijn gevestigd, f 25,000.— jaarlijks, tot dien tijd f 8- à 10.000.—

De ondervinding heeft doen zien, dat ons gezag over den inlander alleen daàr duurzaamheid verkrijgt en wel gevestigd is, waar wij dat gezag kunnen doen gelden middels inlandsche hoofden, die uit de vooroordeelen, welke geboorte en oude gewoonten hen verschaffen, invloed op den minderen stand bezitten. Tot dat doel hebben wij *den vorst van Menangkabau noodig, en wij hebben alleen te zorgen dat hij geene macht erlangt, strijdig met ons belang.* In den eersten tijd is daarvan zeker niets te vreezen, daar hij alsdan alleen door onze middelen zijn gezag zal kunnen doen eerbiedigen.

Zijn de meergenoemde landschappen door geweld eenmaal ten onder gebracht, dan durf ik mij vleien dat het overige bij onder-handeling zal te schikken zijn.

Verder zal men zich dan in onderscheiden richtingen moeten uitbreiden, naarmate van de omstandigheden, en de onderscheiden landschappen een voor een onder ons gezag brengen. Hierbij valt op te merken dat wij eene algemeene vereeniging daarvan tegen ons zooveel mogelijk voorkomen en, wanneer die ontstaan mocht zijn, voor eenigen tijd de nadere uitvoering moeten schorsen totdat zij, door onderlinge oneenigheid, zich wederom hebben gescheiden.

Mogelijk zal er van kant van Djambi en Palembang iets kunnen worden gedaan ter ondersteuning dezer poging; ik ben echter nog zeer weinig met de plaatselijke toestanden en de communicatiën, die daar met de binnenlanden bestaan, bekend, zoodat ik hieromtrent vooreerst nog niets bepalen kan. Een en ander wordt onderzocht....

Na het stichten van een rijk van zulk eene uitgebreidheid in de binnenlanden zal de aandacht al dadelijk gevestigd moeten worden op de gemeenschap naar buiten, zoowel om het verkregene te verzekeren als om daarvan partij te trekken. Goede wegen naar Padang aan den eenen en naar de Oostkust aan den anderen kant schijnen mij daartoe noodig. Over de eerste behoef ik niet uit te weiden; de maatregelen, door U reeds genomen, doen zien dat het gewicht daarvan beseft wordt.

Naar de Oostkust schijnt de rivier van Indragiri het meest voordeelige punt te zijn; zij is, zegt men, tot ver binnen'slands bevaarbaar; en daar zij uit het meer van Singkaraq ontspruit, is het meer dan waarschijnlijk dat een vrij vlakke weg in hare nabijheid zal kunnen worden aangelegd om het bevaarbaar punt te bereiken.

Het aanleggen van zulk een weg zal dan ook moeten worden bedongen bij de onderwerping der volken, in die streken gevestigd. Met den vorst van Indragiri zal ik van die zijde in onderhandeling treden, en in de maand Mei eene expeditie derwaarts zenden.

Een weg, de binnenlanden van het Zuiden naar het Noorden doorsnijdende, zal eene gemakkelijke communicatie met dit hoofdebouché verschaffen, en daarom moet die worden aangelegd en bedongen naarmate wij ons gezag uitbreiden. Van alle andere debouchés naar de stranden moeten wij ons meester maken, ten einde door het beletten van den in- en uitvoer langs die streken den handel binnen onze eigene kanalen te beperken.

Het uitbreiden der industrie en het aangenaam maken van ons gezag tevens, zijn zaken die gelijktijdig in het oog gehouden moeten worden. Hiertoe zal het noodig wezen, alle beletselen, die de uitbreiding der nijverheid stremmen, uit den weg te ruimen, en in de tweede plaats het graven van goud, het aanplanten van koffie, peper en andere artikelen aan te moedigen; hetzij door te bedingen dat iedere dessa verplicht zal zijn eene zekere hoeveelheid aan te planten, of wel zulks aan eigen lust over te laten zoo men zich daaraan kan toevertrouwen.

Van het eerste middel wordt met succes gebruik gemaakt in het Atjehsche; o. a. zegt men, dat een klein district bij Troemon op die wijze 40,000 pikols peper oplevert; of dit middel ook elders van toepassing is, moet plaatselijk worden onderzocht. In geen geval wensch ik daarop eenige belastingen ingevoerd te zien. Het zout en de amfoen, tot een matigen prijs verkocht, kunnen ons alleen eenige inkomsten verschaffen; overigens moeten wij die trachten te verkrijgen door billijke in- en uitvoerrechten, en wanneer ik naga hoe aanmerkelijk het vertier onder een of een half millioen menschen, in zulk een vruchtbaar oord gevestigd, worden kan, dan schijnt het mij toe dat wij ons daarvan genoegzame inkomsten mogen beloven, om de kosten van bestuur in het vervolg goed te maken, terwijl onze handel van dien kant zeker eene groote uitbreiding erlangen kan.

Alvorens dit ontwerp finaal te arresteeren, zal het mij aangenaam zijn, Uwe bedenkingen daarop te ontvangen... Dat inmiddels de zaak spoed vereischt, zal de expeditie te rechter tijd vertrekken, behoef ik U niet te herinneren, alsmede dat U geen schooner werkkring kan worden aangewezen dan zulk een ontwerp te verwezenlijken en de eerste Gouverneur van Sumatra geweest te zijn, die daar de grondslagen voor eene bloeiende kolonie heeft gelegd, want wat Sumatra tot dusver voor ons geweest is, verdient geen naam.

Alvorens over Atjeh te beslissen, verwacht ik den majoor Michiels terug; in alle geval zal het een wel op het ander dienen te wachten: die te veel tegelijk wil doen, verricht doorgaans niets goeds.

Deze brief werd door Elout, den 8ⁿ Juni 1832, beantwoord met een uitvoerig schrijven, waaraan wij het volgende ontleenen.

Zeër was ik verblijd, dat door de vermoedelijke regeling der zaken in België, Uwe Excellentie zoudt kunnen overgaan om het ontwerp betreffende Sumatra wederom op te vatten, en ik zie de expeditie, die dit doel moet helpen bevorderen, met verlangen tegemoet.

Uit mijne rapporten zal Uwe Excellentie voorzeker meer en meer overtuigd zijn geworden en in Haar gevoelen bevestigd, dat de geheele onderwerping van Sumatra noodzakelijk is. Daartoe zie ik met Uwe Excellentie geheel in het nuttige van de vestiging eener centrale macht, die in verband moet worden gebracht met onze établissements op de kust, welke aan die centrale macht ondergeschikt moeten zijn.

De rijkdommen van die binnenlanden, zooals die door Uwe Excellentie worden aangewezen, zijn zeker groot; de voordeelen, daarvan in vroeger tijden door de O. I. Compagnie getrokken, waren belangrijk. Het stelsel evenwel van de Compagnie was te zwak, want eerst beschouwde zij zich als stedehouder van den Keizer van Menangkabau, en later, bij verdere uitbreiding zich zelfstandig vestigende, ging zij overeenkomsten aan, van welke de ondervinding het nuttelooze, ja schadelijke te dikwerf heeft aangetoond. Men wist toch die overeenkomsten niet genoeg te doen eerbiedigen. Het onzekere, ja dikwijls onveilige van zulke betrekkingen met voor een groot deel onbeschaafde en van alle zedelijkheid of redelijkheid ontbloote volkeren blijkt nog in onze dagen, waarin wij vreedzame handelaren, die geen ander doel dan hunne geoorloofde winsten hadden, hebben zien aanranden door woeste benden, wier regeeringlooze stelsels alleen zulke daden konden doen geboren worden. Verre verkieslijk daarom zijn voorzeker alle ondernemingen, die de strekking hebben om zekere en vaste voordeelen te beoogen, geregelde vormen en instellingen bij de nu nog zoo op zich zelf staande volkeren in te voeren, en alzoo eene nijverheid te doen ontstaan en te ontwikkelen, welke en voor ons, en voor hen, de heilrijkste gevolgen moet en kan hebben. Zijn deze ondernemingen wel gelukt, gelijk dit reeds met een gedeelte is geschied, en worden die welke nog overblijven met denzelfden voorspoed achtervolgd en bekroond, dan kan er ook met beter gevolg de hand worden geslagen aan het verbeteren en uitbreiden der wegen en communicatiën, die zelfs nu reeds zeer goed bestaan op die plaatsen welke wij in onze macht hebben.

Met Uwe Excellentie ben ik geheel van dezelfde meening omtrent

de belangrijkste te kiezen punten, zooals daar zijn de binnenlanden van Sumatra tusschen de Palembangsche Bovenlanden, de landen der Batta's enz. Het nemen van Lintou en de geheele onderwerping der Padries van Bondjol zal mij in staat stellen, mijne aandacht daarop behoorlijk te vestigen, en de weg naar Indragiri, Djambi en Palembang zal door mij geopend worden zoodra Lintou en de XIII Kota's in onderwerping zullen zijn.

Het recht, dat wij voor de geheele uitbreiding van ons gezag hebben, is ook bij mij niet twijfelachtig, evenmin als de goede gevolgen daarvan; maar dit recht verkregen zijnde, moeten wij, naar mijn inzien, alles vermijden wat tot eene fnuiking daarvan zou kunnen leiden. Dit nu brengt mij tot de behandeling van het door Uwe Excellentie voorgestelde betrekkelijk het weder oprichten van het rijk van Menangkabau.

Het zij mij vergund, Uwe Excellentie de redenen op te geven die mij daartegen doen zijn. De vorst bevindt zich sedert jaren in een staat van nietigheid; maar juist die nietigheid, die ontstaan is door het weinige vertrouwen hetwelk hij aan zijne onderhoorigen wist in te boezemen, door den geringen invloed dien hij op hen bezat, geeft geen hoop dat het doel, dat Uwe Excellentie zich met de wederoprichting van des vorsten rijk voorstelt, zou worden verkregen; van lieverlede zoude die macht weder verdwijnen. Alleen door ons hersteld, zou hij alleen door ons kunnen worden gezagsteund en geholpen. Dit nu te doen, zou wantrouwen inboezemen, en weinig vertrouwen op onze eigene krachten aan den dag leggen. Wantrouwen ten opzichte van hen, die wij aan ons zullen onderworpen hebben; moet dit al, en misschien terecht, bestaan, het moet den inlander niet kennelijk worden gemaakt. Wij moeten geene gebreken aan den dag leggen, die wij-zelfen in hem berispen; weinig vertrouwen op eigen krachten zou het bewijzen, en wanneer wij eenmaal, door den invloed onzer wapenen, vertrouwen hebben gevestigd, moeten wij het met alle macht behouden. Onze hoofdvijanden, de Padries, worden bij uitsluiting door de Maleiers gevreesd; alleen hunne uiteenjaging door ons doet die vrees verminderen en in ontzag voor ons verkeeren. Die hoogste macht, welke zij in hunne priesters erkennen, wijkt dan voor de onze, die dan bij hen de allerhoogste wordt, waaraan alles en allen ondergeschikt blijven.

Dit denkbeeld moeten wij aankweken en bevestigen, anders zijn de schitterendste en nuttigste overwinningen over belangrijke districten, zooals Lintou, de XIII en de L Kota's, slechts tijdelijk, evenals hunne onderwerping. Die onderwerping zou misschien tegenwerkt worden door den invloed, dien zij op den vorst zouden uitoefenen; zijn staan of vallen zoude in zijne meening daarvan afhangen, en eigenbelang zou hem tegen ons doen wapenen. In hem zouden wij dan, wel verre van eene hulp, een nog grooteren vijand te bestrijden hebben, vooral dan, wanneer wij door het bouwen van hoofdstad en kraton — die nimmer bestaan hebben,

althans er zijn geen sporen noch overleveringen van te vinden — hem als het ware eene versterking tegen ons-zelfen geven. De man die, als verre bloedverwant van de gewezen vorsten van Menangkabau, door ons tot regent van Tanah Datar is benoemd, kan dit vooreerst blijven en hij moet er zeer tevreden mede zijn; de daaraan nu verbonden bezoldiging van f 100 's maands is aanzienlijk vermeerderd door zijn aandeel in de opbrengst der passars.

Wat nu de persoon van den voorgestelden vorst aangaat, zoo is hij tot die betrekking niet de meest gerechtigde of bevoegde; er is een ander, die meer bekwaamheid heeft, die meer invloed kan hebben op de Padries, waaronder hij woont; de tegenwoordige regent toch is niet in staat, zijn eigen regentschap, het twintigste gedeelte van het voorgestelde rijk, te bestieren. Zijn bedoelde oudere broeder zal in aanmerking komen om casu quo over een ander deel gesteld te worden.

Maar geen van deze regenten moet op de anderen invloed hebben, of kan die bezitten. Hier nog geldt volstrekt alleen het recht van den sterkste, en de Maleier leeft en verzorgt zich, voor zich-zelfen en in zijne eigen meening, het best onder het schild der wapenen. Daarentrent kan tusschen hem en den Javaan, op wien een zedelijke invloed zijner meerderen onder zijne landgenooten veel aldoet, geene vergelijking worden gemaakt. Dit neemt niet weg, dat ook de Maleier door zijne opperhoofden moet worden geregeerd, maar die regeering moet dadelijk ondergeschikt zijn aan de onze, en niet het geringste denkbeeld van eigen bestuur moet in aanmerking komen. Waar wij zijn, moeten wij rechtstreeks bevelen, gelijk dit ook nu, in hetgeen ons gebied is, geschiedt; de regenten (op plaatsen waar er behooren, niet alle plaatsen of landen behooren regenten aan 't hoofd te hebben, b.v. in 't geheel niet Agam, daar en in andere districten hebben wij slechts kapala laras, districtshoofden) moeten slechts de uitvoerders onzer bevelen zijn: daarom moeten ook, behalve de regent van Tanah Datar, andere of wel districtshoofden op andere punten worden aangesteld, en de uitgaven, daaraan verbonden, zouden nooit de som beloopt die Uwe Excellentie aan den vorst van Menangkabau zouwt willen toekennen. Ik moet hierbij voegen, dat de vorst van dit rijk in vroeger tijden niet zooveel macht heeft bezeten als dit wel zou kunnen schijnen, zooals de kolonel de Stuers reeds in 1828 heeft aangetoond.

Door die uitgebreide vestiging van ons gezag, door het vertrouwen vooral dat wij te midden onzer krijgshaftige houding winnen, zullen wij in staat zijn, de nijverheid meer en meer voedsel te geven, den handel te verlevendigen en onder de volkeren onder ons bestuur in deze gewesten die welvaart te verspreiden, welke de weldadigste gevolgen naar buiten zal doen ontstaan. Reeds aanvankelijk hebben wij daarvan het bewijs; onze forten beschermen groote en bevolkte kampongs, waar de dagelijksche handel en nijvere werkzaamheid bloeit; de koffie wordt bij menigte afgevoerd, en er zal gelegenheid zijn, meer en meer de uitkomende schepen te voorzien.

Alzoo zal als vanzelf de grondslag worden gelegd tot ruime inkomsten voor den lande, die daardoor alle onkosten van bestuur geheel zullen kunnen dekken voor de eerste tijden, en eindelijk stellige voordeelen afwerpen.

Het moet evenwel als een vaste regel worden aangenomen, dat zulk een bestuur op de eenvoudigste wijze behoort te worden ingericht, en de heffing van noodzakelijke belastingen, evenals de aard van deze, de eenvoudigst mogelijke moet zijn.

In den vervolge zullen wij weder den verkoop van opium kunnen en moeten verpachten; wellicht ook den verkoop en den invoer van zout, en nader zal moeten worden onderzocht of men ook de heffing op de passars zou kunnen verpachten. Maar al die verpachtingen moeten zijn zaken in het groot, verpachtingen aan Europeanen, b. v. de Handelmaatschappij; nooit, in geen geval aan Chineezers.

De pachters worden dan de tusschenpersonen tusschen de belasting-schuldigen en de schatkist. Wat evenwel de amfioenpacht betreft, het zou wenschelijk zijn, dat het gebruik van dat voortbrengsel verminderd kon worden; daarop zal met ernst gewerkt moeten worden, en op zich zelf, en uit een staatkundig oogpunt. Het is noodeloos, uit te weiden over de schadelijke gevolgen van dit gebruik, hetwelk een der hoofdgebreken van den Maleier in deze streken uitmaakt; maar daarbij komt dan nog het staatkundig oogpunt, waaruit men de zaak beschouwen moet. De Padrie-hoofden ijveren tegen dat gebruik, en dit doet hen groote voorwendsels tegen ons vinden. Werken wij nu mede, zijn wij hen behulpzaam in een op zich-zelf goed en nuttig denkbeeld, dan kunnen zij zich daarom tegen ons niet doen gelden; aan hen, die zich onderworpen hebben, is reeds herhaaldelijk te kennen gegeven dat de Nederlandsche Regeering het daarin met hen eens is. . . .

De Gouverneur-Generaal had evenwel dit schrijven van Elout niet afgewacht. Na aankomst van den kapitein Hellwig te Batavia (Lange, I, bl. 203), en door dezen officier nader ingelicht, nam Van den Bosch den 18^{en} Mei 1832 eene beslissing, welke bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 29 Mei d. a. v. n°. 1 werd goedgekeurd.

„Het was genoegzaam gebleken, zoo schreef Van den Bosch bij die gelegenheid, dat het Nederlandsch gezag met goed gevolg in de binnenlanden meer en meer werd uitgebreid, maar tevens dat de toestand aldaar eene nadere ontwikkeling van macht vorderde om ons het bezit dezer landen te verzekeren, waardoor wij eindelijk van dien Padrieschen invloed zullen ontslagen raken, welke sedert zoovele jaren onze positie aldaar heeft moeielijk gemaakt en bedreigd; en tevens dat, zonder het nemen van maatregelen die eene geheele

beslissing der zaak teweeg brengen kan, onze toestand aldaar nog als zeer précair kan worden beschouwd, en bij eventueele tegenspoeden of vermindering van macht op dat eiland, de reeds behaalde voordeelen geheel in het niet zoude kunnen doen verdwijnen, hetgeen ons wellicht in eene moeilijker positie dan voormaals zou verplaatsen."

Het behoeft wel geen betoog, voegde Van den Bosch hieraan toe, "dat het bezit dier binnenlanden voor onzen handel van een zeer groot belang worden kan, en evenzeer is het waarschijnlijk dat zij, eenmaal onderworpen, met eene matige macht in bedwang te houden zullen zijn, aangezien de kracht dier bevolking voornamelijk bestaat in het verdedigen van verschanste kampongs, en zij in het vlakke veld tegen eene geringe macht niet bestand is. Eenmaal de versterkingen geslecht en de gemeenschap door middel van kleine forten verzekerd zijnde, is hare eigenlijke macht verbroken. Het bezit dier landen belooft tevens toereikende inkomsten om de kosten, aan het bezetten daarvan verbonden, te dragen."

Er werd derhalve besloten, "eene toereikende macht" — de drie nog te Batavia aanwezige compagnieën van het 1^e bataljon onder Vermeulen Krieger, benevens 300 man der troepen van den Ali Bassa Prawiro Dirdjo (Sentot) — naar Padang te zenden met de bedoeling, dat thans spoedig zou worden overgegaan tot de verovering van Lintou, Bondjol en de XIII Kota's, en verder, zoo mogelijk, tot de onderwerping der Battalanden "daar deze als een wingewest van de Padries te beschouwen zijn".

De wijze van uitvoering van het plan werd geheel aan Elout overgelaten, "hetwelk ik met te meer gerustheid doe" — schreef Van den Bosch aan hem — "daar het tot dusver door U verrichte bewijzen van voorzichtigheid, activiteit en doorzicht oplevert; de troepen worden dan ook onvoorwaardelijk onder Uwe bevelen gesteld."

De troepen werden achtereenvolgend ingescheept, en vertrokken den 18ⁿ en 24ⁿ Mei en den 5ⁿ Juni 1832 van Batavia. Bij elk dezer gelegenheden schreef Van den Bosch eenen brief aan Elout; aan deze brieven ontleenen wij nog eenige bijzonderheden omtrent de redenen, die er toe leidden om Sentot naar Sumatra te zenden, en omtrent de plannen, die Van den Bosch met dezen "inlander van veel moed en beleid" had.

In den brief van 24 Mei, n°. 951, lezen wij dienaangaande het volgende:

/. . . . Thans blijft mij over, eene zaak te behandelen, die mij voor de bevestiging van ons gezag van het hoogste gewicht toe-

schijnt, en waarmede zeer gewichtige staatkundige doeleinden kunnen worden bereikt, nl. de vestiging van den barisan van Sentot op Sumatra. Deze barisan is 1800 zielen sterk, waaronder 800 zeer goed geoefende manschappen gevonden worden, die bij vele gelegenheden bewijzen van moed gegeven hebben, en ik houd mij verzekerd dat geene troepen beter geschikt zijn om eenen inlandschen oorlog te voeren. Kan men deze op Sumatra's Westkust vestigen, dan zou men altijd een hulpkorps onder de hand hebben, waarvan de meeste partij te trekken is.

Om den Ali Bassa dit smakelijk te maken, zou men hem een district, bevolkt met 5- à 6000 zielen, in de XIII Kota's of elders, waar zulks het best geoordeeld wordt, moeten afstaan. Daar voorbeelden bij den inlander het meeste afdoen, zou men hem kunnen zeggen dat hij op denzelfden voet als Pangeran Mangkoe Negoro in betrekking tot het Gouvernement zoude staan, en zijn barisan door ons zou worden betaald. De streek, welke men hem toewijst, zou inzonderheid goed bewaterd moeten zijn, ten einde hem gelegenheid te geven, zijne Javanen rijstvelden te doen aanleggen. Van dit onderwerp zou men hem niet moeten spreken voor hij het land eenigermate gezien had en kende, want de Javaan schijnt in de meening te verkeeren dat er geen goed land buiten Java te vinden is. Hier op Java verwekt zijne barisan altijd eenigen argwaan uit hoofde van zijne betrekkingen. Ik ken U genoeg vaderlandsliefde toe, om op Uwe welwillende medewerking in deze volkomen te kunnen rekenen; het doen gelukken van dit plan, zoodat de Ali Bassa dit met volkomen tevredenheid aanneemt, zal geheel afhangen van het beleid, dat door U zal worden aangewend.

Op Sumatra zal hij ons nooit gevaarlijk worden; de Javanen en de Maleiers zijn te veel onderscheiden van karakter om, ingeval van verdeeldheid tusschen hem en ons, niet daarop te rekenen dat de Maleiers onze partij zouden kiezen. Daarbij is hunne wijze van oorlogen zeer moeilijk; hunne versterkte kampons vorderen geschut, en hunne randjoes zijn voor zijne manschappen zeer gevaarlijk. Instinctmatig zal hij zich dus aan ons aansluiten, vooral zoo hij in een Maleisch district gevestigd is, en dus zal, op deze wijze, veel goeds kunnen tot stand gebracht.

Al aanstonds bij zijne komst zal het noodig zijn, hem het plan onzer militaire operatiën mede te deelen, en hem te doen begrijpen dat, terwijl wij de Padries in de Bovenlanden gaan bevechten, de Maleiers der XIII Kota's in het oog moeten worden gehouden, en, daar hij mogelijk liever tegen de laatsten dan tegen de eersten vecht, hij vooreerst in de benedenlanden geposteed wordt, om eindelijk, nadat de Padries zullen zijn ten onder gebracht, tegen de Maleiers te worden gebruikt. Hij is zeer eerezuchtig, vecht gaarne en moet met vertrouwen en achting behandeld worden; een en ander zij U ten ernstigste aanbevolen. Hij is in de bestmogelijke stemming, en ik houd mij verzekerd dat hij ook tegen de Padries goed vechten

zou; is dit echter niet volstrekt noodig, dan wensch ik dat vooreerst vermeden te zien. Ook dit wordt intusschen aan Uw beleid overgelaten. Zeg hem, dat U hoopt hem in de gelegenheid te stellen om de Ridderorde te verdienen, hiernaar verlangt hij zeer....

In zijn brief van 5 Juni 1832 n°. 1051 kwam Van den Bosch nog nader op deze zaak terug; en hoe hersenschimmig zijn plan ook wezen mocht, duidelijk blijkt wel hoeveel gewicht hij er aan hechte, Sentot in de toekomst van Java verwijderd te houden:

Ik heb den Ali Bassa Prawiro Dirdjo toegezegd dat hij, desverkiezende, tegen November of December a. s. met zijn barisan zal kunnen terugkeeren. Van zijne zijde heeft hij zich op alle wijzen beijverd, het vertrouwen van het Gouvernement te verdienen; van onze zijde moeten wij nu ook toonen, hem dat vertrouwen volledig te schenken, en inzonderheid ons stiptelijk houden aan hetgeen hem wordt toegezegd.

Ik heb hem reeds voorloopig te verstaan gegeven dat, zoo hij zulks verkiest, hij met zijne barisan op Sumatra zou kunnen worden gevestigd. Het zal veel van U afhangen, dat denkbeeld hem smakelijk te maken; ik stel er veel prijs op, dat wij eene Javaansche macht op Sumatra vestigen om daar altijd een tegenwicht te bezitten tegen de ondernemingen der inlandsche bevolking. Deze macht zal kunnen worden uitgebreid en vermeerderd naargelang der omstandigheden, door, van tijd tot tijd, Javanen van hier naar derwaarts te zenden zoo dat noodig is. Daartoe zal de Ali Bassa tot den vorstenstand dienen te worden verheven, b. v. onder den titel van Panembahan; een klein rijkje als vasal van het Gouvernement dienen te verkrijgen en, in de inwoners daarvan, het middel moeten vinden om ons desnoods met 1500 à 2000 man te kunnen bijspringen.

Ik weet wel dat men theoretisch kan veronderstellen dat daarin voor ons gevaar gelegen ligt en dat hij eenmaal met de bevolking tegen ons kan samenspannen; in mijn gevoel is dit louter hersenschimmig.... Wat ook Uwe persoonlijke gevoelens dienaangaande zijn mogen, vertrouw ik dat het voor U genoeg zal zijn deswege mijn stellig verlangen te kennen om U dienovereenkomstig te gedragen. Door Zijne Majesteit geroepen. deze gewesten naar een vast beraamd ontwerp te besturen en hunne staatkundige verhoudingen te regelen, kan ik in geene afwijking van mijn aangenomen stelsel toestemmen, noch *mijne* wijze van zien aan die mijner *ondergeschikten* onderwerpen; en ik reken er dus op dat, zooal de onderwerpelijke maatregel niet volkomen met Uwe wijze van zien strooken mocht, niettemin met bereidvaardigheid en stiptelijk aan den op U verstreken, stelligen last zal worden voldaan, om nl. door alle gepaste maatregelen, der Ali Bassa *vrijwillig en geheel uit eigen beweging te doen toestemmen om zich met zijn barisan op Sumatra te vestigen*, en het zal Uw beleid en Uwen dienstijver in mijne opinie hoogelijk aanbevelen zoo U mijn oogmerk in deze weet te verwezenlijken.

Dat men Sentot niet al te best vertrouwde en hij meer om staatkundige dan om militaire redenen naar Sumatra's Westkust gezonden werd, blijkt nog uit eene zinsnede van den brief Van den Bosch dd. 18 Mei 1832 n°. 899: „Het komt mij als eene zaak van belang voor, den Ali Bassa, zonder hooge noodzakelijkheid, niet in contact met de Padries te brengen; aanvankelijk zal hij kunnen worden gebezigd om de benedenlanden te bezetten, en op de XIII Kota's, terwijl de Padries bevochten worden, een wakend oog te houden“.

De voor Sumatra's Westkust bestemde troepen kwamen daar tusschen 10 Juni en 2 Juli met verschillende schepen aan, en Elout was nu in staat gesteld, zijne plannen ten opzichte der Padangsche Bovenlanden ten uitvoer te brengen. Hij werd daarbij ter zijde gestaan door een keur van mannen, wier verdiensten hij in al zijne rapporten steeds gaarne op den voorgrond stelde en van wie hij getuigde dat zij „in staat zijn de grootste diensten aan hun Vaderland te bewijzen, gelijk zij onvermoeid en ijverig doen“.

Zoo vinden wij in Elout's verslagen gezegd:

van den kapitein de Quay: „Uit alle rapporten moet Uwe Excellentie wel gebleken zijn dat ik dien officier boven gewonen lof verheven acht, en dat ik mij niet kan vleien, zonder hem tot die waarlijk schitterende resultaten in Sumatra's binnenlanden ooit te hebben kunnen geraken“ (missive van 29 Juli 1832 n°. 4);

van den luitenant-kolonel Vermeulen Krieger: „Het welgelukken der geheele zaak (de verovering van Lintou) hebben wij hoofdzakelijk te danken aan de genoeg bekende moed en aan het beleid bij de uitvoering van Vermeulen Krieger“ (id.);

van den kapitein Veltman: „Van dezen behoeft niets gezegd te worden; hem noemen brengt het bewijs met zich, dat er onder zijne aanvoering met beleid en moed gehandeld is“ (rapport na de onderwerping der L Kota's in October 1832);

van den 2ⁿ luitenant-adjutant Donleben: „welke officier meermaalen gelegenheid vond zich bijzonder te onderscheiden,... die altijd moed en beleid in het gevaar, evenals onbegrensden ijver in zijne dagelijksche, altoos vermoeiende diensten aan den dag legt“ (missive van 2 Juni 1832 n°. 2/364).

Behalve deze „medewerkers“ noemde Elout nog de namen van den „verdienstelijken waarnemenden secretaris Van der Linden, mijn

rechterhand in het algemeen bestuur"; van den „volijverigen en alles belovenden civielen en militairen commandant van het regentschap Priaman", luitenant Engelbert van Bevervoorde; van den artillerie-kapitein Hellwig, van den luitenant Hendriks, civiel en militair commandant van Batipoe, Semawang en de XX Kota's; en van den luitenant Bouman, civiel en militair commandant van Agam. Zonder hunne hulp, zoo verklaart Elout, „had ik nimmer in dien hoogen graad kunnen slagen" (id.).

En wij herinneren ons daarbij nog velen, die, in minder zelfstandige betrekkingen, geen gering aandeel hadden in den goeden uitslag der ondernemingen. Wie kent niet de namen, o. a. van Van der Hart, van Schenck, van Poland, van Perk van Lith en van zoovele andere dapperen van dien tijd?

Waarlijk, onder de aanvoering van een beleidvol man als de luitenant-kolonel Elout was, kon men, in Juli 1832, wel vertrouwen stellen in den goeden uitslag der ontworpen operatiën! En dat dit vertrouwen niet beschaamd werd, zal uit het volgende Hoofdstuk blijken.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De militaire operatiën, van Juni tot October 1832. — Waarom men zich het eerst tegen Lintou wendde. — De verovering van de linie van Lintou. — Dood van den kapitein Schenck. — Veltman neemt Tapisello. — Hoe hier brand ontstond. — Boea onderwerpt zich zonder strijd. — Aanval van Vermeulen Krieger op Boekit Kamang, waarmede geheel Agam onderworpen wordt. — Onderwerping van Toewankoe Nan Tjerdik; deze aangesteld tot Radja Bitjara. — Operatiën tegen Bondjol. — Verovering der linie van Andalas. — Vermeulen Krieger gewond. — Bondjol onderwerpt zich. — Groote fout van Elout in de regeling van het inlandsch bestuur over Bondjol. — Onderwerping van Rau. — Toewankoe Tamboesei. — Zijne ontmoeting met Elout. — Regelingen in Bondjol omtrent de aanwezige slaven. — de Quay maakt zich meester van de linie van Beroelaq en daarna van de L Kota's. — Strijd bij Gadoei, waardoor Alaban aan onze zijde komt. — De Toewankoe van Alaban.

Einde van den Padrie-oorlog. — Verbod van hanenvechten en andere dobbelspelen in Agam en Tanah Datar. — Knevelarijen van den Jang di pertoevan van Boea en van den regent van Tanah Datar. — Beschouwingen van Elout over den toestand. — Verbetering in onze verhouding met Atjeh. — Was Elout gerust op de toekomst? — De meeningen van Vermeulen Kreiger en van Elout-zelfen.

Buitengewone bevordering van de Quay en Engelbert van Bevervoorde. — Beslissing van Van den Bosch omtrent het te volgen stelsel van bestuur. — Wederinvoering van het zoutmonopolie. — De redenen welke daartoe aanleiding gaven. — Instructiën van Van den Bosch, die echter onuitgevoerd moesten blijven.

Omtrent de détails der militaire operatiën, welke in Juli en de daarop volgende maanden van het jaar 1832 in de Padangsche Bovenlanden plaats hadden, kunnen wij over het algemeen verwijzen naar het werk van Lange (I, Hoofdstuk VIII); doch eene belangrijke bijdrage tot de juiste waardeering dier operatiën vinden wij in de verslagen, dienaangaande door Elout aan den Minister van Koloniën gezonden dd. 29 Juli en 14 December 1832, nos. 4 en 5.

Uit deze verslagen putten wij het volgend overzicht, dat ons tegelijkertijd gelegenheid zal aanbieden, op enkele punten de mededeelingen van Lange uit andere bronnen eenigermate aan te vullen.

Nu machtiging tot offensieve oorlogvoering verleend en de krijgsmacht ter Sumatra's Westkust daartoe voor zooveel noodig versterkt was, meende Elout zich in de eerste plaats te moeten richten tegen

Lintou, welks overmoed wel het eerst diende te worden beteugeld.

De Padries van Lintou waren, van het begin van den Padrie-oorlog af, steeds onze gevaarlijkste en hardnekkigste tegenstanders geweest. Zij hadden Tanah Datar jaren lang geteisterd; door de nederlaag van Raaff op den 17ⁿ April 1823, toen de onzen zelfs vier stukken geschut in hunne handen moesten achterlaten, was hun prestige ten zeerste gerezen. Op het bezit van dit geschut lieten zij zich, zoo als vanzelf spreekt, niet weinig voorstaan, en "zowel na als voor den quasi-vrede van 1825" voerden zij een hoogen toon tegen het Gouvernement. Onafgebroken hadden zij onze onderdanen verontrust, beroofd en vermoord; aanhoudend hadden zij de Padries in andere districten tegen ons opgestookt en gesteund. Lintou werd bij al de naburige Padries in hooge eere gehouden; men beschouwde het als onoverwinnelijk, en als de veilige zetel van den godsdienst der Padries.

Had Lintou alzoo wel verdiend dat onze wapenen zich het eerst tegen die landstreek wendden, was het van veel belang den Padriërs daar een gevoeligen slag toe te brengen, — daarbij kwam nog de overweging dat Lintou, achter het midden onzer bovenlandsche bezittingen liggende, ons, bij operatiën in eene andere richting, vele moeielijkheden in den weg zou kunnen leggen.

Door verschillende troepenbewegingen trachtte Elout onze tegenstanders omtrent het juiste punt van aanval te misleiden en hen te dwingen, hunne macht over verschillende punten te verdeelen, zoodat wellicht de vijandelijke linie achter den Marapalm min of meer zou zijn ontbloot.

In den loop van den 21ⁿ Juli werden echter de noodige troepen en hulpbenden bij den Marapalm vereenigd, en in den daarop volgende nacht namen de operatiën tegen 's vijands stellingen een aanvang.

Het was een stormachtige nacht, met hevige regenbuien, zoodat Elout twijfelde of hij wel tot den aanval zou doen overgaan, daar het golvend, hier en daar zelfs zeer steil hellend terrein zeker zeer moeielijk begaanbaar wezen zou; en de afmarsch, aanvankelijk op het middernachtelijk uur bepaald, werd dan ook nog uitgesteld. Doch toen, ten 2½ uur, de maan opkwam en de wind eenigszins ging liggen, besloot Elout toch de kans te wagen: er was nog juist tijd genoeg om vóór het aanbreken van den dag de troepen op de bestemde plaats te hebben, en daar de voor de aanvallen bestemde soldaten gewapend waren met slaggeweren en buksen, was, in dit opzicht, de regen geen bezwaar.

Vermeulen Krieger zou de rechterflank, Veltman de linkerflank des vijands aantasten. Voordat de hiertoe noodige omtrekkende bewegingen konden zijn volbracht, liet Elout het centrum in beweging stellen om 's vijands aandacht af te leiden.

Doch al spoedig was Krieger op zijn post en verdreef hij den vijand met zooveel succes uit diens verschansingen, dat Veltman de vluchtende Padries „door zijne gelederen heen kreeg, waar zij, zooals men wel kan nagaan, behoorlijk ontvangen werden.”

In den loop van den dag verzamelde de vijand zich en trachtte hij de onzen weder te verdrijven, maar hij werd door de colonne van Veltman, waarbij kapitein de Quay zich ophield en „als naar gewoonte” onderscheidde, nadrukkelijk afgewezen.

De geduchte linie van Lintou ¹ was nu, dank zij het goed beaamde plan van Elout en de goede uitvoering van dat plan door Vermeulen Krieger en Veltman, in onze handen.

Den 24ⁿ Juli rukte Vermeulen Krieger op naar Tapi-sello, de vroegere verblijfplaats van Toewankoe Pasaman, die reeds eenigen tijd te voren tengevolge der onder de hoofden ontstane verdeeldheid verdreven en op zijne vlucht om het leven gebracht was ².

Veltman, die ter verkenning der plaats was vooruitgezonden, vond haar slecht verdedigd en ging derhalve onmiddellijk met zijne compagnie tot den aanval over. Het geluk diende hem daarbij, want er ontstond brand in de onmiddellijke nabijheid van 's vijands kruithuis, dat weldra in de lucht vloog, terwijl de brand zich aan de andere gebouwen mededeelde. Dientengevolge namen de verdedigers de vlucht en viel het zeer versterkte Tapisello zonder verlies in onze handen ³. Hier vond men de in 1823 verloren stukken geschut onbeschadigd terug.

Aldus was, in slechts drie dagen tijds, het rijk van Lintou gevallen. Aan onze zijde was één officier gesneuveld en waren niet meer dan een twaalfstal soldaten gekwetst.

De bedoelde officier was de kapitein C. J. W. H. Schenck, die op den 21ⁿ Juli den heldendood stierf. In al de — officieele en particuliere — berichten van dien tijd wordt deze kapitein ten eerste

¹ Van der Hart was bij het gevecht tegenwoordig en heeft die linie beschreven. Zie Ind. Mil. Tijdschrift 1876, blz. 211.

² Lange I blz. 21. — Ind. Mil. Tijdschr. 1876, bl. 207.

³ Ind. Mil. Tijdschr. 1876 bl. 212 en 1881, II bl. 423. De brand was dus niet geheel aan de Maleische hulpstroepen te wijten, ofschoon deze hem, na de verovering, wel onderhielden.

geroemd; en op den hoogsten top van den Marapalm vindt men nog heden ten dage een eenvoudige, maar goed onderhouden grafteeken, te zijner herinnering opgericht door zijnen chef Vermeulen Krieger, met het opschrift: Eere zij den held! ¹.

De luitenant Hendriks had de opdracht ontvangen om, met een detachement troepen onder den luitenant Bender en een 1000-tal hulptroepen, eene vertooning te maken naar de zijde van de VII Kota's en Boea, en, van de zijde van Padang Gantieng en Boekit Pau, het landschap Boea binnen te dringen zoodra hij wist dat de linie van Lintou in onze handen was. Deze opdracht werd, den 26ⁿ Juli, op uitstekende wijze uitgevoerd met het gevolg, dat Boea in onze handen viel zonder dat één schot gelost werd ².

Achtervolgend onderwierpen zich nu de voornaamste hoofden, en werden de zaken in Lintou en Boea door de Quay geregeld.

Intusschen was Vermeulen Krieger met omstreeks 300 soldaten (de helft Europeanen en de helft behorende tot het legioen van Sentot), doch *zonder* Maleische hulptroepen ³ reeds den 28ⁿ Juli naar onzen post Koriri gemarcheerd om, den volgenden dag, een aanval te doen op Boekit Kamang. Deze aanval slaagde volkomen, zij het ook ten koste van 6 dooden en 40 gewonden, en tengevolge daarvan was geheel Agam, tot aan de grenzen van de L Kota's en Bondjol, in onze macht.

Elout was van meening, dat de vijandelijkheden nu voorloopig moesten worden gestaakt; zoowel om ons gezag in de pas onderworpen landstrecken meer te consolideeren, als om de nog vijandige districten in de gelegenheid te stellen, vrijwillig in onderwerping te komen. Hij trachtte, door middel van brieven en bekendmakingen, iets goeds op de nog vijandige Padries uit te werken, en, zooals later bleek, niet zonder vrucht.

De Padries van Lintou bleven evenwel weigerachtig om naar hunne haardsteden terug te keeren, vooral door den dwang van enkele hoofden en door den invloed der nog vijandig geziinde bevolking van

¹ M. Buys, Twee jaren op Sumatra's Westkust, bl. 380.

² Nadere bijzonderheden vindt men in Ind. Mil. Tijdschrift. 1881, II, bl. 127 en 421.

³ Lange, (I bl. 219) verkeert hieromtrent in twijfel; doch de officieele stukken maken van geene hulptroepen melding, en uit Krieger's nagelaten papieren, bewerkt door W. A. Van Rees, blijkt (bl. 163) bepaald dat hij geene hulptroepen had willen hebben.

Alaban. Doch daar zij zich stil hielden, besloot Elout hen voorloopig ook ongemoeid te laten, en begaf hij zich in het begin der maand September naar de Benedenlanden, om daar af te wachten hoe de houding der L Kota's nu verder wezen zou.

Bovendien moest hij in het Regentschap Priaman gaan opnemen hoe de zaken met de XII Kota's en Bondjol stonden. Daar was het nl., in het laatst van Augustus, den civielen en militairen commandant, den luitenant Engelbert van Bevervoorde, gelukt, Toewankoe Nan Tjerdik „die nog altijd bij onze vijanden rondzwierf en ons veel moeite gaf“ tot ons over te halen.

Toewankoe Nan Tjerdik, die den luitenant-kolonel Elout dankbaar was voor de zorgen, aan zijn kind besteed, toonde zich aanvankelijk ons zeer genegen, en wist het vertrouwen te winnen van Elout, die hem voor verschillende onderhandelingen bezigde, en hem den titel van Radja Bitjara en eene bezoldiging van f 100 's maands gaf. Hij was een buitengewoon schrander Maleier; als bewijs daarvan wordt o. a. aangehaald dat hij in weinige maanden van Elout het schaakspel leerde, „zoodat hij weldra diens meester zou geworden zijn“.

De Toewankoe gaf Elout al spoedig vele inlichtingen omtrent den staat van zaken in Bondjol, en deelde mede dat de Bondjollers een nieuwen aanval op de Benedenlanden in den zin hadden. Dit deed Elout besluiten, zoodra mogelijk tot den aanval op Bondjol over te gaan, voordat 's vijands ontwerpen nog tot rijpheid gekomen waren.

Eene colonne, onder aanvoering van Elout-zelfen, marcheerde uit het Tikoesehe over Tarantan Toenggan en Alahan Mati; eene andere, onder bevel van Vermeulen Krieger, van Fort de Kock over Andalas naar Bondjol. Bij Andalas behaalde Vermeulen Krieger den 10^{en} September eene overwinning op de Padries, die zich hier dapper verdedigden. De aanvoerder, ernstig gewond, moest het bevel overgeven aan den kapitein de Quay.

Het gevolg van de overwinning bij Andalas was dat de bovenlandsche XII Kota's, ten oosten van het meer van Manindjoe, zich geheel aan de Quay onderwierpen. Deze dappere officier drong daarop met eene colonne van slechts 50 man, twee dagreizen ver, langs ongebaande wegen tot in de Benedenlanden door; zonder verder bloedvergieten erkenden de langs het meer van Manindjoe gelegen districten ons gezag, en te Soengei Kasikan vereenigde de Quay zich met de colonne van Elout.

Elout achtte het niet raadzaam, de Quay langer bij de ageerende colonnes aan te houden, en zond hem naar zijne standplaats (Fort

Van der Capellen) terug om onze „oude“ bovenlanden tegen de L Kota's, Alaban en de vluchtelingen van Lintou te observeren; hij nam het bevel over de colonne van Vermeulen Krieger over, en droeg dat over de Benedenlanden op aan kapitein Hellwig, die den luitenant Engelbert van Bevervoorde bij zich had.

Er werd een overgangsmiddel over de rivier Massang gemaakt om, in de richting van Tarantan Toenggan, de Bondjollers tegemoet te trekken; doch inmiddels vernam Elout dat er, nog vóór den slag bij Andalas, in Bondjol eene omwenteling was ontstaan, tengevolge waarvan de Padriesche hoofden, Toewankoe Imam en Toewankoe Moeda, gevlucht waren.

Elout rukte nu voorwaarts met de colonne uit de Bovenlanden; maar kapitein Hellwig was nog vóór hem in Bondjol, en het geheele land gaf zich, in het laatst van September 1832, over zonder een schot te doen.

In verband met de latere gebeurtenissen is het noodig, dat wij, alvorens verder te gaan, stilstaan bij de regelingen, welke Elout te Bondjol trof. Hij heeft zijne handelingen aldaar uitvoerig beschreven in zijn „Overzicht der gebeurtenissen ter Westkust van Sumatra van 1830—1834“ (het door den generaal de Stuers veelvuldig aangehaald „Algemeen Verslag“), waaraan wij het volgende ontleenen.

— Na de vlucht der Padriesche hoofden was het bestuur in Bondjol aanvaard door Baginda Kaleh, „een oud man, naar 't scheen van veel invloed“ en zijn zoon, die denzelfden titel droeg; voorts door eenen Toewankoe Moeda uit Koempoelan, nog zeer jong, maar die evenals Baginda Kaleh iemand van geboorte scheen te zijn en „onbetwistbaar invloed“ had.

Het was aan deze personen bekend, dat de Jang dipertoevan van Pagerroejoeng en die van Boea door ons tot regent van Tanah Datar en van Boea waren aangesteld, en zonder twijfel verwachtten zij dat hetzelfde met Baginda Kaleh geschieden zou. Maar deze was, evenals de beide andere genoemde hoofden: „hoogst bekrompen van oordeel“, en, zegt Elout, „de mindere hoofden waren nog ellendiger wezens“. Onder die omstandigheden achtte de Resident het „aller-moeielijkst“, tot eene schikking te geraken, welke de meerderheid bevredigen en de rust eenigermate waarborgen zoude.

In stede van nu, overeenkomstig de oude gebruiken, de bevolking de vrijheid te laten zelve hare hoofden te kiezen, gaf Elout gehoor

aan den raad, hem gegeven door zekeren Toewankoe Alam, uit Kota toea (district Ampat-Angkat in Agam).

Deze Toewankoe Alam genoot zijn volle vertrouwen. Hij had meermalen Padriesche hoofden tot onderwerping overgehaald, en slaagde er nu ook al spoedig in, de schuilplaats van Toewankoe Imam en Toewankoe Moeda op te sporen en deze over te halen om, op voorwaarde van lijfsbehoud en onder waarborg dat de hun nog overgebleven bezittingen aan hen zouden verblijven, in onderwerping te komen.

Weldra nu deed Toewankoe Alam aan den luitenant Engelbert van Bevervoorde — die bestemd was om in deze streken het hoogste civiel gezag te voeren — het voorstel, om Toewankoe Moeda, het gewezen Padriehoofd, tot Regent van Bondjol aan te stellen. Engelbert van Bevervoorde stemde gereedelijk met dit voorstel in, omdat hij wel zag „dat met Baginda Kaleh niets te beginnen was“, en hij ook niemand vinden kon die aan dit hoofd kon worden toegevoegd.

Zoodra de Ali Bassa Prawiro Dirdjo en Toewankoe Nan Tjerdik op Bondjol waren aangekomen, geraakte Toewankoe Alam met beide, vooral met laatstgenoemden, onmiddellijk op den besten voet, en ook zij drongen op de verheffing van Toewankoe Moeda tot Regent aan.

De Resident luisterde, helaas! naar deze raadgevingen en maakte aan de bevolking bekend dat voorloopig, en totdat wellicht onder de menigte candidaten een meer rechthebbende zou zijn ontdekt, Toewankoe Moeda als Regent werd aangesteld, onder dien verstande, dat hij het land en de bevolking zou regeeren naar de wijzen en inzichten van het Gouvernement en dat, zoo hij vroeger de uitvoerder was van de strenge maatregelen van Toewankoe Imam, hij nu die manieren geheel zoude afleggen en geen straf zoude opleggen dan met goedvinden van den plaatselijken civielen commandant. Hiertoe werd de 2^e luitenant Helbach — een zeer geschikt officier — aangewezen, doch nog voor het einde des jaars werd deze vervangen door den 2ⁿ luitenant de Wauthier, die minder geschiktheid had om met den inlander om te gaan.

Toewankoe Imam „hield zich“ alsof hij het bestuur, en ook de bevolking die hem verdreven had, moede was en zich voortaan alleen met den tempel en den godsdienst afgeven zoude.

Toewankoe Moeda was dan nu provisioneel regent, omdat men — zegt Elout — „wel tot eenigen maatregel komen moest en hij zeker de meeste kennis en gewoonte had om het land te regeeren.“

Doch zeker is het ook, dat wij door dezen maatregel de Maleische bevolking van ons vervreemdden, en daarentegen weder macht en aanzien schonken aan een onzer meest dweepzieke tegenstanders ¹, — waarvan wij weinige maanden later de wrange vruchten zouden plukken!

De bevelen, die gegeven werden tot den aanleg van wegen en tot het opwerpen eener redoute — die „Fort Marsden“ heeten zou — werden intusschen behoorlijk nagekomen; en weldra begaf Elout zich naar Rau.

Hier waren onze troepen binnengeroepen door den Jang dipertoewan des lands, die door de Padries van alle gezag was beroofd. Hellwig en Engelbert van Bevervoorde waren vooraf met de troepen naar Loeboe Sikaping en Rau gemarcheerd, en hadden niet de minste vijandelijkheid ondervonden. Op het voorbeeld van Toewankoe Imam en Toewankoe Moeda van Bondjol was ook het Padriehoofd van Rau vóór de komst onzer troepen gevlucht. Elout verwachtte, dat dit hoofd op het voorbeeld zijner Bondjolsche vrienden, en na de behandeling welke deze hadden ondergaan, spoedig zou terugkomen, maar deze verwachting werd niet verwezenlijkt.

Toen Elout in Rau verscheen, bleek hem weldra, dat door de bevolking geenszins bedoeld was eene vestiging voor goed van Gouvernementstroepen, noch eene invoering van het Nederlandsche gezag. In eene volle vergadering met de personen, die de wettige hoofden verklaarden te zijn, werd hierover lang geredeneerd; veel moeite was noodig om hen te overtuigen, dat wij niet beoogden invloed op den godsdienst uit te oefenen of den alleenhandel in goud tot ons te trekken. Eindelijk stemden zij toe, dat ons gezag in Rau gevestigd zou blijven.

Elout hechtte hieraan, omdat de Battalanden zich stellig voor goed aan onze zijde zouden scharen wanneer wij meester waren in Rau.

Tegen dit laatste had Toewankoe Mohammed Saleh, Padriesch hoofd van het landschap Tamboesei, groot bezwaar. Deze, die reeds jaren geleden het wettig hoofd — den Jang dipertoewan — gedwongen had naar Siak uit te wijken, rekende zich vroeger ondergeschikt aan den Toewankoe Imam van Bondjol. Hij had, in 1829 of 1830, eene bedevaart naar Mekka ondernomen en was sedert ongeveer een jaar vanhier teruggekeerd. Van hem werd verhaald dat hij met

¹ Dit wordt duidelijk betoogd door Van der Hart (Indisch Militair Tijdschrift, 1876, blz. 352 en vlg.)

geheel andere gevoelens van Mekka was gekomen dan die welke onder de Padriesche Tonwankoes heerschten; dat hij alle geweld, moord en roof afkeurde.

Zulks had den luitenant-kolonel Elout reeds eenige maanden geleden aanleiding gegeven, brieven aan den Toewankoe van Tamboesei te schrijven, welke hem door den Toewankoe nan Gapok, van Kamang, bezorgd zouden worden.

Op die brieven had Toewankoe Tamboesei nooit geantwoord, maar toen hij vernam dat onze troepen in Bondjol waren, schreef hij, dat hij op zich nam in Rau het oude (wettige) bestuur te herstellen en al het geroofde aan de eigenaars te doen teruggeven.

Hij was na zijnen terugkeer van Mekka in onmin geraakt met de Toewankoes van Bondjol en zag met ongenoegen dat hier Toewankoe Moeda tot regent was aangesteld. Hij verklaarde dat hij overal het gezag wilde hergeven aan de daartoe door den adat gerechtigden; alleen in Tamboesei wilde hij het bestuur blijven voeren omdat het rechtmatige hoofd, ondanks herhaalden aandrang, weigerde terug te komen. Hij gaf bevel dat overal onder de Mohammedanen het oorlogvoeren zou worden gestaakt; maar ten opzichte der Batta's, die heidenen waren, had hij, naar hij zeide, autorisatie van Mekka om daar den heiligen oorlog met allen ijver voort te zetten. Daar, in de binnenlanden, roofde hij paarden, vrouwen en goederen, en deed hij de mannen ter dood brengen die niet tot den Mohammedaanschen godsdienst wilden overgaan.

Zoodra hij vernam dat onze troepen in Rau waren binnengeroepen, ging hij in persoon derwaarts om de bevolking tot andere gedachten te brengen en haar zijne bescherming, in stede van die des Gouvernements, aan te bieden. Doch hij kwam te laat: vóór hem waren de troepen reeds te Padaman tinggi aangekomen. Met den luitenant Engelbert van Bevervoorde had hij midden in de rijstvelden eene ontmoeting, die een paar uren duurde en waarin hij zijne bedoelingen en wenschen openbaarde. De slotsom der besprekingen was, dat men de komst van den Resident zoude afwachten. Hij vestigde zich in eene kampong nabij Padaman tinggi, en verzamelde wat hij kon, in de hoop ons weder uit Rau te verdrijven.

Maar tot zijne teleurstelling kwam Elout, met nog meer troepen, reeds den volgenden dag. Hij scheen nu eene samenkomst te ontduiken, maar kwam eindelijk binnen Padaman tinggi, op aansporing van Toewankoe Alam, die hem vrijen toegang en aftocht waarborgde.

Bij de tusschen hem en Elout gevoerde gesprekken bleek al spoedig, dat er met hem niets aan te vangen was: wat hem ook voorgehouden werd, hij verzocht altijd weder dat de onzen Rau zouden verlaten, en gaf niet onduidelijk te kennen dat de Europeesche bemoeienis met de binnenlanden hem ongevallig was. Het beste was, meende hij, dat wij ons tot vestiging aan het strand bepaalden; hij zou dan zorgen dat de handel levendig werd, en de binnenlandsche oorlogen ophielden.

Elout drong er daarentegen op aan dat hij zich buiten wereldsche bemoeienissen zoude houden, en spiegelde hem de grootste belooningen voor indien hij de godsdienstige geschillen in het land kon bijleggen. Maar te vergeefs; en toen Toewankoe Tamboesei eindelijk, op zijne vraag wat Elout's meening omtrent de Batta's was, ten antwoord kreeg dat, evenmin als de Nederlanders de Mohammedanen dwongen den Christelijken godsdienst te omhelzen, zij ook evenmin wilden medewerken om de Batta's met geweld tot eenigen godsdienst te dwingen, — toen antwoordde hij: *Gij zult mij toch wel niet belletten dat allernoodzakelijkste werk voort te zetten!* Elout zeide daarop slechts, dat wij voorloopig de handen nog te vol hadden om de Batta's bij te staan, en dus, ofschoon allen gewetensdwang afkeurende, hem zijn gang zouden moeten laten gaan.

Beide partijen wisten nu wat zij aan elkander hadden en namen afscheid. De laatste woorden van Toewankoe Tamboesei waren: „Ik verzoek ten vriendelijkste dat Gij mij niet zult beoorlogen“; het antwoord van Elout luidde: „Ik beloof U, in het land van Tamboesei niet te komen of derwaarts mijne lieden te zenden, tenware Gij zelf mij dat verzocht; maar nu Gij Uw verzoek aan mij om Rau te verlaten niet door dwangmiddelen kunt ondersteunen en het Gouvernement, hier door de bevolking geroepen, hier ook blijven zal, zoo verzoek ik van mijne zijde dat alle stokerijen om die bevolking van het Gouvernement afkeerig te maken mogen ophouden, en het zal het beste zijn dat Rau nu door U en de Uwen verlaten wordt. Ik geef U hiervoor drie dagen tijd; daarna zal ik doen toezien of aan mijn verzoek door U voldaan is.“¹

Vrijwillig ging Toewankoe Tamboesei niet uit het landschap Rau; eene patrouille was noodig „om hem over de bergketen te zien gaan“ die de vallei van Rau insluit.

¹) De hier medegedeelde gesprekken, die niet geheel overeenkomen met hetgeen Lange (I, bl. 229 en 236) vermeldt, zijn geput uit Elout's „Overzicht“.

Het landschap Rau bleek door den langdurigen burgeroorlog veel geleden te hebben; in de hoofdplaats, Padaman Tinggi, vond men echter nog vele schoone gebouwen. De luitenant Engelbert van Bevervoorde slaagde er in, den Padrieschen Toewankoe over te halen zich te onderwerpen; deze verklaarde, dat hij naar Mekka wenschte te gaan en geen bestuur meer wilde voeren. Het bestuur werd nu opgedragen aan het wettige hoofd, op verzoek van de meesten waarmede Elout in aanraking kwam. Maar dat hoofd, de Jang dipertoewan „was al even ellendig als Baginda Kaleh van Bondjol“.

Toewankoe Moeda van Bondjol meende intusschen dat de zaken in Rau niet goed zouden gaan zoolang Toewankoe Tamboesei, die nu en dan in Rau stroopte, niet in zijn eigen land overwonnen was. Door persoonlijke vijandschap gedreven, trok hij, toen Toewankoe Tamboesei weder een inval in de Rausche afdeeling deed, met zijne hoeloebalangs mede te velde om hem te helpen verdrijven.

Aan den luitenant Engelbert van Bevervoorde sloot zich bijzonder aan de Radja Gedonbang van Mandailing, die ook bevriend was met zijnen zwager, den regent van Bondjol, doch meermalen toonde dezen niet volkomen te vertrouwen. Genoemd officier daarentegen vertrouwde den regent volkomen, en was overtuigd dat Toewankoe Moeda, die door ons zoo edelmoedig behandeld was, niets op zichzelf, zonder steun van het Gouvernement, ondernemen kon.

Elout keerde den 15ⁿ October 1832 weder van Rau naar Bondjol terug; overal, schreef hij, scheen men tevreden; er werd gewerkt aan de wegen, en de transporten ten behoeve der in Rau gelegen troepen gaven geenerlei aanleiding tot beklag bij de bevolking.

Naar het scheen althans, wist de Luitenant Helbach zich in Bondjol zeer bevriend te maken, o. a. met den radja van Koempoelan en zelfs met Baginda Kaleh en diens zoon.

Omtrent de reclames tusschen Maleiers en Padries onderling bepaalde Elout, dat het Gouvernement zich daarmede niet bemoeien kon; het Gouvernement wilde niet toestaan dat er verder iets geroofd zoude worden en nam derhalve aan dat, bij de komst onzer troepen, alle bezitters de wettige bezitters waren.

Gaf dit al aanleiding tot vaak gegronde bezwaren, veel meer moeite had Elout met de reclames omtrent de geroofde personen, die als slaven waren te werk gesteld. In schijn werd deze zaak geregeld tot wederzijdsch genoegen, door de bepaling dat allen tegen losgeld moesten worden vrijgelaten voor zoover zij dat verlangden.

Maar reeds spoedig bleek deze regeling moeielijkheden te baren. Reeds tijdens Elout's verblijf te Rau had Toewankoe Imam, die zich veel verplicht rekende aan Toewankoe Alam en Toewankoe Nan Tjerdik, dezen eenige Battasche slavinnen ten geschenke gegeven. De Resident had den uitvoer van slaven verboden, omdat anders aan hunne bloedverwanten de gelegenheid benomen zou worden om hen los te koopen; maar Toewankoe Alam stoorde zich aan dat verbod niet en voerde zijne slavinnen ter sluiks weg naar Agam. Toen Elout dit later vernam, betuigde hij den Toewankoe daarover zijne ontevredenheid; naar sommiger meening zou Toewankoe Alam dientengevolge ons korten tijd later afvallig geworden zijn.

In zijn verslag erkende Elout, dat zijne regeling niet geheel overeenkomstig de adat was: deze bracht wel mede, dat, na het einde van eenen oorlog, de krijgsgevangenen werden uitgewisseld of tegen losprijs in vrijheid gesteld, maar de Maleiers meenden dat dit gebruik niet van toepassing was op de Batta's, die geen Mohammedanen maar heidenen waren. Elout was van oordeel dat juist daarom de Batta's nog wel ruim zooveel aanspraak op onze bescherming hadden; maar het kan geene verwondering baren, dat hij aldus zijne Mohammedaansche vrienden van zich vervreemde.

Ook in een ander opzicht had de getroffen regeling eene verkeerde zijde: wanneer al de Battasche slaven in eens uit de vallei van Bondjol vertrokken waren, zouden ook al de personen heengegaan zijn die hier de rijstvelden bewerkten. De overweging hiervan gaf Elout aanleiding te bepalen dat de nog niet vrij gegeven slaven als pandelingen zouden worden beschouwd, waarvan jaarlijks een zeker gedeelte zoude worden vrijgelaten; „hierdoor kon men,” zegt hij, „allengs daarin voorzien dat zij, die zich nog nimmer met eenig werk hadden afgegeven, zich den rijstbouw eigen en tot gewoonte maakten, en in staat zouden zijn hun land eindelijk geheel alleen te bebouwen wanneer al hunne, nu pandeling geworden slaven hen zouden hebben verlaten.”

Het ligt wel voor de hand, dat ook dit vooruitzicht reden tot misnoegen gaf; maar Elout meende dat de getroffen maatregel des te billijker was, omdat noch in Tanah Datar, noch in Agam, noch in eenig steeds Maleisch gebleven gedeelte van Sumatra's Westkust de slavernij bestond.

Wij zijn in de behandeling der zaken van Bondjol en Rau wat uitvoerig geweest omdat zij, zooals gezegd, verband houden met

hetgeen in 1833 daar voorviel. Thans het geschiedverhaal weder vervolgende, hebben wij te melden dat Elout, na, zooals hij meende, de noodige regelingen getroffen te hebben, zich den 21ⁿ October 1832 naar de L Kota's begaf.

Hier hadden onze wapenen intusschen zonder groote inspanning gezegevierd. Den 10ⁿ October had kapitein de Quay de linie van Beroelaq veroverd die, in de nabijheid van Tandjong Alam aangelegd, den toegang tot de L Kota's afsloot. Weldra onderwierp zich daarop deze geheele landstreek, „het schoonste, volkrijkste en vruchtbaarste oord van de tot nog toe bekende Sumatrasche binnenlanden”.

Nu bleef, van het Padriesch gebied, alleen nog het ten Oosten van den berg Sago gelegen Alaban over, waar een geduchte tegenstand te wachten was doordien al onze tegenstanders uit Lintou zich daar verzameld hadden. Aangezien deze landstreek van den kant van Lintou niet te bereiken was, trok Elout, door de L Kota's, de Quay te hulp, en den 24ⁿ October had de laatste, alles beslissende strijd met de Padries bij Gadoei plaats.

Hier werden 's vijands liniën door den dapperen Toewankoe van Alaban verdedigd, maar na eenen bloedigen strijd moest hij het onderspit delven. Aan onze zijde vielen 15 dooden en 54 gekwetsten, onder welke laatste de 2^e luitenant der artillerie van der Weijde, die aan zijne wonden overleed. Het verlies, door de Padries bij Gadoei geleden, werd door henzelfen op 200 dooden en gewonden geschat.¹

Na de gevechten bij Gadoei onderwierpen zich de gevluchte bewoners van Lintou geheel; zij keerden met have en goed naar hun land terug, bouwden zich nieuwe woningen, legden wegen aan en waren, in December, al weder druk bezig aan de bewerking hunner sawahs.

Den 26ⁿ October onderwierp zich, te Gadoei², de Toewankoe van Alaban. De luitenant-kolonel en resident Elout was de eerste Europeaan, dien hij ooit sprak. De Toewankoe begon met de verklaring, dat hij van het wereldlijk bestuur zijner landen afzag; maar Elout bracht hem tot andere gevoelens, zeggende „dat het doel van

¹ Behalve Lange (I, blz. 231-245) geeft Van der Hart, die bij deze gevechten tegenwoordig was, eene belangrijke bijdrage voor de studie hunner details. (Indisch Militair Tijdschrift 1876, bl. 343 en vlg).

² Volgens het „Overzicht” van Elout. Lange (I bl. 245) zegt, waarschijnlijk ten onrechte, dat de onderwerping te Kota tengah plaats had.

het Gouvernement geenszins was, verouderde gewoonten die ook hare kwade zijde hadden te herstellen in streken waar zij lang waren veronachtzaamd, noch om het hersenschimmig rijk van Menangkabau weder op te richten, — maar dat het Gouvernement overal zijne suprematie wilde erkend zien, rust en vrede verlangde, en dat overigens elke landstreek kon worden geregeerd door de hoofden waarmede het meerendeel der bevolking tevreden was. In Alaban nu had de bevolking wel ondubbelzinnige blijken gegeven, en gaf zij die nog, van gehechtheid aan den Toewankoe; hij moest dus in macht veeleer stijgen dan afnemen, nu hij zich onder onze bescherming stelde en met ons wilde medewerken ten goede"

De Toewankoe trad dus op als regent van Alaban. Om hem, aan wiens blijvende goede gezindheid Elout veel gelegen was, verder voor ons te winnen, liet deze zijnen maleischen zendeling Sili — bij de Europeanen bekend onder den naam van Radja magé — bij hem achter. Aan dezen Sili — die vroeger ook reeds het vertrouwen van de residenten de Stuers en Mac Gillavry genoot en later, door den commissaris Van Sevenhoven, tot *Radja bitjara* werd aangesteld, hebben wij het, volgens Elout, te danken dat de Toewankoe van Alaban ons sedert, ook in den moeielijksten tijd, trouw gebleven is.

De Padrie-oorlog was nu — voor het oogenblik — ten einde gebracht. Elout beijverde zich, overal goede regelingen in te voeren, althans regelingen die hem goed voorkwamen. Om „de verregaande losbandigheid van het Agamsche volk, die zeker alle paal en perk te boven ging” te beteugelen, deed Elout — op aandrang van Toewankoe Nan Gapok en van Toewankoe Alam — in November 1832 door de meerderheid van alle hoofden uit Agam, die vergaderden in den tempel van Kamang, het besluit nemen dat in dit landschap geen hanenvechten en andere dobbelspelen, anders dan bij groote feesten krachtens speciale vergunning, zouden worden toegestaan. Ook in Tanah Datar werd dergelijke regeling getroffen.

Of deze regeling, die zoozeer met de aloude gebruiken streed, hoe goed bedoeld ook, verstandig was, kunnen wij in 't midden laten; maar zeker kon Elout niet voorzien wat later gebeurde: dat Toewankoe nan Gapok de menigte diets maakte „dat de afschaffing van bedoelde spelen gekomen was uit het tirannieke brein van het hoofd van het Nederlandsch bestuur, die in zijne grillen naar het zoeken van volmaaktheid den Sumatraan zijn eenig genoegen ontnam”!

Groote moeielijkheden ondervonden de Resident en de hem onder-

geschikte autoriteiten door afpersingen en knevelarijen, welke, uit naam van het Gouvernement, door inlandsche hoofden tot hun eigen voordeel werden gepleegd.

Zoo ontving hij, den 17ⁿ November, bericht van kapitein de Quay, dat de Jang dipertoewan van Boea en de Regent van Tanah Datar begonnen waren met het eischen van tienden van verschillende bezittingen hunner onderhoorigen, en dat een paar honderd karbouwen uit de Kota Toedjoe, bestemd voor Pagarroejoeng, te Athar waren aangehouden; bij onderzoek was gebleken dat de hoeloebalangs der beide genoemde hoofden deze dieren — $\frac{1}{10}$ der aanwezige kudden — uit naam van het Gouvernement van de bevolking hadden gevorderd.

Om den schijn te redden, werd deze heffing aan een misverstand toegeschreven en het vee aan de eigenaren teruggegeven; doch „het was niettemin noodig, den regenten zelve de les geducht op te zeggen, zooals dan ook met de vereischte beleefdheid en zachtheid, doch met nadruk geschiedde.”

Deze terechtwijzing, hoe verdiend ook, in December, toen Elout in Tanah Datar kwam, nog mondeling herhaald, schijnt wel een der oorzaken geweest te zijn van den wrok, welke den regent van Tanah Datar in 1833 jegens ons Gouvernement bleek te bezielen.

Ondanks dergelijke voorvallen was Elout, blijkens zijnen brief van 15 December 1832, over het algemeen zeer tevreden over den gang van zaken. Hij verheugde zich, in dien brief te kunnen mededeelen dat niet één hoofd meer voortvluchtig was of om staatkundige redenen is verwijderd moeten worden; allen hadden zich onderworpen en gehoorzaamheid aan het Gouvernement beloofd. Aan ieder was vrijheid van godsdienst verzekerd; de Padries, aan wie men zooveel kwaads van ons verteld had, waren verwonderd over de zachtmoedige wijze waarop zij door ons werden behandeld; nog meer bevreemdde het hun, dat wij de goede instellingen der Padries prezen en hare toepassing bevorderden, en daarentegen kwade gewoonten onder de Maleiers, zooals het hanenvechten, afkeurden en te keer gingen. Waar wij ons maar vertoonden, kwamen de hoofden uit ver afgelegene en tot dusver onbekende districten ons tegemoet om zich aan het Gouvernement te onderwerpen. Niet-alleen de Batta's van Mandailing, die aan Bondjol grenzen, maar ook van Angkola en Toba sloten zich bij ons aan, met verzoek om bescherming tegen de aanmatigen van Padries en Atjehers.

Even optimistisch als Elout was omtrent den gang van zaken in de Bovenlanden, was hij ook ten opzichte der XIII Kota's. Hij verwachtte hier, wanneer iets tegen dit gewest ondernomen werd, weinig wederstand. De bevolking had zich gedurende de laatste krijgsbedrijven zeer stil gehouden en den handel weinig of niet bemoeielijkt; ook zag men dagelijks derwaarts gedroste slaven naar Padang terugkeeren, wat men „voor een goed teeken van goede gezindheid tot onderwerping“ houden mocht.

De handel bloeide: in 1832 waren niet minder dan 70,000 pikols koffie naar Padang afgevoerd, omdat de producten uit de Bovenlanden nu naar de Westkust — in plaats van, zooals vroeger, naar de Oostkust — konden worden gebracht. De belasting op de passars bracht f 6000 's maands op, en wanneer zij in al de onderworpen Padriesche landen zou zijn ingevoerd, zou dit middel wel tot f 11,000 's maands stijgen. Het debiet van opium wierp reeds eene winst af van f 2800 's maands. . . .

Ook onze verhouding met Atjeh scheen te verbeteren op de berichten der van onze zijde behaalde overwinningen. De posthouder van Tapanoei schreef aan Elout, dat deze overwinningen even groote verwondering als schrik hadden veroorzaakt, tot zelfs in Troemon, waar men, volgens de geruchten, nu algemeen van oordeel was „dat er met goed gevolg niets meer tegen het Gouvernement was uit te richten, en het beste maar was zich stil te houden en vrede-lievend de vloot te ontvangen, die bestemd zou zijn om de Atjehers te onderwerpen“. Zeker was het, dan in den laatsten tijd geene zeerooverijen in de Noordelijke afdeeling meer plaats vonden.

In de nieuw onderworpen districten was men allerwege bezig met den aanleg van groote wegen en met de oprichting van forten en redoutes, „waarmede wij ons het rustig bezit van zooveel groote en volkrijke landen trachten te verzekeren“, voegde Elout er bij.

Is hieruit af te leiden dat hij het „rustig bezit“ voorloopig, hoe schoon de toekomst zich ook voordeed, nog geenszins verzekerd achtte?

In algemeen zinn zou men geneigd zijn deze vraag reeds bevestigend te beantwoorden, omdat het een ervaren krijgsman, zooals hij ontegenzeggelijk was, niet kon ontgaan dat wij, door de omstandigheden gedwongen, onze krachten te zeer versnipperd hadden.

Vermeulen Krieger had reeds, in een particulieren brief aan den Landvoogd, den 16ⁿ October de opmerking gemaakt „dat het lichter valt landen te veroveren dan die met beleid en naar vaste beginselen te regeeren; dat men op Sumatra's Westkust met te groote

overhaasting te veel land in bezit had genomen, land dat, door zijne ongunstige ligging achter hooge bergen, door onze geringe militaire macht en vooral door gebrek aan bekwame ambtenaren, slechts half georganiseerd en niet zonder gevaar bezet kan worden ». ¹

Doch wij hebben meer rechtstreeksche aanwijzingen, dat Elout zich door den voor het oogenblik gunstigen toestand niet in slaap liet wiegen.

Hij zond den kapitein de Quay ² naar Batavia in commissie »om den Gouverneur-Generaal met den waren staat van zaken bekend te maken en op meer macht aan te dringen, als zijnde de op Sumatra aanwezige te min in getal om al het verkregene te bezetten»; en hij dacht er voorloopig niet aan »de XIII Kota's in verband te brengen met het geheel, wel overtuigd, dat met de macht, waarmede nu gelukkig alles verkregen was, het halsbrekens werk zoude zijn het verkregene te behouden zoodra er een kink in de kabel mocht komen van eenig belang.» Omtrent Bondjol en Rau vooral was hij niet geheel gerust, omdat Toewankoe Tamboesei nu en dan daar invallen deed.

Maar bij niemand, en allerminst ook bij Elout, kwam de gedachte op, dat eene samenzwering gesmeed werd, die het pas verworven gezag weder op de ernstigste wijze bedreigen zou, en waarbij, zooals achtervolgend bleek, juist die personen de hoofdrol vervulden, op wier trouw en gehechtheid hij volkomen meende te kunnen rekenen.

De gebeurtenissen, welke al zeer spoedig na de Quay's vertrek naar Batavia (20 December 1832) plaats vonden, kunnen door ons echter eerst bij eene volgende gelegenheid besproken worden.

¹ W. A. van Rees, Vermeulen Krieger, 1881, blz. 178.

² Waarom juist de Quay gezonden werd, blijkt uit het »Algemeen Verslag» van Elout. De Quay had aan Elout geschreven, dat zijne positie als civiel en militair commandant der Bovenlanden niet langer dragelijk was, aangezien de officieren, die tot het 1e bataljon behoorden, zich beschouwden als onder de bevelen te staan van den luitenant-kolonel Vermeulen Krieger, en de Quay steeds tegenwerkten. Krieger was nu wel is waar te Padang, maar als hij op Fort Van der Capellen terugkwam, dan voorzag de Quay dat hij zijn invloed bij de bevolking geheel verliezen zou.

Bovendien werd er werkelijk misbruik gemaakt van de koeliediensten der bevolking, maar ook daartegen kon de Quay weinig doen voor zoover zij, die de misbruiken begingen, tot het 1e bataljon behoorden.

Elout achtte het daarom raadzaam, voorloopig — overeenkomstig het verzoek van de Quay — den luitenant-kolonel Vermeulen Krieger met het civiel en militair gezag der Bovenlanden te belasten, ten einde betere samenwerking der officieren en minderen met het hoofd des bestuurs te verzekeren.

Wij hebben thans nog te vermelden, dat, bij Gouvernementsbesluit van 24 December 1832 n°. 3 „speciaal ter belooning voor de door hem op Sumatra's Westkust bewezen uitstekende diensten” de kapitein C. J. de Quay buitengewoon tot majoor, en de 2^e luitenant H. I. Y. Engelbert van Bevervoorde tot 1ⁿ luitenant bevorderd werd, — en voorts, dat de Quay herhaaldelijk conferentiën met den Gouverneur-Generaal Van den Bosch had over de wijze waarop de zaken op de Westkust thans dienden te worden geregeld.

De Gouverneur-Generaal meende, blijkens zijnen brief van 6 Januari 1833 n°. 26 aan den Raad van Ned. Indië:

„dat al dadelijk zal behooren te worden overgegaan om die landen te brengen onder een geregeld gezag, met vermindering, zooveel mogelijk, van alles wat den geest der bevolking van ons afkeerig zou kunnen maken. Is zoodanig gezag eenmaal gevestigd, dan zullen de noodige informatiën kunnen worden verkregen om die verbeteringen te kunnen maken welke de belangen van het Gouvernement vorderen. Om het opgegeven doel te bereiken, moet in ieder landschap een Europeesch bestuur worden gevestigd, dat zich zoo min mogelijk moet afgeven met de huishoudelijke aangelegenheden der bevolking, en aanvankelijk zijne zorg voornamelijk moet bepalen tot het bewaren der inwendige rust, het uit den weg ruimen van verschillen, het aanmoedigen der industrie en het doen heffen van de belastingen, welke al dadelijk kunnen worden ingevoerd zonder gevaar voor de algemeene rust.”

Onder deze belastingen behoorde, naar de meening van Van den Bosch, het zoutmonopolie. Bij Resolutie in Rade van 23 Januari 1833 n°. 3 werd, overeenkomstig zijn voorstel, „de invoering van het zoutmonopolie op Sumatra” vastgesteld.

Dit monopolie heeft aan heftige aanvallen — o. a. van den generaal H. J. I. L. de Stuers — blootgestaan. Eensdeels met het oog daarop, en anderdeels omdat deze bron van inkomsten nog altijd bestaat, is het wellicht niet overbodig, indien wij hier ten slotte nog mededeelen welke redenen voor de wederinvoering van het zoutmonopolie — voor zoover wij kunnen nagaan — hebben bestaan.

In zijn „Rapport omtrent den staat van den handel,” dd. 21 April 1830 n°. 315, had Mac Gillavry, ofschoon in andere opzichten een groot tegenstander van staatsbemoeienis in handelszaken, het monopoliestelsel ten aanzien van het zout bepleit; en wij vinden, in den brief van Van den Bosch, dien wij zooeven aanhaalden, de herinne-

ring dat „reeds vroeger de Regeering met hem die belasting als doelmatig voor Sumatra's Westkust beschouwd, en de invoering daarvan alleen uitgesteld had totdat de zaken daar tot een meer beslist staat zouden zijn gebracht.“

Het komt ons daarom waarschijnlijk voor, dat het advies van Mac Gillavry ten deze een grooten invloed heeft gehad, vooral toen ook Elout, blijkens zijn schrijven van 17 December 1831 La I, het in hoofdzaak met zijn voorganger eens was.

In eene bijlage van dit schrijven vinden wij vermeld, dat de zuivere winsten op het zoutmonopolie, zoolang dit bestaan had (van September 1819 tot Augustus 1826) bedragen hadden *f* 292,553.— of, gemiddeld, meer dan *f* 40,000 's jaars.

Om het debiet van zout uit te breiden, zoo schreef Mac Gillavry „heeft men den handel vrij verklaard en de winst opgeofferd. Doch de ondervinding heeft bewezen dat het debiet onder den vrijen handel geenszins vermeerderd is, maar wel, dat het monopolie in hoofdzaak bij één particulier koopman is overgegaan, zoodat de belangrijke winst, daaruit voortspruitende, alsnu één zoodanig opkooper ten deel valt. „Sinds nagenoeg een half jaar“ (vóór April 1830) wordt het zout dan ook uit de eerste hand voor *f* 180 à *f* 270 de kojang verkocht, terwijl het uit de Gouvernements pakhuizen op Java voor *f* 30 ontvangen wordt.

„Daar het handelshuis, dat nu den alleenhandel bezit, met Engelsch kapitaal werkt, zoo is de uitslag alzoo geheel ten onzen nadeele. . . . en de geheele zaak levert mijns bedunkens het bewijs op, dat de handel nog niet tot zoodanige graad ontwikkeld is, dat de kooplieden de behoeften kennen of handelsooperatiën weten te maken; naar mijn oordeel ware het dan, in het belang van 's lands schatkist, ook beter geweest, den alleenhandel in zout vooralsnog aan te houden“.

Inderdaad mocht hier het rechtstreeksch belang van de schatkist wel wegen. Men had geen kans gezien, de onder ons gezag staande bevolking eene directe belasting te doen opbrengen. De opiumpacht en de passartollen waren ingevoerd, doch zij hadden groote ontevredenheid verwekt en brachten weinig op; alleen de in- en uitgaande rechten gaven eenigszins belangrijke inkomsten, doch waren in geen deele voldoende om al de uitgaven te dekken.

Ten betooge dat de afschaffing van het zoutmonopolie niet aan de verwachting had beantwoord, gaf Elout in zijn bovengenoemden brief gespecificeerde cijfers, waaruit bleek dat de invoer van zout, in de

laatste 4 jaren onder het monopolie (1823—1826) in totaal circa 90.000, in de daarop gevolgde 4 jaren van vrijen handel (1827—1830) nog geen 80.000 pikols had bedragen.

De veronderstelling, dat door verminderden prijs het debiet zou toenemen, zegt Elout, is dus niet bevestigd; daar het zout eene noodzakelijke levensbehoefte is, zou de consumptie ook weinig kunnen toenemen door eene verlaging van prijs, die toch nauwelijks gevoeld kan worden omdat ieder persoon slechts geringe hoeveelheden gebruikt; en door eene belasting op het zout te leggen — mits wij het zoutkoken aan de stranden zooveel mogelijk te keer gaan — kunnen wij „de geheele bevolking, ja zelfs de Padries, in eene geringe mate aan ons cijnsbaar maken”.

Inderdaad komt het ons voor, dat bijna elke andere belasting in dien tijd aan meer bezwaren onderhevig was dan het zoutmonopolie, en dat derhalve de wederinvoering daarvan in 1833 geene afkeuring verdient.

✓Bij missive van 9 Januari 1833 n°. 16 gaf Van den Bosch uitvoerige instructiën aan Elout ten aanzien der *voorloopige* regeling van het bestuur op Sumatra's Westkust. Wanneer dit gewest „tot den gewonen staat van rust zou zijn teruggebracht”, zou nader moeten worden beslist wat de Gouvernementsbelangen zouden vorderen.

Als beginsel stond daarbij op den voorgrond „dat alle landen van Sumatra, van straat Sunda af tot het rijk van Atjeh, dat is tot aan de Singkel-rivier, met uitzondering der rijken aan de Oostkust” (Siak, Indragiri en Djambi welke tot hunne eigene grenzen moeten worden bepaald) „zullen worden gebracht onder het Nederlandsch gebied, zoodat de gezamenlijke bewoners daarvan zullen worden beschouwd te zijn onderdanen van Zijne Majesteit onzen Koning.”

Dientengevolge werden de bepalingen vastgesteld, waarvan wij hier den hoofdinhoud doen volgen.

Algemeene inrichting van het bestuur.

§ 1. De landen van Sumatra zullen door den Resident, onder nadere goedkeuring der Regeering, naar de plaatselijke omstandigheden in provinciën of landschappen worden ingedeeld.

§ 2. Over ieder dier provinciën zal een Europeesch ambtenaar, hetzij civiel of militair, worden gesteld om onder de bevelen van den Resident met het hoogste gezag aldaar te worden belast.

§ 3. In elke provincie worden voorts een regent en de noodige districtshoofden benoemd; de tractementen van deze moeten worden

gevonden uit daarvoor aan te wijzen inkomsten uit de districten, zooveel mogelijk buiten laste van het Gouvernement en tevens het minst drukkend voor de bevolking.

§ 4. De dorpsbesturen zullen zooveel mogelijk blijven op den tegenwoordigen voet, d. i. de dorps-opperhoofden zullen gekozen worden op de wijze als thans in de dessa's gebruikelijk is. Alle inlandsche ambtenaren zijn onmiddellijk ondergeschikt aan de Europeesche ambtenaren; zij zijn de uitvoerders der door deze gegeven algemeene of bijzondere bevelen, doch bezitten het recht niet, op eigen gezag te handelen. Allen moeten den eed van trouw aan den Koning en aan het Ned.-Indisch Gouvernement afleggen.

De Resident beslist of de kust van Natal een afzonderlijk district zal vormen, of dat de onderscheiden deelen daarvan zullen vereenigd worden met meer achterwaarts gelegen landen.

§ 5. Het hoofdbestuur van „Padang en alle geconquesteerde landen” is vereenigd in den civielen en militairen commandant van Sumatra, zullende ten aanzien van Palembang en de Lampongs nadere bepalingen worden vastgesteld.

De civiele en militaire commandant zal te dien einde den zetel van het bestuur vestigen in de binnenlanden, en wel vooreerst op zulk eene plaats, welke hem het best in staat stelt, het geheel te overzien; het bestuur te Padang worde derhalve aan een geschikt ambtenaar opgedragen.

Rechtspleging en politie.

§ 6. In iedere provincie zal een landraad worden benoemd, bestaande uit den Europeeschen hoofdamtenaar, den regent, een districtshoofd en twee der aanzienlijkste of meest geschikte ingezetenen, geadsisteerd door den panghoeloe, die het ambt van fiscaal zal waarnemen.

§ 7. Alle zaken in appel zijn aan de beslissing van den landraad onderworpen.

§ 8. De landraad spreekt recht ingeval van kapitale misdaden, zooals moord enz.

§ 9. De vonnissen, door den landraad geslagen, zijn onderworpen aan de bekrachtiging van den civielen en militairen commandant.

§ 10. Er wordt rechtgesproken overeenkomstig de bestaande gebruiken in ieder district, met vermijding nochtans van alle wreede en onnatuurlijke straffen. Het eten van menschen in de Battalanden zal mitsdien worden tegengegaan en zoo mogelijk worden afgeschaft.

§ 11. Alle verschillen tusschen de ingezetenen in de dessa's

onderling worden door het dessabestuur op de thans gebruikelijke wijze beslist, met recht van appel der partijen op den landraad.

§ 12. Bij verschil tusschen de dessa's onderling zal getracht worden dit door middel van arbiters uit den weg te ruimen; mislukt deze poging, dan beslist de landraad.

§ 13. Alle verschillen der dorpschouffden met de districtschouffden en de regenten, voor zoover zij betrekking hebben op eigendom, bezit of recht, worden door den landraad beslist.

§ 14. Zooveel maar immer mogelijk beproeve men, alle verschillen tusschen de bevolking of de schouffden in der minne bij te leggen en de partijen te verzoenen alvorens tot eene rechterlijke beslissing over te gaan.

§ 15. Alle misdaden, tegen het Gouvernement gepleegd, worden voor den landraad gebracht.

Stelsel van belasting.

§ 16. Men vermijde, zooveel mogelijk nieuwe belastingen in te voeren waaraan de inlander niet gewoon is en die hem tot een drukkenden last zouden kunnen strekken; aanvankelijk bepale men zich derhalve tot de volgende:

a. *de belasting op de amfioen*, welke op de thans gebruikelijke wijze kan worden geheven n.l. door die bolsgewijze tegen een bepaalden prijs aan de dorpschouffden te leveren. In de districten, waar men geen gebruik van amfioen verkiest te maken, mag dit gebruik aan niemand worden opgedrongen; men late zulks geheel aan de keuze der dorpelingen over.

b. *de belasting op het zout*, waarbij gewaakt moet worden tegen onwettigen invoer, en vooral tegen clandestien transport naar de binnenlanden. In deze zullen zoutpakhuizen moeten worden opgericht.

Het is van veel belang, te zorgen dat deze belasting geregeld werd en goed worde ingevoerd, daar hierdoor het middel zal worden verkregen om de inlanders van zoodanige directe belastingen te bevrijden, die hen te veel met onze ambtenaren in aanraking brengen, en uit dien hoofde onaangenaam zijn.

c. *de belasting op de passars*. Men zorge dat in elk district een genoegzaam aantal passars worde aangelegd, waardoor zoowel het inlandsch vertier als de opbrengst der belasting wordt bevorderd; maar tevens dat de belasting niet te drukkend worde, zoodat de inlander wordt afgeschrikt, zijne goederen aldaar te verhandelen. De heffing ga met geen lastige formaliteiten gepaard.

d. de in en uitgaande rechten en alle andere belastingen, nu op de kust bestaande, blijven vooreerst op den tegenwoordigen voet.

§ 17. Voorts zou men geleidelijk kunnen invoeren *de tienden der rijstvelden*, welke echter geheel zouden moeten worden afgestaan aan de inlandsche hoofden en dorpsbesturen. Wij zullen deze daardoor aan ons verbinden, en tevens ontslagen zijn van het bekostigen van den omslag van het inlandsch bestuur.

§ 18. Wordt op Sumatra het bestuur op onkostbare wijze ingericht, dan mag men belangrijke directe en indirecte voordeelen tegemoet zien; en het bestuur kan onkostbaar zijn, wanneer men de werkzaamheden in aanmerking neemt waartoe de civiele gezaghebbers zich zullen behooren te bepalen, en die alleen moeten bestaan in het presideeren van den landraad, het zooveel mogelijk vereffenen der verschillen, het aanmoedigen van den teelt van producten voor de Europeesche markt door minnelijke overreding, en het doen innen der belastingen op den eenvoudigsten voet. „Alleen dan, wanneer wij ons het bestuur over den inlander in iedere bijzonderheid willen aanmatigen, wordt het dagelijksch beheer van zaken even omslachtig als moeielijk en tevens kostbaar gemaakt. Ik heb de Preanger Regentschappen gekend toen zij door vier onder-officiëren bestuurd werden, en de geheele kosten van Europeesche administratie geen f 4000 per jaar bedroegen, en nimmer is er de rust beter verzekerd geweest of hebben die landen grootere voordeelen opgeleverd. . . Van alle bemoeienissen met de inlandsche huishouding moeten wij ons zooveel mogelijk onthouden”.

Verdediging.

§ 19. Hoezeer ook alles aangewend wordt wat mogelijk is om ons bestuur aan den inlander aangenaam te maken, moet echter nimmer uit het oog worden verloren dat er vele aanleiding kan bestaan waardoor de rust kan worden verstoord, en dat wij dus altijd op onze hoede behooren te zijn. Uit dien hoofde zal dan ook, in ieder district, een fortje worden opgericht, van de noodige gebouwen voorzien en met cc. 25 man bezet; in dit fortje moeten mede de noodige gebouwen worden opgeslagen tot berging der behoeften, en tot bewaring van de producten welke zullen worden gekocht.

§ 20. Verder zal de hoofdplaats zooveel mogelijk in het middelpunt van het eiland moeten gelegen zijn en van daar goede gemeenschapswegen worden aangelegd, zoodat men in 4 à 5 dagmarschen het uiterste punt kan bereiken.

§ 21. Bij de hoofdplaats zullen altijd beschikbaar zijn ten minste

300 man geregelde troepen en 30 à 40 djajang-secars met 4 veldstukken, waaronder 2 houwitser; en de Ali Bassa zal mede een gelijk aantal manschappen marschvaardig houden zoodat, waar ook onlusten uitbreken, men in staat zij deze dadelijk te betengelen.

§ 22. De fortjes langs de stranden moeten, voor zoover mogelijk en raadzaam, gemeenschapswegen hebben met die in de binnenlanden, zoodat het geheele eiland voor ons toegankelijk zij en onze troepen zich in alle richtingen met spoed en gemak bewegen kunnen.

§ 23. Alle inlandsche versterkingen moeten zooveel mogelijk worden geslecht.

§ 24. De gemeenschap met Siak en de verder oostelijke landen moet op de meest geschikte punten door fortjes worden afgesloten, zoodat de smokkelhandel van die zijde zooveel mogelijk worde verhinderd.

§ 25. Ingeval van aanval door eenen Europeeschen vijand moeten de troepen, zooveel mogelijk, in de binnenlanden worden vereenigd; de fortjes aan de stranden, welke niet te behouden zijn, worden verlaten, de wegen naar de binnenlanden leidende worden verwoest, en moet voorts naarmate der omstandigheden worden gehandeld. Het zal mitsdien noodig zijn, een der meest sterke punten zoodanig in te richten dat men er, na alle middelen om het open veld te houden te hebben uitgeput, zich kan opsluiten en tot het uiterste verdedigen. In geen geval mag eene capitulatie worden aangegaan zolang niet alle middelen van defensie zijn beproefd en geheel uitgeput.

Bij de toezending dezer instructie gaf Van den Bosch te kennen, dat z. i. al de voorgeschreven regelingen binnen zes maanden haar volledig beslag zouden kunnen erlangen; was dan de huishouding geheel geregeld, dan zou hij naar Sumatra's Westkust gaan om de verder te nemen maatregelen met Elout te overleggen.

Maar ongeveer op hetzelfde oogenblik, dat deze aanschrijving op het papier werd gesteld, brak de opstand uit, waarvan wij boven reeds gewaagden. Het behoeft wel geen betoog, dat dientengevolge de instructie nagenoeg geheel onuitgevoerd bleef.

De beschrijving van dien opstand, die in Januari 1833 een aanvang nam om eerst in Augustus 1837 te eindigen, en van de wijze, waarop dientengevolge de macht der Padries geheel werd vernietigd en ons gezag op Sumatra's Westkust op betere grondslagen kon worden gevestigd, zal, naar wij hopen, het onderwerp kunnen uitmaken van een volgend opstel.